

**Redogörelse
1976/77: 2**

Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för år 1976

Innehållsförteckning

Riksdagens revisorers skriveke	3
Den statslänansiella utvecklingen	5
Skatteuppbörden	47
Viktigare förvaltningsorganisatoriska förändringar m. m. under år 1976	84
Revisorernas organisation och verksamhetsformer	94
Särskilda föredragningar och besök	95
Granskningsverksamheten	99
Resultatet av de till regeringen under år 1975 avlåtna skrivelserna m. m.	131
Bilagor	
Riksdagens revisorers remissyttrande till riksdagens konstitutionsutskott den 11 mars 1976 över motionen 1975/76: 928 av herr Fagerlund m. fl. om riksdagens revision av statsförvaltningen	136
Till regeringen och till riksdagen under år 1976 avlåtna skrivelser	142
Sakregister till granskningsärendena år 1976	202

Till RIKSDAGEN

Enligt föreskrift i 14 § instruktionen för riksdagens revisorer får revisorerna härmed avlämna redogörelse för sin verksamhet under år 1976. Redogörelsen har utformats efter i stort sett samma principer som föregående år. Stockholm den 27 januari 1977.

FRITZ BÖRJESSON

STURE PALM

PER-ERIC RINGABY

NILS HJORTH

JAN-IVAN NILSSON

HUGO BENGTSSON

GEORG ÅBERG

GUDRUN SUNDSTRÖM

BERTIL JONASSON

HAGAR NORMARK

ALLAN ÅKERLIND

RALF LINDSTRÖM

/Per Dahlberg

DEN STATSFINANSIELLA UTVECKLINGEN

Statsbudget och tilläggsbudgeter

I statsbudgeten för budgetåret 1975/76 har inkomsterna på driftbudgeten tagits upp med 82 453 356 000 kronor och utgifterna med 87 709 788 000 kronor. Ett underskott av inkomster på 5 256 432 000 kronor har således beräknats komma att uppstå. Senare har på tilläggsbudget sammanlagt 2 524 883 000 kronor anvisats, vilket innebär en ökning av det beräknade underskottet med detta belopp till 7 781 315 000 kronor.

Under statsbudgetens kapitalbudget har investeringsanslag om sammanlagt 7 801 465 000 kronor anvisats. Denna bruttoinvestering har avsetts skola finansieras med avskrivningsmedel från statsbudgeten till ett belopp av 1 142 903 000 kronor, med avskrivningsmedel inom vederbörande kapitalfond till ett belopp av 2 180 100 000 kronor, med övriga kapitalmedel till ett belopp av 216 512 000 kronor och med kapitaltillskott från riksgäldskontoret (investeringsbemyndiganden) till ett belopp av 4 261 950 000 kronor. Det sistnämnda beloppet motsvarar efter avdrag av 24 875 000 kronor, utgörande kapitalåterbetalning, de på kapitalbudgeten upptagna utgifterna om 4 237 075 000 kronor. På tilläggsbudget har sedermera investeringsanslag om sammanlagt 1 905 185 000 kronor anvisats. Om detta belopp minskas med summan av de på tilläggsbudget till driftbudgeten befintliga posterna Avskrivning av nya kapitalinvesteringar på 513 785 000 kronor och Avskrivningar av oreglerade kapitalmedelsförluster på 43 500 000 kronor, erhålls det belopp på 1 347 900 000 kronor med vilket de på kapitalbudgeten upptagna utgifterna ökat till 5 584 975 000 kronor.

Den på grundval av drift- och kapitalbudgeterna upprättade totalbudgeten omfattar inkomster om sammanlagt 84 873 843 000 kronor och utgifter om sammanlagt 95 467 390 000 kronor, vilket innebär ett beräknat underskott på 10 593 507 000 kronor. Genom de till totalbudgeten hänförliga anslag på totalt 3 872 783 000 kronor som sedermera anvisats på tilläggsbudget har underskottet ökat till 14 466 290 000 kronor.

Budgetutfall

Totalbudgeten

Utfallet av totalbudgeten redovisas i tabell I på närmast följande sida. Som framgår av tabellen har de sammanlagda statsinkomsterna under budgetåret 1975/76 uppgått till 93 934,1 milj. kronor och utgifterna till 97 658,1 milj. kronor. Totalbudgeten har således utfallit med ett underskott på 3 724,0 milj. kronor.

Tabell 1. Totalbudgeten 1975/76 (milj. kronor)

Inkomster			Utgifter		
	Budgeterade belopp	Redovisade belopp		Budgeterade belopp	Redovisade belopp
Skatter, avgifter, m. m.	77 593,6	86 271,6	Utgiftsanslag	98 240,1	97 231,7
Inkomster av statens kapitalfonder	4 859,8	5 096,0			
Beräknad övrig finansiering			Beräknad övrig medelsförbrukning		
Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom statens kapitalfonder	2 396,6	2 554,3	Minskning av anslagsbehållningar	900,0	—
Övrig kapitalåterbetalning	23,9	12,1	Ökad disposition av rörliga krediter	200,0	426,3
	84 873,8	93 934,1			
Underskott	14 466,3	3 724,0			
Summa	99 340,1	97 658,1		99 340,1	97 658,1

Det redovisade underskottet anger det belopp varmed statens utgifter har bestridits genom upplåning på marknaden och motsvarar i princip statsskuldens ökning. Av olika skäl, såsom förändringar i myndigheternas kassahållning, eftersläpning i inleverans av vissa uppbördsmedel m. m., avviker dock i regel den av riksgäldskontoret redovisade förändringen av statsskulden från totalbudgetens saldo. Under budgetåret 1975/76 har statsskulden ökat med 5 080,0 milj. kronor, vilket är 1 356 milj. kronor mer än totalbudgetens underskott. Statsskulden uppgick därmed vid utgången av budgetåret 1975/76 till 68 760 milj. kronor.

Sambandet mellan totalbudgetens underskott och utfallet av drift- och kapitalbudgeterna framgår av följande sammanställning.

Kapitalbudgeten	— 5 437 milj. kronor
Överskott på driftbudgeten	+ 2 140 " "
Ökning av rörliga krediter	— 426 " "
Totalbudgetens underskott	— 3 724 " "

Uppgifter över statens tillgångar och skulder, vilka brukar införas som poster i rikshuvudboken, föreligger inte för budgetåret 1975/76 vid tidpunkten för denna verksamhetsberättelses tryckning.

De redovisade inkomsterna på totalbudgeten, 93 934,1 milj. kronor, överstiger de beräknade, 84 873,8 milj. kronor, med 9 060,3 milj. kronor, vilket motsvarar en avvikelse på + 10,7 procent. I redovisade belopp under utgiftsanslag, 97 231,7 milj. kronor, ingår utgifter på reservations- och investeringsanslag, varför förändring i anslagsbehållningar inte redovisas som en särskild post på det sätt som görs i statsbudgeten. För jämförelse

Tabell 2. Totalbudgeten för budgetåren 1971/72–1975/76 (milj. kronor)

Budgetår	Budgeterat i budgetpropositionen	Budgeterat i kompletteringspropositionen	Statsbudget inkl. tilläggsbudgeter	Ny beräkning enl. följande års budgetproposition	Utfallet enl. budgetredovisningen
1971/72 Inkomster	51 519	52 260	52 270	52 147	51 830
Utgifter	51 725	52 149	54 966	56 466	55 497
Saldo	-206	-112	-2 696	-4 319	-3 667
1972/73 Inkomster	55 831	56 107	56 397	54 112	54 513
Utgifter	59 110	59 739	62 059	61 333	60 718
Saldo	-3 278	-3 632	-5 662	-7 221	-6 205
1973/74 Inkomster	60 513	61 437	61 437	62 777	61 489
Utgifter	66 247	67 104	71 471	71 150	70 881
Saldo	-5 733	-5 667	-10 034	-8 373	-9 393
1974/75 Inkomster	71 489	71 992	71 992	73 033	72 490
Utgifter	78 084	81 584	82 987	84 886	83 187
Saldo	-6 595	-9 592	-10 995	-11 853	-10 698
1975/76 Inkomster	81 317	84 984	84 874	88 819	93 934
Utgifter	93 224	95 431	99 340	99 790	97 658
Saldo	-11 907	-10 448	-14 446	-10 971	-3 724

med de redovisade beloppen under utgiftsanslag bör därför till i statsbudget och tilläggsbudget upptagna belopp, tillhoppa 98 240,1 milj. kronor, läggas den beräknade minskningen av anslagsbehållningar på 900,0 milj. kronor. En sådan jämförelse utvisar att de redovisade utgifterna understiger de i statsbudget och tilläggsbudget beräknade med 1 908,4 milj. kronor, vilket motsvarar en avvikelse på -2,0 procent.

Dispositionen av rörliga krediter under budgetåret 1975/76 har ökat med 426,3 milj. kronor mot en i statsbudgeten beräknad ökning av 200 milj. kronor.

Tabell 2 visar totalbudgetens utfall för budgetåren 1971/72–1975/76, jämfört med de budgeterade eller skattade beloppen vid fyra tillfällen i budgetcykeln. För de fem observerade budgetåren upptog såväl statsbudget som budgetredovisning ett utgiftssaldo. För tre budgetår, 1973/74, 1974/75 och 1975/76, överskattades utgiftssaldot i statsbudgeten, för de två övriga budgetåren underskattades det. ● Om jämförelse görs med de ursprungliga beräkningarna, finner man att budgetproposition och budgetredovisning för respektive budgetår genomgående avviker mycket starkt ifrån varandra.

Den största avvikelsen föreligger för budgetåret 1975/76, då man vid de reviderade beräkningarna i efterföljande års budgetproposition överskattade utgiftssaldot med 7 247 milj. kronor. Denna förhållandevis stora avvikelse förklaras på utgiftssidan bl. a. av att anslagen för oförutsedda utgifter, internationellt utvecklingssamarbete och arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte har kommit att utnyttjas i beräknad omfattning under budgetåret. På inkomstsidan har samtidigt en underskattning gjorts av statens inkomster av framför allt skatt på inkomst, förmögenhet och socialförsäk-

ringsavgifter m. m. men även av mervärdeskatt, allmän arbetsgivaravgift och energiskatt. I stor utsträckning hänger denna oförutsedda inkomstökning samman med att omfattande fyllnadsinbetalningar har gjorts under våren 1976 av inkomstskatter och arbetsgivaravgifter.

Driftbudgeten

Utfallet av driftbudgeten för budgetåret 1975/76 redovisas i tabell 3 på nästföljande sida. Av tabellen framgår att de redovisade inkomsterna uppgår till 91 367,6 milj. kronor och de redovisade utgifterna till 89 228,0 milj. kronor. Som redan nämnts har således driftbudgeten utfallit med ett överskott på 2 139,6 milj. kronor. Om detta belopp minskas med ökningen av reservationerna om sammanlagt 1 594,4 milj. kronor, erhålls det överskott som har tillförts budgetutjämningsfonden, nämligen 545,1 milj. kronor.

Vid ingången av budgetåret 1975/76 redovisades en skuld på budgetutjämningsfonden av 8 962,9 milj. kronor. Av de på budgetutjämningsfonden upptagna posterna utgjordes 10 550,0 milj. kronor av kommunalskattemedel och 3 381,3 milj. kronor av medel som har tillförts fonden som överskott på automobilskattemedlens specialbudget. Summan av särredovisade överskott på automobilskattemedlens specialbudget och kommunalskattemedel uppgick således till 13 931,3 milj. kronor, varför för driftbudgeten i övrigt redovisades en brist på budgetutjämningsfonden på 22 894,2 milj. kronor.

I och med att överskottet på driftbudgeten för budgetåret 1975/76 om 545,1 milj. kronor tillförts fonden har skulden minskat till 8 417,8 milj. kronor. Fondens sammansättning har ändrats vid utgången av budgetåret 1975/76 på så sätt att de på fonden särredovisade kommunalskattemedlen ökat till 15 750,0 milj. kronor och överskottsmedel hänförliga till automobilskattemedlens specialbudget minskat till 3 287,3 milj. kronor, varigenom den till budgeten i övrigt hänförliga bristen har ökat till 27 455,1 milj. kronor.

Kapitalbudgeten

De sammanlagda kapitalinvesteringarna under budgetåret 1975/76 har uppgått till 9 710,3 milj. kronor. Dessa kapitalinvesteringar har finansierats till ett belopp av 1 662,1 milj. kronor genom avskrivningsmedel från statsbudgeten, till ett belopp av 2 317,9 milj. kronor genom avskrivningsmedel inom statens kapitalfonder och till ett belopp av 236,4 milj. kronor genom övriga kapitalmedel inom fonderna. Återstående belopp eller 5 493,9 milj. kronor har täckts genom kapitaltillskott från riksgäldskontoret till respektive kapitalfonder, varvid de på kapitalbudgeten uppförda investeringsbemyndigandena i motsvarande mån har belastats.

För budgetåret 1975/76 har ett belopp av 5 283,4 milj. kronor redovisats under den på kapitalbudgeten uppförda posten Låne-medel. Sambandet

Tabell 3. Driftbudgeten 1975/76 (milj. kronor)

Inkomster			Utgifter		
	Budgeterade belopp	Redovisade belopp		Budgeterade belopp	Redovisade belopp
Skatter, avgifter, m. m.	77 593,6	86 271,6	Egentliga statsutgifter	839 33,5	83 388,2
Inkomster av statens kapitalfonder	4 859,8	5 096,0	Utgifter för statens kapitalfonder	6 301,2	5 839,8
			Därav:		
			Riksgäldsfonden	4 600,0	4 133,2
			Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 656,7	1 662,1
			Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	44,5	44,5
Säger för driftbudgetens inkomster	82 453,4	91 367,6	Säger för driftbudgetens utgifter	90 234,7	89 228,0
Reservationer från föregående budgetår	—	4 511,5	Reservationer till följande budgetår	—	6 105,9
			Avräkning mot statens budgetutjämningsfond		
			Avsättning till budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel	900,0	5 200,0
			Underskott att avföras på budgetutjämningsfonden	- 8 681,3	- 4 654,9
			Säger för avräkning mot statens budgetutjämningsfond	7 781,3	545,1
Summa	82 453,4	95 879,1		82 453,4	95 879,1

mellan detta belopp och investeringsbemyndigandena belyses i nedanstående tablå (milj. kronor).

	Statsbudget och till- läggsbudget	Utfall		Statsbudget och till- läggsbudget	Utfall
Länemedel	5 585,0	5 283,4	Investeringsbe- myndiganden	5 653,4	5 493,9
<i>Tillkommer:</i> Minskning av outnyttjade belopp av inve- steringsanslag	—	153,8	<i>Avgar:</i> Kapitalåter- betalning	68,4	56,6
Summa	5 585,0	5 437,3		5 585,0	5 437,3

Om till det redovisade beloppet länemedel läggs det belopp på 153,8 milj. kronor varmed outnyttjade belopp av investeringsanslag har minskat, erhålls det belopp om 5 437,3 milj. kronor varmed den på riksgäldsfonden redovisade skulden har ökat.

Av det redovisade beloppet för kapitalåterbetalning utgör 44,5 milj. kronor avskrivningsmedel som har överförts från driftbudgeten till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Fördelningen av statens kapitalinvesteringar på olika ändamål kommer att beröras i det följande i samband med redogörelsen för utvecklingen av statsutgifterna under de olika departementens verksamhetsområden. I detta sammanhang må endast påpekas att de genom investeringsanslag finansierade kapitalinvesteringarna till väsentlig del avser statlig utlåning. Detta är främst fallet för de under statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd redovisade investeringsanslagen, vilka för budgetåret 1975/76 har belastats med 2 500,4 respektive 576,0 milj. kronor. De under de båda nämnda kapitalfonderna redovisade utgifterna motsvarar därmed 32 procent av de sammantagna kapitalinvesteringarna.

Statens inkomster

Skatter

Av de på totalbudgeten redovisade statsinkomsterna om sammanlagt 93 934,1 milj. kronor utgörs 83 181,1 milj. kronor av skatter, vilket motsvarar 89 procent av de sammantagna inkomsterna. Skatterna fördelar sig med 41 816,4 milj. kronor på direkta skatter och med 41 364,7 milj. kronor på indirekta skatter. Intäkterna under de till skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter hänförliga inkomsttitlarna har därvid räknats såsom direkta skatter, medan intäkterna under inkomsttitlar hänförliga till automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser har räknats såsom indirekta skatter.

I följande tablå har den procentuella fördelningen på direkta och indirekta skatter under vissa senare år ställts samman.

	1967/68	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76
Direkta skatter	46.1	47.2	44.8	40.2	40.9	45.7	50.3
Indirekta skatter	53.9	52.8	55.2	59.8	59.1	54.3	49.7

De förskjutningar i relationerna mellan direkt och indirekt beskattning som kan iakttas hänger samman med å ena sidan den statliga inkomstskattens progressivitet och å andra sidan de successiva höjningar som har företagits av den allmänna varuskatten, införandet fr. o. m. år 1969 av mervärdeskatt samtidigt med den allmänna varuskattens avveckling och höjningarna åren 1970 och 1971 av mervärdeskatten. Den under 1970-talets tidigare år markanta tendensen med successivt ökad andel indirekta skatter bröts under budgetåret 1974/75. Anledningen därtill var den temporära nedsättningen av mervärdeskatten under tiden den 1 april – den 15 september 1974. På grund av eftersläpande redovisning har effekterna av denna skattesänkning kommit att mera påverka resultatet för budgetåret 1974/75 än resultatet för budgetåret 1973/74. Trots fortsatta årliga sänkningar av inkomstskatten har de direkta skatternas relativa storlek ökat även under budgetåret 1975/76, vilket i huvudsak förklaras av den statliga inkomstskattens progressivitet och de till följd av 1975 års avtalsuppgörelse kraftigt ökade lönerna under åren 1975 och 1976.

Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.

Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. är den helt dominerande inkomstiteln under skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter. De skatter som slutligt skall redovisas på inkomstskatttiteln utgörs av statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt och sjömansskatt. De uträknade beloppen av dessa skatter vid 1975 och 1976 års taxeringar framgår av följande tablå (milj. kronor, där ej annat anges).

	Taxeringsår		Förändring 1975 – 76	
	1975	1976	Belopp	Procent
Statlig inkomstskatt	21 054	27 348	+ 6 294	+ 29.9
Därav: A-längden	19 585	24 759	+ 5 174	+ 26.4
B- och C-längderna	1 469	2 589	+ 1 120	+ 76.2
Förmögenhetsskatt	433	647	+ 214	+ 49.4
Sjömansskatt ¹	240	312	+ 72	+ 30.0
Totalt	21 727	28 307	+ 6 580	+ 30.3

¹ Influtna belopp budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Som framgår av tablan har det totala beloppet uträknade skatter ökat med 6 580 milj. kronor, motsvarande 30,3 procent, från 1975 till 1976 års taxering. För skattskyldiga som är uppförda på A-längden, d. v. s. fysiska personer m. fl., på vilka den helt övervägande delen av de uträknade skatterna belöper, har den statliga skatten ökat med 26,4 procent. Samtidigt har fysiska personers m. fl. sammanräknade beskattningsbara inkomster ökat med 15,6 procent.

För skattskyldiga som är upptagna på B- och C-längderna, d. v. s. främst svenska aktiebolag, har de uträknade skatterna ökat med 76,2 procent.

De på inkomstskattetiteln redovisade inkomsterna under budgetåret 1975/76 uppgår till 40 631 milj. kronor. Skillnaden mellan uträknade belopp för de skatter som slutligt skall redovisas på titeln och den faktiskt redovisade behållningen hänger samman med dels att det i det förra fallet är fråga om kalenderår och i det senare fallet om budgetår, dels att över titeln redovisas även andra skatter och avgifter, främst kommunal inkomstskatt, dels att betydande avvikelser regelmässigt förekommer mellan den skatt som slutligt debiterats för visst år och den för samma år influtna preliminärskatten.

De i preliminärskatten ingående kommunalskattemedlen betalas ut till kommunerna för varje kalenderår enligt kommunernas per den 1 januari framräknade fordran på statsverket. I kommunernas per den 1 januari 1975 framräknade fordran, som till halva sitt belopp har belastat budgetåret 1975/76, ingår dels förskott grundade på 1974 års taxering och de kommunala utdebiteringarna för år 1975, dels slutavräkningsmedel motsvarande skillnaden mellan slutligt uträknad kommunal inkomstskatt enligt 1974 års taxering och under kalenderåret 1973 utbetalade förskott. På motsvarande sätt har kommunernas per den 1 januari 1976 framräknade fordran, som betalats ut under kalenderåret 1976, med halva sitt belopp belastat budgetåret 1975/76.

Genom eftersläpningen i avräkningsförfarandet överstiger i regel de av staten i källskatteuppbörden uppburna kommunalskattemedlen de till kommunerna samtidigt utbetalade medlen. För att en utjämning av de svängningar som kunde föranledas av den då tillämpade ordningen för utbetalning av kommunalskattemedel skulle bli möjlig, inrättades enligt beslut av 1952 års riksdag en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel. Denna fond redovisas fr. o. m. budgetåret 1955/56 på budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar inte längre direkt påverkar de redovisade inkomsterna på inkomstskattetiteln. Som nämnts i det föregående uppgår de på budgetutjämningsfonden särredovisade medlen vid utgången av budgetåret 1975/76 till 15 750,0 milj. kronor, vilket motsvarar vad staten beräknats sedan budgetåret 1955/56 ha uppburit av kommunerna tillkommande skattemedel utöver vad som t. o. m. budgetåret 1975/76 faktiskt har betalats ut till kommunerna.

Automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser

De redovisade inkomsterna under de största till automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser hänförliga inkomstittlarna under budgetåren 1973/74–1975/76 framgår av följande tablå (milj. kronor).

	1973/74	1974/75	1975/76
Fordonsskatt	300,0	—	—
Bensinskatt	2 009,1	1 753,9	1 890,1
Vägfrafikskatt	1 306,6	1 930,8	2 001,2
Allmän arbetsgivaravgift	4 554,6	5 360,0	6 647,3
Tullmedel	1 021,6	1 250,2	1 059,0
Mervärdeskatt	13 929,6	14 680,6	18 200,2
Särskilda varuskatter	401,3	393,1	408,2
Omsättningsskatt på motorfordon	572,8	744,6	827,8
Tobaksskatt	1 878,8	2 062,1	2 168,2
Skatt på sprit	2 244,1	2 885,8	3 190,2
Skatt på vin	356,3	431,9	532,2
Skatt på malt- och läskedrycker	680,7	677,6	865,2
Energiskatt	1 222,4	1 944,4	3 070,5
Särskild skatt på motorbränslen	715,7	—0,2	—

Fordonsskatten enligt 1922 års automobilskatteförordning ersattes den 1 januari 1974 av vägfrafikskatten enligt 1973 års vägfrafikskatteförordning. Vägfrafikskatt utgår i form av fordonsskatt och kilometerskatt. Den kraftiga ökningen av inkomsterna från vägfrafikskatten mellan budgetåren 1973/74 och 1974/75 beror i stor utsträckning på att budgetåret 1974/75 är det första hela budgetår under vilket skatten har redovisats.

Allmän arbetsgivaravgift infördes den 1 januari 1969. Avgiften utgick under åren 1969 och 1970 med 1 procent, under åren 1971 och 1972 med 2 procent och utgår fr. o. m. år 1973 med 4 procent av vad arbetsgivare under respektive år har utgett som lön åt arbetstagare. I nom det inre stödområdet är dock avgiftsuttaget sedan den 1 januari 1976 temporärt begränsat till 2 procent för samtliga arbetsgivare utom staten. I fråga om rörelseidkare och jordbrukare utgår en s. k. egenavgift med samma procenttal på den egna inkomsten, minskad med en avgiftsfri del som för inkomståren 1975 och 1976 har uppgått till 10 000 respektive 18 000 kronor.

Mervärdeskatten utgjorde fr. o. m. år 1971 15 procent av beskattningsvärdet. Den var tillfälligt sänkt till 12 procent under tiden den 1 april—den 15 september 1974, varefter den åter höjdes till 15 procent. Den i jämförelse med tidigare år mycket kraftiga ökningen av inkomsterna från mervärdeskatten under budgetåret 1975/76 har delvis sin grund i denna tillfälliga nedsättning i skattesatsen men hänger också samman med konsumtionsutvecklingen och inflationen under budgetåret 1975/76.

Den relativt starka ökningen i intäkterna av omsättningsskatt på motorfordon efter budgetåret 1973/74 har huvudsakligen orsakats av den intensiva köprush som inleddes i samband med den tillfälliga sänkningen av mer-

värdeskatten år 1974 och som hållit i sig även under efterföljande år. Under de jämförda budgetåren gällde de skattesatser som började tillämpas fr. o. m. februari 1973.

Den 11 maj 1975 höjdes tobaksskatten på cigaretter liksom skatterna på sprit, vin och malt- och läskedrycker. Malt- och läskedrycksbeskattningen utvidgades samtidigt till att omfatta även icke kolsyrade drycker, s. k. still-drinks. Vid samma tidpunkt höjdes också energiskatten på drivmedel och oljebränslen. En höjning av energiskatten på elkraft trädde i kraft någon månad senare, då en fast skatt på 2 öre per kWh ersatte den tidigare skatten som utgått med 10 procent av kraftpriset. På grund av eftersläpningen i redovisningen fick skattehöjningarna inte någon budgetmässig effekt förrän under budgetåret 1975/76.

Ökningarna i procent under budgetåren 1972/73–1975/76 för inkomsttillägga skatt på sprit, skatt på vin samt skatt på malt- och läskedrycker framgår av följande sammanställning.

	Ökning i procent		
	1972/73– 1973/74	1973/74– 1974/75	1974/75– 1975/76
Skatt på sprit	+3.0	+28.6	+10.5
Skatt på vin	+4.6	+21.2	+23.2
Skatt på malt- och läskedrycker	+7.9	– 0.5	+27.7

Uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster

Under rubriken uppbörd i statens verksamhet redovisas inkomster för statliga myndigheter och inrättningar, i huvudsak motsvarande ersättningar eller avgifter för av vederbörande myndigheter utförda tjänster eller uppdrag. Taxor och avgifter fastställs i allt väsentligt av regeringen. Dessutom redovisas under uppbörd i statens verksamhet vissa andra inkomster.

I samband med viss anslagsteknisk omläggning har en ny uppbördstitel av speciellt slag, benämnd Pensionsmedel m. m., införts fr. o. m. budgetåret 1969/70. Omläggningen innebär bl. a. att ett lönekostnadspålägg, avseende pensions- och socialförsäkringskostnader samt av den allmänna arbetsgivaravgiften föranledda utgifter, påförs de anslag från vilka löner betras. Dessa lönekostnadspålägg jämte medel som tidigare har redovisats under uppbördstiteln Personalsjukpenningar och vissa socialförsäkringsavgifter m. m. tas upp som inkomster under uppbördstiteln Pensionsmedel m. m., medan faktiskt utbetalade personalpensionsförmåner, arbetsgivaravgifter m. m. tas upp som utgifter på titeln. Det överskott som redovisas på uppbördstiteln för budgetåret 1975/76 – 754,1 milj. kronor – hänger i så måtto samman med den statliga verksamhetens expansion som lönekostnadspålägget hänför sig till löner till under budgetåret anställda, medan de

pensioner som betalats ut avser pensionerade tjänstemän.

Under rubriken diverse inkomster redovisas bl. a. totalisator-, tips- och lotterimedel.

De under uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster influtna medlen under budgetåren 1973/74–1975/76 redovisas i följande tabell (milj. kronor).

	1973/74	1974/75	1975/76
Uppbörd i statens verksamhet	1 313,1	1 403,6	2 161,8
Diverse inkomster	761,6	836,7	928,7

Inkomster av statens kapitalfonder

I statsbudgeten under inkomster av statens kapitalfonder upptagna och i budgetredovisningen redovisade belopp för budgetåret 1975/76 belyses i nedanstående sammanställning (milj. kronor).

	Statsbudget	Budget-redovisning	Brist (–) resp. merin-komst (+)
Statens affärsverksfonder	946,3	1 099,2	+ 152,9
Därav:			
Postverket	25,5	1,1	– 24,4
Televerket	150,0	150,0	–
Statens järnvägar	22,0	138,8	+ 116,8
Luftfartsverket	25,8	40,8	+ 15,0
Förenade fabriksverken	–	–	–
Statens vattenfallsverk	700,0	685,0	– 15,0
Domänverket	23,0	83,5	+ 60,5
Riksbanksfonden	350,0	450,0	+ 100,0
Statens allmänna fastighetsfond	506,2	540,4	+ 34,2
Försvarets fastighetsfond	130,4	125,1	– 5,2
Statens utlåningsfonder	2 433,6	2 410,2	– 23,4
Fonden för låneunderstöd	104,0	146,8	+ 42,7
Fonden för statens aktier	122,9	55,5	– 67,3
Fonden för beredskapslagring	87,6	92,1	+ 4,5
Statens pensionsfonder	97,9	97,8	– 0,1
Diverse kapitalfonder	80,9	78,9	– 2,0
Summa	4 859,8	5 096,0	+ 236,2

Det kan påpekas att uppgifter om affärsverkens driftstater jämte vissa därtill knutna kommentarer är intagna på s. 26–44.

Statens utgifter

Utgifter inom de olika departementens verksamhetsområden m. m.

De belopp på drift- och kapitalbudgeterna för budgetåret 1975/76, vilka tagits upp i statsbudget och tilläggsbudget (budgeterade belopp) och redo-

visats i budgetredovisningen, har ställts samman i tabell 4 nedan och därvid fördelats på de olika departementens verksamhetsområden m. m. I det följande kommer utgifterna inom de olika verksamhetsområdena att kommenteras.

Tabell 4. Utgifter på drift- och kapitalbudgeterna budgetåret 1975/76
(milj. kronor)

Verksamhetsområde	Budgeterade belopp			Redovisade belopp		
	Drift- budge- ten	Kapital- budge- ten	Summa	Drift- budge- ten	Kapital- budge- ten	Summa
Kungl. hov- och slottsstaterna	12,0	—	12,0	12,8	—	12,8
Justitiedepartementet	3 185,9	156,7	3 342,6	3 791,4	117,2	3 908,6
Utrikesdepartementet	3 168,7	7,1	3 175,8	2 824,9	2,8	2 827,7
Försvarsdepartementet	9 590,7	328,1	9 918,8	9 818,8	344,2	10 163,0
Socialdepartementet	26 551,7	45,6	26 597,3	27 766,3	55,0	27 821,3
Kommunikationsdepartementet	4 396,5	1 856,2	6 252,7	4 346,9	1 862,6	6 209,5
Finansdepartementet	7 771,5	740,5	8 512,0	5 601,3	764,0	6 365,3
Utbildningsdepartementet	11 468,3	746,4	12 214,7	12 800,5	814,9	13 615,4
Jordbruksdepartementet	3 926,4	123,8	4 050,2	4 901,2	135,7	5 036,9
Handelsdepartementet	288,7	244,1	532,8	302,5	117,9	420,4
Arbetsmarknadsdepartementet	596,7,5	330,0	6 297,5	4 999,5	430,5	5 430,0
Bostadsdepartementet	4 443,7	1 834,0	6 277,7	4 027,3	1 837,7	5 865,0
Industridepartementet	840,5	3 254,6	4 095,1	645,3	3 199,2	3 844,5
Kommundepartementet	1 185,5	39,5	1 225,0	1 399,6	28,8	1 428,4
Oförutsedda utgifter	1 000,0	—	1 000,0	4,2	—	4,2
Riksdagen och dess verk m. m.	135,9	—	135,9	145,7	—	145,7
Riksgäldsfonden	4 600,0	—	4 600,0	4 133,2	—	4 133,2
Summa	88 533,5	9 706,7	98 240,1	87 521,4	9 710,3	97 231,7

De inom justitiedepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1975/76 överstiger de för budgetåret 1974/75 redovisade med 623 milj. kronor. Av denna ökning hänförs sig 396 milj. kronor till polisväsendet. Den del av utgiftsstegringen som hänförs sig till sistnämnt belopp beror, i likhet med närmast föregående budgetår, i viss utsträckning på tillkomsten av nya polistjänster.

Utgifterna under utrikesdepartementets verksamhetsområde har ökat med 330 milj. kronor från budgetåret 1974/75 till budgetåret 1975/76. Utgifterna för internationellt utvecklingssamarbete uppgår under budgetåret 1975/76 till 2 473 milj. kronor, vilket motsvarar 87 procent av de under utrikesdepartementets verksamhetsområde redovisade totalutgifterna.

Försvarsutgifternas storlek under budgetåret 1975/76 regleras genom 1972 års försvarsbeslut. Utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde har ökat med 959 milj. kronor mellan budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde skiljer sig från utgifterna inom övriga departementsområden såtillvida som de till övervägande del avser inkomstöverföringar till hushållen. Under de tre

största anslagen härvidlag, nämligen Folkpensioner, Allmänna barnbidrag och Bidrag till sjukförsäkringen, redovisas under budgetåret 1975/76 utgifter om sammanlagt 21 065 milj. kronor, motsvarande 76 procent av de under socialdepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna. I jämförelse med motsvarande utgifter budgetåret 1974/75 har utgifterna under de nämnda anslagen ökat med 2 167 milj. kronor, vilket utgör den dominerande delen av den för departementsområdet totalt redovisade utgiftsökningen om 3 445 milj. kronor. Utgifterna för folkpensioner har ökat med 2 333 milj. kronor. Ökningen har flera orsaker, av vilka de viktigaste är basbeloppets fortskridande höjning, de s. k. pensionstillskottens höjda andel av basbeloppet och en ökning av antalet pensionärer från år till år. Folkpensionärernas antalsökning har varit jämn under åtminstone de senaste fem åren, medan förtidspensionärernas antal på grund av ändrade pensionsregler ökat starkt under senare år. Utgifterna för allmänna barnbidrag har under budgetåret 1975/76 ökat med 408 milj. kronor, vilket huvudsakligen har sin grund i att det allmänna barnbidraget höjdes med 300 kronor per barn och år den 1 oktober 1975. Bidrag till sjukförsäkringen har minskat med 575 milj. kronor.

De redovisade utgifterna för kommunikationsdepartementets verksamhetsområde har ökat från budgetåret 1974/75 till budgetåret 1975/76 med 623 milj. kronor.

De för finansdepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna är 617 milj. kronor högre under budgetåret 1975/76 än under närmast föregående budgetår. Av denna utgiftsökning faller 277 milj. kronor på bidrag och ersättningar till kommunerna. Totalt uppgår därmed dessa bidrag och ersättningar till 4 218 milj. kronor under budgetåret 1975/76, motsvarande 66 procent av de på totalbudgeten redovisade utgifterna för finansdepartementets verksamhetsområde.

Inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde redovisas för budgetåret 1975/76 de — näst utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde — största sammanlagda statsutgifterna. Av utgifterna belöper sig 7 979 milj. kronor, motsvarande 59 procent av de sammanlagda utgifterna inom verksamhetsområdet, på skolväsendet. Jämfört med budgetåret 1974/75 innebär detta en ökning med 1 274 milj. kronor. De redovisade utgifterna för högre utbildning och forskning har uppgått till 2 189 milj. kronor under budgetåret 1975/76, motsvarande en ökning från närmast föregående budgetår med 118 milj. kronor. Utgifter för studiesociala ändamål har uppgått till 1 181 milj. kronor, av vilket belopp 614 milj. kronor utgörs av studiemedel anvisade på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder.

Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde har under budgetåret 1975/76 uppgått till 5 037 milj. kronor, vilket är 1 425 milj. kronor mer än under budgetåret 1974/75. Den största utgiftsökningen hänför sig till jordbruksprisregleringen, vars kostnader har stigit från 2 388 milj. kronor budgetåret 1974/75 till 3 556 milj. kronor budgetåret 1975/76.

Detta innebär en ökning av 49 procent.

Inom handelsdepartementets verksamhetsområde har de redovisade utgifterna minskat från 429 milj. kronor budgetåret 1974/75 till 420 milj. kronor budgetåret 1975/76.

Utgifterna inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde har under budgetåret 1975/76 uppgått till 5 430 milj. kronor, vilket är 831 milj. kronor mer än under budgetåret 1974/75. Av ökningen hänförs sig 730 milj. kronor till delområdet arbetsmarknad.

Utgifterna inom bostadsdepartementets verksamhetsområde har under budgetåret 1975/76 uppgått till 5 865 milj. kronor, vilket är 1 398 milj. kronor mer än under budgetåret 1974/75. De största anslagen avser bostadstillägg, räntebidrag och lån till bostadsbyggande. De på dessa tre anslag redovisade utgifterna under budgetåret 1975/76 uppgår till respektive 1 435, 1 837 och 1 715 milj. kronor, vilket sammanlagt motsvarar 85 procent av de totala utgifterna inom verksamhetsområdet.

De inom industridepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1975/76 på sammanlagt 3 845 milj. kronor utgörs till ett belopp av 3 199 milj. kronor av investeringsutgifter. Den största kapitalinvesteringen, 1 926 milj. kronor, avser kraftstationer m. m.

Av de under kommundepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1975/76 hänförs sig 1 366 milj. kronor till utgifter för länsstyrelserna, vilket motsvarar 96 procent av de för verksamhetsområdet på totalbudgeten redovisade utgifterna.

Utgifter efter anslagsform

Av de för budgetåret 1975/76 anvisade medlen på driftbudgeten om sammanlagt 90235 milj. kronor utgörs 14 317 milj. kronor av reservationsanslag och 75 917 milj. kronor av förslagsanslag och obetecknade anslag. De på reservationsanslag redovisade utgifterna uppgår till 12 640 milj. kronor. Den vid budgetårets början föreliggande anslagsbehållningen av reservationer om 4 511 milj. kronor har härigenom ökat till 6 106 milj. kronor.

För budgetåret 1975/76 har investeringsanslag till ett sammanlagt belopp av 9 707 milj. kronor anvisats på kapitalbudgeten. Den redovisade nettoutgiften uppgår till 9 710 milj. kronor. Det vid budgetårets början föreliggande beloppet av outnyttjade investeringsanslag om 2 851 milj. kronor har härigenom (efter avdrag av besparingar reglerade över titeln lånemedel om 150 milj. kronor) minskat med 4 milj. kronor till 2 697 milj. kronor.

Beloppen utestående reservationer respektive outnyttjade investeringsanslag vid utgången av budgetåret 1975/76 redovisas, med fördelning på departement m. m., i följande tablå (milj. kronor).

	Utestående reservationer		Outnyttjade belopp inves- teringsanslag
	Egentliga statsutgifter	Avskrivning av nya kapital- investeringar	
Justitiedepartementet	48,7	35,9	97,5
Utrikesdepartementet	1 611,0	7,3	17,4
Försvarsdepartementet	2,0	19,7	46,1
Socialdepartementet	269,9	16,6	42,4
Kommunikationsdeparte- mentet	1 387,2	—	209,8
Finansdepartementet	35,8	14,3	146,0
Utbildningsdepartementet	153,0	52,1	113,6
Jordbruksdepartementet	318,1	14,1	52,1
Handelsdepartementet	18,8	57,3	158,2
Arbetsmarknadsdeparte- mentet	1 080,9	—	60,2
Bostadsdepartementet	525,2	17,2	1 494,2
Industridepartementet	403,0	7,5	239,8
Kommundepartementet	3,0	5,8	20,1
Riksdagen och dess verk	1,6	—	—
Summa	5 858,2	247,8	2 697,4

De största beloppen för utestående reservationer och outnyttjade investeringsmedel redovisas inom bostads-, utrikes-, kommunikations- och arbetsmarknadsdepartementens verksamhetsområden i nämnd ordning. Inom bostadsdepartementets verksamhetsområde har Lånefonden för bostadsbyggande ett outnyttjat investeringsbelopp på 1 278 milj. kronor. De största posterna av denna art inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde avser anslagen Drift av statliga vägar med 624 milj. kronor. Byggande av statliga vägar med 378 milj. kronor och Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator med 195 milj. kronor. Dessa anslag avräknas med hela sina belopp mot automobilskattemedlen.

För utrikesdepartementets verksamhetsområde redovisas de största reservationerna under anslagen Bilateralt utvecklingsamarbete med 785 milj. kronor och Bidrag till internationella biståndsprogram med 812 milj. kronor. Den största posten inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde avser sysselsättningsskapande åtgärder med 922 milj. kronor.

Härutöver må nämnas att en reservation av 245 milj. kronor redovisas på det till jordbruksdepartementets verksamhetsområde hörande anslaget Stöd till avfallsbehandling m. m. Reservationerna under anslagen till miljö-
vård uppgår totalt till 278 milj. kronor.

Under förslagsanslag och obetecknade anslag redovisas för budgetåret 1975/76 merutgifter till ett sammanlagt belopp av 7 367 milj. kronor och besparingar till ett sammanlagt belopp av 6 959 milj. kronor. Som merutgift reglerad över specialbudget redovisas ett belopp av 179 milj. kronor. Detta belopp kan lämpligen dras ifrån besparingarna. Besparingarna skulle härigenom begränsas till 6 780 milj. kronor. Under budgetåret 1974/75 uppgick motsvarande merutgifter och besparingar till 4 979 respektive 3 651 milj. kronor.

Eftersom utgifterna under obetecknade anslag, vilka till övervägande del utgörs av statliga bidrag till olika ändamål, i regel uppgår till hela de anvisade beloppen, faller inte endast merutgifter utan även besparingar i allt väsentligt på förslagsanslagen.

Fördelningen av besparingar och merutgifter budgetåret 1975/76 under de olika departementens huvudtitlar m. m. framgår av följande tablå (milj. kronor).

Departement m. m.	Merutgift	Besparing
Justitiedepartementet	607	7
Utrikesdepartementet	42	1
Försvarsdepartementet	1 683	1 453
Socialdepartementet	1 592	217
Kommunikationsdepartementet	115	131
Finansdepartementet	156	12 339
Utbildningsdepartementet	1 424	72
Jordbruksdepartementet	945	131
Handelsdepartementet	21	4
Arbetsmarknadsdepartementet	395	741
Bostadsdepartementet	131	337
Industridepartementet	20	0
Kommundepartementet	216	0
Oförutsedda utgifter	—	996
Riksgäldsfonden	—	467
Övrigt	20	84
Summa	7 367	6 780

¹ Merutgift (netto) som regleras över specialbudget har dragits ifrån besparingen.

Besparing eller merutgift redovisas för snart sagt alla förslagsanslag. Det får också anses vara naturligt för dessa anslag att faktiskt redovisade utgifter avviker från de i statsbudget och tilläggsbudget beräknade beloppen.

Som framgår av tablå har merutgifterna överstigit besparingarna under budgetåret 1975/76 med 587 milj. kronor, medan för budgetåret 1974/75 enligt ovan lämnade uppgifter merutgifterna översteg besparingarna med 1 328 milj. kronor.

Vissa förslagsanslag för vilka mera betydande merutgifter redovisas (milj. kronor) har ställts samman i tablå på följande sida.

Automobilskattemedlens specialbudget

Automobilskattemedlens specialbudget utgör numera den enda inom statsbudgeten kvarstående specialstaten av någon betydelse. Redovisningsformen gör det möjligt att följa i vad mån vissa statsinkomster som direkt härleds ur motorfordonstrafiken, främst bensinskatt och vägtrafikskatt, kommer till användning för väg- och vägtrafikväsendet eller för detta närstående ändamål. De på specialbudgeten uppkommande skillnaderna mellan inkomster och utgifter salderas år från år. Slutbeloppet visar alltså

Anslag			Anvisat belopp	Mer- utgift
II	B	6 Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	1 547,6	315,0
II	D	2 Allmänna domstolarna	376,5	68,7
II	F	2 Kriminalvårdsanstalterna	410,8	48,6
II	F	7 Kriminalvårdsenheter med särskild budget	0,0	44,7
IV	B	1 Ledning och förbandsverksamhet (armeförband)	2018,1	572,3
IV	B	2 Materielanskaffning (armeförband)	736,0	71,9
IV	C	1 Ledning och förbandsverksamhet (marinförband)	691,4	199,8
IV	C	2 Materielanskaffning (marinförband)	353,0	60,6
IV	D	1 Ledning och förbandsverksamhet (flygvapenförband)	1 185,3	204,0
IV	D	2 Materielanskaffning (flygvapenförband)	1 088,0	202,7
IV	D	4 Forskning och utveckling	450,0	83,0
IV	F	4 Försvarets materielverk	298,8	52,4
V	B	6 Bidrag till sjukförsäkringen	2 450,0	300,1
V	C	1 Allmänna barnbidrag	2 975,0	122,9
V	C	4 Ersättning för bidragsförskott	275,0	91,5
V	D	1 Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst	420,0	143,1
V	D	4 Bidrag till kommunala familjedaghem	150,0	84,5
V	G	1 Karolinska sjukhuset: Driftkostnader	455,1	100,2
V	G	6 Bidrag till kommunala undervisningssjukhus	240,0	65,7
V	H	4 Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.	1 597,0	478,5
V	K	2 Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade	147,0	63,2
VIII	D	8 Bidrag till driften av grundskolor	4812,4	702,0
VIII	D	16 Bidrag till driften av gymnasieskolor	1 570,0	227,9
VIII	G	5 Bidrag till kommunala skolor för vuxna	163,5	40,5
VIII	G	6 Bidrag till studiecirkelverksamhet	316,0	75,1
IX	C	3 Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	2 600,0	747,2
IX	H	2 Bidrag till kommunala avloppsreningsverk	170,0	85,0
XI	B	1 Arbetsmarknadsservice	490,2	93,3
XI	B	4 Stöd till lageruppyggnad	0,0	236,6
XI	E	1 Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	189,4	21,6
XII	B	3 Bostadstillägg m. m.	1 345,0	89,8
XIV	B	1 Länsstyrelserna	763,5	126,0
XIV	B	2 Lokala skattemyndigheterna	208,1	53,9

inte årsresultatet utan det slutliga saldot efter hela den tid under vilken systemet har varit i tillämpning.

Inkomster och utgifter som hänför sig till automobilskattemedlens specialbudget redovisas såväl i statsbudgeten som i budgetredovisningen blandade med övriga poster. Någon särredovisning av medlen förekommer alltså inte. I syfte att göra en samlad överblick över dessa medel möjlig har riksdagens revisorer sedan flera år tillbaka tagit in en sammanställning av automobilskattemedlens specialbudget för det senast förlutna budgetåret i sin berättelse.

Inkomster och utgifter på automobilskattemedlens specialbudget under budgetåret 1975/76 framgår av följande sammanställning.

Ingående balans 1975-07-01**Tillgångar:**

Reservationer	1 301 631 881: 12	
Fordran på budgetutjämningsfonden	3 381 265 586: 54	4 682 897 467: 66

Inkomster

A. 1. 2. a) Bensinskatt	1 890 122 922: 46	
2. b) Vägtrafikskatt	2 001 170 021: 24	
A. II. 13. Inkomster vid statens vägverk	762 332: 62	
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk	33 365 916: 91	3 925 421 193: 23
		8 608 318 660: 89

Utgifter:**II. JUSTITIEDEPARTEMENTET****B. Polisväsendet**

1 Rikspolisstyrelsen	7 207 000: —	
Polisverket:		
2 Inköp av motorfordon m. m.	19 336 000: —	
3 Underhåll och drift av motorfordon m. m.	42 392 000: —	
Lokala polisorganisationen:		
6 Förvaltningskostnader	35 594 600: —	
7 Utrustning	2 587 000: —	427 468 000: —

**VI. KOMMUNIKATIONS-
DEPARTEMENTET****A. Kommunikationsdepartementet m.m.**

2 Kommittéer m. m.		3 269 048: 75
--------------------	--	---------------

B. Vägväsendet

1 Statens vägverk: Ämbetsverks-uppgifter	6 071 960: 72	
2 Drift av statliga vägar	1 256 275 161: 87	
3 Byggnad av statliga vägar	785 707 065: 62	
4 Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar	188 100 000: —	
5 Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	204 978 500: —	
6 Bidrag till byggnad av kommunala vägar och gator	302 237 598: 20	
7 Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.	95 785 271: 87	
8 Bidrag till byggnad av enskilda vägar	284 085 04: 49	
9 Tjänster till utomstående	12 533 000: —	2 880 097 062: 77

C. Trafiksäkerhet

Statens trafiksäkerhetsverk:		
1 Förvaltningskostnader	20 098 223: 15	
2 Uppdragsverksamhet	33 339 327: 26	
4 Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägsforsknings	7 077 548: —	
5 Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	2 750 000: —	63 265 098: 41

E. <i>Institut m. m.</i>		
1	Transportnämnden	1 598 042: 20
9	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut	13 050 000: —
10	Statens väg- och trafikinstitut	1 151 346: 31
17	Transportforskningsdelegationen	9 458 923: 32
18	Bussbidragsnämnden	556 027: 35
19	Statligt stöd till icke lönsam busstrafik	230 314 466: —
	Äldre anslag 1974/75	7 395 514: 33
		56 241 319: 51
F. <i>Diverse</i>		
2	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser	3 600 000: —
VIII. UTBILDNINGSDEPARTEMENTET		
E. <i>Högre utbildning och forskning Universitet m. m.</i>		
22	Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	1 025 000: —
24	Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping	8 250 000: —
		18 500 000: —
IX. JORDBRUKSDEPARTEMENTET		
B. <i>Jordbrukets rationalisering m. m.</i>		
14	Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen	343 400: —
	Äldre anslag 1974/75	242 100: —
16	Kompensation för bensinskatt till rennäringen	210 000: —
		795 500: —
D. <i>Skogsbruk</i>		
4	Vägbyggnader på skogar i enskild ägo	19 546 244: 58
E. <i>Fiske</i>		
7	Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen	999 851: 78
H. <i>Miljövård</i>		
8	Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.	9 200 000: —
XI. ARBETSMARKNADS-DEPARTEMENTET		
B. <i>Arbetsmarknad m. m.</i>		
2	Sysselsättningsskapande åtgärder	305 719 846: 50
C. <i>Arbetsmiljö m. m.</i>		
1	Arbetsarskyddsstyrelsen	202 000: —
2	Yrkesinspektionen	1 487 000: —
		1 689 000: —
Summa utgifter		3 773 740 972: 30

Utgående balans 1976-06-30

Tillgångar:

Reservationer	1 493 312 700:08	
Fordran på budgetutjämningsfonden	3 287 264 988:51	4 780 577 688:59
		8 554 318 660:89

Alltsedan budgetåret 1955/56 har ett överskott förelegat på specialbudgeten. Överskottet steg under loppet av tre budgetår från 259 till 743 milj. kronor och varierade därefter kring sistnämnt belopp t. o. m. budgetåret 1967/68. För budgetåren 1968/69 – 1975/76 redovisas en betydande ökning av fondens överskott. Utvecklingen framgår av följande uppställning, i vilken beloppen har avrundats till jämna miljontal kronor.

Budgetår	Reservationer	Överskott	Summa behållning
1955/56	511	259	771
1956/57	681	287	968
1957/58	548	588	1 136
1958/59	383	743	1 126
1959/60	365	766	1 131
1960/61	376	747	1 123
1961/62	400	687	1 087
1962/63	509	742	1 251
1963/64	498	828	1 326
1964/65	784	594	1 378
1965/66	916	652	1 568
1966/67	920	718	1 638
1967/68	1 015	807	1 822
1968/69	1 013	1 270	2 283
1969/70	1 039	1 796	2 835
1970/71	990	2 454	3 444
1971/72	1 209	2 754	3 963
1972/73	1 263	3 003	4 266
1973/74	1 405	3 180	4 585
1974/75	1 302	3 381	4 683
1975/76	1 493	3 287	4 781

Under budgetåret 1975/76 har inkomsterna uppgått till 3 925 milj. kronor och utgifterna till 3 774 milj. kronor. Inkomsterna har alltså överstigit utgifterna med 151 milj. kronor. Samtidigt har reservationerna ökat med 191 milj. kronor, varför automobilskattemedlens fordran på budgetutjämningsfonden minskat med 94 milj. kronor. Den 30 juni 1976 utvisar specialbudgeten som följd härav en behållning på 4 781 milj. kronor, varav 1 493 milj. kronor i form av reservationer på anvisade men för sitt ändamål ännu inte utnyttjade anslag samt 3 287 milj. kronor som fordran på budgetutjämningsfonden. Sistnämnt belopp motsvarar alltså vad som vid budgetårets utgång har flutit in i automobilskattemedel men ännu inte anvisats för vägväsendet och övriga med dessa medel avsedda ändamål.

Att outnyttjade automobilskattemedel är avsedda att framdeles komma vägväsendet till godo innebär inte att någon fondering i egentlig mening förekommer. Det såsom behållning angivna beloppet visar endast specialbudgetens ställning vid budgetårets slut. Det må även anmärkas att utfallet av specialbudgeten inte lämnar något slutligt svar på frågan, huruvida automobilbeskattningen är rättvist utformad eller i vad mån vägväsendets krav tillgodoses från statens sida. I den allmänna budgeten förekommer nämligen såväl inkomster som utgifter med betydande belopp, vilka äger nära samband med biltrafiken men likväl inte redovisas över automobilskattemedlens specialbudget.

Övriga specialbudgeter

Utöver automobilskattemedlens specialbudget återstår inom statsbudgetens ram de båda specialbudgeter som hänger samman med bankinspektionens och försäkringsinspektionens verksamhet. Dessa specialbudgeter är i stort så konstruerade, att de företag som är underkastade respektive ämbetsverks tillsyn har att leverera in vissa bidrag, vilka redovisas såsom uppbörd i statens verksamhet på statsbudgetens inkomstsida och vilka över särskilda avsättningsanslag på finansdepartementets huvudtitel förs över till de fonder som är inrättade för att finansiera hithörande kostnader. Eventuellt uppkommande överskott står kvar på fonderna.

I budgetredovisningen lämnas uppgifter endast om belastningen på nyssnämnda avsättningsanslag, däremot inte om utfallet av själva specialbudgeterna, d. v. s. bankinspektionens och försäkringsinspektionens förvaltningskostnader. Uppgifter härom är intagna i efterföljande båda tabeller.

Bankinspektionens fond budgetåret 1975/76 (1 000-tal kronor)

	Banktill- synens fond	Fondtill- synens fond	Jord- bruks- kassetill- synens fond	Spar- bankstill- synens fond	Summa
Ingående balans	2 857,3	407,7	256,2	1 978,2	5 499,4
<i>Inkomster</i>					
Bidrag till bank- inspektionen	3 360,1	671,5	565,2	3 063,1	7 659,9
Summa	6 217,4	1 079,2	821,4	5 041,3	13 159,3
<i>Utgifter</i>					
Avlöningar	2 667,1	415,2	363,9	2 026,5	5 472,7
Omkostnader	608,7	89,1	131,4	488,0	1 317,2
Summa utgifter	3 275,8	504,3	495,3	2 514,5	6 789,9
Utgående balans	2 941,6	574,9	326,1	2 526,8	6 369,4
Summa	6 217,4	1 079,2	821,4	5 041,3	13 159,3

Bankinspektionen har härutöver haft vissa utgifter, redovisade under det på sjunde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Stämpelomkostnader. Dessa utgifter uppgick under budgetåret till 100 600 kronor, varav 83 000 kronor avsåg avlöningar och 17 600 kronor omkostnader.

Försäkringsinspektionens fond budgetåret 1975/76 (1 000-tal kronor)

Ingående balans		2 755,1
<i>Inkomster</i>		
Bidrag till försäkringsinspektionen	3 943,3	
Anslag till understödsföreningsavdelningen	500,0	
Uppbördsmedel: försålda publikationer	4,6	4 447,9
Summa		7 203,0
<i>Utgifter</i>		
Avlöningar	3 994,7	
Omkostnader	520,2	4 514,9
Utgående balans		2 688,1
Summa		7 203,0

Affärsverkens driftstater

För de affärsdrivande verken är redovisningen utformad på sådant sätt, att statsbudgeten innehåller uppgifter om beräknade rörelseöverskott och planerade investeringar, medan löpande driftinkomster och driftutgifter är upptagna på s. k. driftstater, vilka fastställs utan riksdagens medverkan. Liksom rent administrativa myndigheter tillämpar affärsverken budgetårsredovisning. Ett undantag utgör domänverket, vars rörelse är knuten till kalenderåret.

I det följande lämnas vissa uppgifter om utfallet av affärsverkens driftstater för sistförflutet räkenskapsår.

Postverket

En tabell, utvisande utfallet av postverkets driftstat för budgetåret 1975/76, är införd på s. 27. En kommentar till utfallet lämnas i anslutning till tabellen.

De totala rörelseintäkterna ökade under budgetåret med 21 procent till 3 439,3 milj. kronor. Samtidigt ökade rörelsekostnaderna med 21 procent till 3 437,6 milj. kronor. Rörelseresultatet blev därmed 1,7 milj. kronor (föregående budgetår 6,4 milj. kronor). Efter avdrag för extraordinära poster och bokslutsdispositioner redovisades ett överskott på 1,2 (1,1) milj. kronor, som har levererats in till statskassan. De små överskotten under de två senaste budgetåren får ses mot bakgrunden av att ca 50 milj. kronor har levererats in under tidigare budgetår utöver vad som då motsvarade skälig avkastning.

Av postverkets rörelseintäkter utgör 65 procent portointäkter och ersättning för tjänstepost. Dessa intäkter ökade under budgetåret med 26 procent till 2 236,4 mil.j.kronor. Ökningen beror till största delen på de prishöjningar som vidtogs för att uppväga de kraftiga kostnadsökningarna. Avgifterna för mass- och gruppkursband höjdes den 1 januari 1976 och för övriga försändelser, bl. a. för brev och postkort, den 1 februari 1976. Till sammans motsvarade detta en höjning av portonivån med ca 15 procent. Volymmässigt ökade portointäkterna under budgetåret med drygt 5 procent.

Postverkets driftstat budgetåret 1975/76 (mil.j.kronor)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Porton	1 719,4	1 869,1
Tjänstepost	335,1	367,3
Tidningar	198,8	224,9
Transitersättning m. m.	17,2	20,2
Uppdrag åt staten	111,3	81,4
Ränteintäkter samt ersättning från Post- och Kreditbanken	717,7	679,2
Industrierna	5,4	7,4
Diligenstrafiken	35,1	37,5
Fastighetsförvaltningen m. m.	8,1	7,3
Centralupphandlingen	61,4	57,4
Ersättning från Tidningstjänst AB	5,3	6,0
Vinst vid försäljning av ankigningstillgångar	0,3	0,5
Övriga intäkter	75,1	81,6
Summa intäkter	3 290,2	3 439,8
<i>Kostnader</i>		
Personalkostnader		
Löner m. m.	1 854,7	1 921,1
Övriga avlöningsförmåner	179,2	178,1
Pensioner m. m.	386,9	396,1
Allmän arbetsavgivaravgift m. m.	247,8	253,4
(Summa personalkostnader)	(2 668,6)	(2 748,7)
Sakkostnader		
Transporter	157,4	182,0
Fastigheter och förhyrda lokaler	138,1	143,3
Inventarier och förbrukningsartiklar	153,7	181,4
Centralupphandlingens inköp för andra myndigheter	52,1	48,1
Avsättning till värdeminskningsskonton för byggnader, fordon m. m. (kapitalmedel)	23,0	26,5
Avsättning till värdeminskningsskonton för inventarier m. m. (driftmedel)	26,4	26,8
Avsättning till värderegleringskonton.		
Postgirot	—	1,0
Övriga sakkostnader	69,9	80,8
Summa kostnader	3 289,2	3 438,6
Överskott	1,0	1,2
Inleverans		1,1
Därav		
från föregående budgetår		1,1
av årets överskott		—

För de medel – huvudsakligen postgiromedel – som PK-banken förvaltar åt postverket uppgick räntegottgörelsen till 450.7 milj. kronor. Ersättning för arbetet med de transaktioner som utförs i postkassorna och för den centrala reskontrabokföring som postverket sköter åt PK-banken utgick med 228.5 milj. kronor.

Personalkostnaderna, som utgör 80 procent av rörelsekostnaderna, steg under året med 20 procent till 2748.7 milj. kronor, beroende främst på avtalsmässiga löneökningar och höjda sociala avgifter. Antalet årsarbetskrafter ökade med 2 procent, varav ungefär hälften berodde på befolkningsomflyttningen i samhället. Inflyttningen till tätorter medför att kostnaderna för postverkets tjänster ökar på dessa platser, samtidigt som kostnaderna för motsvarande tjänster i utflyttningsområdena minskar i endast obetydlig omfattning.

Sakkostnaderna ökade under året med 22 procent till 635.6 milj. kronor. Den största ökningen hänför sig till transportkostnaderna.

Under budgetåret 1975/76 uppgick investeringarna till totalt 105.1 milj. kronor. I byggnader och tomter investerades 43.9 milj. kronor. Utgifterna i samband med en tredje etapp av tillbyggnaden av postgirohuset i centrala Stockholm uppgick till 30.5 milj. kronor, varav 22.0 milj. kronor avsåg förvärv av två rivningsfastigheter. Tillbyggnaden beräknas vara klar i början av år 1979. Under budgetåret påbörjades en om- och tillbyggnad av posthuset i Enköping, varjämte nya postterminaler färdigställdes i Spånga och Västerås. Investeringar i diligensfordon uppgick under budgetåret till 5.8 milj. kronor.

Statskapitalet ökade under budgetåret dels med 20.5 milj. kronor som lyftes från det statliga investeringsanslaget, dels med 2.7 milj. kronor för diligensfordon som finansierades från arbetsmarknadsanslag. Vid budgetårets slut uppgick statskapitalet därmed till 350.6 milj. kronor.

Postverkets investeringar i maskiner och inventarier samt (fr. o. m. budgetåret 1975/76) andra motorfordon än diligensfordon finansieras helt med rörelsemedel. Under budgetåret 1975/76 investerades 41.3 milj. kronor i maskiner och inventarier och 14.1 milj. kronor i motorfordon.

Jämförda med budgeterade belopp har under budgetåret 1975/76 såväl intäkter som kostnader ökat med närmare 150 milj. kronor, eller med 4.5 procent. Det redovisade överskottet uppgår till 1.2 milj. kronor mot budgeterade 1.0 milj. kronor.

På intäktssidan redovisas för porton och tjänstepost ett utfall på sammanlagt 2236 milj. kronor. I förhållande till budgeterade belopp innebär detta en ökning med 182 milj. kronor, eller med närmare 9 procent. Därav avser 60 milj. kronor porton för försändelser i de rörelsegrenar som fr. o. m. budgetåret 1974/75 har överförts från postverket till PK-banken. Sistnämnt belopp ingår ej i de i driftstaten budgeterade portointäkterna på grund av att portouttag och redovisning beträffande dessa försändelser ej hade hunnit avgöras då driftstaten upprättades. I avvaktan härpå hade en-

dast den del av portot som svarar mot försändelsernas självkostnad räknats in i driftstaten under rubriken Ränteintäkter samt ersättning från Post- och Kreditbanken. Den redovisade minskningen under denna rubrik beror således på att självkostnaderna, för budgetåret 1975/76 38 milj. kronor, numera bokförs under rubriken Porton. Resterande ökning för porton och tjänstepost, 122 milj. kronor eller närmare 6 procent, hänger samman med att trafikvolymen under såväl budgetåret 1974/75 som budgetåret 1975/76 visade en överraskande god utveckling trots att två allmänna portohöjningar behövt vidtas under dessa år. Ett befarat efterfrågebortfall uteblev i stort sett helt efter den första portohöjningen i maj 1975, troligen på grund av att portot dessförinnan hade varit oförändrat i nära tre år. Även efter den senaste portohöjningen i februari 1976 har utvecklingen varit mer positiv än väntat.

Under rubriken Tidningar redovisas en ökning med 26 milj. kronor, främst som en konsekvens av det nya tidningsavtalet för år 1976. Större delen av denna ökning hade budgeterats i driftstaten men där lagts in under rubriken Övriga intäkter. Till följd av kostnadsutvecklingen i tidningsrörelsen medförde det nya avtalet större intäkter än beräknat, vartill kommer en mer gynnsam volymutveckling än vad som hade förutsetts.

Den redovisade minskningen på 30 milj. kronor för Uppdrag åt staten beror på att en omläggning av postverkets redovisning av vissa statliga ersättningar har skjutits upp. Minskningen för posten Ränteintäkter samt ersättning från Post- och Kreditbanken har kommenterats tidigare. För Centralupphandlingen redovisas en viss minskning på både intäkts- och kostnadssidan. Denna beror på ändrade rutiner vid myndigheternas rekvisition av skrivpapper m. m. I övrigt redovisas en stark ökning för såväl Övriga intäkter som Övriga sakkostnader, vilken förklaras av dels att den pris- och volymmässiga uppgången har underskattats, dels att vissa poster av engångsnatur ej kunde beräknas vid driftstatens upprättande.

Personalkostnaderna, sammanlagt 2 749 milj. kronor, ökade i jämförelse med budgeterade belopp med 80 milj. kronor eller med 3 procent. Av denna ökning beror 2 procentenheter på effekten av löneavtal under år 1976, vilka bl. a. till följd av de s. k. kontrollstationsförhandlingarna blev ca 4 procentenheter större än beräknat. Resterande ökning hänför sig till en volymmässig ökning av lönekostnaderna som bör ses mot bakgrunden av den gynnsamma trafikutvecklingen under budgetåret. Även ökning- en för posterna Transporter och Inventarier och förbrukningsartiklar förklaras delvis av denna trafikutveckling men också av en kraftigare prisstegring än väntat, bl. a. till följd av nya avtal för postbefordran med järnväg och flyg.

På kostnadssidan har slutligen en avsättning på 1 milj. kronor till värde- regleringskonto för inlåning i postgirot redovisats. Denna avsättning, som ej budgeterats, har gjorts för att en reserv för framtida kapitalförluster skall byggas upp.

Televerket

En tabell, utvisande utfallet av televerkets driftstat för budgetåret 1975/76, är införd på s. 31.

Efterfrågan på televerkets produkter och tjänster har enligt tidigare gjorda studier varit i hög grad konjunkturkänslig. Den konjunktursvacka, som bl. a. berörde budgetåret 1975/76, visade sig emellertid inte vara av den art att den inverkade negativt på efterfrågeutvecklingen inom televerket. Tvärtom blev volymtillväxten rekordstor. Sålunda redovisades under budgetåret 1975/76 405 400 beställningar på nya telefonapparater, vilket är det största antal som någonsin förekommit under de hundra år som telefonen har funnits i Sverige. Om hänsyn tas till annulleringar av befintliga telefonanläggningar blev nettot det högsta som registrerats, nämligen 256 100 (228 400 föregående budgetår). Denna stora ökning medförde bl. a. att det vid budgetårets utgång fanns 675 telefonapparater per 1 000 invånare i landet. USA är det enda land i världen som har en högre telefontäthet än Sverige. Nära 100 procent av de svenska hushållen har numera telefon.

Även telefontrafikens ökning har överträffat prognoserna. Under budgetåret ökade antalet registrerade samtalsmarkeringar för automatisk telefontrafik med 6,3 procent till 19,3 miljarder, vilket är mer än 2 procentenheter över prognoserad ökning.

Som framgår av tabellen blev av ovan angivna skäl de redovisade intäkterna av telefonverksamheten nära 200 milj. kronor större än de budgeterade.

Även telegrafverksamhetens redovisade intäkter blev större än de budgeterade (ca 9 milj. kronor) trots att telegramtrafiken alltjämt minskar kraftigt. Den nationella trafiken, av vilken 74 procent utgjordes av lyxtelegram, minskade med 21 procent och trafiken till utlandet med 15 procent.

Antalet telexanslutningar uppgick den 1 januari 1976 till 11 200. Telextrafiken dominerades liksom tidigare av trafiken till utlandet, vilken svarade för 95 procent av intäkterna från den totala trafiken. Ökningen av trafiken till utlandet blev 2,8 procent i jämförelse med föregående budgetår. Den inländska telextrafiken minskade däremot med 10 procent.

Med början under budgetåret 1975/76 har en ny verksamhetsgren – i tabellen angiven med ordet Larm – startats. Televerket har visserligen sedan många år kunnat erbjuda olika system för larmöverföring men har nu organiserat en särskild larmdivision för ändamålet. Samtidigt har verksamheten utökats, så att inte bara larmöverföringsutrustning utan även fullständiga larmsystem kan erbjudas kunderna. Ett samarbete inleddes under budgetåret 1975/76 med Allmänna Bevaknings AB, som svarar för personell bevakning, medan televerket sköter installation och underhåll av den tekniska utrustningen. Intäkterna blev under det första året 3,5 milj. kronor, men möjligheter till en betydande ökning av verksamhetens omfattning förutses.

Intäkterna av rundradioverksamheten är den ersättning som televerket

Televerkets driftstat budgetåret 1975/76 (milj. kronor)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Telefon	3 777,8	3 974,5
Telegraf	53,9	62,6
Telex	120,8	121,3
Larm	—	3,5
Rundradio	177,2	174,5
Övrig radio	59,6	112,4
Övriga rörelseintäkter	108,5 ²	127,2
Ränteintäkter	15,3	21,0
Extraordinära intäkter	23,4	32,5
Summa intäkter	4 336,5²	4 629,5
<i>Kostnader</i>		
Rörelsekostnader ¹	3 160,2 ²	3 349,1
Räntekostnader	39,3	36,1
Extraordinära kostnader	32,3	20,3
Avsättning till vardeminskningsskonton		
Teleanläggningar m. m.	924,6	1 043,9
Rundradioanläggningar	40,1	40,1
Summa kostnader	4 196,5	4 489,5
Överskott	140,0	140,0
Inleverans		150,0
Därav		
från föregående budgetår		45,0
av årets överskott		105,0

¹ I televerkets driftstat tas sedan budgetåret 1972/73 endast de samlade rörelsekostnaderna upp utan någon specificering på delposter. Anledningen härtill är att televerket internt budgeterar de samlade utgifterna, uppdelade på utgiftslag för verksamheten inklusive anläggningsverksamheten.

² I förhållande till fastställd driftstat har beloppet minskats med 101,9 milj. kronor för att en korrekt jämförelse med "redovisat" skall bli möjlig. Minskningen avser ersättning från försäkringskassor för del av utbetalad sjuklön m. m. Denna ersättning bokförs fr. o. m. budgetåret 1975/76 som en minskning av kostnaderna.

erhåller för distributionen av ljudradio- och TV-program, avstörningsverksamhet, fakturering och inkassering av avgifter för innehav av TV- och ljudradiomottagare samt kontroll av att sådana avgifter betalas. De i tabellen angivna intäkterna motsvaras alltså av lika stora kostnader.

Under rubriken Övrig radio sammanfattas huvudsakligen fartygsradio, kustradio och olika former av mobiltelefon. Televerkets landsomfattande manuella mobiltelefonsystem har expanderat starkt under budgetåret 1975/76. Antalet abonnenter ökade med 2 500 till 7 500 och ca 1,8 miljoner samtal expedierades. Ökningen har överträffat gjorda prognoser, vilket även framgår av den stora skillnaden mellan budgeterad och redovisad intäkt av verksamheten.

Totalt översteg sålunda de redovisade intäkterna de budgeterade med ca 290 milj. kronor. Eftersom någon generell taxehöjning inte företagits sedan år 1972, berodde intäktsökningen huvudsakligen på en oväntat stor volymökning av verksamheten. Vissa telefontaxor har för övrigt sänkts under budgetåret.

Som framgår av tabellen överstiger emellertid även de redovisade rörelsekostnaderna budgeterade belopp. Skillnaden uppgår till ca 190 milj. kronor och förklaras till väsentlig del av höjda löner och arbetsgivaravgifter samt stigande materiellpriser. Den får dock även ses mot bakgrunden av den ökade verksamhetsvolymen under året, vilken bl. a. har krävt nyrekrytering av personal och ökade utbildningskostnader.

Det redovisade överskottet för budgetåret 1975/76 utgjorde 140 milj. kronor, vilket med ca 14 milj. kronor översteg de beräknade räntekostnaderna för den del av statsskulden som är placerad i televerkets anläggningar. Överskottet föregående budgetår var 180 milj. kronor.

Televerkets räntabilitet på totalt arbetande kapital har för budgetåret 1975/76 beräknats till 8.8 procent, vilket innebär en minskning med 3.3 procentenheter jämfört med föregående år.

Avskrivningar på televerkets anläggningstillgångar görs på grundval av det beräknade återanskaffningsvärdet för dessa tillgångar. Trots att andra de principer vid beräkningen av avskrivningarna har medfört lägre avskrivningar än om de tidigare principerna skulle ha använts, översteg avskrivningsbeloppet de gjorda investeringarna, vilket medförde återbetalning av en del av lånemedelskapitalet. Det i televerket placerade statskapitalet sjönk härigenom med 108 milj. kronor till 1 517 milj. kronor vid budgetårets utgång.

Under budgetåret investerades i teleanläggningar 940 milj. kronor, varav 806 milj. kronor över statsbudgeten och 134 milj. kronor genom s. k. anläggningsbidrag som abonnenterna erlägger. Om man bortser från investeringar för försvarsberedskap, som finansieras med driftbudgetanslag, var självfinansieringsgraden 100 procent.

Rundradioverksamheten (television och ljudradio) redovisas endast delvis i televerkets driftstat och resultaträkning. Av den särskilda redovisning som i televerkets årsredovisning lämnas för hela rundradioverksamheten framgår emellertid att budgetåret 1975/76 gav ett överskott om endast 1.9 milj. kronor, varigenom rundradiorörelsens balanserade överskott per den 30 juni 1976 ökade till 412.6 milj. kronor.

Rundradioverksamheten finansieras huvudsakligen med avgifter för mottagarinnehav men även med anslagsmedel från driftbudgeten för viss rundradioverksamhet samt med räntetäkter från televerket. De sistnämnda utgör ersättning för televerkets disposition av de balanserade rundradioöverskotten såsom förlagskapital.

På kostnadssidan må nämnas Sveriges Radios kostnader för programproduktion m. m., 695 milj. kronor, televerkets kostnader för programdistribution m. m., 134 milj. kronor, och för investeringar i distributionsnätet, 40 milj. kronor, samt byggnadsstyrelsens kostnader för investeringar i radio- och TV-hus, 4 milj. kronor.

Statens järnvägar

En tabell, utvisande utfallet av statens järnvägars driftstat för budgetåret 1975/76, är införd på s. 34. Som framgår härav ligger utfallet på såväl intäkts- som kostnadssidan totalt sett på en något högre nivå än i den fastställda driftstaten. På intäktsidan hänger detta samman med att persontrafiken samt övriga intäkter (avseende bl. a. kursdifferenser och materialförsäljning) har utvecklats gynnsammare än vad som hade förutsatts i budgeten. Godstrafikens intäkter har dock blivit lägre än beräknat på grund av den starka konjunkturnedgången under budgetåret.

På kostnadssidan utvisar avskrivningarna och övriga sakkostnader högre belopp än vad som hade budgeterats, medan personalkostnaderna totalt sett nästan stämmer överens med budgeten. Lönekostnaderna är visserligen högre än beräknat, men detta kompenseras genom lägre sociala kostnader, föranledda av ökad återbäring från försäkringskassorna. Avvikelsen för avskrivningar beror på att kostnadsindex generellt stigit snabbare än beräknat. Vidare har de under budgetåret färdigställda investeringarna, som tillförts avskrivningsunderlaget, blivit större än beräknat. För övriga sakkostnader hänger avvikelsen främst samman med starka prisstegringar för bl. a. externa tjänster och elenergi. Dessutom har trafikutvecklingen – bättre utveckling för importen än för exporten – medfört att vagnhyrorna för utländska vagnar överskridit budgeterade belopp.

I jämförelse med föregående budgetår ökade de totala intäkterna med 12 procent till 4 100,7 milj. kronor. Ökningen förklaras huvudsakligen av persontrafikens fortsatta expansion, höjd statlig driftersättning samt taxehöjningarna i juli 1975 och februari 1976. Persontransportarbetet, mätt i personkilometer, ökade med 2 procent till 5,6 miljarder. Totala antalet resor gick något tillbaka, men nedgången gällde huvudsakligen kortväga resor, främst inom Storstockholm. Den ändrade resestrukturen medförde att medelreselängden ökade från 83 till 88 km. Det genomsnittliga platsutnyttjandet i samtliga tåg var 37 procent. Godstrafikens utveckling under budgetåret avspeglade det allmänna konjunkturmönstret. Transportarbetet minskade under budgetåret med 15 procent till 14,8 miljarder tonkilometer. Nedgången, som drabbade även andra transportmedel, var en följd av efterfrågeminskningen för traditionella svenska exportvaror (malmer, skogsprodukter, järn och stål).

Kostnaderna ökade under budgetåret med 15 procent till 4 052,1 milj. kronor. Av ökningen var ungefär 60 procent personalkostnader. Kostnadsutvecklingen påverkades bl. a. av kraftigt höjda arbetsgivaravgifter. Dessa steg med i medeltal 33 procent eller 21 procentenheter snabbare än lönerna. Med anledning av sänkningen av den allmänna pensionsåldern den 1 juli 1976 har regeringen beslutat att sänka kostnaderna för statens järnvägars kompletteringspensioner från 16 till 13,5 procent av lönesumman under budgetåren 1975/76 och 1976/77. Till följd av beslutet reducerades kostnaderna för kompletteringspensioner under budgetåret 1975/76

Statens järnvägars driftstat budgetåret 1975/76 (milj. kronor)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Järnvägs-, färje- och busstrafik		
Godstrafik	2 153,0	2 127,1
Persontrafik	1 257,0	1 283,7
Ersättning för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m.	545,0	545,0
Hysesverksamhet	26,0	28,1
Ersättning för försvarsberedskap	6,1	5,9
Övriga intäkter	84,0	110,9
Summa intäkter	4 071,1	4 100,7
<i>Kostnader</i>		
Personalkostnader		
Löner	2 110,0	2 131,1
Pensionskostnader	462,0	466,0
Sociala kostnader	280,0	257,8
Sakkostnader		
Planenliga avskrivningar	368,0	389,5
Övriga sakkostnader	776,0	807,7
Summa kostnader	3 996,0	4 052,1
Överskott	75,1	48,6
Inleverans		138,8
Därav		
från föregående budgetår		93,8
av årets överskott		45,0

med 53 milj. kronor. Stegningen av personalkostnaderna dämpades dessutom genom den fortlöpande rationaliseringsverksamheten, som har gjort en effektivare personalanvändning möjlig. Personalantalet för drift och underhåll minskade under budgetåret med i medeltal 450 personer till 40 608 anställda.

Det redovisade resultatet under budgetåret uppgick till 48,6 milj. kronor efter planenliga avskrivningar mot ett budgeterat överskott om 75,1 milj. kronor. Under budgetåret disponerade statens järnvägar i genomsnitt ett statskapital på 1 926,0 milj. kronor. Årets överskott motsvarar 2,5 procent av statskapitalet.

Statens järnvägars investeringar inom den fastställda investeringsramen uppgick under budgetåret till 495,9 milj. kronor. Härutöver tidigare lades med anledning av regeringens skrivelse den 23 oktober 1975 angående det s. k. sysselsättningspaketet anskaffningar av viss rullande materiel, bussar och investeringsinventarier m. m. för sammanlagt 43,3 milj. kronor.

Av investeringsmedlen, som inkluderar investeringsarbeten inom det ersättningsberättigade nätet om 22,6 milj. kronor, användes 202,8 milj. kronor för fasta anläggningar (bangårdar, spåröverbyggnader, fjärrblockering, eldrift m. m.), 244,7 milj. kronor för lok och vagnar samt 48,3 milj. kronor för investeringsinventarier (arbetsmaskiner, transportredskap etc.) och försvarsberedskap m. m.

Luftfartsverket

En tabell, utvisande utfallet av luftfartsverkets driftstat för budgetåret 1975/76, är införd på s. 36.

Luftfartsverkets intäkter under budgetåret 1975/76 uppgick till 286,8 milj. kronor, vilket är 1,2 milj. kronor mer än budgeterat. I jämförelse med budgetåret 1974/75 ökade intäkterna med 58,8 milj. kronor, eller med 26 procent. Trafikintäkterna ökade med samma procenttal, eller med 41,5 milj. kronor. Drygt 30 milj. kronor av denna ökning beror på de taxehöjningar som genomfördes under budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Undervägsavgifterna höjdes fr. o. m. den 1 november 1975 från 28 till 45 kronor per avgiftsenhet. Stationstjänstavgifterna samt den särskilda avgiften för rätten att bedriva ramptjänst på verkets flygplatser höjdes med ca 20 procent från samma tidpunkt.

Luftfartsinspektionens avgifter höjdes med ca 15 procent fr. o. m. den 1 januari 1976. Samtidigt indexuppräknades genomströmningsavgiften för flygbränsle enligt det avtal som gäller mellan luftfartsverket och oljebolagen.

Flygtrafikens utveckling vid svenska statliga flygplatser med linjefart var något mindre gynnsam under budgetåret 1975/76 än under närmast föregående budgetår. Antalet passagerare i utrikes linjefart ökade under budgetåret 1975/76 med drygt 5 procent till 2,4 miljoner. För inrikes linjefart innebar budgetåret 1975/76 en stagnation. Antalet avresande passagerare var i förhållande till föregående budgetår oförändrat 1,9 miljoner på de statliga flygplatserna. Under samma period minskade landningarna i inrikes linjefart med 9 procent. Det ogynnsamma trafikutfallet för inrikes linjefart kan tillskrivas den två månader långa arbetskonflikten vid L.I.N. under tredje kvartalet 1975.

För utrikes chartertrafik skedde en markerad återhämtning under budgetåret. Trots den kraftiga minskningen av antalet charterresenärer till Spanien, till följd av en under hösten 1975 igångsatt bojkottaktion, ökade det totala antalet charterresenärer med 6 procent. Ökningen hänför sig huvudsakligen till grekiska resmål.

Luftfartsverkets kostnader ökade under budgetåret 1975/76 med 47,3 milj. kronor, eller med 23 procent, och uppgick därmed till 249,5 milj. kronor. Härav utgjorde 119,7 milj. kronor lönekostnader inklusive sociala kostnader, vilka tillsammans ökade med 23,1 milj. kronor, eller med 24 procent. De ökade lönekostnaderna är i huvudsak en direkt följd av träffade löneavtal. De sociala kostnaderna ökade med 8,1 milj. kronor, beroende dels på löneökningar, dels på höjda socialförsäkringsavgifter.

Kostnaderna för tjänster från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och från televerket ökade med 7,9 milj. kronor, huvudsakligen till följd av ökade lönekostnader hos dessa myndigheter. Verkets bidrag till kostnaderna för flygtrafikledarskolan i Sturup uppgick till 4,3 milj. kronor.

Luffartsverkets driftstat budgetåret 1975/76 (milj. kronor)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Landningsavgifter	59,3	56,9
Passageraravgifter	82,1	81,0
Stationstjänstavgifter	22,7	23,3
Hangar- och parkeringsavgifter	1,9	2,1
Undervägsavgifter	46,0	40,1
Övriga intäkter	61,5	66,7
Centralförvaltningen, exkl. luftfartsinspektionen	6,5	9,6
Luftfartsinspektionen	5,6	5,7
Extraordinära intäkter	—	1,3
Summa intäkter	285,6	286,8
<i>Kostnader</i>		
Personalkostnader		
Löner m. m.	94,1	94,3
Sociala kostnader	25,3	25,4
Diverse personalomkostnader	4,6	5,1
Sakkostnader		
Förbrukningsmateriel	8,2	8,7
Administrativa kostnader	13,5	16,3
Tjänster från utomstående	13,8	13,9
Ersättning till flygvapnet, televerket, SMHI m. fl.	44,0	43,5
Avskrivningar	26,2	26,6
Räntor	7,8	7,3
Övriga kostnader	7,8	8,3
Summa kostnader	245,4	249,5
Överskott	40,2	37,2
Inleverans		40,8
Därav		
från föregående budgetår		25,8
av årets överskott		15,0

De planenliga avskrivningarna ökade med 3,3 milj. kronor till följd av ett ökat avskrivningsunderlag.

Verksamheten under budgetåret 1975/76 gav ett överskott på 37,2 milj. kronor, vilket var 11,4 milj. kronor högre än föregående budgetårs överskott. Förräntningskravet för budgetåret 1975/76 var 25,6 milj. kronor efter avdrag för beräknad resultatförsäkring med 4,8 milj. kronor på grund av arbetskonflikten inom inrikesflyget. Överskottet var därigenom 11,6 milj. kronor större än förräntningskravet.

Den totala investeringsvolymen uppgick under budgetåret 1975/76 till 423,2 milj. kronor, vilket var en ökning med drygt 75 procent jämfört med föregående budgetår. Av investeringarna utgjorde luftfartsverkets andel 286,1 milj. kronor och kommunernas andel 137,1 milj. kronor.

På Arlanda flygplats togs den nya utrikesterminalen med tillhörande stationsområde i bruk den 1 november 1976.

Arbetena med den nya flygplatsen i göteborgsregionen, Göteborg-Landvetter, fortsatte under budgetåret 1975/76. Enligt planerna beräknas flyg-

platsen kunna tas i bruk den 1 oktober 1977. Terminalbyggnaden vid Landvetter är dimensionerad för en årsvolym på 2.5 miljoner passagerare och omfattar en total yta av ca 35 000 m².

Investeringarna på Arlanda och Landvetter uppgick under budgetåret 1975/76 till totalt 335 milj. kronor eller 79 procent av hela investeringsprogrammet. Återstoden fördelar sig med 42 milj. kronor för byggnader och anläggningar på övriga statliga flygplatser, med 38 milj. kronor för investeringar i undervägshjälpmedel och med 8 milj. kronor för fordon, maskiner och utrustning.

Det bokförda bruttovärdet av verkets anläggningstillgångar uppgick den 30 juni 1976 till 1 470 milj. kronor. Statskapitalet ökade under budgetåret med 260 milj. kronor och utgjorde därmed 832 milj. kronor vid budgetårets utgång.

Förenade fabriksverken

Förenade fabriksverken (FFV) utvecklar, tillverkar, försäljer och underhåller försvarsmateriel samt, i mindre omfattning, civila produkter. Vidare bedrivs tvätterirörelse och försäljning av överskottsmateriel.

Den framtida inriktningen av verksamheten vid FFV har varit föremål för en särskild utredning. 1972 års FFV-utredning, vars betänkande förelåg i juni 1974. Proposition i ärendet (nr 122) har förelagts och antagits av 1975/76 års riksdag.

En tabell över utfallet av FFV:s driftstat för budgetåret 1975/76 samt, som jämförelse, för 1974/75 är införd på s. 38.

En jämförelse mellan den för budgetåret 1975/76 fastställda staten och utfallet av denna visar att rörelseintäkterna totalt sett blivit något lägre än beräknat. Avvikelsen är negativ för de tillverkande enheterna och för diverseposten. Den sistnämnda omfattar hyresintäkter, intäkter för diverse utförda arbeten som ej är hänförliga till den egentliga verksamheten, ersättning för s. k. beredskapskostnader m. m. Posten är erfarenhetsmässigt svår att beräkna. Avvikelsen beträffande de tillverkande enheterna beror främst på att en sedan budgetåret 1974/75 kvarstående eftersläpning i utleveranserna från viss del av verksamheten, förorsakad av produktionsstörningar och svårigheter i planeringen, ej har kunnat inhämtas på önskvärt sätt. Problemen är bl. a. betingade av otillräckliga resurser. Åtgärder för att inom ramen för disponibla medel komma till rätta med problemen har vidtagits. För underhållsverksamheten redovisades för budgetåret 1974/75 ett underskott på ca 14 milj. kronor, beroende på en lägre volym av underhållsarbeten från flygvapnet än vad som hade budgeterats. Denna minskning beräknades under budgetåret 1975/76 bli kompenserad genom en ökad orderingång och högre utfaktureringspriser, vilket har kommit till uttryck i det för budgetåret 1975/76 budgeterade beloppet, 367.5 milj. kronor. Att utfallet för samma budgetår har förbättrats ytterligare med drygt 16 milj. kronor beror främst på att vissa ursprungligen ej kalkyle-

Förenade fabriksverkens driftstat budgetåret 1975/76 (milj. kronor)

	1974/75	1975/76	
	Redovisat	Budgeterat	Redovisat
Rörelseintäkter			
Tillverkande enheter	280,4	359,0	308,0
Underhållsverksamhet	310,0	367,5	383,8
Tvätteriverksamhet	161,1	191,5	198,7
Överskottsförsäljning	57,5	77,5	78,4
Diverse	22,2	15,0	8,7
Summa rörelseintäkter	831,2	1 010,5	977,6
Rörelsekostnader			
Löner	316,1	379,6	381,3
Sociala kostnader	96,6	140,0	129,2
Material	250,6	292,9	289,9
Tjänster och övr. omkostnader	143,2	147,9	120,9
Lagerökning	-46,0	-	-
Summa rörelsekostnader	760,5	960,4	921,3
Rörelseresultat före avskrivningar	70,7	50,1	56,3
Kalkylmässiga avskrivningar	-26,4	-29,7	-27,1
Rörelseresultat	44,3	20,4	29,2
Finansiellt netto	2,4	0,4	2,0
Skillnad mellan kalkylmässiga och bokföringsmässiga avskrivningar	-4,0	6,0	3,4
Övriga intäkter och kostnader	-0,3	-	-9,8
Extraordinära poster	-15,9	-	-19,7
Resultat före bokslutsdispositioner	34,5	26,8	5,1
Bokslutsdispositioner	-9,2	-	22,6
Kommunala skatter	-0,9	-0,8	-0,7
Årets överskott	24,4	26,0	27,0

rade omkostnader i efterhand har kunnat faktureras beställaren. Föreliggande avtal medger ett sådant förfarande. För tvätteriverksamheten och överskottsförsäljningen överensstämmer driftstatens utfall i stort med vad som budgeterats. Ökningen i förhållande till utfallet för 1974/75 är betingad av såväl högre försäljningspriser som större volymer. Det sistnämnda gäller framför allt överskottsförsäljningen.

En jämförelse mellan rörelsekostnaderna för budgetåren 1974/75 och 1975/76 försvåras av att lagerförändringarna har redovisats olika i respektive driftstater. Den betydande ökningen i lönekostnaderna mellan de båda budgetåren är betingad dels av en avtalsmässig lönehöjning på 15 procent, dels av en personalökning på totalt drygt 300 personer. Personalstyrkan har ökat inom flertalet verksamhetsområden, mest inom underhållsverksamheten. Bland de nytillverkande enheterna uppvisar den s. k. grovkaliberenheten i Karlstad den största ökningen, medan den till Karlskrona förlagda konfektionsverksamheten har fått vidkännas en liten minskning.

Utvecklingen av de sociala kostnaderna har i stort sett följt löneutvecklingen. I de sociala kostnaderna ingår även statspensioner till avgången FFV-personal. När driftstaten för budgetåret 1975/76 utarbetades, hade

dessas kostnader kommit att beräknas för högt beroende på osäkerhet om pensionsavgångar. Detta förklarar i huvudsak avvikelserna mellan budgeterade och redovisade belopp för de sociala kostnaderna.

Posten Material har under budgetåret ökat från 250.6 till 289.9 milj. kronor, d. v. s. med ca 17 procent. Ökningen beror i huvudsak på prishöjningar. Vad posten Tjänster och övriga omkostnader beträffar är kostnaderna för budgetåren 1974/75 och 1975/76 ej jämförbara beroende på olika redovisningsprinciper. Under budgetåret 1974/75 redovisades kostnaderna brutto, medan det för budgetåret 1975/76 redovisade beloppet är ett nettobelopp, från vilket en lagerökning på 65.6 milj. kronor har dragits av. Om detta avdrag elimineras, erhålls bruttobeloppet 186.5 milj. kronor, vilket sålunda skall jämföras med beloppet 143.2 milj. kronor för budgetåret 1974/75. Posten har följaktligen ökat med 43.3 milj. kronor eller med ca 30 procent. Av ökningen kan ca 15 procentenheter hänföras till prisstegringar och lika mycket till höjda omkostnader och ökat ianspråktagande av tjänster från utomstående till följd av verksamhetens expansion.

I driftstaten redovisas avskrivningar under två separata poster. För dessa kan följande kommentarer lämnas. För att ett rättvisande rörelseresultat skall kunna redovisas, bör verksamheten belastas med kalkylmässiga avskrivningar. Dessa utgörs i FFV:s fall av avskrivningar på anläggningstillgångar som har anskaffats med anlitande av investeringsanslag. Beträffande maskiner – som är den tyngsta posten – baseras avskrivningarna därvid på objektens återanskaffningsvärde. Detta gäller dock inte tvätteriverksamheten, för vilken avskrivningarna grundar sig på det ursprungliga anskaffningsvärdet även beträffande maskiner.

Enligt gällande regler åligger det FFV att till statsverket inleverera avskrivningsbelopp, som för budgetåret 1975/76 och tidigare har grundat sig på objektens ursprungliga anskaffningsvärde. Detta innebär att verksamheten slutligt belastas med en lägre avskrivningskostnad än den som enbart grundar sig på kalkylmässiga avskrivningar. Skillnaden mellan de båda avskrivningsbeloppen redovisas i driftstaten, liksom i FFV:s resultaträkning, som en separat post, benämnd Skillnad mellan kalkylmässiga och bokföringsmässiga avskrivningar. Detta sätt att redovisa avskrivningar är allmänt vedertaget. Fr. o. m. budgetåret 1976/77 har dessa regler i viss mån ändrats för FFV:s del.

I posten Finansiellt netto ingår nettobeloppet av intäkts- och kostnadsräntor samt utdelning på aktier i dotterföretaget Telub AB. Avvikelsen mellan det för budgetåret 1975/76 budgeterade beloppet och det för samma år redovisade beloppet är hänförlig till vissa intäktsräntor, om vilka det förelåg osäkerhet när driftstaten fastställdes.

Övriga poster i driftstaten är av sådan natur att de normalt ej kan förutberäknas utan framkommer först vid bokslutstillfället. Detta gäller bl. a. posten Övriga intäkter och kostnader, för vilken ett utfall på 9.8 milj. kronor har redovisats för budgetåret 1975/76. Härav utgör 9.4

milj. kronor extra avskrivning på vissa maskiner. Regeringen ålade FFV att leverera in detta belopp i samband med att ett extra anslag på 15.4 milj. kronor ställdes till verkets förfogande för viss maskinanskaffning och utrustning.

De extraordinära posterna utgörs av nedskrivning av balanserade startkostnader vid tvätterierna Mälardalen, Norrköping och Karlskrona, avvecklingskostnader för den tidigare Centrala Verkstaden i Västerås (CVV) och vissa rättgångskostnader.

I bokslutsdispositionerna ingår dels en upplösning av en tidigare pensionsreserv på 26.3 milj. kronor, vilken bedömts som ej längre erforderlig, dels en avsättning till värderegleringsreserv på netto 3.6 milj. kronor.

Bokslutsdispositionerna är så avpassade, att ett slutligt resultat för budgetåret 1975/76 på 27.0 milj. kronor har uppkommit sedan hänsyn tagits även till de kommunala skatterna. Detta belopp, som motsvarar en förräntning av 7.5 procent på genomsnittligt bundet statskapital, har levererats in till statsverket.

Investeringar i byggnader och maskiner redovisas ej över driftstaten utan över anslag på kapitalbudgeten. De har under budgetåret 1975/76 uppgått till 51.8 milj. kronor.

Statens vattenfallsverk

En tabell över utfallet av statens vattenfallsverks driftstat för budgetåret 1975/76 i jämförelse med utfallet för 1974/75 är införd på s. 41.

De redovisade rörelseintäkterna för budgetåret 1975/76 har överstigit rörelseintäkterna under budgetåret 1974/75 med 420.7 milj. kronor och de budgeterade med 60.7 milj. kronor. Den fasta kraftförsäljningen ökade i volym med drygt 6 procent i jämförelse med budgetåret 1974/75 men har blivit 0.7 terawattimmar lägre än beräknat, främst beroende på den svaga industriella konjunkturen. Att rörelseintäkterna ändå har blivit högre än budgeterat belopp beror på att tillfällig kraftförsäljning förekommit i betydligt större omfattning än beräknat.

Driftkostnaderna steg med 140.3 milj. kronor i jämförelse med budgetåret 1974/75 och har blivit 159.4 milj. kronor högre än budgeterat belopp. Ingående delposter kommenteras i det följande.

Drift- och underhållskostnader ökade med 156.5 milj. kronor. Personalkostnadernas ökning beräknas till ca 70 milj. kronor vara en följd av höjd lönenivå och personalökning i samband med tillkomsten av nya anläggningar. Kostnaderna överstiger de budgeterade med 58.3 milj. kronor, bl. a. beroende på högre personalkostnader och större kostnader i samband med om- och tillbyggnader av driftfärdiga anläggningar än vad som budgeterats.

Kostnader för bränsle till värmekraftstationer och inköpt kraft minskade med 75.7 milj. kronor i jämförelse med föregående år, vilket framför allt berodde på en fortsatt övergång från oljebaserad produktion till kärnkraft-

Statens vattenfallsverks driftstat budgetåret 1975/76 (milj. kronor)

	1974/75	1975/76	
	Redovisat	Budgeterat	Redovisat
Rörelseintäkter	2 288,2	2 648,2	2 708,9
Driftkostnader	-1 157,0	-1 137,9	-1 297,3
Rörelseresultat före avskrivningar	1 131,2	1 510,3	1 411,6
Bedömt avskrivningsbehov	-511,3	-721,6	-736,3
Rörelseresultat	619,9	788,7	675,3
Finansiella intäkter	24,9	32,3	29,8
Finansiella kostnader	-34,0	-36,0	-39,3
Realisationsvinster	0,7	—	1,6
Extraordinära intäkter	—	—	—
Extraordinära kostnader	—	—	—
Resultat före bokslutsdispositioner	611,5	785,0	667,4
Bokslutsdispositioner	50,7	-1,0	101,1
Resultat före skatter	662,2	784,0	768,5
Kommunalskatt	-28,0	-34,0	-35,6
Årets överskott	634,2	750,0	732,9

produktion. Å andra sidan har dessa kostnader blivit 76,2 milj. kronor högre än de budgeterade, beroende på att kärnkraftproduktionen inte nådde beräknad omfattning och tillfälliga kraftköp väsentligt översteg beräkningarna.

Kostnader för projektering, utveckling och standardisering ökade med 23,3 milj. kronor i jämförelse med föregående år och överstiger budgeten med 18,0 milj. kronor, bl. a. beroende på att ändringar i projekteringsprogrammet har påkallats efter det att budgeten fastställts.

De administrativa kostnadernas ökning med 37,6 milj. kronor i jämförelse med budgetåret 1974/75 berodde i huvudsak på ökade personalkostnader. Kostnaderna har överstigit de budgeterade med 6,9 milj. kronor.

Det bedömda avskrivningsbehovet på anläggningarnas nuanskaffningskostnad samt på inventarier uppgick till 736,3 milj. kronor, 225 milj. kronor mer än budgetåret 1974/75 och 14,7 milj. kronor mer än budgeterat, beroende på en viss uppräkning av nuanskaffningskostnaden samtidigt som en reducering har gjorts på grund av att block 1 i Ringhals inte kunde tas i drift vid avsedd tidpunkt.

Avskrivningarna har emellertid inte kunnat göras i enlighet med det bedömda behovet. Som framgår i det följande, har årets verkliga avskrivning uppgått till 636,3 milj. kronor, d. v. s. 100 milj. kronor mindre än vad tabellen utvisar.

Finansiella poster m. fl. gav i stort sett samma nettokostnad som föregående år men har överstigit budgeten med 4,2 milj. kronor, främst på grund av högre räntekostnad för verkets rörliga kredit hos riksgäldskontoret.

Det fastställda förräntningskravet för budgetåret uppgick till 7,5 procent på i genomsnitt disponerat statskapital. För att detta krav skulle uppnås blev det nödvändigt att minska avskrivningarna med 100 milj. kronor. Detta belopp återfördes som bokslutsdisposition. Budgetåret 1974/75 gjordes

en liknande disposition, varvid 50 milj. kronor av lagerreserven för olja upplöstes. Bland dispositionerna ingår en mindre post, vilken utgör skillnaden mellan kalkylmässig pensionskostnad, som ingår bland driftkostnaderna, och verklig pensionsutgift som enligt gällande föreskrifter skall belasta verkets rörelse.

Efter skatter om 35.6 milj. kronor, motsvarande beräknad garantiskatt på fastigheter, har ett nettoöverskott om 732.9 milj. kronor redovisats, 98.7 milj. kronor mer än föregående år.

Statens vattenfallsverk bedriver kraftverksrörelse och kanalrörelse. Kanalrörelsens omsättning, som inbegrips i ovan redovisat utfall, är obetydlig i jämförelse med kraftverksrörelsen. Kanalrörelsens intäkter utgör endast 0.6 procent av de totalt redovisade rörelseintäkterna. Kanalrörelsen har givit ett underskott om 1.8 milj. kronor, medan kraftverksrörelsens överskott uppgår till 734.7 milj. kronor, motsvarande något mer än uppställt förräntningskrav, 7.5 procent.

Domänverket

Domänverkets huvuduppgift är att driva skogsbruk och därmed sammanhängande verksamhet samt att förvalta den fasta egendom och de tillgångar som hör till domänverkets fond. Därutöver förvaltar och utövar domänverket tillsyn över vissa andra allmänna skogar. Av landets totala produktiva skogsmark innehar domänverket ca en femtedel eller omkring 4 milj. hektar.

Domänverkets mål och företagspolitik har närmare presenterats i ekonomiska femårsplaner, den senaste omfattande perioden 1975–1979. Enligt instruktionen för domänverket är målet för verksamheten bl. a. att gemensamt med Aktiebolaget Statens Skogsindustrier på lång sikt åstadkomma bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte och därvid prestera ett från företagsekonomisk synpunkt rimligt årsresultat.

På grundval av den senaste femårsplanen har regeringen föreskrivit att domänverket som avkastning på domänverkets fond skall för vart och ett av åren 1975–1979 till staten leverera in dels en fast del på 20 milj. kronor, dels en rörlig del motsvarande 30 procent av den redovisade årsvinsten. Den sammanlagda inleveransen skall för varje år vara lägst 35 milj. kronor.

I domänverkets nuvarande organisation, som trädde i kraft den 1 augusti 1974, samverkar två centralt placerade produktavdelningar, en för skogsbruk och en för nyttjanderätter, med sex regioner i en s. k. matrisorganisation. Inom varje region finns ett varierande antal revirförvaltningar. Inom de tre södra regionerna finns därutöver särskilda nyttjanderättsförvaltningar.

Domänverkets virkesförsäljningar under år 1975 uppgick till 5.8 milj. m³ fast mått under bark mot 6.9 under år 1974, vilket motsvarar en minskning med 16 procent från föregående år. Merparten av minskningen hänger samman med skogsarbetarstrejken under april och maj 1975, vilken beräk-

Domänverkets driftstat kalenderåret 1975 (milj. kronor)

	Budgeterat		Redovisat	
Produktområde skog				
Försäljningsintäkter	826,9		859,4	
Kostnader	-446,9	380,0	-434,2	425,2
Produktområde nyttjanderätter				
Intäkter	51,6		55,1	
Kostnader	-10,9	40,7	-13,8	41,3
Övriga verksamheter				
Intäkter			20,3	
Kostnader		10,0	-9,2	11,1
Förvaltning och administration	-193,7		-229,6	
Rörelseresultat före avskrivningar	237,0		248,0	
Avskrivningar	-52,7		-58,5	
Rörelseresultat efter avskrivningar	184,3		189,5	
Finansiella intäkter och kostnader	13,0		11,4	
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	197,3		200,9	
Bokslutsdispositioner	-42,0 ¹		-	
Förändring av lagerreserv	-		-14,6	
Resultat före skatt	155,3		186,3	
Skatt	-39,3		-41,3	
Årets resultat	116,0		145,0	

¹ Föreslagen avsättning till arbetsmiljöfond

nas ha orsakat en avverkningsminskning på 0,8 milj. m³ fast mått under bark, eller 12 procent. Prisnivån för virkesförsäljningarna låg under år 1975 ca 30 procent över föregående års nivå. Trots kvantitetsminskningen ökade därför försäljningssumman för virke under året från 773,2 till 859,4 milj. kronor, eller med 11 procent.

Domänverkets omsättning under år 1975 uppgick till 934,8 milj. kronor mot 832,8 milj. kronor under föregående år, vilket motsvarar en ökning på 12 procent.

Rörelseresultatet, efter planenliga avskrivningar med 58,5 milj. kronor, blev 189,5 mot 213,7 milj. kronor för år 1974.

Efter finansiella intäkter och kostnader (+11,4), avsättning till lagerreserv (-14,6) och skatter (-41,3) kvarstod en nettovinst på 145,0 milj. kronor. Av nettovinsten har i enlighet med gällande föreskrifter 63,5 milj. kronor levererats in som avkastning på domänverkets fond för år 1975.

Under året har domänverket investerat 84,8 milj. kronor i maskiner, vägar och byggnader. Huvudparten av detta belopp, eller 72,3 milj. kronor,

investerades i maskiner och inventarier. Härutöver har mark förvärvats för 27,2 milj. kronor och aktier för 27,3 milj. kronor.

Även för år 1976 förväntas ett gott resultat. Enligt verkets delårsrapport beräknas resultatet bli bättre än för år 1975.

Domänverket har ett antal dotterföretag. För att en stärkt finansiell och administrativ samordning för domänkoncernens större rörelsedrivande dotterföretag skall komma till stånd, har verkets aktieinnehav överlåtits till ett helägt förvaltningsbolag, Domänföretagen AB.

Socialförsäkringarna

I socialförsäkringssektorn ingår allmän sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, folkpensionering, allmän tjänstepensionering och frivillig pensionsförsäkring. Socialförsäkringarnas bokslut för åren 1971–1975 redovisas i tabellerna 5 a och 5 b. Den statistik som för närvarande är tillgänglig visar inte tillräckligt tydligt den statliga budgetens

Tabell 5 a. Socialförsäkringarna åren 1971–1975: Finansiering (milj. kronor)

	1971	1972	1973	1974	1975
Sjukförsäkringen	5 316	5 722	6 494	11 670	14 095
Avgifter, utom från staten	4 148	4 808	5 257	7 251	8 255
Avgifter från staten	161	194	221	242	341
Bidrag från staten	981	697	992	4 145	5 461
Räntor	26	23	24	32	38
Yrkesskadeförsäkringen	289	321	349	340	390
Avgifter, utom från staten	231	254	275	248	281
Räntor	58	67	74	92	109
Arbetslöshetsförsäkringen	445	595	602	914	1 133
Avgifter, utom från staten	103	125	178	458	695
Avgifter från staten				18	36
Bidrag från staten	309	440	391	378	356
Räntor	33	30	33	60	46
Folkpensioneringen	9 234	10 192	11 404	13 867	15 949
Avgifter, utom från staten	3 246	3 500	3 700	3 271	4 872
Avgifter från staten					296
Bidrag från staten	5 096	5 640	6 571	9 367	9 373
Bidrag från kommuner	833	986	1 062	1 158	1 336
Räntor	59	66	71	71	72
Allmän tjänstepensionering	10 029	11 885	13 065	14 316	16 744
Avgifter, utom från staten	6 716	7 866	8 259	8 967	10 093
Avgifter från staten	548	623	729	798	865
Räntor	2 765	3 396	4 077	4 551	5 786
Frivillig pensionsförsäkring	36	39	38	37	38
Avgifter från hushåll	11	11	9	8	6
Räntor	25	28	29	29	32
Arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkring					
Räntor	37	36	34		
Summa	25 386	28 790	31 986	41 144	48 349

roll i sammanhanget, eftersom bokföringen av socialförsäkringarna är centrerad till fonderna. I tabell 5 a redovisas dock statens utgifter i form av avgifter, hänförliga till statsanställda, och bidrag. Under rubriken Folkpensioneringen tabell 5 b redovisas endast utbetalningar, uppdelade på folkpensioner och kommunala bostadstillägg, eftersom någon avsättning till folkpensioneringsfonden inte förekommer numera.

Tabell 6 är ett sammandrag av socialförsäkringarnas årsresultat för åren 1971–1975. På grund av att fondsaldot för sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna redovisas som en post, har dessa båda försäkringsfonder förts samman till en huvudpost. I posten Utbetalningar ingår även administrativa kostnader till skillnad från vad förhållandet är i tabell 5 b. År 1975 uppgick dessa kostnader till 1 093 milj. kronor, vilket utgör 3,1 procent av vad som i tabellen har angetts som utbetalningar.

Som en särskild huvudpost i tabellerna 5 och 6 har arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkring tagits upp. Denna försäkringsform upphörde med utgången av år 1973, varvid den uppgick i riksförsäkringsverkets skadeförsäkringssystem. Under åren 1970–1973 avvecklades arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkringsverksamhet successivt. En följd härav är att endast räntor redovisas på inkomstsidan, för sista gången i 1973 års bokslut.

Tabell 5 b. Socialförsäkringarna åren 1971–1975: Utbetalningar (milj. kronor)

	1971	1972	1973	1974	1975
Försäkringskassorna					
Utbetalningar	4 913	5 269	6 013	10 908	13 344
Fondsaldot (inkl. yrkesskadeförsäkringen)	133	145	82	90	– 126
Yrkesskadeförsäkringen					
Utbetalningar	140	164	199	328	398
Arbetslöshetsförsäkringen					
Utbetalningar	427	604	561	758	732
Fondsaldot	– 3	– 29	10	96	353
Folkpensioneringen					
Statens utbetalningar	8 228	9 096	10 224	12 505	14 402
Kommunernas utbetalningar	988	1 075	1 156	1 336	1 515
Allmän tjänstepensionering					
ATP-pensioner	1 660	2 213	2 943	3 884	4 998
Fondsaldot	8 307	9 584	10 026	10 324	11 602
Frivillig pensionsförsäkring					
Utbetalningar	22	25	26	25	27
Fondsaldot	14	12	12	12	11
Arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkring					
Utbetalningar	43	42	40	.	.
Fondsaldot	– 5	– 4	– 12	.	.
Administrationskostnader för alla försäkringsformerna	519	594	706	878	1 093
Summa	25 386	28 790	31 986	41 144	48 349

Tabell 6. Socialförsäkringarna åren 1971–1975: Sammandrag (milj. kronor)

År	Sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen	Arbetslöshetsförsäkringen	Folkpensioneringen	Allmän tjänstepensionering (ATP)	Frivillig pensionsförsäkring	Arbetsgivarbols olycksfallsförsäkring	Summa socialförsäkringar
1971 Finansiering	5 605	445	9 234	10 029	36	37	25 386
Utbetalningar	5 472	448	9 234	1 722	22	42	16 940
Saldo	133	-3		8 307	14	-5	8 446
1972 Finansiering	6 043	595	10 192	11 885	39	36	28 790
Utbetalningar	5 898	624	10 192	2 301	27	42	19 084
Saldo	145	-29		9 584	12	-6	9 706
1973 Finansiering	6 843	602	11 404	13 065	38	34	31 986
Utbetalningar	6 761	592	11 404	3 039	26	46	21 868
Saldo	82	10		10 026	12	-12	10 118
1974 Finansiering	12 010	914	13 867	14 316	37		41 144
Utbetalningar	11 920	818	13 867	3 992	25		30 622
Saldo	90	96		10 324	12		10 522
1975 Finansiering	14 485	1 133	15 949	16 744	38		48 349
Utbetalningar	14 611	780	15 949	5 142	27		36 509
Saldo	-126	353		11 602	11		11 840

SKATTEUPPBÖRDEN

Från riksskatteverket har revisorerna erhållit en redogörelse för dels den ordinarie uppbörden av preliminär skatt under uppbördsåret 1975–76 (tabell 1), dels den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt under uppbördsåret 1976–77 (tabell 2). Ämbetsverket har även lämnat uppgifter om den slutliga, kvarstående och överskjutande skatten för beskattningsåret 1975 (tabell 1). Vidare har revisorerna mottagit vissa redogörelser för resultatet av restindrivningen t. o. m. utgången av år 1975 i fråga om särskilt uppbäddad A-skatt, preliminär B-skatt, kvarstående skatt, särskilt uppbäddad preliminär allmän varuskatt, mervärdeskatt, arbetsgivaravgifter och bötesmedel. Av redogörelserna framgår såväl det ackumulerade som, med undantag av bötesmedel, det årliga resultatet. Slutligen omfattar redogörelserna summariska sammanställningar av alla skatter och allmänna avgifter samt bötesmedel som under år 1975 har redovisats till länsstyrelserna i utmätningsmännens månadsräkningar.

Såsom de överlämnade redogörelserna utvisar, inflöt under uppbördsterminerna uppbördsåret 1975–76 preliminärskatt med ett sammanlagt belopp av 64093 milj. kronor, varav 56014 milj. kronor såsom A-skatt (87 procent) och 8079 milj. kronor såsom B-skatt (13 procent). I jämförelse med närmast föregående uppbördsår har A-skattens andel av den totala preliminärskatteuppbörden minskat med en procent. I förhållande till senast förflutet uppbördsår har den totalt influtna preliminärskatten ökat med 8586 milj. kronor. Av ökningen hänför sig 7529 milj. kronor till A-skatt och 1057 milj. kronor till B-skatt.

Av den debiterade B-skatten, 8055 milj. kronor, inflöt i rätt tid med bortseende från verkställda överbetalningar 7758 milj. kronor (96 procent). Närmast föregående uppbördsår, då den debiterade B-skatten uppgick till 7052 milj. kronor, inflöt i rätt tid 6775 milj. kronor (96 procent).

För att en fullständig bild av preliminärskatteuppbörden skall erhållas, måste till de belopp som influtit under uppbördsterminerna läggas de fyllnadsinbetalningar av preliminärskatt som verkställts efter uppbördsårets utgång och som tas med vid avräkningen av den preliminära skatten mot den slutliga. För uppbördsåret 1975–76 uppgick fyllnadsinbetalningarna till 5936 milj. kronor, varav 2059 milj. kronor (35 procent) såsom A-skatt och 3877 milj. kronor (65 procent) såsom B-skatt (tabell 1). För närmast föregående uppbördsår uppgick inbetalningar av sådant slag till 3707 milj. kronor, av vilket belopp 1490 milj. kronor (40 procent) utgjorde A-skatt och 2217 milj. kronor (60 procent) B-skatt. Fyllnadsinbetalningarna har således ökat med 2229 milj. kronor under det sistförflutna uppbördsåret. De största beloppen har i fråga om A-skatt betalats in i Stockholms län (557

milj. kronor). Malmöhus län (179 milj. kronor) och Göteborgs och Bohus län (163 milj. kronor). Beträffande B-skatten, som i huvudsak avser aktiebolag m. fl. juridiska personer, har de största beloppen influtit i Stockholms län (1 057 milj. kronor), Malmöhus län (380 milj. kronor) och Göteborgs och Bohus län (281 milj. kronor).

Av den kvarstående skatten, som enligt 1975 års taxering uppgick till 3 368 milj. kronor, inflöt under uppbördsterminerna 2 485 milj. kronor (74 procent). Enligt närmast föregående års taxering uppgick den kvarstående skatten till 2 736 milj. kronor; av detta belopp inflöt i rätt tid 2 058 milj. kronor (75 procent). Den kvarstående skatten har ökat i samtliga län. Den största ökningen uppvisar Stockholms län (142 milj. kronor), Göteborgs och Bohus län (66 milj. kronor) samt Älvsborgs län och Värmlands län (vardera 22 milj. kronor). Uppbördsresultatet har förbättrats i 4 län och försämrats i 20. Den högsta inflytandeprocenten uppvisar Västerbottens län (84,36 procent), Skaraborgs län (84,28 procent), Kopparbergs län (83,36 procent) och Jönköpings län (83,33 procent). Den lägsta förekommer i Stockholms län (60,61 procent) och i Göteborgs och Bohus län (67,62 procent).

Enligt föreliggande uppgifter beräknas den slutliga skatten enligt årets taxering uppgå till drygt 69 138 milj. kronor, den kvarstående skatten till 3 882 milj. kronor och den överskjutande preliminära skatten till 4 872 milj. kronor (tabell 1). Jämförd med de uppgifter som vid motsvarande tidpunkt förra året förelåg i fråga om 1975 års taxering har den slutliga skatten ökat med närmare 11 070 milj. kronor. Den kvarstående skatten har ökat med inemot 618 milj. kronor och den överskjutande skatten med drygt 570 milj. kronor. Den kvarstående skatten uppgår även detta år till sex procent av den slutliga skatten. Den kvarskatteavgift som med vissa begränsningar utgår på kvarstående skatt uppgår till något mer än 230 milj. kronor, vilket innebär en ökning med närmare 46 milj. kronor i förhållande till den avgift som utgick enligt föregående års taxering.

Av den restförda B-skatten för uppbördsåret 1969–70 har t. o. m. år 1975 83 procent levererats och 17 procent skrivits av. Vad som levererats och skrivits av har vid denna beräkning ställts i relation till vad som restförts efter avdrag för avkortade belopp, eftersom avkortningsförfarandet är en från restindrivningen skild företeelse. Leveransprocenttalet har i förhållande till närmast föregående års B-skatt minskat med 4 procent. I 16 län uppgår leveransprocenten till 90 procent eller mer.

Av 1974–75 års restförda B-skatt har hittills 66 procent av det efter avkortning återstående beloppet levererats. Inflytandeprocenten efter ett års indrivning för ifrågavarande skatteslag har minskat med drygt en halv procent i jämförelse med närmast föregående år. Fem distrikt har uppnått leveranstal på 90 procent eller mer, medan ytterligare 29 distrikt redovisar leveranstal som överstiger 80 procent. En jämförelse av resultaten efter ett års indrivning i fråga om B-skatt för hela riket visar under indrivningsåren

1965–1969 en stigande skala. Under indrivningsåret 1970 sjönk resultatet för att under närmast följande år återigen stiga. Under år 1973 har ånyo en försämringsinträtt, medan en förbättring skett under år 1974. För år 1975 är resultatet i stort sett oförändrat. I tabell 3 återfinns en sammanställning av indrivningsresultatet i fråga om B-skatt fr. o. m. uppbördsåret 1969–70 t. o. m. uppbördsåret 1974–75 (B 69–B 74).

Av den restförda kvarstående skatten enligt 1968 års taxering (K 69) har 71 procent levererats, vilket är slutresultatet för denna skatt. I förhållande till närmast föregående års skatt har inflytandeprocenten minskat med två enheter. Fyra län har uppnått ett resultat överstigande 85 procent. Av den restförda kvarstående skatten enligt 1973 års taxering (K 74) har vid 1975 års utgång hittills drygt 47 procent av det efter avkortning återstående beloppet levererats. Detta innebär en ökning av inflytandeprocenten med fem enheter i jämförelse med närmast föregående år. I ett distrikt har nära 80 procent flutit in.

Resultatet av indrivningen av kvarstående skatt efter ett år uppgick år 1970 till 56 procent och hade för indrivningsåret 1975 minskat till 47 procent.

Av tabell 4 framgår indrivningsresultatet för kvarstående skatt enligt 1968–1973 års taxering (K 69–K 74).

Under år 1975 restfördes skatter och allmänna avgifter till ett sammanlagt belopp av 2080 milj. kronor mot 1848 milj. kronor under närmast föregående år. Vid ingången av år 1975 utestod ett belopp av 1874 milj. kronor oredovisat. Vid årets utgång kvarstod 1947 milj. kronor oredovisade. Under året avkortades 453 milj. kronor, inflöt 1024 milj. kronor och avskrevs 530 milj. kronor. Under närmast föregående år inflöt 952 milj. kronor och avskrevs 536 milj. kronor. Uttryckt i relativa tal inflöt under år 1975 29,3 procent av vad som skulle ha drivits in; detta innebär en förbättring med 1 procent i jämförelse med år 1974.

Den högsta leveransprocent som har uppnåtts i ett distrikt är 65,5 procent och den lägsta 15,9. En sammanställning häröver återfinns i tabell 5.

Av tabellerna 6–8 framgår indrivningsresultatet under år 1975 för särskilt uppdebiterad A-skatt, mervärdeskatt och arbetsgivaravgifter enligt lagen om allmän försäkring.

Tabell 1. Preliminär, slutlig, kvarstående och överskjutande skatt för beskattningsåret 1975.

Län	Influten preliminär skatt							
	Under uppbördsterminerna				Såsom fyllnadsinbetalningar			
	Prel. A-skatt		Prel. B-skatt		Prel. A-skatt		Prel. B-skatt	
	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt
Stockholms	13610,04	77	2 293,50	13	557,43	3	1056,70	6
Uppsala	1 522,01	83	174,83	10	55,44	3	78,66	4
Södermanlands	1 651,94	83	198,73	10	46,87	3	85,55	4
Östergötlands	2 490,23	82	3 11,62	10	86,99	3	145,00	5
Jönköpings	1 842,73	78	273,31	12	86,48	4	154,57	6
Kronobergs	970,63	76	170,45	14	36,65	3	89,50	7
Kalmar	1 336,44	79	209,89	12	51,19	3	99,25	6
Gotlands	269,01	78	45,02	13	10,35	3	16,83	5
Blekinge	933,23	85	103,78	9	29,50	3	30,68	3
Kristianstads	1 461,53	76	263,54	14	58,35	3	127,82	7
Malmöhus	4 987,35	78	786,95	12	178,63	3	380,05	6
Hallands	1 249,56	77	216,47	13	53,01	3	96,14	6
Göteborgs och Bohus	5 167,06	82	659,34	11	162,91	3	281,20	4
Älvsborgs	2 456,92	78	347,84	11	128,98	4	187,82	6
Skaraborgs	1 434,06	75	280,93	15	50,82	3	131,35	7
Värmlands	1 770,88	82	218,72	10	62,39	3	98,76	5
Örebro	1 842,97	83	213,41	10	50,78	2	97,44	5
Västmanlands	1 743,97	84	199,71	10	42,80	2	89,23	4
Kopparbergs	1 724,26	82	216,07	10	64,11	3	97,09	5
Gävleborgs	1 828,99	81	208,65	9	59,71	3	147,40	7
Västernorrlands	1 719,47	80	209,62	10	48,98	2	163,17	8
Jämtlands	741,28	80	103,06	11	30,86	3	51,82	6
Västerbottens	1 439,96	80	186,18	11	58,89	3	104,54	6
Norrbottens	1 819,96	86	187,68	9	46,63	2	66,65	3
Hela riket	56014,48	80	8 079,30	11	2 058,75	3	3 877,22	6

S:a prel. skatt	Restförd prel. B-skatt		S:a infl. o. restf. prel. skatt	Slutlig skatt	Kvarstående skatt		Kvar- skatte- avgift	Över- skjutande prel. skatt
Milj. kr.	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.	% av slutlig skatt	Milj. kr.	Milj. kr.
17517,67	85,82	1	17603,49	17468,99	1001,91	6	62,49	1048,91
1830,94	7,04	—	1837,98	1818,76	105,84	6	6,17	121,93
1983,09	6,65	—	1989,74	1948,42	100,79	5	5,82	255,75
3033,84	11,95	—	3045,79	3011,06	161,71	5	9,23	183,40
2357,09	9,98	—	2367,07	2351,16	144,55	6	8,61	156,83
1267,23	4,88	—	1272,11	1248,45	74,39	6	4,34	95,04
1696,77	6,70	—	1703,47	1673,81	98,25	6	5,66	125,36
341,21	1,92	1	343,13	337,10	22,74	7	1,31	28,01
1097,19	5,23	—	1102,42	1070,96	59,45	6	3,41	87,96
1911,24	11,32	—	1922,56	1889,83	126,20	7	7,48	153,46
6332,98	29,76	1	6362,74	6237,99	337,95	5	19,73	434,53
1615,18	7,86	1	1623,04	1596,32	105,90	7	6,31	128,16
6270,51	24,40	—	6294,91	6139,35	337,07	5	20,14	430,87
3121,56	13,43	1	3134,99	3055,41	172,53	6	9,98	241,85
1897,16	8,47	—	1905,63	1879,32	115,96	6	6,72	136,51
2150,75	7,51	—	2158,26	2126,62	131,28	6	7,70	152,09
2204,60	7,42	—	2212,02	2186,59	121,57	6	7,19	142,69
2075,71	7,50	—	2083,21	2042,81	94,48	5	5,17	126,24
2101,53	7,41	—	2108,94	2053,13	104,88	5	5,83	150,93
2244,75	6,74	—	2251,49	2211,43	109,46	5	6,15	142,97
2141,24	7,33	—	2148,57	2081,53	100,56	5	5,93	159,67
927,02	5,05	—	932,07	917,41	63,41	7	3,72	74,46
1789,57	5,18	—	1794,75	1736,69	88,39	5	4,99	136,10
2120,92	7,35	—	2128,27	2055,31	102,68	5	6,07	158,24
70029,75	296,90	—	70326,65	69138,45	3881,95	6	230,15	4871,96

Tabell 2. Resultatet av den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt enligt 1975 års taxering med fördelning efter län.

Län	Debiterade belopp	Influtna belopp	Inflytande- procent	Restförda belopp
Stockholms	829 226 886	502 595 852	60,61	326 631 034
Uppsala	92 389 844	67 380 327	72,93	25 009 517
Södermanlands	896 355 02	700 23 630	78,12	196 111 872
Östergötlands	132 863 575	104 932 522	78,98	279 311 053
Jönköpings	128 601 350	107 157 642	83,33	21 443 708
Kronobergs	677 722 16	55 285 893	81,58	12 486 323
Kalmar	950 654 71	78 565 124	82,64	16 500 347
Gotlands	197 74 143	16 462 000	83,25	3 312 143
Blekinge	57 527 167	44 008 864	76,50	13 518 303
Kristianstads	111 899 160	91 392 347	81,67	20 506 813
Malmöhus	289 563 937	215 509 576	74,43	74 054 361
Hallands	930 592 58	743 354 58	79,88	18 723 800
Göteborgs och Bohus	309 317 380	209 146 335	67,62	100 171 045
Älvsborgs	152 150 252	121 160 931	79,63	30 989 321
Skaraborgs	98 199 439	82 764 551	84,28	15 434 888
Värmlands	113 082 383	90 605 341	80,12	22 477 042
Örebro	93 805 586	75 138 636	80,10	18 666 950
Västmanlands	83 728 911	63 268 227	75,56	20 460 684
Kopparbergs	96 348 998	80 316 355	83,36	16 032 643
Gävleborgs	101 685 850	81 390 072	80,04	20 295 778
Västernorrlands	86 583 651	71 379 522	82,44	15 204 129
Jämtlands	55 524 810	43 236 339	77,87	12 288 471
Västerbottens	79 419 407	66 999 407	84,36	12 420 000
Norrbottens	91 377 742	72 403 339	79,24	18 974 403
Hela riket	3 368 602 918	2 485 458 290	73,78	883 144 628

Tabell 3. Restindrivningen beträffande preliminär B-skatt för uppbördsåren 1969–70 – 1974–75 (B 69–B 74) t. o. m. år 1975. Uppgifterna om resultatet efter ett års indrivning avser förhållandena vid utgången av det kalenderår under vilket den sista av de sex uppbördsterminerna infallit.

Län		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		B69	B70	B71	B72	B73	B74	B69	B70	B71	B72	B73	B74
Stockholms ¹	Efter 1 år	58	61	59	63	54	54	45	47	48	45	48	48
	" 2 år	71	68	69	74	65		58	57	57	55	57	
	" 3 år	77	72	72	78			64	63	62	60		
	" 4 år	79	73	74				67	65	65			
	" 5 år	80	76					69	67				
	" 6 år	80						70					
Uppsala	" 1 år	75	72	65	73	68	70	74	70	72	71	71	67
	" 2 år	85	80	81	80	76		85	79	79	79	78	
	" 3 år	89	85	84	84			89	83	83	83		
	" 4 år	91	87	86				90	85	84			
	" 5 år	91	87					90	85				
	" 6 år	91						90					
Södermanlands	" 1 år	84	83	87	85	86	82	87	84	86	85	86	85
	" 2 år	89	88	89	89	89		91	89	90	88	90	
	" 3 år	91	90	92	91			93	91	91	90		
	" 4 år	91	90	93				93	92	92			
	" 5 år	91	91					93	92				
	" 6 år	91						93					
Östergötlands	" 1 år	79	79	80	78	77	75	81	81	79	78	77	77
	" 2 år	85	85	86	84	83		87	88	85	85	83	
	" 3 år	88	88	88	87			89	89	87	87		
	" 4 år	88	89	89				89	90	88			
	" 5 år	88	89					89	90				
	" 6 år	88						89					
Jönköpings	" 1 år	80	80	80	77	78	73	83	79	79	74	75	72
	" 2 år	87	87	86	84	83		89	86	85	82	83	
	" 3 år	90	90	89	87			91	88	89	86		
	" 4 år	90	90	90				92	89	89			
	" 5 år	91	91					92	90				
	" 6 år	91						92					
Kronobergs	" 1 år	84	80	78	80	82	77	83	81	80	76	79	75
	" 2 år	89	86	83	86	86		89	88	85	84	86	
	" 3 år	92	89	87	88			92	90	89	87		
	" 4 år	92	89	88				93	91	90			
	" 5 år	93	90					93	92				
	" 6 år	93						93					
Kalmar	" 1 år	81	81	94	83	79	78	83	83	86	83	83	78
	" 2 år	87	86	88	88	85		89	88	90	88	87	
	" 3 år	90	89	90	90			91	90	91	90		
	" 4 år	91	90	90				92	91	91			
	" 5 år	91	90					92	91				
	" 6 år	91						92					
Gotlands	" 1 år	88	87	83	81	80	85	89	88	86	74	79	79
	" 2 år	93	93	93	89	88		94	92	95	85	87	
	" 3 år	94	95	94	92			95	95	97	89		
	" 4 år	95	95	95				96	95	97			
	" 5 år	95	95					96	95				
	" 6 år	95						96					

¹ 1 procenttalen för guldna poster ingår ej Stockholms kronofogdedistrikt.

		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
Län		B69	B70	B71	B72	B73	B74	B69	B70	B71	B72	B73	B74		
Blekinge	Efter 1 år	68	60	63	66	70	66	59	68	67	65	66	63		
	" 2 år	83	77	80	76	73		79	75	78	74	75			
	" 3 år	87	81	84	79			83	80	82	79				
	" 4 år	88	83	86				85	82	84					
	" 5 år	89	83					85	82						
	" 6 år	89						85							
Kristianstads	" 1 år	79	79	81	79	78	78	82	81	80	78	78	77		
	" 2 år	85	83	86	84	83		87	85	86	84	83			
	" 3 år	87	86	88	87			88	88	89	86				
	" 4 år	87	86	88				89	88	89					
	" 5 år	88	87					89	89						
	" 6 år	88						89							
Malmöhus	" 1 år	55	53	53	55	53	52	54	51	50	50	52	49		
	" 2 år	69	69	70	68	67		71	71	71	67	69			
	" 3 år	74	73	76	74			77	76	78	73				
	" 4 år	76	75	78				78	78	80					
	" 5 år	76	76					79	79						
	" 6 år	76						79							
Hallands	" 1 år	73	79	85	83	82	82	78	77	75	78	76	81		
	" 2 år	86	86	89	86	86		85	85	85	84	85			
	" 3 år	89	89	91	90			88	88	88	86				
	" 4 år	90	90	92				89	88	89					
	" 5 år	91	90					89	89						
	" 6 år	91						89							
Göteborgs och Bohus	" 1 år	50	57	58	61	63	65	47	57	57	57	61	64		
	" 2 år	63	64	65	69	70		67	65	65	67	70			
	" 3 år	69	71	72	75			72	71	71	72				
	" 4 år	71	73	74				73	74	73					
	" 5 år	72	73					74	74						
	" 6 år	73						74							
Älvsborgs	" 1 år	83	83	83	81	79	80	83	83	83	79	80	79		
	" 2 år	87	87	87	84	83		88	88	87	83	85			
	" 3 år	89	89	90	87			90	89	89	85				
	" 4 år	90	90	90				90	90	89					
	" 5 år	90	90					91	91						
	" 6 år	90						91							
Skaraborgs	" 1 år	89	87	87	85	84	83	90	88	90	84	85	80		
	" 2 år	93	91	90	89	88		94	92	92	88	89			
	" 3 år	94	93	92	91			95	94	94	90				
	" 4 år	95	93	93				96	94	94					
	" 5 år	95	93					96	94						
	" 6 år	95						96							
Värmlands	" 1 år	81	80	81	79	76	80	77	76	76	70	70	74		
	" 2 år	89	88	87	86	84		86	85	84	81	80			
	" 3 år	92	91	90	90			89	89	88	87				
	" 4 år	92	91	91				89	90	90					
	" 5 år	93	92					90	90						
	" 6 år	93						90							
Örebro	" 1 år	83	84	84	81	77	79	84	84	85	81	80	80		
	" 2 år	88	88	88	86	84		90	89	88	86	86			
	" 3 år	91	91	91	89			91	91	90	88				
	" 4 år	91	91	92				91	91	91					
	" 5 år	92	92					91	92						
	" 6 år	92						91							

		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
Län		B69	B70	B71	B72	B73	B74	B69	B70	B71	B72	B73	B74		
Västmanlands	Efter 1 år	78	77	76	74	73	74	77	75	75	73	71	71		
	" 2 år	83	82	81	81	80		83	81	80	79	78			
	" 3 år	86	85	85	84			85	84	83	82				
	" 4 år	87	86	85				86	85	84					
	" 5 år	88	86					87	85						
	" 6 år	88						87							
Kopparbergs	" 1 år	81	83	84	86	85	84	79	82	84	85	86	84		
	" 2 år	87	88	88	90	90		88	88	89	91	91			
	" 3 år	90	90	91	92			90	91	92	93				
	" 4 år	91	91	92				91	91	92					
	" 5 år	91	91					92	92						
	" 6 år	91						92							
Gävleborgs	" 1 år	84	84	81	81	81	81	85	84	85	83	83	83		
	" 2 år	90	89	87	88	86		91	90	90	89	90			
	" 3 år	92	91	91	90			93	92	93	92				
	" 4 år	93	92	91				94	93	94					
	" 5 år	93	93					94	93						
	" 6 år	93						94							
Västernorrlands	" 1 år	81	80	76	79	83	88	81	79	77	79	85	88		
	" 2 år	86	88	85	87	88		87	87	85	87	89			
	" 3 år	89	91	89	89			90	90	89	90				
	" 4 år	90	92	90				91	91	89					
	" 5 år	90	92					91	91						
	" 6 år	90						91							
Jämtlands	" 1 år	91	89	89	88	85	85	90	87	87	86	84	82		
	" 2 år	94	93	92	90	89		93	92	90	88	89			
	" 3 år	95	95	93	93			94	94	91	90				
	" 4 år	96	95	94				95	94	92					
	" 5 år	96	95					95	94						
	" 6 år	96						95							
Västerbottens	" 1 år	87	88	88	90	90	90	88	89	90	89	88	89		
	" 2 år	94	94	94	95	94		95	95	95	95	93			
	" 3 år	95	96	96	97			97	96	96	96				
	" 4 år	96	97	96				97	97	96					
	" 5 år	97	97					97	97						
	" 6 år	97						97							
Norrbottnens	" 1 år	82	82	85	80	85	85	84	86	87	84	84	85		
	" 2 år	90	90	92	88	92		92	93	93	91	92			
	" 3 år	93	92	94	90			95	94	94	94				
	" 4 år	94	93	95				95	95	95					
	" 5 år	94	94					95	95						
	" 6 år	94						95							
Hela riket	" 1 år	—	—	—	—	—	—	66	67	67	65	66	66		
	" 2 år	—	—	—	—	—		77	76	75	73	75			
	" 3 år	—	—	—	—			81	79	80	78				
	" 4 år	—	—	—				82	81	81					
	" 5 år	—	—					83	82						
	" 6 år	—						83							

Tabell 4. Restindrivningen beträffande kvarstående skatt enligt 1968–1973 års taxeringar (K 69–K 74) vid utgången av respektive första, andra, tredje, fjärde, femte och sjätte kalenderåret efter det skatten förfallit till betalning.

Län	Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
								K69	K70	K71	K72	K73	K74
Stockholms ¹	Efter 1 år	64	67	65	64	54	57	43	41	40	37	31	34
	" 2 "	71	74	71	71	61		51	49	48	46	39	
	" 3 "	74	76	73	74			56	54	53	51		
	" 4 "	76	76	75				59	56	55			
	" 5 "	76	77					61	58				
	" 6 "	76						61					
Uppsala	" 1 "	71	71	73	73	64	65	65	61	64	62	52	48
	" 2 "	78	79	81	77	71		73	69	71	70	59	
	" 3 "	81	81	81	80			77	73	75	73		
	" 4 "	82	82	82				79	76	76			
	" 5 "	82	82					80	77				
	" 6 "	83						80					
Södermanlands	" 1 "	75	76	75	74	73	71	71	69	67	60	63	64
	" 2 "	79	80	79	78	76		76	76	74	65	69	
	" 3 "	80	82	80	80			78	79	75	67		
	" 4 "	81	82	81				79	79	76			
	" 5 "	81	82					79	80				
	" 6 "	81						80					
Östergötlands	" 1 "	73	73	74	74	71	73	70	69	68	69	63	65
	" 2 "	77	78	77	78	75		75	74	73	75	69	
	" 3 "	78	78	78	79			77	76	75	77		
	" 4 "	79	79	79				77	77	76			
	" 5 "	79	79					77	77				
	" 6 "	79						77					
Jönköpings	" 1 "	70	71	71	71	68	72	66	67	62	60	38	50
	" 2 "	77	77	77	77	74		74	75	70	71	45	
	" 3 "	79	79	80	80			78	78	74	76		
	" 4 "	81	81	81				80	80	75			
	" 5 "	81	81					81	81				
	" 6 "	81						81					
Kronobergs	" 1 "	77	76	74	74	72	70	71	65	65	67	63	65
	" 2 "	81	80	79	79	77		76	72	74	75	71	
	" 3 "	83	83	81	81			79	73	77	79		
	" 4 "	84	84	82				80	83	79			
	" 5 "	84	84					80	83				
	" 6 "	84						80					
Kalmar	" 1 "	75	76	78	76	72	72	71	73	74	71	67	65
	" 2 "	80	81	82	80	77		77	79	79	77	75	
	" 3 "	82	82	83	82			79	81	80	79		
	" 4 "	82	83	84				80	82	81			
	" 5 "	83	83					81	82				
	" 6 "	83						81					
Gotlands	" 1 "	85	83	85	80	77	80	80	79	79	75	69	65
	" 2 "	89	87	89	85	83		84	84	87	81	76	
	" 3 "	90	89	91	88			86	88	89	84		
	" 4 "	91	90	91				87	88	90			
	" 5 "	91	90					87	89				
	" 6 "	91						87					

¹ I procentalen för guldna poster ingår ej Stockholms kronofogdedistrikt.

			Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
Län			K69	K70	K71	K72	K73	K74	K69	K70	K71	K72	K73	K74
Blekinge	Efter 1 år	71	72	71	71	64	70		63	64	58	58	45	52
	" 2 "	78	83	77	77	72			71	72	68	68	61	
	" 3 "	83	85	80	79				74	76	72	71		
	" 4 "	84	86	81					76	77	74			
	" 5 "	85	87						77	78				
	" 6 "	85							77					
Kristianstads	" 1 "	78	76	77	77	73	76		70	69	69	67	61	64
	" 2 "	81	80	81	81	77			76	75	75	73	67	
	" 3 "	84	82	82	82				79	78	77	75		
	" 4 "	84	83	83					79	79	78			
	" 5 "	84	83						80	79				
	" 6 "	84							80					
Malmöhus	" 1 "	61	60	61	62	58	59		54	52	49	48	45	45
	" 2 "	68	67	67	67	64			63	61	57	56	55	
	" 3 "	71	69	69	69				66	65	61	60		
	" 4 "	72	71	70					68	66	64			
	" 5 "	73	71						70	68				
	" 6 "	73							70					
Hallands	" 1 "	76	82	82	77	76	75		68	66	68	65	59	59
	" 2 "	84	88	86	85	81			77	77	76	71	68	
	" 3 "	87	90	89	85				81	80	78	73		
	" 4 "	87	90	89					83	81	79			
	" 5 "	88	91						83	81				
	" 6 "	88							84					
Göteborgs och Bohus	" 1 "	56	55	54	54	52	56		43	41	39	35	32	37
	" 2 "	63	62	61	62	59			52	49	49	46	42	
	" 3 "	67	66	65	65				56	53	54	50		
	" 4 "	69	67	67					59	56	56			
	" 5 "	70	68						60	57				
	" 6 "	71							61					
Älvsborgs	" 1 "	75	76	76	74	70	73		71	71	69	64	50	59
	" 2 "	79	80	79	78	74			77	76	74	70	55	
	" 3 "	81	81	81	79				78	78	77	72		
	" 4 "	81	82	81					79	79	78			
	" 5 "	82	82						79	79				
	" 6 "	82							80					
Skaraborgs	" 1 "	80	81	79	78	77	77		78	78	74	73	57	68
	" 2 "	83	85	83	82	80			82	82	78	78	60	
	" 3 "	85	86	84	83				84	84	80	80		
	" 4 "	85	87	85					85	84	81			
	" 5 "	86	87						85	85				
	" 6 "	86							86					
Värmlands	" 1 "	76	76	76	75	70	73		69	67	65	54	40	54
	" 2 "	81	81	81	81	76			76	73	73	60	47	
	" 3 "	83	82	83	83				78	76	76	63		
	" 4 "	84	83	84					79	77	78			
	" 5 "	84	84						80	78				
	" 6 "	84							80					
Örebro	" 1 "	75	76	76	74	71	75		74	71	70	69	50	57
	" 2 "	79	80	79	78	76			79	78	76	74	55	
	" 3 "	81	81	81	80				82	80	78	76		
	" 4 "	81	82	81					82	81	80			
	" 5 "	81	82						82	81				
	" 6 "	81							82					

Län		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		K69	K70	K71	K72	K73	K74	K69	K70	K71	K72	K73	K74
Västmanlands	Efter 1 år	71	72	70	70	65	68	64	63	60	59	50	51
	" 2 "	76	76	74	75	73		72	69	67	67	60	
	" 3 "	78	77	77	77			75	72	70	70		
	" 4 "	79	78	78				76	74	72			
	" 5 "	79	80					76	75				
	" 6 "	79						76					
Kopparbergs	" 1 "	77	78	78	77	76	77	70	71	72	70	44	70
	" 2 "	82	82	82	81	80		78	77	79	78	49	
	" 3 "	84	84	84	82			81	81	81	80		
	" 4 "	84	84	84				83	82	82			
	" 5 "	85	85					84	83				
	" 6 "	85						84					
Gävleborgs	" 1 "	75	76	75	75	72	75	71	69	66	68	60	63
	" 2 "	79	80	80	80	77		78	75	73	76	67	
	" 3 "	81	82	82	82			81	78	77	79		
	" 4 "	82	83	83				82	80	79			
	" 5 "	83	83					83	81				
	" 6 "	83						83					
Västernorrlands	" 1 "	76	73	73	74	75	82	68	66	67	69	68	74
	" 2 "	80	79	77	80	81		74	73	74	77	75	
	" 3 "	80	80	79	81			77	76	78	80		
	" 4 "	81	81	81				78	78	79			
	" 5 "	82	82					79	78				
	" 6 "	82						79					
Jämtlands	" 1 "	85	85	84	84	78	79	75	71	74	72	63	67
	" 2 "	89	88	88	88	83		79	77	79	79	68	
	" 3 "	91	90	88	89			81	79	81	80		
	" 4 "	91	91	89				85	80	82			
	" 5 "	91	91					86	80				
	" 6 "	91						86					
Västerbottens	" 1 "	81	82	83	82	81	83	78	76	78	75	69	58
	" 2 "	86	86	87	86	86		83	82	84	80	78	
	" 3 "	88	88	88	88			86	84	86	82		
	" 4 "	89	89	89				86	85	87			
	" 5 "	89	89					87	86				
	" 6 "	89						88					
Norrbottens	" 1 "	73	75	73	72	73	75	71	71	72	69	70	69
	" 2 "	80	80	78	78	78		78	77	78	77	76	
	" 3 "	82	83	80	80			82	80	81	81		
	" 4 "	83	83	81				83	81	82			
	" 5 "	83	84					83	82				
	" 6 "	83						83					
Hela riket	" 1 "	—	—	—	—	—	—	56	55	53	50	42	47
	" 2 "	—	—	—	—	—		64	63	61	59	50	
	" 3 "	—	—	—	—			67	66	65	63		
	" 4 "	—	—	—				69	68	67			
	" 5 "	—	—					71	69				
	" 6 "	—						71					

Tabell 5. Indrivningen av skatter och allmänna avgifter under år 1975.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	54 762 405	51 892 090	12 731 232	93 923 263
Handen	41 784 541	31 365 341	7 335 002	65 814 880
Huddinge	44 618 386	38 487 937	6 069 618	77 036 705
Nacka	26 935 598	25 101 918	7 166 621	44 870 895
Norrtälje	7 612 259	9 636 518	1 665 850	15 582 927
Sollentuna	44 976 891	41 102 684	8 348 877	77 730 698
Solna	44 026 781	35 619 118	7 745 227	71 900 672
Stockholm	432 492 665	406 793 150	113 427 020	725 858 795
Södertälje	29 703 432	29 372 052	8 712 718	50 362 766
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	36 098 457	50 850 465	8 710 550	78 238 372
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	15 860 445	29 703 981	9 778 976	35 785 450
Katrineholm	5 442 891	12 410 104	1 698 838	16 154 157
Nyköping	6 594 171	13 387 400	2 268 023	17 713 548
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	11 457 495	21 461 087	2 851 872	30 066 710
Motala	9 152 294	16 706 648	2 147 033	23 711 909
Norrköping	16 404 430	30 598 216	4 730 443	42 272 203
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	23 239 790	25 575 854	3 513 792	45 301 852
Jönköping	22 867 748	18 916 124	4 158 603	37 625 269
Värnamo	10 820 004	14 939 304	1 998 365	23 760 943
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	24 299 863	31 947 491	4 759 516	51 487 838
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	12 649 671	19 891 456	3 053 853	29 487 274
Oskarshamn	6 423 383	8 138 145	1 331 631	13 229 897
Västervik	9 374 714	12 941 503	1 768 144	20 548 073
<i>Gotlands län</i>				
Visby	7 700 939	9 359 105	1 162 644	15 897 400
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	13 677 434	15 436 384	4 549 630	24 564 188
Karlskrona	14 355 940	19 411 511	2 995 101	30 772 350
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	11 978 435	15 483 125	4 940 100	22 521 460
Kristianstad	20 415 165	27 016 292	3 878 223	43 553 234
Ängelholm	9 755 739	21 590 186	2 540 024	28 805 901
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	6 882 979	9 126 634	1 610 937	14 398 676
Helsingborg	35 420 921	35 307 957	11 106 729	59 622 149
Landskrona	10 349 831	12 904 301	2 615 135	20 638 997
Lund	19 792 183	17 988 695	3 708 506	34 072 372
Malmö	109 323 754	91 796 070	16 888 703	184 231 121
Trelleborg	5 136 488	5 746 738	1 120 408	9 762 818
Ystad	8 151 558	10 199 357	1 434 708	16 916 207

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
8 736 633	9,3	25 732 593	27,4	59 454 037	63,3
11 596 591	17,6	11 534 198	17,5	42 684 089	64,9
12 163 086	15,8	12 218 008	15,9	52 655 610	68,3
8 869 957	19,8	10 618 142	23,6	25 382 796	56,6
1 980 537	12,7	5 838 797	37,5	7 763 593	49,8
12 781 908	16,4	18 879 686	24,3	46 069 103	59,3
14 349 201	20,0	14 518 648	20,2	43 032 822	59,8
141 212 395	19,5	144 076 463	19,8	440 569 936	60,7
9 071 678	18,0	11 893 565	23,6	29 397 521	58,4
8 807 863	11,3	25 238 294	32,2	44 192 213	56,5
4 777 795	13,3	12 296 971	34,4	18 710 684	52,3
1 637 014	10,1	6 914 495	42,8	7 602 648	47,1
1 685 013	9,5	8 087 466	45,7	7 941 069	44,8
3 778 802	12,6	11 184 650	37,2	15 103 258	50,2
2 810 909	11,9	9 516 359	40,1	11 384 641	48,0
4 554 824	10,8	17 464 849	41,3	20 252 528	47,9
3 707 382	8,2	15 050 232	33,2	26 544 237	58,6
9 402 098	25,0	11 841 405	31,5	16 381 764	43,5
3 467 591	14,6	8 875 198	37,3	11 418 152	48,1
5 769 058	11,2	18 931 542	36,8	26 787 238	52,0
2 587 484	8,8	11 384 298	38,6	15 515 492	52,6
1 795 062	13,6	5 140 164	38,8	6 294 671	47,6
3 259 104	15,9	8 451 119	41,1	8 837 849	43,0
2 168 380	13,7	6 888 199	43,3	6 840 821	43,0
3 108 014	12,7	7 768 854	31,6	13 687 319	55,7
2 316 501	7,5	9 970 842	32,4	18 485 006	60,1
3 171 369	14,1	8 847 112	39,3	10 502 979	46,6
5 043 528	11,6	17 581 661	40,4	20 928 045	48,0
2 800 679	9,7	13 459 037	46,7	12 546 183	43,6
1 571 937	10,9	5 134 926	35,7	7 691 813	53,4
7 004 384	11,7	16 254 906	27,3	36 362 859	61,0
1 477 358	7,2	4 997 156	24,2	14 164 482	68,6
3 541 093	10,4	10 492 990	30,8	20 038 287	58,8
20 493 235	11,1	40 849 627	22,2	122 888 259	66,7
1 334 003	13,7	4 123 393	42,2	4 305 420	44,1
4 364 774	25,8	6 481 529	38,3	6 069 903	35,9

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	14 098 642	27 523 266	3 913 746	37 708 162
Varberg	13 402 162	24 196 110	4 119 045	33 479 227
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	232 505 552	188 925 622	53 323 333	368 107 841
Uddevalla	15 763 992	17 971 328	2 954 229	30 781 091
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	8 344 337	14 608 797	2 696 438	20 256 696
Borås	32 876 404	41 553 610	7 255 719	67 174 295
Trollhättan	88 905 23	11 574 679	3 183 576	17 281 626
Vänersborg	11 588 302	14 020 213	2 354 357	23 254 158
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	7 440 017	10 329 730	1 251 015	16 518 732
Lidköping	9 609 226	14 836 223	2 291 033	22 154 416
Mariestad	3 620 894	8 409 822	1 189 368	10 841 348
Skövde	6 692 263	15 352 896	1 321 958	20 723 201
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	10 217 738	12 688 515	2 754 964	20 151 289
Karlstad	23 831 999	23 304 557	6 754 276	40 382 280
Kristinehamn	9 201 972	9 142 141	2 224 314	16 119 799
Sunne	4 829 088	8 802 000	1 422 533	12 208 555
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	5 334 303	9 207 009	1 105 592	13 435 720
Karlskoga	3 488 148	6 367 140	814 934	9 040 354
Lindesberg	6 669 767	11 856 415	1 758 381	16 767 801
Örebro	14 041 451	21 560 530	3 336 239	32 265 742
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	9 396 964	11 887 466	1 885 925	19 398 505
Västerås	36 103 678	40 382 119	6 729 152	69 756 645
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	6 240 920	5 113 580	876 933	10 477 567
Borlänge	5 753 497	8 528 982	1 268 175	13 014 304
Falun	12 659 647	12 052 419	1 611 131	23 100 935
Ludvika	3 685 583	6 449 233	927 459	9 207 357
Mora	7 228 426	10 338 784	1 369 754	16 197 456
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	14 037 722	20 140 083	2 899 255	31 278 550
Hudiksvall	5 225 673	14 137 792	2 008 843	17 354 622
Sandviken	5 578 368	7 540 669	1 106 754	12 012 283
Söderhamn	7 218 342	11 571 654	2 013 634	16 776 362
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	3 627 970	11 239 845	1 124 834	13 742 981
Sollefteå	3 767 756	4 697 974	581 778	7 883 952
Sundsvall	15 442 649	22 790 491	3 361 738	34 871 402
Örnsköldsvik	3 801 997	21 332 220	16 232 247	8 901 970
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	20 120 833	26 979 308	4 563 902	42 536 239
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	6 178 570	8 619 416	775 740	14 022 246
Skellefteå	6 517 683	8 690 277	2 001 664	13 206 296
Umeå	10 198 415	15 228 634	2 599 603	22 827 446

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
3 948 521	10.5	12 990 393	34.4	20 769 247	55.1
4 328 869	12.9	13 222 576	39.5	15 927 782	47.6
78 180 146	21.2	74 229 905	20.2	215 697 788	58.6
3 017 208	9.8	12 625 491	41.0	15 138 391	49.2
2 154 912	10.6	8 516 192	42.1	9 585 592	47.3
8 986 100	13.4	21 705 666	32.3	36 482 528	54.3
1 953 650	11.3	6 420 512	37.2	8 907 462	51.5
3 809 779	16.4	8 852 028	38.1	10 592 350	45.6
3 767 504	22.8	6 741 064	40.8	6 010 164	36.4
1 463 700	6.6	9 267 717	41.8	11 422 998	51.6
1 062 645	9.8	5 484 290	50.6	4 294 411	39.6
3 670 358	17.7	9 606 148	46.4	7 446 693	35.9
20 318 98	10.1	84 299 18	41.8	9 689 472	48.1
3 569 962	8.8	12 587 170	31.2	24 225 148	60.0
2 287 844	14.2	5 503 831	34.1	8 328 123	51.7
881 625	7.2	6 137 778	50.3	5 189 152	42.5
1 837 610	13.7	6 258 576	46.6	5 339 534	39.7
733 808	8.1	3 835 928	42.4	44 706 17	49.5
1 652 903	9.8	6 046 748	36.1	9 068 149	54.1
4 695 759	14.6	14 535 297	45.0	13 034 686	40.4
2 449 114	12.6	6 864 531	35.4	10 084 859	52.0
8 408 738	12.1	20 319 117	29.1	41 028 788	58.8
1 837 191	17.5	3 302 683	31.5	5 337 692	51.0
1 574 205	12.1	6 124 692	47.1	5 315 406	40.8
4 351 501	18.8	8 849 425	38.3	9 900 008	42.9
1 011 584	11.0	3 920 950	42.6	4 274 823	46.4
813 746	5.0	6 802 241	42.0	8 581 467	53.0
3 831 365	12.2	10 472 981	33.5	16 974 203	54.3
2 344 883	13.5	9 511 078	54.8	5 498 659	31.7
873 647	7.3	4 934 312	41.1	6 204 324	51.6
1 955 203	11.7	7 465 224	44.5	7 355 933	43.8
779 625	5.7	9 002 071	65.5	3 961 285	28.8
699 860	8.9	3 770 265	47.8	3 413 827	43.3
4 677 769	13.4	16 398 407	47.0	13 795 226	39.6
789 329	8.9	4 641 847	52.1	3 470 794	39.0
44 368 13	10.4	17 955 861	42.2	20 143 565	47.4
1 179 430	8.4	6 008 065	42.9	6 834 750	48.7
1 581 924	12.0	5 651 879	42.8	5 972 493	45.2
3 162 357	13.9	8 450 966	37.0	11 214 122	49.1

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	4 801 489	5 978 074	1 034 612	9 744 951
Gällivare	7 544 458	5 714 305	885 325	12 373 438
Haparanda	10 670 870	11 488 113	1 854 931	20 304 052
Kiruna	3 726 183	6 492 414	798 151	9 420 446
Luleå	6 327 771	12 631 285	2 462 695	16 496 361
Piteå	5 368 006	9 346 772	1 487 360	13 227 418
Hela riket	1 874 209 930	2 079 807 453	453 009 297	3 501 008 086

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
748683	7,7	3882475	39,8	5113793	52,5
1928535	15,6	3793458	30,6	6651445	53,8
4606252	22,7	7352504	36,2	8345294	41,1
1168428	12,4	3704504	39,3	4547514	48,3
1798583	10,9	7557831	45,8	7139946	43,3
1570403	11,9	6191327	46,8	5465688	41,3
529811209	15,1	1024463296	29,3	1946733518	55,6

Tabell 6. Indrivningen av särskilt uppdebiterad A-skatt under år 1975.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	3 428 121	1 966 950	35 128	5 359 943
Handen	1 681 618	1 452 559	12 139	3 122 038
Huddinge	2 182 148	1 220 995	6 176	3 396 967
Nacka	1 319 294	712 616	2 356	2 029 554
Norrtälje	585 941	278 813	144 53	850 301
Sollentuna	2 337 731	1 199 337	17 614	3 519 454
Solna	3 995 204	1 318 423	7 777	5 305 850
Stockholm	47 908 986	21 990 183	197 675	69 701 494
Södertälje	2 593 005	1 447 993	22 618	4 018 380
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	2 674 761	1 681 596	1 670	4 354 687
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	1 738 516	1 414 756	4 740	3 148 532
Katrineholm	424 444	713 855	—	1 138 299
Nyköping	549 537	1 373 049	3 816	1 918 770
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	1 223 379	935 843	—	2 159 222
Motala	1 293 153	701 166	43 084	1 951 235
Norrköping	1 849 877	1 550 790	40 254	3 360 413
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	2 104 956	1 580 723	4 820	3 680 859
Jönköping	1 188 710	1 358 135	20 399	2 526 446
Värnamo	861 560	580 416	19 597	1 422 379
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	2 303 029	2 167 373	1 036	4 469 366
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	2 380 520	1 503 871	515 229	3 369 162
Oskarshamn	716 498	440 220	805	1 155 913
Västervik	1 035 001	549 380	594	1 583 787
<i>Gotlands län</i>				
Visby	860 917	411 573	21 628	1 250 862
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	1 339 299	834 125	6 352	2 167 072
Karlskrona	1 532 015	2 128 503	3 564	3 656 954
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 761 770	501 726	—	2 263 496
Kristianstad	2 138 980	1 651 152	1 447	3 788 685
Ängelholm	1 109 808	1 915 625	92 841	2 932 592
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	672 055	190 893	4 545	858 403
Helsingborg	1 048 507	1 261 367	53 401	2 256 473
Landskrona	839 200	1 437 706	42 481	2 234 425
Lund	1 675 914	978 416	—	2 654 330
Malmö	947 9474	6 247 132	72 471	15 654 135
Trelleborg	480 187	200 885	5 442	675 630
Ystad	758 034	332 490	5 192	1 085 332
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	1 129 802	4 264 249	25 935	5 368 116
Varberg	1 395 625	2 055 842	46 409	3 405 058

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
570 585	10,6	1 360 437	25,4	3 428 920	64,0
776 602	24,9	563 510	18,0	1 781 925	57,1
648 749	19,1	772 002	22,7	1 976 216	58,2
677 754	33,4	422 330	20,8	929 468	45,8
208 279	24,5	208 580	24,5	433 441	51,0
1 260 572	35,8	981 539	27,9	1 277 342	36,3
1 784 178	33,6	1 038 567	19,6	2 483 104	46,8
17 441 761	25,0	10 658 020	15,3	41 601 712	59,7
1 178 173	29,3	980 972	24,4	1 859 234	46,3
970 735	22,3	981 119	22,5	2 402 833	55,2
495 146	15,7	1 360 587	43,2	1 292 799	41,1
270 979	23,8	577 817	50,8	289 504	25,4
183 333	9,6	1 177 760	61,4	557 676	29,1
398 907	18,5	616 905	28,5	1 143 408	53,0
613 791	31,4	483 362	24,8	854 082	43,8
710 021	21,1	1 229 052	36,6	1 421 340	42,3
323 457	8,8	1 205 038	32,7	2 152 363	58,5
693 841	27,5	1 080 281	42,7	752 324	29,8
391 638	27,5	318 967	22,4	711 774	50,1
739 305	16,5	1 316 377	29,5	2 413 684	54,0
296 018	8,8	959 201	28,5	2 113 943	62,7
160 078	13,8	370 502	32,1	625 331	54,1
368 931	23,3	597 745	37,7	617 110	39,0
412 236	33,0	369 619	29,5	469 006	37,5
315 004	14,5	642 828	29,7	1 209 239	55,8
213 020	5,8	1 043 159	28,5	2 400 774	65,7
736 406	32,5	584 505	25,8	942 585	41,7
668 115	17,6	1 124 926	29,7	1 995 643	52,7
346 220	11,8	837 111	28,5	1 749 260	59,7
196 602	22,9	146 543	17,1	515 258	60,0
249 152	11,0	706 206	31,3	1 301 114	57,7
448 82	2,0	313 593	14,0	1 875 949	84,0
493 981	18,6	610 383	23,0	1 549 965	58,4
1 073 969	6,9	3 271 032	20,9	11 309 133	72,2
187 639	27,8	295 406	43,7	192 584	28,5
353 965	32,6	522 424	48,1	208 942	19,3
482 762	9,0	992 582	18,5	3 892 771	72,5
636 229	18,7	1 188 152	34,9	1 580 676	46,4

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	23 932 253	16 583 435	4 460 329	36 055 359
Uddevalla	1 825 329	1 408 383	168 30	3 216 882
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	712 921	1 120 315	7 064	1 826 172
Borås	3 777 911	2 286 925	51 523	6 013 313
Trollhättan	1 198 826	633 425	55 048	1 777 203
Vänersborg	1 144 380	737 999	61 500	1 820 879
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	1 128 497	724 569	17 582	1 835 484
Lidköping	758 169	570 488	2 985	1 325 672
Mariestad	740 329	364 446	606	1 104 169
Skövde	340 970	1 555 566	31 584	1 864 952
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	381 042	426 288	1 322	806 008
Karlstad	834 526	982 974	6 169	1 811 331
Kristinehamn	697 462	254 237	10 117	941 582
Sunne	218 272	440 017	27 743	630 546
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	632 431	632 435	13 385	1 251 481
Karlskoga	116 788	862 170	1 752	977 206
Lindesberg	743 888	780 025	2 524	1 521 389
Örebro	1 296 549	1 660 679	29 064	2 928 164
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	1 027 654	852 778	846	1 879 586
Västerås	4 279 366	3 958 125	71 223	8 166 268
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	1 201 255	247 000	1 400	1 446 855
Borlänge	685 060	399 447	285	1 084 222
Falun	792 200	1 010 160	608	1 801 752
Ludvika	284 455	274 974	4 165	555 264
Mora	814 066	593 392	13 975	1 393 483
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	1 446 419	1 485 418	44 932	2 886 905
Hudiksvall	268 802	594 323	—	863 125
Sandviken	712 210	296 544	70 338	938 416
Söderhamn	349 553	587 191	2 831	933 913
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	517 220	1 157 835	7 948	1 667 107
Sollefteå	150 120	412 802	—	562 922
Sundsvall	1 054 094	1 557 934	32 386	2 579 642
Örnsköldsvik	165 790	109 151	2 414	272 527
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	3 174 169	1 541 228	198 141	4 517 256
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	791 598	302 592	3 980	1 090 210
Skellefteå	705 937	343 644	52 935	996 646
Umeå	1 188 690	609 732	12 721	1 785 701

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
8 281 256	23,0	9 282 744	25,7	18 491 359	51,3
992 270	30,8	1 048 592	32,6	1 176 019	36,6
194 508	10,7	851 130	46,6	780 533	42,7
1 806 028	30,0	1 532 700	25,5	2 674 584	44,5
291 917	16,4	410 412	23,1	1 074 872	60,5
108 196	5,9	355 827	19,6	1 356 855	74,5
543 161	29,6	763 020	41,6	529 303	28,8
1 593 000	12,0	594 781	44,9	571 590	43,1
137 455	12,5	407 555	36,9	559 159	50,6
186 649	10,0	824 670	44,2	853 631	45,8
189 665	23,5	241 758	30,0	374 585	46,5
1 173 888	6,5	557 020	30,7	1 136 923	62,8
276 811	29,4	246 389	26,2	418 382	44,4
386 52	6,1	374 142	59,4	217 752	34,5
157 587	12,6	478 422	38,2	615 472	49,2
57 173	5,9	261 906	26,8	658 126	67,3
239 238	15,7	435 495	28,6	846 656	55,7
533 441	18,2	1 660 058	56,7	734 665	25,1
181 780	9,7	536 366	28,5	1 161 440	61,8
1 457 566	17,8	2 536 515	31,1	4 172 187	51,1
504 678	34,9	212 283	14,7	729 893	50,4
279 770	25,8	381 000	35,1	423 451	39,1
282 403	15,7	813 557	45,1	705 791	39,2
320 96	5,8	264 421	47,6	258 746	46,6
234 807	16,9	336 329	24,1	822 347	59,0
558 040	19,3	1 054 477	36,5	1 274 388	44,2
646 91	7,5	401 337	46,5	397 097	46,0
212 581	22,7	488 266	52,0	237 568	25,3
67 387	7,2	592 710	63,5	273 816	29,3
854 24	5,1	1 198 473	71,9	383 209	23,0
15 100	2,7	319 858	56,8	227 964	40,5
141 085	5,5	1 705 166	66,1	733 391	28,4
474 46	17,4	157 840	57,9	672 41	24,7
628 387	13,9	1 313 093	29,1	2 575 776	57,0
377 773	34,6	383 675	35,2	328 762	30,2
362 111	36,3	359 891	36,1	274 643	27,6
492 651	27,6	497 747	27,9	795 304	44,5

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottnens län</i>				
Boden	444546	137 493	4 315	577724
Gällivare	967061	533 256	1 566	1 498751
Haparanda	1 128 252	567958	37 787	1 658423
Kiruna	210949	584053	11 594	783 408
Luleå	445 675	1 435 844	—	1 881 519
Piteå	506 384	561 258	3 022	1 064620
Hela riket	176 389 644	124 729 234	6 730227	294388651

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
119100	20.6	129 526	22.4	329097	57.0
329839	22.0	439 207	29.3	729 705	48.7
781 953	47.1	458 836	27.7	417 634	25.2
82 162	10.5	386 145	49.3	315 101	40.2
205982	11.0	1 110 335	59.0	565 202	30.0
198631	18.7	445 974	41.9	420 014	39.4
59627 153	20.3	78 758 787	26.7	156002 665	53.0

Tabell 7. Indrivningen av mervärdeskatt under år 1975.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	7 253 081	4 224 689	605 188	10 872 582
Handen	6 209 972	3 326 204	844 270	8 691 906
Huddinge	6 401 383	4 016 529	623 230	9 794 682
Nacka	3 845 126	2 364 796	329 969	5 879 953
Norrtälje	1 414 409	1 339 695	379 546	2 374 558
Sollentuna	8 139 754	3 929 460	753 462	11 315 752
Solna	9 476 823	5 110 609	1 011 325	13 576 107
Stockholm	6 104 936	5 986 469	8 980 220	111 929 612
Södertälje	4 154 496	3 210 474	506 001	6 858 969
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	5 395 868	6 179 588	622 966	10 952 490
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	2 195 876	3 780 858	428 981	5 547 753
Katrineholm	776 622	1 762 455	72 010	2 467 067
Nyköping	1 224 557	2 348 624	364 051	3 209 130
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	1 591 448	2 618 635	265 542	3 944 541
Motala	2 315 563	2 689 323	352 848	4 652 038
Norrköping	2 566 234	4 625 788	541 635	6 650 387
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	3 404 488	4 643 268	419 925	7 627 831
Jönköping	2 723 809	2 520 527	288 087	4 956 249
Värnamo	2 278 379	1 960 902	292 576	3 946 705
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	4 771 070	4 861 099	333 098	9 299 071
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	2 273 582	2 418 820	199 970	4 492 432
Oskarshamn	934 746	1 323 808	42 509	2 216 045
Västervik	1 387 079	1 594 957	216 724	2 765 312
<i>Gotlands län</i>				
Visby	1 595 392	1 352 059	112 286	2 835 165
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	2 288 279	2 049 852	193 195	4 144 936
Karlskrona	2 566 926	2 440 486	420 841	4 586 571
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 625 580	1 624 097	201 887	3 047 790
Kristianstad	4 065 747	3 806 661	788 749	7 083 659
Ängelholm	2 311 305	3 366 428	399 050	5 278 683
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	1 544 325	1 457 029	171 428	2 829 926
Helsingborg	6 931 497	4 828 078	527 917	11 231 658
Landskrona	2 572 357	1 734 172	168 328	4 138 201
Lund	4 438 956	1 960 723	332 267	6 067 412
Malmö	18 710 414	11 253 565	1 512 781	28 451 198
Trelleborg	1 174 163	651 908	133 681	1 692 390
Ystad	1 509 072	2 090 836	137 496	3 462 412

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
1 565 042	14,4	2 130 487	19,6	7 177 052	66,0
2 445 858	28,1	1 096 702	12,6	5 149 345	59,3
2 218 853	22,7	1 020 091	10,4	6 555 738	66,9
1 971 512	33,5	945 568	16,1	2 962 873	50,4
327 401	13,8	710 096	29,9	1 337 061	56,3
2 787 559	24,6	1 736 405	15,4	6 791 787	60,0
4 069 876	30,0	2 067 018	15,2	7 439 212	54,8
24 204 756	21,6	19 651 723	17,6	68 073 131	60,8
1 952 612	28,5	14 888 331	21,7	34 180 255	49,8
1 434 685	13,1	3 556 255	32,5	5 961 549	54,4
654 245	11,8	1 827 527	32,9	3 065 981	55,3
372 799	15,1	1 350 631	54,8	743 637	30,1
279 893	8,7	1 230 824	38,4	1 698 412	52,9
750 534	19,0	1 559 430	39,5	1 634 576	41,5
788 172	16,9	1 552 932	33,4	2 310 934	49,7
601 019	9,1	2 130 067	32,0	3 919 300	58,9
973 428	12,7	2 873 669	37,7	3 780 734	49,6
1 344 754	27,1	1 544 200	31,2	2 067 294	41,7
823 697	20,9	1 114 660	28,2	2 008 348	50,9
1 515 049	16,3	2 769 054	29,8	5 014 967	53,9
520 604	11,6	1 692 672	37,7	2 279 156	50,7
371 306	16,8	784 292	35,4	1 060 447	47,8
424 104	15,3	1 085 450	39,3	1 255 757	45,4
397 770	14,0	1 323 087	46,7	1 114 307	39,3
537 861	13,0	1 269 460	30,6	2 337 614	56,4
446 966	9,7	1 391 802	30,4	2 747 802	59,9
633 870	20,8	1 269 919	41,7	1 144 001	37,5
1 102 586	15,6	2 680 054	37,8	3 301 017	46,6
761 100	14,4	2 342 109	44,4	2 175 473	41,2
563 859	19,9	823 017	29,1	1 443 049	51,0
1 558 246	13,9	2 861 013	25,5	6 812 399	60,6
367 156	8,9	725 323	17,5	3 045 720	73,6
732 287	12,1	1 306 546	21,5	4 028 578	66,4
2 729 275	9,6	4 979 042	17,5	20 742 880	72,9
373 238	22,0	551 420	32,6	767 732	45,4
519 621	15,0	1 419 748	41,0	1 523 043	44,0

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	2 273 997	3 100 682	243 194	5 131 485
Varberg	1 885 527	3 670 770	364 775	5 191 522
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	31 242 188	16 347 695	3 692 766	43 897 117
Uddevalla	2 479 132	1 620 732	296 985	3 802 879
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	1 368 115	1 707 171	235 839	2 839 447
Borås	4 794 989	5 130 261	367 667	9 557 583
Trollhättan	2 197 058	1 354 925	58 098	3 493 885
Vänersborg	1 911 641	1 971 802	134 708	3 748 735
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	1 865 473	2 318 060	262 970	3 920 563
Lidköping	2 438 386	2 938 735	408 636	4 968 485
Mariestad	899 733	1 474 870	203 482	2 171 121
Skövde	1 167 869	2 945 142	203 311	3 909 700
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	1 692 311	2 505 732	658 720	3 539 323
Karlstad	4 210 224	4 181 055	796 367	7 594 912
Kristinehamn	1 860 538	1 328 638	226 377	2 962 799
Sunne	1 119 200	1 991 933	550 647	2 560 486
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	1 437 775	1 343 702	163 605	2 617 872
Karlskoga	2 994 464	552 526	51 671	800 319
Lindesberg	1 286 658	2 570 728	241 293	3 616 093
Örebro	2 298 659	2 973 267	188 219	5 083 707
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	1 475 722	1 359 347	143 483	2 691 586
Västerås	4 662 651	5 131 553	468 335	9 325 869
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	777 061	566 571	70 299	1 273 333
Borlänge	919 378	911 647	107 838	1 723 187
Falun	1 934 923	2 113 340	249 669	3 798 594
Ludvika	612 457	1 057 394	110 909	1 558 942
Mora	1 596 201	1 822 467	189 440	3 229 228
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	2 968 189	3 318 305	403 421	5 883 073
Hudiksvall	1 614 220	2 798 714	774 953	3 637 981
Sandviken	1 254 076	1 697 597	228 551	2 723 122
Söderhamn	1 760 184	2 092 587	447 478	3 405 293
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	454 546	1 501 085	126 596	1 829 035
Sollefteå	724 432	644 682	68 276	1 300 838
Sundsvall	1 828 275	3 645 973	259 397	5 214 851
Örnsköldsvik	609 403	842 332	112 762	1 338 973
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	3 066 353	3 965 311	753 759	6 277 905
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	1 280 232	1 484 878	161 197	2 603 913
Skellefteå	1 557 322	902 194	285 648	2 173 868
Umeå	1 429 863	1 533 449	269 392	2 693 920

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
943 501	18,4	1 643 971	32,0	2 544 013	49,6
747 690	14,4	1 701 402	32,8	2 742 429	52,8
13 861 450	31,6	6949 395	15,8	23 086 272	52,6
567 594	14,9	1 488 222	39,1	1 747 061	46,0
333 316	11,8	966 071	34,0	1 540 058	54,2
1 578 749	16,5	2 454 610	25,7	5 524 223	57,8
345 841	9,9	1 096 615	31,4	2 051 428	58,7
638 327	17,0	1 492 446	39,8	1 617 962	43,2
1 078 652	27,5	1 481 382	37,8	1 360 528	34,7
304 007	6,1	1 794 556	36,1	2 869 921	57,8
382 773	17,6	963 781	44,4	824 566	38,0
567 779	14,5	1 757 165	45,0	1 584 755	40,5
339 717	9,6	1 333 261	37,7	1 866 344	52,7
591 468	7,8	2 000 010	26,3	5 003 434	65,9
772 784	26,1	719 473	24,3	1 470 541	49,6
172 738	6,7	1 020 870	39,9	1 366 877	53,4
523 774	20,0	888 144	33,9	1 205 953	46,1
863 65	10,8	387 402	48,4	326 551	40,8
379 312	10,5	815 066	22,5	2 421 714	67,0
668 055	13,1	2 297 738	45,2	2 117 914	41,7
543 863	20,2	941 303	35,0	1 206 420	44,8
2 245 855	24,1	2 561 994	27,5	4 518 019	48,4
174 580	13,7	269 431	21,2	829 321	65,1
301 261	17,5	664 820	38,6	757 106	43,9
645 305	17,0	1 417 135	37,3	1 736 153	45,7
198 718	12,7	632 649	40,6	727 574	46,7
254 347	7,9	910 371	28,2	2 064 509	63,9
1 070 931	18,2	1 250 173	21,3	3 561 968	60,5
901 792	24,8	1 774 884	48,8	961 304	26,4
115 301	4,2	1 027 110	37,7	1 580 710	58,1
769 676	22,6	1 172 407	34,4	1 463 209	43,0
143 681	7,8	1 235 699	67,6	449 654	24,6
107 384	8,3	592 208	45,5	601 244	46,2
1 424 769	27,3	2 004 708	38,5	1 785 373	34,2
207 069	15,5	641 319	47,9	490 584	36,6
1 129 140	18,0	2 265 477	36,1	2 883 286	45,9
131 682	5,0	832 699	32,0	1 639 531	63,0
332 962	15,3	522 874	24,1	1 318 032	60,6
606 056	22,5	1 078 653	40,0	1 009 209	37,5

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottnens län</i>				
Boden	628 517	985 075	198 352	1 415 240
Gällivare	2 048 329	995 528	154 659	2 889 198
Haparanda	3 308 197	1 712 242	523 254	4 497 185
Kiruna	973 383	777 635	194 824	1 556 194
Luleå	1 128 769	2 245 928	407 167	2 967 530
Piteå	1 142 011	1 635 912	410 306	2 367 617
Hela riket	301 601 372	2 770 976 43	400 433 34	5 386 556 81

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
94158	6,6	564468	39,9	756613	53,5
629729	21,8	624299	21,6	1 635 170	56,6
1 506 555	33,5	1 526 459	33,9	1 464 170	32,6
546642	35,1	426504	27,4	583 047	37,5
346 271	11,7	983915	33,1	1 637 344	55,2
402 691	17,0	839801	35,5	1 125 124	47,5
102835903	19,1	138 873 564	25,8	296 946149	55,1

Tabell 8. Indrivningen av arbetsgivaravgifter m. m. under år 1975.

Kronofogde- distrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	7056 246	9 967 857	3 350 833	13 673 270
Handen	3 929 067	4 607 219	892 029	7 644 257
Huddinge	5 522 680	5 230 862	1 031 649	9 721 893
Nacka	2 379 885	3 520 493	861 486	5 038 892
Norrtälje	1 179 363	1 886 198	407 028	2 658 533
Sollentuna	5 618 483	8 981 951	1 874 763	12 725 671
Solna	7 117 116	7 385 712	2 324 750	12 178 078
Stockholm	55 401 243	96 363 149	23 689 351	128 075 041
Södertälje	4 274 507	4 419 118	918 698	7 774 927
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	4 540 436	13 474 036	2 192 233	15 822 239
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	1 766 130	12 343 565	7 379 849	6 729 846
Katrineholm	1 007 597	2 822 836	347 718	3 482 715
Nyköping	897 917	2 669 254	605 465	2 961 706
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	2 002 444	6 225 364	871 745	7 356 063
Motala	1 323 786	4 197 129	758 777	4 762 138
Norrköping	2 359 574	6 875 668	1 333 275	7 901 967
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	4 590 673	7 966 760	1 570 672	10 986 761
Jönköping	3 444 426	4 462 409	1 285 587	6 621 248
Värnamo	2 183 283	3 886 346	708 781	5 360 848
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	5 666 607	9 412 822	1 651 739	13 427 690
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	2 145 430	5 132 530	897 247	6 380 713
Oskarshamn	1 446 594	2 220 143	468 708	3 198 029
Västervik	1 325 896	3 619 236	497 365	4 447 767
<i>Gotlands län</i>				
Visby	961 495	2 174 786	271 711	2 864 570
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	1 925 785	4 434 111	932 467	5 427 429
Karlskrona	1 723 305	4 474 770	647 970	5 550 105
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	2038 779	6 411 231	3 856 512	4 593 498
Kristianstad	3 175 565	7 349 190	1 108 061	9 416 694
Ängelholm	1 462 282	5 877 809	818 629	6 521 462
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	951 056	2 346 582	331 037	296 6601
Helsingborg	4 457 883	7 956 153	1 202 784	11 211 252
Landskrona	2 341 907	2 518 856	958 701	3 902 062
Lund	3 668 170	4 379 426	1 213 567	6 834 029
Malmö	18 812 715	22 400 241	4 047 867	37 165 089
Trelleborg	683 300	2 091 804	232 449	2 542 655
Ystad	1 569 357	2 832 387	387 728	4 014 016

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
1 328 061	9,7	4 035 447	29,5	8 309 761	60,8
1 062 189	13,9	1 563 959	20,5	5 018 108	65,6
1 136 738	11,7	1 946 348	20,0	6 638 806	68,3
1 317 414	26,1	1 454 215	28,9	2 267 263	45,0
505 479	19,0	995 948	37,5	1 157 105	43,5
2 310 459	18,2	3 783 039	29,7	6 632 172	52,1
2 792 470	22,9	2 506 241	20,6	6 879 367	56,5
22 666 493	17,7	31 343 124	24,5	74 065 422	57,8
1 301 252	16,7	2 312 551	29,8	4 161 124	53,5
1 971 393	12,5	6 961 062	44,0	6 889 782	43,5
871 377	12,9	2 544 522	37,8	3 313 947	49,3
301 898	8,7	1 588 999	45,6	1 591 817	45,7
438 415	14,8	1 269 292	42,9	1 253 998	42,3
1 247 791	17,0	2 779 967	37,8	3 328 304	45,2
530 607	11,1	2 000 272	42,0	2 231 259	46,9
765 825	9,7	3 552 487	45,0	3 583 655	45,3
834 718	7,6	3 970 450	36,1	6 181 592	56,3
791 951	12,0	2 478 429	37,4	3 350 868	50,6
694 109	13,0	2 559 015	47,7	2 107 723	39,3
1 665 166	12,4	5 634 805	42,0	6 127 718	45,6
588 306	9,2	2 532 348	39,7	3 260 059	51,1
627 075	19,6	1 205 616	37,7	1 365 338	42,7
498 810	11,2	2 112 906	47,5	1 836 049	41,3
762 660	26,6	1 214 306	42,4	887 604	31,0
272 303	5,0	1 643 271	30,3	3 511 854	64,7
669 353	12,1	1 771 408	31,9	3 109 342	56,0
619 694	13,5	2 471 091	53,8	1 502 713	32,7
817 438	8,7	4 473 058	47,5	4 126 197	43,8
392 340	6,0	3 783 997	58,0	2 345 124	36,0
443 128	14,9	1 253 843	42,3	1 269 630	42,8
578 837	5,2	3 635 565	32,4	6 996 849	62,4
405 673	10,4	1 233 074	31,6	2 263 314	58,0
586 799	8,6	2 019 181	29,5	4 228 048	61,9
2 917 041	7,9	8 708 605	23,4	25 539 442	68,7
331 692	13,1	1 434 515	56,4	776 447	30,5
1 392 913	34,7	1 516 110	37,8	1 104 993	27,5

Kronofogde- distrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	2 231 772	8 644 696	1 503 239	9 373 229
Varberg	1 885 493	5 952 900	1 010 991	6 827 402
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	35 698 945	43 263 192	10 788 456	68 173 681
Uddevalla	1 860 120	4 752 316	719 543	5 892 893
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	1 727 707	3 674 068	724 183	4 677 592
Borås	7 623 631	12 190 785	2 928 936	16 885 480
Trollhättan	1 173 820	2 340 479	691 699	2 822 600
Vänersborg	1 672 523	3 719 783	875 077	4 517 229
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	1 352 009	2 592 227	341 375	3 602 861
Lidköping	1 804 221	3 656 958	935 667	4 525 512
Mariestad	387 244	2 412 728	545 640	2 254 332
Skövde	751 591	4 128 836	429 065	4 451 362
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	1 205 825	3 163 086	483 082	3 885 829
Karlstad	3 414 786	5 518 815	2 166 817	6 766 784
Kristinehamn	1 726 371	2 037 720	706 968	3 057 123
Sunne	1 209 400	2 396 324	231 843	3 373 881
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	875 440	2 893 814	332 417	3 436 837
Karlskoga	338 139	1 649 016	164 353	1 822 802
Lindesberg	927 768	4 190 663	418 619	4 699 812
Örebro	1 339 022	5 331 965	851 412	5 819 575
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	1 705 874	3 052 378	792 493	3 965 759
Västerås	6 816 037	7 454 026	1 922 983	12 347 080
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	1 986 136	1 259 397	463 072	2 782 461
Borlänge	1 331 047	2 483 785	521 845	3 292 987
Falun	1 665 448	3 724 287	440 086	4 949 649
Ludvika	735 111	1 369 670	289 041	1 815 740
Mora	2 043 676	3 130 206	846 665	4 327 217
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	2 117 269	7 021 828	1 146 428	7 992 669
Hudiksvall	466 322	4 294 101	505 122	4 255 301
Sandviken	456 950	1 552 599	454 276	1 555 273
Söderhamn	713 903	2 518 191	497 215	2 734 879
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	581 280	2 777 042	505 331	2 852 991
Sollefteå	723 377	1 080 282	235 621	1 568 038
Sundsvall	4 145 677	5 746 739	1 381 340	8 511 076
Örnsköldsvik	831 918	16 942 647	15 546 516	2 228 049
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	3 852 952	5 983 076	1 099 183	8 736 845
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	1 324 689	2 261 617	287 067	3 299 239
Skellefteå	981 182	2 877 818	1 216 536	2 642 464
Umeå	1 498 107	3 118 466	1 014 320	3 602 253

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
1 092 660	11,7	3 716 087	39,6	4 564 482	48,7
1 001 767	14,7	275 0981	40,3	3 074 654	45,0
20009 135	29,3	14 233 585	20,9	33 930 961	49,8
503 849	8,5	2 939 563	49,9	2 449 480	41,6
536 818	11,5	1 924 440	41,1	2 216 333	47,4
2 078 534	12,3	5 164 619	30,6	964 2325	57,1
426 528	15,1	1 314 496	46,6	1 081 575	38,3
156 027	3,5	2 125 332	47,0	2 235 870	49,5
894 877	24,8	1 680 280	46,6	1 027 704	28,6
366 981	8,1	1 790 310	39,6	2 368 220	52,3
129 439	5,7	1 399 565	62,1	725 328	32,2
705 340	15,9	2 657 681	59,7	1 088 340	24,4
106 063	2,7	2 246 741	57,8	1 533 024	39,5
637 414	9,4	2 321 839	34,3	3 807 531	56,3
426 273	13,9	1 314 725	43,0	1 316 124	43,1
351 348	10,4	1 722 588	51,1	1 299 945	38,5
456 646	13,3	1 823 649	53,1	1 156 541	33,6
109 918	6,0	931 141	51,1	781 743	42,9
373 607	7,9	1 699 658	36,2	2 626 546	55,9
802 271	13,8	2 966 126	51,0	2 051 178	35,2
768 319	19,4	1 588 779	40,1	1 608 661	40,5
1 442 458	11,7	3 982 803	32,2	6 921 817	56,1
675 022	24,3	713 106	25,6	1 394 332	50,1
498 376	15,1	1 560 925	47,4	1 233 685	37,5
625 682	12,6	2 992 836	60,5	1 331 132	26,9
237 686	13,1	900 231	49,6	677 822	37,3
43 745	1,0	2 057 779	47,6	2 225 692	51,4
555 349	6,9	3 076 667	38,5	4 360 652	54,6
465 967	11,0	2 714 642	63,8	1 074 691	25,2
144 227	9,3	641 677	41,2	769 369	49,5
306 670	11,2	1 273 903	46,6	1 154 305	42,2
177 417	6,2	2 093 299	73,4	582 275	20,4
224 636	14,3	600 039	38,3	743 363	47,4
1 438 253	16,9	3 308 400	38,9	3 764 422	44,2
221 422	9,9	1 190 358	53,4	816 268	36,7
910 668	10,4	4 122 159	47,2	3 704 018	42,4
445 421	13,5	1 620 877	49,1	1 232 941	37,4
414 366	15,7	1 183 281	44,8	1 044 815	39,5
1 133 629	31,5	1 263 082	35,0	1 205 542	33,5

Kronofogde- distrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottnens län</i>				
Boden	646 122	1 246 778	155 165	1 737 735
Gällivare	1 365 433	1 609 472	170 066	2 804 839
Haparanda	2 538 198	2 997 246	385 937	5 149 507
Kiruna	609 651	1 781 985	198 875	2 192 761
Luleå	1 026 705	2 603 087	435 750	3 194 042
Piteå	1 228 522	2 375 508	385 739	3 218 291
Hela riket	281 548 395	518 690 605	129 675 285	670 563 715

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
188 173	10,8	883030	50,8	666 531	38,4
554 146	19,8	924453	33,0	1 326 240	47,3
1 517 466	29,5	1 737 471	33,7	1 894 569	36,8
192 582	8,8	832 767	38,0	1 167 411	53,2
79 615	2,5	1 644 779	51,5	1 469 647	46,0
461 838	14,4	1 475 094	45,8	1 281 358	39,8
101 326 495	15,1	227 394 909	33,9	341 842 256	51,0

VIKTIGARE FÖRVALTNINGSORGANISATORISKA FÖRÄNDRINGAR M. M. UNDER ÅR 1976

Regeringskansliet

Departementens antal ökade den 25 november från 13 till 14 genom en delning av finansdepartementet i *ekonomidepartementet* och *budgetdepartementet*. Till det nya ekonomidepartementet fördes ärenden rörande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och principiell inriktning av finans- och kreditpolitiska åtgärder; AP-fondernas förvaltning och kredit- och fondväsendet i övrigt; försäkringsväsendet och understödsföreningar; tillämpningen av aktiefondslagen, lagen om förenklad aktiehantering och lagen om registrering av aktieinnehav; myntväsendet; statistik; samt internationellt ekonomiskt samarbete. – Övriga ärenden som handlagts av det tidigare finansdepartementet fördes till det nya budgetdepartementet.

Statens strålskyddsinstitut överfördes den 1 januari från socialdepartementet till jordbruksdepartementet.

En *beredning för samordning och planering av statliga insatser för rekreation* har inrättats den 1 januari. Beredningen är ett rådgivande organ som skall följa planeringen av de primära rekreatiomsområdena. Den skall vidare yttra sig över ansökningar om statligt stöd till anläggningar för rekreation. I beredningen – nio ledamöter – ingår representanter för jordbruks- och arbetsmarknadsdepartementen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens planverk, statens naturvårdsverk, Sveriges turistråd, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Regeringen har den 26 maj tillkallat en *nedrustningsdelegation* med uppgift att fortlöpande följa utvecklingen på nedrustningsområdet och utarbeta förslag till Sveriges agerande i olika aktuella nedrustningsfrågor. Delegationen, som är direkt underställd utrikesministern, har elva ledamöter, däribland företrädare för utrikes- och försvarsdepartementen samt riksdagsledamöter.

Justitiedepartementet

En ny fristående myndighet, *bokföringsnämnden*, inrättades den 1 juli. Nämndens uppgift är att främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning. Som ett led i detta arbete skall nämnden lämna närmare föreskrifter om hur bokföringsskyldigheten skall fullgöras i rörelser av olika slag och storlek. Den skall också ge anvisningar i fråga om datorbaserad redovisning. Även i övrigt ankommer det på nämnden att bistå de bokföringsskyldiga med råd och information då det gäller att tillämpa nya lagregler på bokförings- och redovisningsområdet. Bokföringsnämnden, som utses av regeringen, består av ordförande och nio andra ledamöter jämte nio ersättare. Hos nämnden finns ett kansli under ledning av en kanslichef. Regeringen tillsätter kanslichefstjänsten.

Sedan den 1 januari finns vid *domstolsverket* (se 1975 års verksamhets-

berättelse, s. 84) en särskild *disciplinnämnd* för handläggning av disciplinärenden i fråga om tjänstemän inom verkets förvaltningsområde – dock ej sådana ärenden som faller under statens ansvarsnämnds prövning (se under finansdepartementet). Generaldirektören i domstolsverket är ordförande i nämnden. Därutöver ingår i denna cheferna för verkets personalenhet och juridiska enhet samt två andra ledamöter jämte ersättare som regeringen utser särskilt.

Försvarsdepartementet

För insyn i och kontroll av underrättelsetjänsten inom försvarsmakten tillkom den 1 juli *försvarets underrättelsenämnd*. Nämnden skall särskilt granska bl. a. underrättelseenheternas samverkan med utländska underrättelseorganisationer, upplägget och förandet av de register som behövs för verksamheten samt medel och metoder för inhämtning av underrättelser. Därvid skall nämnden hos överbefälhavaren eller regeringen föreslå de åtgärder som föranleds av granskningsverksamheten. Överbefälhavaren är skyldig att vid ledningen av underrättelsetjänsten samråda med försvarets underrättelsenämnd i viktigare frågor. Nämnden består av ordförande och fem andra ledamöter. Ledamöterna utses av regeringen för en tid av högst tre år och bör representera olika uppfattningar i samhällsfrågor. Regeringen utser sekreterare åt nämnden.

Myndigheten *statens försvarshistoriska museer* bildades den 1 juli genom en samordning under gemensam styrelse av armémuseet och marin-museet (inkl. modellkammaren i Karlskrona). I myndigheten skall även ingå ett nytt flygvapenmuseum som inrättas den 1 juli 1977. Den gemensamma styrelsen har nio av regeringen förordnade ledamöter. Vart och ett av de tre museerna skall under styrelsen ledas av en museiföreståndare.

Socialdepartementet

Den socialpsykiatriska nämnden inom *socialstyrelsen* har den 1 januari ändrat namn till *nämnden för abort- och steriliseringsärenden* för att bättre ge uttryck åt nämndens verksamhetsområde.

I samband med att sjukvårdshuvudmännen den 1 januari övertog hela ansvaret för verksamheten med hjälpmedel åt handikappade, upphörde socialstyrelsens hjälpmedelsråd (se 1972 års verksamhetsberättelse, s. 78).

Kommunikationsdepartementet

Stängselnämnden tillkom den 1 januari för att lösa tvister mellan järnvägsinnehavare och kommuner i frågor om stängsel vid järnväg till skydd för allmänheten – bl. a. tvister om kostnadsfördelningen. I nämnden ingår ordförande och två andra ledamöter, av vilka en har kunnsighet i järnvägsfrågor och en i kommunala angelägenheter. Ordföranden skall vara lagfaren och ha erfarenhet av domstolstjänstgöring. Samtliga ledamöter jämte

ersättare för dem förordnas av regeringen. Stängselnämndens beslut kan inte överklagas.

En ny organisation för *luftfartsverket* har genomförts stegvis den 1 januari och den 1 juli. Verksamheten på central nivå har indelats i sex huvudavdelningar – administrativa avdelningen, ekonomiavdelningen, flygplatsavdelningen, trafikavdelningen, transport- och planeringsavdelningen samt luftfartsinspektionen. – För den regionala och lokala verksamheten finns flygplatsförvaltningar, trafikledningsorgan och inspektionsdistrikt som sorterar direkt under cheferna för respektive flygplatsavdelningen, trafikavdelningen och luftfartsinspektionen. – Organisationsförändringen innebär vidare att den civila och den militära flygtrafiktjänsten integrerats på central nivå, att den teletekniska tjänsten för civil luftfart övertagits från televerket och att flygtrafikledarskolan i Sturup inordnats i trafikavdelningen. – Den särskilda nämnden för flygtrafikledarskolan i Sturup (se 1972 års verksamhetsberättelse, s. 78) har därmed upphört med sin verksamhet i och med utgången av juni månad.

Postverket (se 1974 års verksamhetsberättelse, s. 84) omorganiseras successivt med början den 1 juli för att en ökad deløgering av beslut och ansvar till regional och lokal nivå skall bli möjlig. Centralförvaltningens uppgifter koncentreras till utvecklings- och planeringsfunktioner av övergripande och långsiktig karaktär. Under verksledningen omfattar centralförvaltningen sex funktionella stabsenheter för administration, ekonomi, information, personal, samordning och internrevision, två resultatansvariga stabsenheter för poströrelsen samt en resultatenhet för postgirorelsen. Vidare finns resultatenheter för speciella rörelsegränar. – För poströrelsen är landet indelat i lokala postområden som grupperats i åtta regioner. – Varje stabsenhet, resultatenhet och region förestås av en chef och är direkt underställd generaldirektören.

Den 1 juli ändrades benämningen på myndigheten handelsflottans välfärdsråd till *handelsflottans kultur- och fritidsråd*.

Finansdepartementet

Nya bestämmelser om straffansvar och disciplinansvar för statstjänstemän har trätt i kraft den 1 januari. Samtidigt har tillskapats ett särskilt organ, *statens ansvarsnämnd*, för prövning av disciplinärenden rörande vissa högre befattningshavare, nämligen de som innehar eller uppehåller ordinarie domartjänst (dock inte justitieråd eller regeringsråd) eller tjänst som byråchef eller därmed jämställd eller högre tjänst vid statlig myndighet eller annan tjänst som regeringen bestämmer. Ansvarsnämnden, förordnad av regeringen, har fem ledamöter, varav en ordförande och en vice ordförande, som skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv.

Byggnadsstyrelsen har fr. o. m. den 1 juli förstärkts organisatoriskt genom inrättandet av en *lekmannastyrelse*. I denna ingår generaldirektören som ordförande och sju andra ledamöter, som regeringen utser särskilt.

Riktlinjer för den statliga företagshälsovårdens inriktning och innehåll har lagts fast i ett från den 1 juli gällande avtal, slutet mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer. I anslutning därtill har *regionala hälsoråd* inrättats med uppgift att planera och samordna utbyggnaden av företagshälsovården. Regionalt hälsoråd skall finnas inom region där statens personalnämnd har regionkontor. I sådan region skall vidare efter regeringens bestämmande finnas en regional företagshälsocentral som lyder under det regionala hälsorådet samt en eller flera lokala företagshälsocentraler under ledning av *lokala hälsoråd*. Regeringen förordnar ledamöter i regionalt hälsoråd. Ledamöter i lokalt hälsoråd utses av regionalt hälsoråd och av statens personalnämnd. De statsanställda har majoritetsinflytande i hälsoråden.

Utbildningsdepartementet

Nationalmuseet, moderna museet och östasiatiska museet ingår sedan den 1 juli i en ny myndighet, *statens konstmuseer*, under en gemensam styrelse. För administrativa ärenden och tekniska serviceuppgifter inom myndigheten finns en förvaltningsenhet. Varje museienhet leds självständigt under styrelsen av en museidirektör. Förvaltningsenheten förestås av en avdelningsdirektör. En av museidirektörerna är överintendent och chef för myndigheten. Överintendenten är självskriven ledamot i den gemensamma styrelsen, som därutöver består av ordförande och sju andra ledamöter, särskilt utsedda av regeringen.

Den 1 juli bildades *konstnärsnämnden* genom omorganisation av förutvarande konstnärsstipendienämnden. Det nya organet övertog även de uppgifter i stipendiehänseende som tidigare åvilat Konstakademien och Musikaliska akademien. Nämndens huvudsakliga uppgifter är att dela ut bidrag till konstnärer utanför författarfondens verksamhetsområde, att besluta om projektbidrag och att lämna förslag till innehavare av inkomstgarantier. Vidare skall nämnden hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden. Regeringen utser nämndens ordförande och elva andra ledamöter, av vilka åtta utses efter förslag av Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd. Inom nämnden finns som rådgivande och i vissa bidragsfrågor beslutande organ tre arbetsgrupper, nämligen en för ärenden rörande bild- och formkonstnärer, en för ärenden rörande tonkonstnärer och en för ärenden rörande scen- och filmkonstnärer. Varje arbetsgrupp består av ordförande och högst fem andra ledamöter, som företräder yrkesutövarna inom arbetsgruppens verksamhetsområde. Konstnärsnämnden har ett kansli till sitt förfogande.

Försöksverksamheten med riksutställningar blev permanent från den 1 juli och organiserades som en statlig stiftelse. *Stiftelsen Riksutställningar* har till ändamål att främja utställnings- och konstbildningsverksamheten genom att förmedla och anordna utställningar, bidra med rådgivning och annan service samt i övrigt utveckla och förnya utställningen som medium

för kunskapsförmedling, debatt och upplevelse. Ledningen av stiftelsen utövas av en styrelse och en direktör. Direktören är självskriven ordförande i styrelsen som därutöver består av sju ledamöter. Samtliga ledamöter i styrelsen liksom direktören utses av regeringen. Verksamheten är organiserad på tre avdelningar – för distribution, produktion och administration – och en planeringsenhet.

Som ett led i reformeringen av högskoleutbildningen har den 1 oktober inrättats ett nytt centralt ämbetsverk för högre utbildning och forskning, *universitets- och högskoleämbetet* (UHÄ). I och med inrättandet av det nya verket har verksamheten vid tidigare universitetskanslersämbetet, nämnden för socionomutbildning (se 1971 års verksamhetsberättelse, s. 93) och samarbetsnämnden för journalisthögskolorna upphört. UHÄ har också övertagit de uppgifter avseende statlig högskoleutbildning som tidigare handhåfts av skolöverstyrelsen och av statens kulturråd. Även gymnastik- och idrottshögskolorna samt dramatiska institutet har förts in under UHÄ som central myndighet. Undantagna från UHÄ:s tillsynsområde är jordbrukets högskolor. – Inom det nya ämbetet finns fem *planeringsberedningar* för grundläggande högskoleutbildning, forskarutbildning och forskning, nämligen en för sektorn för utbildning för tekniska yrken samt för de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna, en för sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken samt för de juridiska och de samhällsvetenskapliga fakulteterna, en för sektorn för utbildning för vårdyrken samt för de medicinska, de odontologiska och de farmaceutiska fakulteterna, en för sektorn för utbildning för undervisningsyrken och en för sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken samt för de humanistiska och de teologiska fakulteterna. Planeringsberedning består av ordförande och högst 16 andra ledamöter. – Vidare finns inom ämbetet en *antagningsnämnd* med uppgift att följa arbetet med antagning till grundläggande högskoleutbildning. Antagningsnämnden – ordförande och åtta andra ledamöter – är ett rådgivande organ men kan efter delegation också fatta beslut på UHÄ:s vägnar. – Chef för ämbetet är en universitetskansler med en planeringschef som ställföreträdare. Dessa båda är också ordförande respektive vice ordförande i styrelsen. I styrelsen ingår därutöver ordförandena i planeringsberedningarna och fyra andra ledamöter. Kansliorganisationen utgörs av sju byråer.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse benämns fr. o. m. den 1 juli *styrelsen för svenska kyrkan i utlandet*.

Jordbruksdepartementet

Statens växtskyddsanstalt upphörde som självständig myndighet vid utgången av juni månad, sedan dess olika verksamhetsgrenar integrerats med och uppgått i andra statliga organ. – Sålunda har växtskyddsanstal-

tens forsknings- och försöksverksamhet den 1 juli förts över till *lantbruks-högskolan*. Verksamheten med kontroll och inspektion på växtskyddsområdet har den 1 januari övertagits av *lantbruksstyrelsen* och *lantbruksnämnderna*. Rådgivnings- och informationsverksamheten har fördelats mellan högskolan, *styrelsen* och nämnderna. Växtskyddsanstaltens kemiska avdelning slutligen har den 1 juli inordnats i *statens lantbrukskemiska laboratorium*.

En ny organisation av *statens strålskyddsinstitut* genomfördes den 1 juli i samband med att institutets ansvarsområde utvidgades till att omfatta skydd mot såväl joniserande som icke-joniserande strålning. Institutet tilldelades även det centrala samordnande ansvaret för den målinriktade strålskyddsforskningen. Omorganisationen innebar att verksamheten under styrelse och chef fördes samman i tre huvudenheter, nämligen administrativa enheten, tillsynsenheten och forsknings- och utvecklingsenheten. En tidigare avdelning för klinisk radiofysik vid institutet fördes över till karolinska sjukhuset. — För att biträda institutet med att utarbeta forskningsprogram samt planera och samordna den målinriktade strålskyddsforskningen finns sedan den 1 juli inom institutet en *rådgivande forskningsnämnd*. I forskningsnämnden ingår institutets chef som ordförande samt högst tolv andra ledamöter som regeringen utser från bl. a. berörda myndigheter. — Liksom tidigare är beredskapsnämnden mot atomolyckor knuten till institutet.

Handelsdepartementet

Stiftelsen *Sveriges turistråd*, bildad av staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet, inledde sin verksamhet den 1 januari. Rådet övertog samtidigt Svenska turisttrafikförbundets uppgifter. Sveriges turistråd skall som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja marknadsföring av turism i Sverige. Därvid skall i första hand behovet av semester- och rekreationsresor hos en bred allmänhet i Sverige och i de övriga nordiska länderna tillgodoses. Rådet skall också försöka ta till vara möjligheterna till ett växande valutainflöde från utländska turister i Sverige, varvid särskilt marknadsföring av ledig kapacitet inom hotell och turistanläggningar skall beaktas. I rådets styrelse ingår 17 av regeringen förordnade ledamöter. Staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet har vardera två representanter. Övriga ledamöter företräder turistnäringen och konsumentintressen.

Staten svarar genom *kommerskollegium* sedan den 1 januari för en verksamhet med godkännande av tolkar och auktorisation av översättare. En *rådgivande nämnd för tolk- och översättarfrågor* har samtidigt knutits till kollegiet. Nämnden består av ordförande (generaldirektören eller ett av kommerseråden) och högst nio andra av regeringen särskilt utsedda ledamöter, vilka företräder berörda intressenter.

Konsumentombudsmannen (KO) och konsumentverket (se verksam-

hetsberättelsen 1971. s. 94, angående KO och verksamhetsberättelsen 1973, s. 83, angående verket) fördes den 1 juli samman till en enda organisation, benämnd *konsumentverket*, vari verkschefen – en generaldirektör – tillika är konsumentombudsman. Ledningen av verket utövas av en styrelse med generaldirektören som ordförande och med högst nio andra ledamöter, särskilt utsedda av regeringen. Det nya konsumentverket är organiserat på sex olika enheter, nämligen två sakenheter för marknadsinriktade aktiviteter, en allmän enhet, en informationsenhet, en teknisk enhet och en administrativ enhet. Chefen för en av sakenheterna är ställföreträdare för verkschefen utom när det gäller funktionen som KO. De formella KO-uppgifterna har lagts på ett särskilt sekretariat som sorterar direkt under verkschefen/KO. Chefen för sekretariatet är ställföreträdande KO. – Från det tidigare konsumentverket har även överförs glesbygdsnämnden (se 1973 års verksamhetsberättelse, s. 83) och uppgiften att svara för försöksverksamheten med allmänna reklamationsnämnden.

Arbetsmarknadsdepartementet

Hos *arbetsmarknadsstyrelsen* har den 1 juli inrättats en *kulturarbetsdelegation* för att följa utvecklingen och överväga åtgärder som kan förbättra kulturarbetarnas arbetsmarknadssituation. Verkschefen är ordförande i delegationen. I denna ingår därutöver minst nio andra ledamöter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen utser särskilt. De skall representera olika intresseorganisationer på kulturområdet. Delegationen har en rådgivande funktion. Styrelsen får dock överlämna åt delegationen att i dess ställe handlägga vissa ärenden.

Bostadsdepartementet

Genom beslut av regeringen den 29 januari har *statens planverks råd för energihushållning* inrättats. Rådets uppgift är att bistå planverket i frågor av större vikt angående förbättrad hushållning med energi i samband med planläggning och byggande. Generaldirektören i verket är självskriven ordförande. Därutöver utser planverket tio andra ledamöter i rådet från respektive fortifikationsförvaltningen, byggnadsstyrelsen, konsumentverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, bostadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, statens industriverk, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Planverket får tillkalla särskilda sakkunniga att tillfälligt ingå som ledamöter i rådet.

Industridepartementet

Nämnden för värdering av eldistributionsanläggning m. m. tillkom den 1 juli med uppgift att på begäran av part yttra sig i fråga om ekonomiska villkor i samband med överlåtelse av eldistributionsanläggning eller distributionsrörelse. I nämnden ingår ordförande och sex andra ledamöter.

samtliga förordnade av regeringen. Ordföranden skall vara lagkunnig och erfaren i domarvärv. Två ledamöter skall ha teknisk-ekonomisk sakkunskap. Av övriga ledamöter skall två företräda eldistributörsintressen och två elkonsumentintressen. Nämndens beslut i värderingsärende kan ej överklagas. — Administrativt är nämnden knuten till statens industriverk.

Till *statens industriverk* har den 1 juli knutits *rådet för eldistributionsfrågor* för att bistå verket vid behandlingen av ärenden som hör samman med eldistributionen. Generaldirektören i industriverket är ordförande i rådet. Rådets elva andra ledamöter representerar statliga organ, elkraftföretag, arbetstagarorganisationer samt kommunala och enskilda intresseorganisationer inom rådets verksamhetsområde. Ledamöterna utses av regeringen.

För att en förbättrad kontroll över statens garantiåtaganden till svensk varvsindustri skall åstadkommas, inrättades den 1 juli ett nytt fristående organ, *nämnden för fartygskreditgarantier*. Nämnden skall bedöma statens risktagande i samband med att utfästelse om garanti lämnas eller garanti beviljas och fortlöpande följa utvecklingen inom varvs- och sjöfartsområdena samt yttra sig i frågor om garanti till fullmäktige i riksgäldskontoret eller regeringen. I nämnden — ordförande, vice ordförande och högst nio andra ledamöter, utsedda av regeringen — ingår representanter för bl. a. finans- och industridepartementen, riksgäldskontoret, riksbanken, exportkreditnämnden, AB Svensk Exportkredit och bankväsendet. Mot nämndens beslut i frågor om garanti får talan inte föras.

En ny organisation för *förenade fabriksverken* (FFV) har trätt i kraft den 15 oktober. Under koncernledningen har verket indelats i sex sektorer för respektive försvarsmateriel, underhåll, civila produkter, överskottsmateriel, tvätteri och konfektion. Varje sektor förestås av en chef och har ansvar för såväl utveckling och tillverkning som försäljning inom sitt verksamhetsområde. Till koncernledningens förfogande finns sex koncernstabber och fyra serviceenheter. Verksamhetsgrenarna tvätteri och konfektion kommer att avvecklas från FFV.

Dispensnämnden för arbetstagarrepresentation (se 1973 års verksamhetsberättelse, s. 85) ändrade den 1 juli namn till *nämnden för styrelserepresentationensfrågor*.

Kommundepartementet

Länsstyrelsen är sedan den 1 juli regional myndighet för den statliga kulturminnesvården. En *länsantikvarie* har tillsatts i varje län och inordnats i länsstyrelsens planeringsavdelning (se verksamhetsberättelsen 1971 s. 95 och 1972 s. 82).

Riksdagen och dess verk

En motsvarighet till statens ansvarsnämnd (se under finansdepartementet) har den 1 januari inrättats för riksdagen och dess organ under benäm-

ningen *riksdagens ansvarsnämnd*. Sålunda skall nämnden handlägga disciplinären den som rör högre riksdagstjänstemän, d. v. s. de som innehar eller uppehåller tjänst som byråchef, därmed jämställd eller högre tjänst eller annan tjänst som riksdagens förvaltningsstyrelse bestämmer. Förvaltningsstyrelsen utser nämndens fem ledamöter. Det förutsätts att till ledamöter skall förordnas samma personer som utsetts att ingå i statens ansvarsnämnd.

Riksdagens ombudsmän, *justitieombudsmännen*, är fr. o. m. den 8 maj fyra till antalet mot tidigare tre. En av justitieombudsmännen skall tillika vara administrativ chef och bestämma inriktningen i stort av verksamheten. Den tidigare ordningen med ställföreträdande ombudsmän har upphört. Skulle ombudsman av sjukdom eller annan orsak bli långvarigt hindrad att utöva sin tjänst, väljer dock riksdagen en person att tjänstgöra i hans ställe så länge hindret varar.

Omlokalisering av viss statlig verksamhet

I enlighet med beslutad omlokalisering av vissa centrala statliga myndigheter och institutioner från stockholmsområdet till orter ute i landet har utflyttning genomförts av

- *statens institut för byggnadsforskning* (juni) till Gävle,
- *försvarets forskningsanstalts* huvudavdelning 5 (maj), del av *försvarets materielverk* (januari–augusti), *försvarets sjukvårdsstyrelse* (april) och *värnpliktsverket* (juni) till Karlstad,
- *kriminalvårdsstyrelsen* (februari), *luftfartsverket* (oktober–november) och *statens invandrarverk* (maj–juni) till Norrköping,
- *socialstyrelsens läkemedelsavdelning* (september) till Uppsala.

Under året har vidare en successiv utflyttning påbörjats eller fortsatt av *statens provningsanstalt* till Borås, *domänverket* till Falun, *skogshögskolan* (del av) till Garpenberg, *televerket* (del av) till Kalmar, *statens personalpensionsverk* till Sundsvall samt *skogshögskolan* (del av), *statens veterinärmedicinska anstalt* och *veterinärhögskolan* till Uppsala.

Vissa uppgifter om den statliga personalorganisationen

Antalet statstjänstemän utom R-tjänstemän uppgick den 1 mars 1976 till 350 669, varav 216 696 inom den allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet samt 133 973 inom affärsverken. Motsvarande antal vid samma tidpunkt året dessförinnan var respektive 341 123, 209 112 och 132 011.

Den allmänna civilförvaltningens och försvarsväsendets tjänstemannapersonal fördelade sig på departement m. m. på följande sätt (1975 års tal inom parentes).

Justitiedepartementet	37 235	(35 872)
Utrikesdepartementet	2 268	(2 152)
Försvarsdepartementet	49 298	(49 113)
Socialdepartementet	13 388	(12 740)
Kommunikationsdepartementet	9 536	(9 232)
Finansdepartementet	11 365	(10 860)
Utbildningsdepartementet	43 094	(41 088)
Jordbruksdepartementet	7 046	(6 912)
Handelsdepartementet	1 714	(1 589)
Arbetsmarknadsdepartementet	13 143	(12 369)
Bostadsdepartementet	4 027	(3 736)
Industridepartementet	1 738	(1 651)
Kommundepartementet	21 354	(20 367)
Riksdagen och dess verk	1 490	(1 431)

Motsvarande redovisning för affärsverkens tjänstemän har följande utseende.

Postverket	57 762	(55 542)
Televerket	23 070	(23 019)
Statens jämvägar	39 862	(40 926)
Luftfartsverket	1 863	(1 812)
Förenade fabriksverken	3 171	(2 996)
Statens vattenfallsverk	6 756	(6 306)
Domänverket	1 489	(1 410)

De kvinnliga tjänstemännens antal var 141 655 eller 40 procent. Stats-tjänstemännen fördelade sig procentuellt efter löneplan m. m. som följer.

Löneplan F	60,3
Löneplan T	20,6
Löneplan D, S	0,5
Icke löneplansplacerade arvodister m. m.	11,6
Lokalvårdare (L.VÅ)	3,0
Löneplan I.	3,9

Under tiden den 2 mars 1975–den 1 mars 1976 nyanställdes 40 155 och avgick 30 391 statstjänstemän utom lokalvårdare.

Antalet R-tjänstemän och andra statligt anställda arbetare uppgick år 1975 till 53035 (ett år tidigare 48984). Den 1 mars 1976 fanns det 142 694 (136932) tjänstemän inom statsunderstödd verksamhet.

Under år 1975 utbetalade staten i löner till personal i egen verksamhet 17 943 (år 1974 15 504) milj. kronor, varav 15 848 (13 657) milj. kronor avsåg tjänstemän och 2 095 (1 847) milj. kronor R-tjänstemän samt övriga arbetare.

REVISORERNAS ORGANISATION OCH VERKSAMHETSFORMER

Val av revisorer för riksdagsperioden 1976/77–1978/79 har företagits av riksdagen den 19 oktober 1976. Efter valet består revisorernas presidium av herr Fritz Börjesson, ordförande, herr Sture Palm, förste vice ordförande, och herr Per-Eric Ringaby, andre vice ordförande.

Fram till nyss angiven dag, d. v. s. under större delen av år 1976, har följande riksdagsledamöter varit revisorer: herrar Fritz Börjesson, Sture Palm, Yngve Nilsson, Gillis Augustsson, Nils-Eric Gustafsson, Nils Hjorth, Sigfrid Löfgren, Karl Rask, Jan-Ivan Nilsson, Karl-Gust. Andersson, Carl Göran Regnéll och Hugo Bengtsson.

De förvaltningssakkunniga som har tillkallats enligt beslut av revisorerna år 1974 för att utreda frågan om revisorernas verksamhet och personalorganisation, den s. k. RR-utredningen, har i stort sett slutfört sitt uppdrag under år 1976. Resultatet därav har dock ännu inte redovisats vid tidpunkten för denna verksamhetsberättelses tryckning.

Nya regler för granskningsärendenas handläggning inom kansliet har fastställts av kanslichefen i samråd med vederbörande personalorganisationer, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1976.

Det inom riksdagens personaltjänstkommitté utarbetade förslaget till personalpolitiskt program för riksdagsförvaltningen har antagits av revisorerna den 22 september 1976. I avvaktan på resultatet av RR-utredningens arbete har revisorema dock ännu inte vidtagit den vid programmets antagande förutsatta anpassningen av arbetsordning och personaladministrativa rutiner till de nya riktlinjerna.

Revisorema har under året inrättat ytterligare en tjänst som kontorsassistent i F 3 och meddelat ett göromålsförordnande på tjänsten som förste expeditionsförman i F 4. Efter sedvanliga avtalsförhandlingar har tre tjänster som kontorsassistent flyttats upp en lönegrad till F 4.

Inom ramen för den fortlöpande vidareutbildningen av kansliets personal har en handläggande tjänsteman genomgått en av statskontoret anordnad kurs i administrativ rationalisering och en kontorsassistent genomgått en av statens personalutbildningsnämnd anordnad förvaltningskurs för kontorspersonal. Vidare har tre handläggande tjänstemän deltagit i en konferens om chefsutbildning, för vilken riksdagens personaltjänstkommitté har svarat. I anslutning härtil har hållits ett tredagarsseminarium och ett endagsseminarium, avseende utbildning av chefer inom riksdagsförvaltningen. Åtta handläggande tjänstemän från revisorernas kansli har deltagit i denna utbildning, som kommer att fortsätta under år 1977.

En informationsdag om statens ekonomiadministrativa system med föreläsare från riksrevisionsverket har varit anordnad på kansliets initiativ. Samtlig kanslipersonal har haft möjlighet att ta del av denna information.

Till sist kan nämnas att sex tjänstemän från kansliet har varit inbjudna till en företagsnämndernas dag, anordnad av företagsnämnden för den inre riksdagsförvaltningen. Olika redogörelser för riksdagen som arbetsplats lämnades vid sammankomsten.

SÄRSKILDA FÖREDRAGNINGAR OCH BESÖK

Även under år 1976 har revisorerna kallat verkschefer och andra chefs-tjänstemän till särskilda föredragningar i plenum. Liksom tidigare har syftet därmed varit att hålla revisorerna underrättade om aktuella problem och utvecklingstendenser inom den statliga och statsunderstödda verksamheten. Föredragningarna har i första hand tagit sikte på den principiella och generella sidan av olika samhällsfrågor, medan berörda myndigheters löpande förvaltningsarbete har berörts mera som en konkret bakgrund.

Behandlade frågor och föredragande har varit följande.

Yrkesutbildning och annan ungdomsutbildning

generaldirektören Orring, skolöverstyrelsen

Hälsa- och sjukvård samt social omvårdnad

generaldirektören Rexed, socialstyrelsen

Arbetsmiljö och företagshälsövård

generaldirektören Danielson, arbetarskyddsstyrelsen

överläkaren Edström, arbetarskyddsstyrelsen

Vården av den yttre miljön

generaldirektören Paulsson, statens naturvårdsverk

f. vattenrättsdomaren af Klintberg, koncessionsnämnden
för miljöskydd

Samhällsplanering och bostadsmiljö

generaldirektören Holm, statens planverk

överingenjören Anna Borelius Brodd, bostadsstyrelsen

Därjämte har dåvarande riksbankschefen Wickman lämnat revisorerna en redogörelse för det penningpolitiska läget. I samband med ett besök vid riksbankens nya hus i Stockholm har revisorerna vidare gjort sig underrättade om det ifrågavarande byggnadsprojektets planering, utförande och kostnader.

Två specialföredragningar, avseende den svenska glasindustrins läge och hanteringen av radioaktivt avfall, har slutligen ordnats för att revisorerna skulle få möjlighet till en fördjupad inblick i vissa frågor med anknytning till programmet för den gemensamma resan i Kalmar län.

Revisorerna eller tjänstemän hos revisorerna har även under år 1976 besökt ett stort antal statliga myndigheter, institutioner och företag m. fl. Besöken har varit föranledda antingen av revisorernas önskan att genom resor till skilda delar av landet hålla sig underrättade om den offentliga verksamheten på regional och lokal nivå eller av utredningen av ett visst granskningsärende. Vid resornas planläggning och genomförande har i stort sett samma principer som tidigare år följts. De sålunda företagna besöken har varit följande.

Kalmar län

Revisorerna har besökt Kalmar län under fyra dagar i juni månad.

Besöket inleddes med ett sammanträde på länsstyrelsen i Kalmar, varvid landshövding Westerlind lämnade en allmän presentation av länet och dess aktuella problem. Genom specialföredragningar belystes därjämte vissa frågor mera i detalj. Revisorerna kom på så sätt att närmare orienteras om arbetsmarknadsläget, om regionalpolitiska insatser, om trafikförsörjning och trafikplanering, om Emåns reglering och om Öland som turistlandskap.

Under de efterföljande dagarna ägnade revisorerna ett betydande intresse åt frågan om den näringsekonomiska strukturen och utvecklingen i länet. I detta syfte gjordes flera bussresor inom länet, vilket gav revisorerna tillfälle att studera hithörande problem på ort och ställe. Sålunda besöktes Forsheda gummfabrik i Mörbylånga, kärnkraftverket i Simpevarp, Hultsfreds-Hus i Hultsfred och Björkshults glasbruk i Högsby. På samtliga företag lämnades ingående redogörelser för verksamheten. I flera fall hade dessutom sammanträffanden med kommunala representanter ordnats, varvid framför allt sysselsättningsläget, samhällsutbyggnaden i stort och trafikplaneringen inom respektive kommuner dryftades. Kommunerna i fråga var Borgholm, Mörbylånga, Västervik, Vimmerby, Högsby och Nybro. Upplysningar om vissa vägföretag lämnades även under bussresorna.

Ett annat samhällsområde som revisorerna visade stor uppmärksamhet omfattade kulturvården och kulturminnesvården. Utgångspunkten för denna del av länsresan var ett besök vid Kalmar läns museum, där landsantikvarien redogjorde för olika till museet knutna aktiviteter och demonstrerade dess samlingar. En visning av Kalmar slott ingick också i programmet. I samband med besök orienterades revisorerna vidare om den historiska bakgrunden till och pågående arbeten vid Borgholms slottsruin, Eketorps borg, Gråborg och Ottenby kungsgård. Förhållandena på Alvaret studerades även.

Alvsborgs län

Revisorerna har besökt Alvsborgs län under fem dagar i augusti månad.

Besöket tog sin början med ett sammanträde på länsstyrelsen i Vänersborg, varvid landshövding von Sydow lämnade en ingående redogörelse för länets aktuella problem, avseende framför allt länsplanering, regionalpolitiska insatser och arbetsmarknad. Genom specialföredragningar orienterades revisorerna vidare om det statliga stödet till textil- och konfektionsindustrierna samt om vägunderhåll, väginvesteringar och vägplanering.

Genom bussresor till olika delar av länet fick revisorerna tillfälle att inhämta ytterligare upplysningar om de förhållanden som hade berörts vid sammanträdet på länsstyrelsen.

Vid den första av dessa resor, avseende landskapet Dalsland, presenterades inledningsvis Åmåls kommun och redogjordes för dess speciella problem. I anslutning därtill besöktes Skandinaviska Grammophon AB, ett företag med statligt lokaliseringstöd. På Tisselskogs hållristningsområde lämnades vissa uppgifter om kulturminnesvärden i länet. Revisorerna företog vidare en båtfärd på Dalslands kanal mellan det nämnda området och Häverud, där revisorerna informerades om planeringen av turismen och fritidsnäringen i Dalsland-Nordmarkens primära rekreationsområde samt om Dalslands kanal, dess ekonomi och fortsatta utveckling. Denna besöksdag avslutades med en bussresa över kronoparken Kroppefjäll, varvid bl. a. vissa fornlämningar uppmärksammades.

Följande dag omfattade revisorernas besök Trollhättan och Vänersborg, varvid företrädare för dessa båda kommuner redogjorde för aktuella problem och framtidsutsikter. Vidare besöktes Trollhätte kraftverk och Trollhätte kanalverk, vilkas olika verksamheter ingående belystes både genom föredragningar och genom visning av anläggningar. I samband med redogörelsen för Trollhätte kanalverk ägnade revisorerna särskilt intresse åt frågan om det statliga frakstödets utformning och verkningar, ett ämne som hade berörts redan föregående dag vid sammankomsten i Häverud. I programmet var vidare ett besök vid kronoparken Halle-Hunneberg inlagt. De spörsmål som dryftades med närvarande representanter för domänverket avsåg såväl skogsbruk och jakt som anordningar för det rörliga friluftslivet.

Resans båda sista dagar ägnades åt länets södra delar. En huvudpunkt därvid var sammanträffanden med företrädare för Alingsås, Borås och Ulricehamns kommuner, vilka lämnade ingående redogörelser för aktuella förhållanden och problem inom respektive kommuner. Samarbetet med staten på olika områden togs likaledes upp till diskussion.

I Borås besökte revisorerna flera myndigheter, institutioner och företag, varigenom revisorerna kunde göra sig närmare underrättade om den där bedrivna verksamheten. Början gjordes med Kulturhuset, vari Stadsbiblioteket, Stadsteatern och Museet är inrymda. Andra besöksobjekt var sta-

tens provningsanstalt, vars huvudförvaltning efter utlokalisering från Stockholm befann sig under inflyttning i nya lokaler, samt Textilinstitutet och det statsägda företaget SweTeco AB med däri ingående väveri Saxylle-Kilsund AB. Dessa besök gav framför allt tillfälle till fördjupade studier av tekoindustrins speciella problem. Vid Järnia AB i Ulricehamn informerades revisorerna dessutom om principer och metoder för modern grossisthantering.

Slutligen kan nämnas att revisorerna besökte även Kobergs slott, där frågor som hänger samman med kreatursskötsel i stor skala speciellt dryftades, samt Gräfsnäs slottsruin och Hedareds stavkyrka.

Övriga resor och besök

I samband med det löpande utredningsarbetet har besök avlagts vid flera myndigheter och institutioner i Stockholm. Vid dessa besök, vilka inte redovisas närmare här, har sakuppgifter och upplysningar av skilda slag inhämtats av vederbörande tjänstemän.

Granskningsärendena har därjämte föranlett följande besök utanför Stockholm.

De särskilda rationaliseringsorganen inom statsförvaltningen

Telekontoret, Västerås

Televerkets arbetscentral, Sala

Älvkarleby kraftverks distriktskontor, Västerås

Ett statens vattenfallsverk tillhörigt arbetslag i Eskilstuna

Förenade fabriksverkens huvudkontor, Eskilstuna

Försvarsutgifternas fördelning på olika ändamål

Värmlands regemente och Värmlands försvarsområde, Karlstad

Bråvalla flygflottilj, Norrköping

Affärsverkens intäcks- och kostnadsutveckling

Dåvarande postdirektionen i Västra distriktet, Göteborg

Televerkets regionkontor i Göteborg

Göteborgs bandistrikt av statens järnvägar

Göteborgs trafikdistrikt av statens järnvägar

Västra flygplatsförvaltningen i Göteborg

Restaurering av gotländska kyrkor

Länsstyrelsen, Visby

Länsarbetsnämnden, Visby

Domkapitlet, Visby

Visby församling

Kommunkansliet i Visby

Det datorbaserade informationssystemet för vetenskapliga bibliotek

Linköpings universitetsbibliotek
Lunds universitetsbibliotek
Bibliotekstjänst AB, Lund
Södertälje stadsbibliotek

Den lokala lantmäteriverksamheten

Nyköpings distrikt av statens lantmäteriverk
Stadsingenjörskontoret, Nyköping
Statens lantmäteriverk, Gävle

GRANSKNINGSVERKSAMHETEN

Under år 1976 har revisorerna tagit slutlig ställning i sex ärenden i vilka granskningspromemorior tidigare har upprättats. De avgöranden som träffats har föranlett skrivelser till regeringen i fyra fall och skrivelse till riksdagen i ett fall. Det sjätte ärendet har slutförts sålunda, att en tilläggspromemoria jämte bilagor har tillställts riksdagens trafikutskott för kännedom. Revisorernas beslut i detta fall var betingat av att regeringen i den av riksdagen sedermera godkända propositionen 1975/76: 106 hade lagt fram förslag av i huvudsak samma innebörd som rekommendationerna i den ursprungliga granskningspromemorian.

I de till år 1976 balanserade ärendena återstår därmed för revisorerna att ta ställning till fem granskningspromemorior, vilka alla är remissbehandlade. Av dessa promemorior avser tre ett och samma granskningsärende, medan en har gett upphov till beslut i vissa delar.

Inom revisorernas kansli har tio granskningspromemorior färdigställts under år 1976, av vilka nio har slutbehandlats av revisorerna. Denna bedömning har resulterat i skrivelser till regeringen i fem fall, medan en granskningspromemoria, avseende kammarrätternas ärendebalans, har överlämnats till riksdagens justitieutskott och chefen för justitiedepartementet för de åtgärder som kunde synas befogade. Att det sistnämnda ärendet har avslutats på angivet sätt beror på att riksdagen tidigare under året har tagit ställning till de organisatoriska frågorna vid kammarrätterna, varför en framställning i ämnet direkt till riksdagen eller till regeringen har bedömts vara mindre ändamålsenlig.

Av de övriga granskningspromemorior som upprättats under år 1976 har tre utan remissförfarande lagts till handlingarna, då något skäl att föra respektive ärenden vidare inte har ansetts föreligga. En promemoria är under remissbehandling.

Samtliga de under år 1976 färdigställda granskningspromemoriorna har avsett principfrågor och andra frågor av större rackvidd.

I detta sammanhang må slutligen nämnas att revisorerna i skrivelse till riksdagens lagutskott har framfört vissa synpunkter på frågan om utnyttjandet av skogsegendomar, ägda av dödsbon, i skogsbruksrationaliseringen. Med anledning av en utifrån kommande framställning har revisorerna i en särskild skrivelse redovisat sin principiella syn på civilförsvarsstyrelsens materielupphandling.

Den av revisorerna för år 1976 fastställda granskningsplanen omfattar inalles 38 ärenden, av vilka 15 är helt nya. Efter granskningsplanens antagande har revisorerna beslutat att ytterligare ett ärende skall undersökas. Av nu angivna ärenden har elva slutbehandlats under året, medan revisorerna i fem fall ännu inte har tagit ställning till upprättade granskningspromemior. Undersökningar pågår för närvarande i femton ärenden. Under året ej påbörjade granskningsprojekt omfattar således åtta ärenden.

Om de under år 1976 granskade ärendena kan i varje särskilt fall följande uppgifter lämnas.

Justitiedepartementet

Avslutade ärenden

Effekterna av förvaltningslagen

(granskningspromemoria nr 6/1975)

Bestämmelserna i förvaltningslagen har tillkommit i syfte främst att stärka den enskildes rättssäkerhet i hans mellanhavanden med myndigheterna. Vid utformningen av lagen har lagts särskild vikt vid att den skall tillgodose behovet av förfaranderegler i första instans, att reglerna skall vara så enkla och lättillgängliga som möjligt samt att lagen inte får äventyra kravet på snabbhet och effektivitet i förvaltningen.

Sedan förvaltningslagen varit i kraft under en tid av omkring två och ett halvt år, har en undersökning gjorts inom revisorernas kansli angående lagens effekter på förvaltningsförfarandet vid statsmyndigheterna och på myndigheternas administrationskostnader. Därvid har kansliet inhämtat uppgifter och upplysningar från ett 25-tal statsmyndigheter om verkningarna av förvaltningslagens införande.

Den genomförda undersökningen visar att tillämpningen av förvaltningslagen inte synes ha medfört merarbete och merkostnader för myndigheterna i någon större utsträckning. Myndigheterna är också eniga om att förvaltningslagen får anses som en från såväl myndigheternas som allmänhetens synpunkt värdefull kodifiering av de regler som bör gälla för förvaltningsförfarandet.

I samband med granskningen har från myndigheterna framförts vissa förslag till ändringar i förvaltningslagen eller i annan författning. Sålunda

har föreslagits att bestämmelsen om anlitande av tolk i 9 § förvaltningslagen borde ändras så, att innebörden blir att tolk *bör* anlitas vid behov i stället för *får* anlitas vid behov. En myndighet föreslår en särskild bestämmelse om skyldighet för myndighet att – om handläggningstiden av ett ärende förutses bli lång – fortlöpande hålla part underrättad om utvecklingen av ärendet, om anledningen till den utdragna handläggningstiden och om den tidpunkt när beslut i ärendet kan fattas m. m. Värnpliktsverket förordar för sin del att avsteg från den i 12 § förvaltningslagen stadgade ordningen för anförande av besvär bör göras i fråga om ärenden om anstånd med värnpliktstjänstgöring, vilka ofta avgörs i nära anslutning till inryckningsdagen. Det vore enligt verket värdefullt om besvärshandlingen i ärenden om anstånd fick tillställas beslutsmyndigheten (värnpliktsverket), som efter komplettering av besvärshandlingen hade att översända den till besvärsmyndigheten (värnpliktsnämnden).

Vidare föreslås i granskningspromemorian att en informationsskrift utformas, vilken kortfattat anger förvaltningslagens huvudregler och bl. a. innefattar uppgifter om föreliggande möjligheter att föra talan mot myndighets beslut. Skriften i fråga bör avfattas på de språk som är vanligast förekommande bland invandrarna och tillställas invandrare som är part i förvaltningsärende.

De centrala förvaltningsmyndigheterna bör enligt promemorian, var och en för sitt verksamhetsområde, utarbeta tillämpningsanvisningar till förvaltningslagen. Om central förvaltningsmyndighet har sig regionala eller lokala myndigheter underställda, bör anvisningarna – inte minst för att en såvitt möjligt likformig tillämpning skall ernås – omfatta förvaltningslagens tillämpning även vid de underställda enheterna.

Med hänsyn till den särskilda betydelse som måste tillmätas uttalanden av justitiekanslern (JK) och riksdagens ombudsmän (JO) i ärenden om förvaltningslagens tillämpning bör det enligt granskningspromemorian övervägas om inte kortfattade referat av uttalandena bör tas in i publikationen Från Riksdag & Departement.

I granskningspromemorian uttalas även att det är av vikt att myndighet, då den underrättar part om vad han har att iaktta vid talan mot beslut, klart anger på vad sätt parten har att föra denna talan, t. ex. genom besvär hos kammarrätten i Stockholm eller genom att talan förs med tillämpning av bestämmelserna i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. Benämningen besvärshänvisning bör enligt granskningspromemorian förbehållas de fall då beslutet kan överklagas genom besvär.

Granskningspromemorian har för yttrande överlämnats till JK och JO, vilka ställt sig positiva till de framlagda förslagen.

Revisorerna har i skrivelse till regeringen redovisat promemorians förslag och sin anslutning till dessa.

Skrivelsen är som *bilaga 2* fogad vid denna berättelse.

Indrivning av parkeringsbot

(granskningspromemoria nr 12/1975)

Antalet beivrade parkeringsförfaranden har under de senaste decennierna ökat kraftigt som en följd av bilismens snabba tillväxt och de därmed sammanhängande svårigheterna att bemästra parkeringsproblemen. Denna utveckling har inneburit en påtaglig ökning av arbetsbelastningen för främst polis- och åklagarmyndigheterna, som i stigande grad har tvingats syssla med parkeringsförfaranden i stället för med mera kvalificerade uppgifter.

För att det administrativa förfarandet vid beivrandet av parkeringsförfaranden skulle förenklas, infördes den 1 juli 1968 det nu tillämpade parkeringsbotssystemet. De företagna åtgärderna har emellertid visat sig otillräckliga. Bilisterna har i betydande utsträckning underlåtit att frivilligt betala den utfärdade parkeringsboten.

Den låga betalningsfrekvensen vid förelagd parkeringsbot och därmed sammanhängande problem har flera gånger kritiserats i riksdagen. Riksdagens revisorer har, med anledning av de påtalade förhållandena, låtit undersöka tillämpningen av gällande bestämmelser om parkeringsbot.

I den i ärendet upprättade granskningspromemorian har bl. a. ett i motion till 1971 års riksdag framfört förslag att samordna indrivningen av parkeringsbot med uppbörden av vägtrafikskatt aktualiserats.

Promemorian innehåller även vissa förslag till åtgärder som syftar till att, inom ramen för det nu tillämpade parkeringsbotssystemet, återställa respekten för parkeringsbestämmelserna och effektivisera indrivningen av parkeringsbot.

Enligt granskningspromemorian torde i första hand följande åtgärder böra övervägas:

- strikt ägaransvar vid parkeringsförfaranden.
- avkriminalisering av parkeringsförfaranden vid uppställning på markerad parkeringsplats.
- ökad flexibilitet vid bestämning av påföljd vid fortsatt handläggning av parkeringsärenden vid åklagarmyndighet eller domstol.
- höjning av parkeringsboten från lägst 10 kronor och högst 100 kronor till lägst 100 kronor och högst 500 kronor.
- höjning av det maximala bötesbeloppet vid gemensamt straff för flera förfaranden från 1 000 kronor till 5 000 kronor.
- ökade möjligheter att flytta felparkerade fordon.
- ökad information m. m. till bilisterna i parkeringsfrågor.

Regeringen har sedermera genom propositionen 1975/76: 106 (bifallen av riksdagen den 6 april 1976. TU: 14, rskr. 240), lagt fram förslag till lag om felparkeringsavgift, m. m. Enligt propositionen skall de flesta former av parkeringsförfaranden avkriminaliseras och den nuvarande parkeringsboten ersättas med en avgift som fordonsägaren blir ansvarig för – strikt ägaransvar. Den nya avgiften, som föreslagits utgöra lägst 50 kronor och högst 150 kronor, skall i princip tillfalla kommunen efter avdrag för sättsverkets

administrationskostnader. I propositionen har vidare föreslagits ökade möjligheter att flytta felparkerade fordon.

De vid revisorernas granskning framkomna synpunkterna har i väsentliga delar blivit tillgodosedda genom lagen om felparkering. I detta läge har revisorerna inte funnit anledning att påkalla någon särskild åtgärd med anledning av granskningen. Revisorerna har framhållit att det ovan nämnda förslaget om en sammankoppling av kontrollmärke med erlagd parkeringsbot innebär en alternativ lösning, som framdeles kan bli aktuell om den nu förestående ordningen inte visar sig fylla förväntningarna. Mot bakgrunden av detta har revisorerna beslutat att promemorian inte skall föranleda annan åtgärd än att en i ärendet upprättad tilläggspromemoria jämte bilagor för kännedom tillställs riksdagens trafikutskott.

Statsmyndigheternas ärendebalanser, kammarrätterna
(granskningspromemoria nr 7/1976)

Med utgångspunkt i de balansförteckningar över ej avslutade ärenden som statliga myndigheter varje år skall ge in till justitiekanslern har en granskning av ärendebalanserna hos kammarrätterna genomförts. Av undersökningen framgår bl. a. att ärendebalanserna, trots vidtagna förstärkningsåtgärder, under senare år avsevärt ökat för att vid utgången av år 1975 uppgå till över 24000 ärenden och att ca 90 procent av de balanserade ärendena utgjordes av skattemål.

I upprättad granskningspromemoria slås fast att de ökande ärendebalanserna aktualiserar två särskilda spørsmål, nämligen dels frågan om en omprövning av organisationsformen för förvaltningsrättskipningen i mellaninstanserna, dels frågan om att inom den befintliga organisationens ram vidta temporära åtgärder av extraordinär natur för avarbetningen av balanserna.

När det gäller organisationen av rättskipningen i mellaninstanserna sätts i fråga om inte en uppdelning av förvaltningsrättskipningen bör göras så, att skattemålen å ena sidan och övriga förvaltningsmål å den andra ges skilda organisationsformer.

Oavsett hur man i nuläget bedömer lämpligheten av en omprövning av organisationen bör man enligt promemorian beakta det angelägna och brådskande i en temporär kraftansträngning för att inom ramen för nuvarande organisation i möjligaste mån råda bot på den allvarliga eftersläpningen när det gäller skattemål. Som lämplig åtgärd förordas inrättande under tre år av fyra extra avdelningar inom kammarrätterna för avarbetning av den äldre balansen skattemål med ca 1 200 mål om året per avdelning. Genom sådan åtgärd skulle antalet balanserade mål kunna sänkas till ca 9000. Arbetskraftsbehovet för de extrainrättade avdelningarna föreslås främst bli täckt genom återkallande av tjänstledig domarpersonal och genom anlitande av pensionsavgången sådan personal.

Då riksdagen under våren 1976 tagit ställning till de organisatoriska frå-

gorna vid kammarrätterna bl. a. genom att inrätta en kammarrätt i Jönköping, har revisorerna inte funnit skäl att, utöver företagen utredning, vidta annan åtgärd i ärendet än att överlämna granskningspromemorian till riksdagens justitieutskott och till chefen för justitiedepartementet för de åtgärder som kunde synas befogade.

Utnyttjande av skogsegendomar, ägda av dödsbon, i skogsbruksrationaliseringen

(underhandspromemoria den 26 mars 1976)

Under sin resa i Norrbottens län hösten 1975 fick revisorerna kännedom om att väsentliga svårigheter möter de myndigheter som i sin verksamhet har att verka för en ändamålsenlig skogsvård i de fall då skogsfastigheter ägs och förvaltas av dödsbon eller med samäganderätt av förutvarande dödsbodelägare. Särskilt i Tornedalen hade sådana äganderättsförhållanden utgjort en spärr för skogsbrukets utveckling.

Revisorerne har därefter studerat frågan närmare. Därvid har kunnat konstateras att svårigheterna har sin grund i gällande krav på enighet vid förvaltning av dödsbon och annan samägd egendom och i de principiella krav på överensstämmelse mellan myndighet och fastighetsägare som uppställs i fastighetsbildningslagen och skogsvårdslagen.

Då en motion i denna fråga väckts vid 1975/76 års riksmöte och frågan sålunda under våren 1976 var under riksdagens behandling, har revisorerne inte funnit skäl vidta annan åtgärd än att revisorerne med skrivelse till riksdagens lagutskott överlämnat en i ärendet upprättad promemoria och samtidigt framhållit att lämpliga åtgärder snarast borde vidtas för underlätandet av rationaliseringsåtgärder. Enligt revisorerne mening borde rationaliseringssträvandena inom skogsbruket inte få hindras av angivna svårigheter att träffa överenskommelser med dödsbon och därmed jämställda fastighetsägare.

Utrikesdepartementet

Avslutade ärenden

Det svenska katastrofhiståndet till Bangladesh

(granskningspromemoria nr 6/1976)

Under budgetåret 1974/75 kom det katastrofhistånd som lämnas inom ramen för svensk u-hjälp att i betydande utsträckning inriktas på leveranser av svenskt överskottsvete till ett tiotal svältdrabbade länder i Afrika och södra Asien. Riksdagens revisorer har låtit undersöka de närmare omständigheterna kring den hjälp som i detta sammanhang utgick till Bangladesh.

Bangladesh, som på sensommaren 1974 hade drabbats av omfattande översvämningar, erhöll i olika etapper under budgetåret 1974/75 svenskt

vete till ett sammanlagt värde av 60 milj. kronor. Med anledning av översvämningskatastrofen beviljade regeringen därutöver fyra milj. kronor i bidrag till Röda Korset. Lutherhjälpen och Frikyrkan hjälper att användas för katastrofinsatser i Bangladesh.

Vid granskningen har det inte gått att få någon närmare klarhet i hur det svenska vetebiståndet utnyttjades i Bangladesh. Det svenska biståndet erhöll nämligen inte någon särbehandling och har därför inte kunnat urskiljas från övrig spannmålsimport. Hjälpens, som hade formen av en gåva, var inte heller förbunden med krav på insyn i och kontroll av mottagarlandets distribution.

Den svenska hjälpinsatsen var visserligen betydande men utgjorde likväl endast ett marginellt tillskott till all den livsmedelshjälp som kom från andra länder, bland dem framför allt från Förenta staterna, Canada och Australien. Genom dessa utländska insatser erhöll Bangladesh under budgetåret 1974/75 sammanlagt 2,30 milj. ton spannmål. Sveriges andel härav var 0,06 milj. ton eller 2,6 procent.

Liksom fallet var med huvuddelen av de svenska hjälpsändningarna nådde den utländska hjälpen inte fram tillräckligt snabbt för att förhindra omfattande svält. Tidsåtgången för de svenska veteleveranserna uppgick till 2,5–5,5 månader, räknat från dagen för regeringsbeslutet till dess att vetet började lossas i Bangladesh. Bortsett från den begränsade lastningskapaciteten i de få svenska hamnar som kunde användas för utskieppning av spannmål, förelåg svårigheter för styrelsen för internationell utveckling (SIDA) att finna lämpliga fartyg, som med kort varsel var disponibla för frakt och inte medförde annat gods som skulle lastas eller lossas i mellanliggande hamnar.

Under hösten 1974 beräknas mellan 20 000 och 30 000 personer ha dött av undernäring i Bangladesh.

Av den i granskningspromemorian lämnade redogörelsen för den offentliga spannmålsdistributionens utbyggnad i Bangladesh framgår, att staten har ensamrätten till distributionen av alla importerade livsmedel, liksom till det ris som myndigheterna i begränsad omfattning köper upp på den inhemska marknaden. Under krisåret 1974/75 var det endast tio procent av den statligt fördelade spannmålen som kom att sättas av för rena nödhjälpsinsatser. Aterstoden delades huvudsakligen ut genom ett invecklat rationeringssystem, som omfattar 10–12 miljoner av Bangladeshs 80 miljoner invånare och som, under mera normala betingelser, är ämnat att trygga tillförseln av livsmedel till den icke självförsörjande delen av befolkningen. Genom detta rationeringssystem tillhandahåller staten spannmål, socker, matolja m. m. till subventionerade priser. Systemet, som tillkom redan under den brittiska tiden, omfattar i första hand invånarna i de fem största städerna, vissa s. k. prioriterade institutioner såsom sjukhus, fängelser, polis och de fyra vapenslagen samt statstjänstemän och industriarbetare liksom anhöriga till dessa.

Även om livsmedelsdistributionen i Bangladesh till viss del lades om till förmån för de mest utsatta grupperna under hösten 1974, var åtgärderna otillräckliga för att tillgodose de enorma behov som fanns bland alla dem som stod utanför ransoneringssystemet. Svälten torde ha försvårats av att denna distribution också gav utrymme för oegentligheter, liksom av en vid denna tidpunkt utbredd smuggling och hamstring av livsmedel.

Granskningspromemorian utmynnar i vissa synpunkter på katastrofbiståndets generella uppläggning. På grundval av dessa synpunkter och de i ärendet avgivna remissyttrandena har revisorerna i skrivelse till regeringen föreslagit bl. a. följande:

- Sverige bör – jämsides med en fortsatt satsning på hjälp i akuta nödsituationer – i ökad utsträckning beakta de möjligheter som kan finnas att bistå katastrofhotade länder med förebyggande insatser.
- SIDA bör, efter varje större svensk katastrofinsats, ta initiativet till att erfarenheterna av insatsen tas till vara genom en undersökning av dess resultat.
- i situationer, då det på goda grunder kan befaras att begärt katastrofbistånd endast i begränsad utsträckning kommer att nå de mest nödlidande, bör Sverige markera gåvans ändamål och i överenskommelsen med mottagarlandets regering klart deklarerat att hjälpen är ämnad för dessa grupper.
- som ett komplement till mottagarlandets egen distribution bör man, vid den lokala distributionen av katastrofbistånd som lämnas direkt till mottagarlandets regering, kunna utnyttja även de kanaler som byggts upp av FN-organ och humanitära frivillig-organisationer.

De närmare motiven till förslagen finns redovisade i revisorernas skrivelse till regeringen.

Skrivelsen är som *bilaga 8* fogad vid denna berättelse.

Försvarsdepartementet

Avslutade ärenden

Utbildning av högre befäl inom försvarsmakten
(granskningspromemoria nr 3/1976)

Utbildningen av befäl inom försvarsmakten är omfattande och bedrivs vid flera skolenheter. Därutöver förekommer en omfattande befälsutbildning vid de särskilda förbanden. Under löpande verksamhetsår är på grund härav ett betydande antal högre befäl engagerat i befälsutbildningen som elever, lärare och administratörer vid skolor och kurser. De befäl som i olika roller medverkar i befälsutbildningen kan då självfallet inte medverka i den löpande värnpliktsutbildningen. Mot bakgrunden av dessa förhållanden har en granskning av utbildningen av högre befäl inom försvarsmakten genomförts.

I utarbetad granskningspromemoria redovisas uppgifterna för fredsorganisationen, storleken m. m. av försvarets personal, utbildningsgångar för olika kategorier av högre befäl inom försvarsmakten, olika system för vidareutbildning och fortbildning. Vidare har försvarets utbildningsanstalter kartlagts. Dessutom har utbildningsgångarna i Sverige jämförts med förhållandena i vissa andra länder. Slutligen har vissa faktorer som kan påverka den framtida befälsutbildningen behandlats.

Av granskningen framgår att grundutbildning och kompletterande utbildning upptar en relativt stor andel av vederbörande högre befäls aktiva tjänstetid. Den har dock inte visat att omfattningen av befälsutbildningen kan minskas. Genomförda jämförelser med utländska förhållanden och även den allmänt rådande uppfattningen att kraven på befälet både vid krigs- och fredstjänstgöring ständigt ökas tyder i stället på att behovet av befälsutbildning kommer att öka i framtiden.

Under senare år har regementsofficerarnas utbildning för fredsuppgiften utökats. Mot bakgrunden av bl. a. de ökande kraven på befälet från de värnpliktigas sida men också yrkets ökande komplexitet m. m. föreslås i promemorian en omfördelning i utbildningsgången mellan utbildning för krigs- respektive fredsuppgifter. Härvid föreslås en utökning av utbildningen för fredsuppgiften under den tidigare utbildningen t. o. m. genomgången av krigsskolan.

Kursverksamheten och befälsutbildningen vid förbanden har behandlats översiktligt i promemorian, främst beroende på att en särskild arbetsgrupp inom försvarsdepartementet, befälsordningsgruppen, f. n. arbetar med en ny befälsordning, vilken kommer att ändra förutsättningarna för nu gällande utbildningssystem. Vissa allmänna förslag om samordning av kurser, ökad periodicitet m. m. framläggs dock.

Genom en samordning av skolenheterna torde ytterligare rationaliseringsvinster kunna erhållas främst genom minskade administrativa kostnader samt ett bättre utnyttjande av lärare och utbildningsanordningar. En strävan i denna riktning pågår redan inom försvaret men har i stor utsträckning hämmats av brist på medel. Så t. ex. har ett flertal truppslagscentra skapats inom armén.

När det nya befälsordningssystemet införs, kommer det nuvarande skolsystemet att radikalt förändras. I samband med den omläggning av utbildningen som då synes böra genomföras finns möjligheter att rationalisera skolsystemet under hänsynstagande till befälssystemets konstruktion. I promemorian hävdas att det därvid är angeläget att befälsordningsgruppen prövar i vad mån en samordning av olika slag av utbildningsgångar kan göras; bl. a. bör prövas om utbildningen av den aktiva personalen i ökad omfattning kan samordnas med utbildningen av reservofficerare och värnpliktiga officerare.

Vakanserna bland kompani- och plutonsofficerarna är för närvarande stora inom samtliga försvarsgrenar och uppgår i vissa fall till ca 30 procent.

Denna personalbrist drabbar främst värnpliktsutbildningen. Ett sätt att begränsa vakanserna skulle vara att därför lämpad reservofficersutbildad personal efter genomförd utbildning ges möjlighet att tjänstgöra vid trupp under viss i särskilt kontrakt bestämd tid, förslagsvis ej längre än tre år. En premie, motsvarande t. ex. en tredjedel av totallönen, skulle kunna utgå. I promemorian föreslås att för- och nackdelarna med ett sådant system närmare studeras.

Slutligen diskuteras effekter av ökade kunskaper om människans roll i det framtida försvaret. Det konstateras härvid att framtidsstudierna på detta område är obetydliga och att en obalans råder mellan framtidsstudier inom områdena teknisk utveckling å ena sidan och människans och samhällets utveckling å den andra. En ökad satsning på det senare området föreslås.

Granskningspromemorian har på sedvanligt sätt sänts för yttrande till berörda myndigheter och organisationer. I ärendet har tio remissvar avgetts.

Vid remissbehandlingen har de framlagda förslagen fått ett växlande mottagande. Utbildningsmyndigheterna har varit negativa till förslaget att omfördela utbildningstiden till förmån för utbildning för befälets fredsuppgifter. Remissmyndigheterna har vidare genomgående pekat på att frågan om utbildningen av högre befäl och om skolorganisationen för denna utbildning i princip bör övervägas i samband med det pågående arbetet med ny befälsordning. Förslaget om införande av ett system med kontraktsanställt befäl för att fylla vissa vakanser har flertalet remissinstanser varit negativt inställda till.

Studier om den enskilda människans roll i det framtida försvaret pågår för närvarande i viss utsträckning. Några remissmyndigheter menar att detta är tillräckligt, medan den myndighet som bedriver huvuddelen av den framtidsinriktade beteendevetenskapliga forskningen i stort sett delar de synpunkter som förts fram i promemorian.

På grundval av den genomförda granskningen och de synpunkter som förts fram vid remissbehandlingen har revisorerna i skrivelse till regeringen framhållit att utbildningen av högre militärt befäl och skolorganisationen för denna utbildning bör ses över i samband med det pågående arbetet med ny befälsordning, varvid de i granskningspromemorian aktualiserade synpunkterna och förslagen bör beaktas. Särskilt betonar revisorerna frågan om ökad samordning av utbildningsgångar för olika kategorier av personal, vilken fråga även riksdagens försvarsutskott tidigare fört fram. Revisorerna anser också att förslaget om ett system med kontraktsanställning av reservofficerare för att därmed motverka bristen på fast anställt befäl bör övervägas, lämpligen i samband med arbetet med ny befälsordning. Vidare bör enligt revisorerna förslaget om fördjupade studier angående den enskilda människans roll i det framtida försvaret tas upp till prövning och frågan ges högre prioritet än den hitintills haft.

Skrivelsen är som *bilaga 6* fogad vid denna berättelse.

Civildéforsvarsstyrelsens materielupphandling

(underhandspromemoria den 11 juli 1975)

Efter anmälan från enskild person har riksdagens revisorer låtit göra en förberedande undersökning av formerna för civildéforsvarsstyrelsens kontroll av viss upphandlad materiel. Undersökningen, som utförts av ett konsultföretag, har omfattat påtalade fel beträffande ett tjugotal olika materielslag som införskaffats av civildéforsvarsstyrelsen. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt styrelsens upphandling av s. k. folkskyddsmasker. Vidare har en allmän bedömning gjorts av de kvalitets- och funktionskrav som bör ställas på civildéforsvarsmateriel liksom av civildéforsvarsstyrelsens organisation för upphandling och kontroll av materiel.

Resultatet av den förberedande undersökningen har redovisats i en den 11 juli 1975 dagtecknad promemoria. Revisorerna har härjämte inhämtat upplysningar i ärendet vid en särskild föredragning, i vilken representanter för civildéforsvarsstyrelsen, försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt medverkade. På grundval av det sålunda införskaffade underlaget har revisorerna i skrivelse den 13 maj 1976 delgett anmälarer sin syn på de i ärendet aktualiserade frågorna.

Vad anmärkningarna mot folkskyddsmasken och de påtalade felen på olika materielslag beträffar, har revisorerna inte kunnat finna att civildéforsvarsstyrelsen skulle ha brustit i det ansvar och de skyldigheter som åvilar styrelsen i detta avseende.

Enligt revisorernas uppfattning får det anses ligga i sakens natur att funktionella brister i levererad materiel och oformligheter i ärendenas handläggning inte alltid kan undvikas i en verksamhet av så omfattande och komplicerad natur som den statliga upphandlingen. Av undersökningen har emellertid framgått att civildéforsvarsstyrelsen vid sin befattning med anskaffningen av folkskyddsmasken försökt att rätta till sådana ofullkomligheter då de uppdragats.

Enligt revisorernas mening kan man vid bedömningen av de kvalitets- och funktionskrav som bör gälla för civildéforsvarsmaterielen inte bortse från de för civildéforsvarsstyrelsen fastställda ekonomiska ramarna. Självfallet måste emellertid upphandlad materiel fungera. Det kan också finnas behov av att materielen har en sådan utformning att den i vissa lägen kan utnyttjas i samverkan med militära och andra statliga myndigheter. Revisorerna har funnit dessa frågor vara av sådan vikt, att de bör närmare övervägas i ett helhetsperspektiv. Med hänsyn härtill har revisorerna ansett det lämpligt att frågorna beaktas av försvarets rationaliseringsinstitut i samband med institutets pågående översyn av civildéforsvarsstyrelsens organisation.

Revisorerna har funnit det ändamålsenligt att försvarets rationaliseringsinstitut därvid också uppmärksammar vissa andra synpunkter som revisorerna anført på civildéforsvarsstyrelsens organisation. Revisorerna har sålunda ansett att ett utvidgat samarbete med i första hand försvarets mate-

riellverk bör skapa möjligheter för en rationalisering av den anskaffningsverksamhet som ankommer på civilförsvarsstyrelsen och ge denna verksamhet en mer effektiv organisation. Enligt revisorernas mening bör vidare av principiella skäl organisationen få en sådan utformning, att de instanser som, å ena sidan, har att precisera kraven på ett visst materiellslag och, å andra sidan, har att kontrollera att de ställda kraven uppfylls administrativt avgränsas från varandra.

En avskrift av revisorernas skrivelse har tillställts civilförsvarsstyrelsen och försvarets rationaliseringsinstitut.

Socialdepartementet

Avslutade ärenden

Viss på socialstyrelsen ankommande tillsynsverksamhet m. m.
(granskningspromemoria nr 13/1975)

I granskningspromemorian behandlas socialstyrelsens tillsynsverksamhet rörande hälso- och sjukvården samt nykterhetsvården samt styrelsens tillsyn av åtgärder rörande omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Tillsynen utövas genom kontrollverksamhet i form av inspektioner, meddelande av föreskrifter och anvisningar samt fastställande av blanketter för underställda myndigheters rapportering. För skilda ändamål på verksamhetsområdet utgår statsbidrag. Även socialstyrelsens befattning med statsbidragsgivningen har granskats. Därvid har främst handläggningen av de från ekonomisk och administrativ synpunkt mera betydelsefulla ärendena behandlats. Även användningen av olika blanketter för rapportering har studerats.

Granskningen har i första hand inriktats på styrelsens inspektionsverksamhet inom de nämnda vårdområdena samt de statistiska uppgifter och den information i övrigt i form av årsberättelser och andra rapporter som olika huvudmän åläggs lämna styrelsen. Särskild uppmärksamhet har ägnats frågor som gäller kungörelsen (1970: 641) om begränsning av myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar och råd.

Vid granskningen har klart framgått att den del av socialstyrelsens tillsyn som utövas genom inspektioner och därmed jämförbara besök vid olika verksamheter och institutioner tillgodoser flera angelägna behov. I första hand är en inspektion, även om den kallas besök, en kontroll som syftar till att garantera att de enskilda vårdtagarna får godtagbar behandling och vård och att gällande föreskrifter, bl. a. till förekommande av felbehandling och olycksfall och tryggnad av vårdtagarnas rätt, blir iakttagna. Inspektionerna innebär ett utbyte av kunskaper och erfarenheter som kommer både den inspekterade och, inte minst, den inspekterande till godo. Inspektionerna är – vid sidan av skriftliga anvisningar, konferenser och kurser – viktiga för socialstyrelsens möjligheter att följa utvecklingen

på fältet och verka för att styrelsens intentioner blir genomförda i praktiken.

I granskningspromemorian har vissa allmänna synpunkter i fråga om rationalisering av inspektionsverksamheten förts fram. Sålunda förordas att en inom socialstyrelsen pågående översyn av verkets tillsynsverksamhet får fortsätta. Särskild vikt anses därvid böra läggas vid vissa praktiska frågor, såsom frågor om distribution av rapporter och om samordningen av styrelsens verksamhet och den verksamhet som de inspekterande organen på länsplanet bedriver. Vidare bör enligt promemorian mera rationella arbetsformer för inspektionsverksamheten och en effektivare redovisning av dennas resultat eftersträvas. Sålunda anses bl. a. möjligheten att konstruera ett för flera slag av inrättningar gemensamt rapportformulär böra övervägas.

I fråga om tillsynen över långtidssjukvården, på vilket område personalresurserna inom socialstyrelsen liksom på flera andra områden är mycket begränsade, föreslås i promemorian att en inspektionstjänst överförs från byrån för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda till byrån för långtidsvård.

När det gäller information i form av årsberättelser och annan rapportering som infordras från olika huvudmän kan insamlingen ses som ett led i tillsynsverksamheten samtidigt som stora delar av informationen bildar underlag för socialstyrelsens statistikpublikation Allmän hälso- och sjukvård. Vid granskningen har särskilt uppmärksamats frågor som hänger samman med inhämtandet av informationen, bl. a. frågan om i vad mån åtgärderna för olika huvudmän medför merarbete och kostnader och därför måste begränsas. I denna del har åtskilliga synpunkter och förslag på förbättringar och ändringar kommit fram under granskningen. Dessa synpunkter och förslag har under hand vidarebefordrats till vederbörande tjänstemän inom socialstyrelsen för att vara tillgängliga vid den översyn av den statistiska uppgiftslämnningen som nu pågår inom styrelsen.

För närvarande finns det inte några särskilda föreskrifter som reglerar de hänsynstaganden av ekonomisk art som socialstyrelsen vid utövandet av sin tillsynsverksamhet har att beakta. Denna lucka fylls emellertid av de för hela statsförvaltningen gällande föreskrifterna av sådan art som återfinns i kungörelsen (1970: 641) om begränsning av myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar och råd.

I granskningspromemorian har förts fram vissa under utredningen aktualiserade synpunkter och förslag till ändringar av kungörelsens bestämmelser. Sålunda föreslås att även anvisningar som utfärdas med stöd av i lag givet bemyndigande bör kunna underställas regeringens prövning, att – så snart en anvisning kan väntas medföra kostnadsökningar – ärendet bör kompletteras med åtminstone en grov kalkyl över väntade kostnadsökningar och att det i kungörelsen eller på annat sätt bör ges en allmän föreskrift om att myndighet i möjligaste mån skall beakta de ekonomiska kon-

sekvenserna av sina ställningstaganden även när det gäller enskilda ärenden som faller inom ramen för tillsynsverksamheten.

Som nämnts har vid granskningen även handläggningen av vissa statsbidragsärenden inom socialstyrelsen tagits upp. I granskningspromemorian har därvid synpunkter, syftande till förenklingar av handläggningen i olika avseenden, förts fram. Dessa synpunkter har i väsentliga delar under hand vunnit beaktande från socialstyrelsens sida.

Granskningspromemorian har i vanlig ordning remissbehandlats. Med ledning av de i granskningspromemorian framförda synpunkterna och förslagen samt remissmyndigheternas yttranden har revisorerna i skrivelse till regeringen förordat att åtgärder i effektiviserande syfte vidtas beträffande socialstyrelsens tillsynsverksamhet väsentligen i överensstämmelse med vad som föreslagits i granskningspromemorian.

Skrivelsen är som *bilaga 7* fogad vid denna berättelse.

Tandvårdsreformen

(granskningspromemoria nr 4/1976)

Mot bakgrunden av de av tandvårdsreformen föranledda kostnaderna för det allmänna, de efter reformens genomförande ökade kraven på landets tandvårdsresurser och det omfattande bestyret med reformens administrering har en granskning gjorts av reformens verkningar i olika hänseenden. Granskningen har i första hand inriktats på den administrativa verksamhet som föranletts av reformen.

I den i ärendet upprättade granskningspromemorian behandlas bl. a. huvuddragen av gällande bestämmelser, tandvårdens administration och omfattningen av meddelad tandvård under år 1974.

Den genomförda granskningen har visat att det administrativa arbete som är förenat med tandvårdsreformen är betungande både för tandläkarna och för försäkringskassorna. Beträffande de privatpraktiserande tandläkarna kan i viss mån sättas i fråga om inte det av reformen föranledda administrativa merarbetet inkräktar på deras möjlighet att ägna sig åt patientvård. Även inom folktandvården har administrativt merarbete uppkommit, ehuru inte i samma grad som inom privattandvården. Delvis har merarbetet sin grund i utformningen av tandvårdstaxans regler.

Med hänsyn till den hårda belastning som landets tandvårdsresurser för närvarande är utsatta för understryks i promemorian att varje möjlighet att begränsa i första hand det administrativa arbete som åvilar tandläkarna och deras medhjälpare bör utnyttjas.

I sådant syfte läggs i promemorian fram vissa förslag till förenklingar och begränsningar av det administrativa bestyr som är förenat med nuvarande bestämmelser. Sålunda föreslås att tandvårdstaxan ändras dels i vad avser beräkningen av behandlingskostnaderna och kostnadernas fördelning mellan patienten (patientavgift) och den allmänna försäkringen (tandvårdsersättning), dels i vad avser storleken av den behandlingskostnad

som inte får överskridas utan att den behandlande tandläkarens behandlingsförslag har prövats hos försäkringskassan (förhandsprövning).

Vidare förordas en översyn av gällande anvisningar för försäkringskassornas förtroendetandläkare. Syftet med en sådan översyn skulle vara att om möjligt få de nämnda tandläkarnas verksamhet något mer inriktad på den ekonomiska aspekten vid granskningen av förhandsprövningsärendena. Slutligen framhålls att möjligheterna att begränsa infordran av uppgifter till grund för riks-försäkringsverkets tandvårdsstatistik bör övervägas.

Förslaget om ändrad beräkning och fördelning av behandlingskostnaden innebär att tandvårdsersättningen för vissa proteser och för kostnader överstigande 1 000 kronor skulle sänkas till normal nivå, d. v. s. från nuvarande 75 till 50 procent. Därvid uppkommande försämring för de enskilda patienterna skulle i princip kompenseras genom att i behandlingskostnaden ingående arvode till tandtekniker helt betalas av försäkringen och inte som nu beaktas vid beräkning av patientavgiften. Därmed skulle uppnås att alla tandläkarens åtgärder, med undantag av profylaktiska åtgärder, resulterade i patientavgifter som utgick med samma procentuella andel – i promemorian angiven till 50 procent – av tandläkarens arvode oavsett arvodets storlek.

De ekonomiska konsekvenserna för såväl den allmänna försäkringen som för patienterna av de nu berörda förslagen har – med ledning av beräkningar baserade på ett vid granskningen tillgängligt, starkt begränsat statistiskt material – bedömts som godtagbara mot bakgrunden av de administrativa och vårdpolitiska fördelar som skulle uppnås. Enligt beräkningarna skulle för år 1974, med då gällande taxa, den allmänna försäkringens kostnader för tandvårdsersättning totalt ha ökat med ca 20 milj. kronor och patienternas totala kostnader därmed minskat med samma belopp. De av förslaget föranledda förändringarna av patientavgiften innebär i det alldeles övervägande antalet fall en minskning i kostnaderna för patienterna. Men ökningarna kan också bli följden. De har emellertid bedömts vara så begränsade i förhållande till hela patientavgiften att de kan betecknas som marginella.

Förslaget skulle möjliggöra en genomgripande förenkling av det nuvarande för privattandvården fastställda formuläret till tandvårdsräkning och i motsvarande grad underlätta och begränsa arbetet med både upprättande och kontroll av alla de 3 å 4 miljoner tandvårdsräkningar som de privatpraktiserande tandläkarna varje år översänder till försäkringskassorna. Den från administrativ synpunkt särskilt betungande s. k. 1 000-kronorsgränsen, d. v. s. den gräns då tandvårdsersättningen ökar från 50 till 75 procent av kostnaderna och patientavgiften undergår motsvarande minskning, skulle vidare kunna tas bort. Om denna gräns försvinner, uppnås – utöver de i fråga om alla tandvårdsräkningar uppkommande administrativa fördelarna – möjlighet att få till stånd en i dagens läge angelägen lättnad i

vårdtrycket genom att större behandlingar med kostnad över 1 000 kronor kan uppdelas på flera behandlingsperioder efter odontologisk angelägenhet utan ekonomisk förlust för patienterna. Dessa kräver för närvarande ofta att all behandling skall göras på en gång för att de skall kunna tillgodogöra sig den högre tandvårdsersättningen.

Om förslaget att helt överföra tandteknikerns arvode till försäkringen genomförs, kan också tandvårdstaxan i fråga om tandläkarens åtgärder förenklas så, att däri anges endast den del av tandläkarens arvode som skall utgöra patientavgift.

Nu angivna riktlinjer för förändring av tandvårdsersättningen bör enligt promemorian tas under övervägande och göras till föremål för ytterligare utredning.

I promemorian har vidare förordats att den kostnadsgräns vid vilken behandlande tandläkare måste begära förhandsprövning höjs från nuvarande 2 000 till 3 000 eller alternativt 4 000 kronor. Om den sålunda förutsatta gränsen hade gällt under år 1975, skulle uppskattningsvis antalet förhandsprövningar detta år ha minskat med ca 18 000 alternativt ca 32 000.

Granskningspromemorian har i vanlig ordning remissbehandlats. Därvid har samtliga remissinstanser med undantag av två varit klart eller övervägande positivt inställda till de förordade ändringarna av reglerna för beräkning och fördelning av behandlingskostnaden och höjning av kostnadsgränsen för förhandsprövning. De uppkommande administrativa fördelarna för både försäkringskassorna och tandläkarna betecknas i flera yttranden som angelägna. Tämigen genomgående framhålls dock — liksom i promemorian — att ytterligare utredningar av de ekonomiska konsekvenserna främst för patienterna erfordras innan slutlig ställning kan tas till förslaget. Däremot är yttrandena i de flesta fall negativa till den förordade översynen av gällande anvisningar för förtroendetandläkarna.

Vid prövning av de i granskningspromemorian framlagda förslagen och över förslagen avgivna remissyttranden har revisorerna bl. a. funnit det angeläget att det i promemorian framlagda förslaget om ändrade ersättningsregler snarast görs till föremål för den närmare utredning som kan vara erforderlig för en allsidig bedömning av förslagets sociala, vårdpolitiska och ekonomiska konsekvenser. I det senare avseendet bör den absoluta och relativa storleken av inträdande förändringar i patientavgifterna särskilt belysas. Vidare framhålls att patienternas möjligheter till erforderlig tandvård inte bör få försämrats.

Vad höjningen av förhandsprövningsgränsen beträffar utgår revisorerna från att de av riksförsäkringsverket förutskickade övervägandena i frågan kommer att leda till en väsentlig höjning av den nämnda gränsen med tanke på behovet av att i möjligaste mån frigöra tandläkarna och deras hjälpkrafter för direkt patientvård.

I skrivelse till regeringen har revisorerna hemställt att regeringen låter verkställa en översyn av reglerna för tandvårdsförsäkringen med beaktan-

de av ovan angivna synpunkter. Revisorerna var i sitt beslut dock inte eniga, vilket föranledde en reservation av vissa ledamöter.

Skrivelsen är som *bilaga 11* fogad vid denna berättelse.

Glesbygdsfrågor

(granskningspromemoria nr 5/1976)

Revisorerna har genom förevarande granskningsärende låtit göra en översiktlig undersökning rörande de statliga bidragen till glesbygderna.

Under slutet av 1960-talet kom landets s. k. glesbygdsproblem att alltmer uppmärksammas. Genom en rad av riksdagsbeslut, framför allt under 1970-talet, inrättades glesbygdsstöd i form av bidrag, lån och kreditgarantier som kunde sökas av kommuner, företag och enskilda handelsidkande personer. Riksdagens beslut om stödformer för glesbygderna berörde framför allt den kommersiella servicen, utbildningen, den sociala servicen, kommunikationerna och sysselsättningen. I undersökningen läggs tyngdpunkten på de kommersiella och sociala servicegrenarna.

De statliga stödformerna för den kommersiella servicen är hemsändningsbidrag och investeringsstöd. Hemsändningsbidrag utgår till kommun som helt eller delvis bekostar hemsändning till hushåll av dagligvaror, om så är möjligt, med reguljära transportmedel. Bidraget utgör 35 procent av kommunens nettoutgift och utbetalas i efterskott för kalenderår. Investeringsstöd, som utgörs av avskrivningslån, investeringslån och kreditgaranti, kan lämnas till näringsidkare med fast försäljningsställe för dagligvaror, om stödet behövs för att tillgodose behovet av tillfredsställande kommersiell service. Avskrivningslånen kan i realiteten betraktas som en form av bidrag. De utgår i regel med 35 procent av investeringskostnaden, vilken kan gälla exempelvis kyl- och frysanläggningar, inredningsdetaljer eller, i begränsad utsträckning, tillbyggnader och varubussar. Investeringslånen är däremot förenade med en marknadsmässig ränta, vartill kommer att amorteringarna skall påbörjas redan under lånets första år. Lån enligt de båda lånetyperna till samma sökande får inte uppgå till mer än två tredjedelar av investeringskostnad.

Intresset för hemsändningsbidragen har visat sig vara mycket ringa. Så ansökte t. ex. under budgetåret 1974/75 endast tre kommuner om bidrag till ett sammanlagt belopp om ca 26 000 kronor. En av anledningarna till att så få kommuner har ansökt om hemsändningsbidrag synes vara att, till att börja med, enbart reguljära transportmedel fick lov att utnyttjas för att bidrag skulle kunna utgå. Sedermera fick hemsändningsbidrag ges även när handläres egen varubil användes vid distributionen. Sedan denna möjlighet öppnades har antalet ansökningar ökat något. I motsats till vad fallet är med hemsändningsbidragen har konsumentverket som stödbeviljande myndighet kunnat praktiskt taget helt utnyttja de av riksdagen beviljade medlen för investeringsstöd.

Många av de mest typiska glesbygdsätgårderna hör hemma under sam-

lingsbegreppet social service. Den sociala glesbygdsvärksamheten, främst vård och service åt äldre och handikappade samt aktiviteter för barn och ungdom, inleddes på försök budgetåret 1968/69. En stordel av denna stödverksamhet gjordes permanent fr. o. m. den 1 januari 1975. Sålunda skulle från nämnd dag statliga bidrag täcka kommunernas bruttokostnader för bl. a. hemvårdare, hemsamariter, barnvårdare och därmed jämförlig personal, vidare för personal med särskilda uppgifter beträffande hår- och fotvård, badservice och matdistribution samt för snöröjning.

Stödverksamhetens inriktning och omfattning i olika delar av landets glesbygder synes i hög grad bero på kommunernas intresse och ekonomiska förmåga att utnyttja de möjligheter till statliga glesbygdssöd som finns. För att hjälpa glesbygdskommunerna inrättades år 1968 två tjänster vid socialstyrelsen med uppgift att handlägga glesbygdfrågor med social anknytning, såsom frågor om de äldre, de handikappade och de unga. Innehavarna av befattningarna gavs tjänstebenenämningen glesbygdskonsulent. Dessa två konsulenter finns alltså kvar, den ene placerad i Mora, den andre i Umeå.

För budgetåret 1976/77 har anslagits 2.5 milj. kronor som bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m., 2 milj. kronor som lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd och 29.1 milj. kronor till särskilda stödåtgärder i glesbygder. Den sistnämnda posten avser sysselsättningspolitiska åtgärder. Av det för socialstyrelsens forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet avsedda anslaget på 17.5 milj. kronor för samma budgetår skall högst 6 milj. kronor gå till särskilda insatser i glesbygdsområden för främst vård och service åt handikappade samt aktiviteter för barn och ungdomar. Glesbygdsmedel ingår för övrigt i flera budgetanslag som en integrerande del, vars storlek dock inte går att avläsa i budgetredovisningen.

Med stöd av undersökningen har revisorerna funnit att frågan om den verksamhet som är förenad med de statliga bidragen till glesbygderna bör göras till föremål för en förvaltningsrevisionell undersökning. Då en sådan revision dock inte torde böra göras förrän efter ett par år med hänsyn till den nuvarande utvecklingen på området, har revisorerna låtit frågan om ytterligare åtgärder bero för närvarande.

Kommunikationsdepartementet

Ej avslutade ärenden

Statsmyndigheternas ärendebalanser, luftfartsverket
(granskningspromemoria nr 8/1976)

Med utgångspunkt i de balansförteckningar över ej avslutade ärenden som statliga myndigheter varje år skall ge in till justitiekanslern har en granskning av ärendebalanserna hos luftfartsverket genomförts.

Av undersökningen framgår att den ärendebalans som finns hos verket i och för sig inte påkallar några särskilda åtgärder. Däremot har vid undersökningen iakttagits vissa förhållanden vid beivrandet av obehörig parkering på verkets parkeringsplatser som aktualiserar spörsmål rörande effektiviteten och lämpligheten av den ordning som för närvarande tillämpas. Förslag om åtgärder för att få fram ett effektivare förfarande har lagts fram i den i ärendet upprättade granskningspromemorian.

Promemorian är för närvarande föremål för remissbehandling.

Budgetdepartementet

Avslutade ärenden

Statsmyndigheternas omkostnader
(granskningspromemoria nr 8/1974)

Den civila statsförvaltningens omkostnader i egen verksamhet, vilka budgetåret 1972/73 utgjorde ca fem procent av statens totala utgifter, har enligt riksrevisionsverkets (RRV:s) statistik över budgetutfallen under budgetåren 1963/64–1972/73 ökat från ca 760 milj. kronor till ca 2 750 milj. kronor, d. v. s. med ca 2 000 milj. kronor. Relativt sett uppgår denna ökning till ca 260 procent. Omkostnaderna i den civila statsförvaltningen har därmed i relativa tal ökat mer än andra kostnadsslag i statens verksamhet. Sålunda har utgifterna för löner och pensioner stigit med 140 procent, för underhåll och reparationer med 110 procent samt för investeringar med ca 80 procent. I förevarande granskningsärende har anledningarna till den nämnda ökningen av omkostnaderna undersökts. Samtidigt har undersökts vilka besparingsåtgärder som kan vidtas på området.

Den genomförda undersökningen har getts formen av en översiktlig analys av omkostnadsutvecklingen. Utredningens resultat baseras dels på en analys av tillgänglig statistik över budgetutfallen, dels på viss annan statistik, dels ock på uppgifter inhämtade vid en omkostnadsundersökning hos vissa myndigheter. De kostnadsuppgifter som sålunda varit tillgängliga måste dock tyvärr i vissa avseenden bedömas som osäkra.

Av undersökningen framgår att den totala omkostnadsökningen fördelar sig mycket ojämnt på olika kostnadsslag och ändamål samt att den främst har sin grund i volymökningar, prisökningar och förändringar i bokföringspraxis. Ser man enbart till utgiftssidan kan omkostnadsökningen härledas till prisökningar med ett belopp av ca 750 milj. kronor (38 procent) och till volymökningar med ca 1 250 milj. kronor (62 procent). Till en del motsvaras prisökningarna av en viss ökning av redovisade överskott på driftbudgetens inkomstsida och är således, räknat netto, lägre än den redovisade utgiftsökningen. Detta gäller hyror och i viss mån löner (lönkostnadspålägg för städpersonal) med sammanlagt drygt 250 milj. kronor. Andra utgiftsökningar motsvaras delvis av ökade inkomster i form av avgifter uppburna i statens verksamhet, sammanlagt ca 215 milj. kronor.

Den redovisade ökningen av utgifterna för omkostnader på driftbudgetens utgiftssida om ca 2 000 milj. kronor i löpande priser motsvaras således av ökade inkomster på driftbudgeten om sammanlagt ca 470 milj. kronor. Nettoökningen stannar sålunda vid ca 1 500 milj. kronor eller 220 procent, räknat på nettoomkostnaderna för budgetåret 1963/64.

Den nämnda ökningen av omkostnaderna om ca 2 000 milj. kronor i löpande priser hänför sig främst till kostnadsslagen hyror (529 milj. kronor), inventarier (265), reseersättningar (190) och tjänsteförsändelser (154). Dessa kostnadsslag svarar tillsammans för ca 60 procent av omkostnadsökningen. Telefonkostnader och vissa andra smärre poster har ökat med sammanlagt ca 200 milj. kronor, vilket motsvarar en andel av 10 procent av ökningen. Ca 500 milj. kronor eller 25 procent av omkostnadsökningen hänför sig till en restpost, bestående av kostnadsslag som inte närmare specificerats samt utgifter som inte kan fördelas. Den största relativa ökningen av omkostnaderna för enskilda kostnadsslag avser automatisk databehandling (900 procent), reseersättningar (150) och inventarier (130).

Fördelas omkostnadsökningen efter huvudändamål faller den största andelen på ändamålsgrupperna utbildning (430 milj. kronor). I storleksordning därefter kommer rätts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. (422), allmän förvaltning (390), näringslivets främjande (222) samt socialvård och socialförsäkring (170). Dessa ändamålsgrupper sammantagna bidrar med drygt 80 procent till omkostnadsökningen under den nu aktuella perioden, allt mätt i löpande priser.

Möjligheter saknas att med utgångspunkt i RRV:s finansstatistik avläsa utvecklingen för olika kostnadsslag inom de olika ändamålsgrupperna. Ett undantag utgör dock posten hyror, vilken undergått exceptionella förändringar till följd av ändade normer för hyressättningen genom övergång till marknadshyror. Hyrespstens andel av omkostnadsökningen i löpande priser under budgetåren 1963/64–1972/73 varierar för olika ändamålsgrupper och utgör för utbildningsområdet ca 45 procent, för rätts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. 34 procent, för allmän förvaltning 27 procent och för övriga ändamålsgrupper med hyresutgifter i genomsnitt 15 procent.

Ökningen av omkostnaderna i fasta priser (1972/73) på driftbudgetens utgiftssida, exklusive hyror, uppgår till ca 1 050 milj. kronor. Av denna ökning faller den största delen, drygt 80 procent, på ett fåtal ändamålsgrupper, nämligen ratts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. samt allmän förvaltning (vardera ca 22 procentenheter), utbildning (17), socialvård och socialförsäkring samt näringslivets främjande (vardera ca 12 procentenheter). Detta kommer också till synes i en stor relativ omkostnadsökning i fasta priser. Sålunda har t. ex. omkostnaderna (exklusive hyror) för ratts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. ökat med ca 240 procent, för allmän förvaltning med ca 160 procent, för utbildning med ca 150 procent samt för socialvård och socialförsäkring med ca 115 procent. Utvecklingen kan hänföras till de organisatoriska förändringar som inträtt i form av övergång

till statligt huvudmannaskap för rätts- och polisväsendet, utbyggnaden av den högre utbildningen och forskningen, utökningen av arbetsmarknadsåtgärder samt utbyggnaden av olika myndigheter och myndighetsåtgärder i syfte att stödja näringslivet.

Ovan redovisade uppgifter om omkostnadernas tillväxt och deras fördelning på olika kostnadsdrag respektive olika slag av ändamål har inte gett anledning till närmare granskning av lämpligheten av vidtagna dispositioner med tilldelade medel för de skilda verksamhetsområdena.

I den upprättade granskningspromemorian konstateras dock att det synes finnas tendenser till att intresset för statens ekonomiska verksamhet koncentreras till planerings- och budgeteringsstadierna, medan informationen och användningen av de för olika områden tilldelade resurserna kommer i andra hand.

I promemorian framhålls vidare att den relativt stora ökningen av omkostnaderna under perioden 1963/64–1972/73 motiverar att särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna till besparingar inom myndigheterna. Att utrymme för besparingsåtgärder finns bestyrks av resultaten av de initiativ i sådant syfte som redan tagits inom olika myndigheter. Vidare bör varje myndighet med relativt täta tidsintervaller sammanställa uppgifter om medelsförbrukningen och följa utvecklingen för de omkostnadsdrag som personalen hos myndigheten kan påverka. Med sådana uppgifter som underlag bör personalen kunna få inflytande på omkostnadsutvecklingen i syfte att uppnå besparingar. Förslagsverksamhet på detta område bör särskilt uppmuntras.

I promemorian pekas på vissa områden inom statsförvaltningen, där åtgärder i rationaliserande syften bör vidtas. Sålunda nämns bl. a. lokalbehoven inom universitetsväsendet samt kostnadsutvecklingen för den automatiska databehandlingen (ADB) och de kalkyler som läggs till grund för beslut om införande av ADB. Vissa synpunkter och förslag av mera principiell art förs även fram rörande förekommande redovisning av den statliga verksamheten.

Lokaltillväxten vid universitet och högskolor har varit förhållandevis stor, varför en utredning beträffande utnyttjandet av lokalerna synes motiverad.

Med hänsyn till de starkt stigande kostnaderna för automatisk databehandling (ADB) framhålls såsom viktigt att särskild uppmärksamhet ägnas åt effektiviteten i den statliga ADB-verksamheten, liksom åt de lönsamhetskalkyler som läggs till grund för införande av ADB-system. Vid beräkningen av personalkostnaderna i sådana kalkyler bör produktionsfaktorn arbete inte belastas med större lönekostnadspålägg än som erfordras för att täcka de sociala kostnaderna för berörd personal enligt de huvudregler som tillämpas i programbudgetsammanhang.

I fråga om redovisningen av den statliga verksamheten anges i promemorian vissa förhållanden som försvårar en klar överblick av utfallet av

statens budget, nämligen avsaknaden av en översiktlig redovisning av utgifterna med fördelning på kostnadsslag, blandningen av brutto- och netto-redovisning samt blandningen av utgifts- och kostnadsredovisning.

Granskningspromemorian har i vanlig ordning remissbehandlats.

Därvid har vissa kritiska synpunkter anförts rörande granskningsprojektets syfte och omfattning samt rörande bristande representativitet hos använda uppgifter m. m. I remissyttrandena redovisas vidare olika insatser från myndigheternas sida i syfte att uppnå besparingar, att öka effektiviteten samt att förbättra planeringen och redovisningen. När det gäller redovisningen av statsverksamheten och frågan om finansstatistiken över budgetutfallet framhålls det bl. a. att förbättringar är erforderliga, bl. a. med hänsyn till behovet av säkrare uppgifter i nationalräkenskaperna. Riksrevisionsverket anger också att bättre uppgifter om kostnadsfördelningen kan uppnås, dock först fr. o. m. budgetåret 1976/77 när kontoklass E i redovisningssystem S är införd hos snart sagt alla myndigheter.

Inom revisorernas kansli har en tilläggspromemoria upprättats, vilken innehåller dels en sammanfattning av de synpunkter som remissmyndigheterna fört fram vid remissbehandlingen och vid därefter vidtagna kompletterande förfrågningar, dels vissa kommentarer till de av myndigheterna framförda synpunkterna.

På grundval av de synpunkter som redovisats i granskningspromemorian och den därefter upprättade tilläggspromemorian samt vad som förts fram vid remissbehandlingen har revisorerna i skrivelse till regeringen föreslagit vissa åtgärder i syfte att rationalisera statsverksamheten väsentligen i överensstämmelse med vad som föreslagits i promemorian.

Skrivelsen är som *bilaga 3* fogad vid denna berättelse.

De särskilda rationaliseringsorganen inom statsförvaltningen (granskningspromemoria nr 2/1976)

I granskningspromemorian redovisas en jämförande studie av organisationen och verksamheten hos de särskilda rationaliseringsorgan som, vid sidan av statens centrala organ för rationaliseringsverksamhet – statskontoret och försvarets rationaliseringsinstitut, finns inom den statliga sektorn. Förutom rationaliseringsorganens organisation och arbetssätt har undersökts på vad sätt och i vilken omfattning de genom rationaliseringsarbetet vunna erfarenheterna kommer till praktisk nytta.

Den genomförda granskningen har gett vid handen att verksamheten vid de särskilda rationaliseringsorganen kan anses bedrivas med relativt sett gott resultat. Några mera väsentliga anmärkningar torde sålunda inte kunna riktas mot rationaliseringsarbetet och rationaliseringsorganens organisation. De stickprovvis insatta studierna av särskilda rationaliseringsobjekt ävensom de besök som gjorts vid ett stort antal regionala och lokala myndigheter har vidare visat att de genom rationaliseringsarbetet vunna erfarenheterna förs ut till olika arbetsenheter och tillämpas i det dagliga ar-

betet och att tillvaratagandet av vunna erfarenheter sålunda är tillfredsställande. Dock kan enligt promemorian rationaliseringsarbetet göras mera effektivt i skilda hänseenden. I promemorian noteras sålunda att hos vissa myndigheter driftverksamheten inte stöds i resursekonomiserande syfte i samma utsträckning som är fallet hos andra myndigheter med liknande verksamhet.

I granskningspromemorian framförs vissa synpunkter och förslag syftande till förbättringar av rationaliseringsverksamheten. Dessa synpunkter och förslag får dock inte, som framhållits i promemorian, betraktas som anvisningar till detaljlösningar av belysta problem utan mera som försök att fästa uppmärksamheten på förhållanden som kan bidra till vidareutveckling och uppslag till förbättringar.

Sålunda föreslås bl. a. att de analyser av den administrativa rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen som statskontoret hittills arbetat fram utsträcks till att omfatta även återstående delar av statsförvaltningen och att motsvarande analysarbete påbörjas beträffande den tekniska rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen.

Vidare bör de av statskontoret samlade erfarenheterna angående lämplig omfattning av antalet med rationalisering sysselsatta vid olika myndigheter bedömas och resultatet ställas till myndigheternas förfogande. Härigenom skulle de stora affärsverkens och vissa ämbetsverks värdefulla erfarenheter, bl. a. i frågor om rationaliseringsresursernas dimensionering, kunna nyttiggöras av övriga myndigheter inom statsförvaltningen.

De åtgärder som statskontoret löpande vidtagit beträffande utbyte av information rörande den administrativa rationaliseringsverksamheten har enligt promemorian visat sig värdefulla. Denna verksamhet föreslås bli utvidgad på lämpligt sätt och få omfatta även den tekniska rationaliseringssektorn. Kommunikationsverkens rationaliseringsråd erbjuder vidare en betydelsefull möjlighet att skapa kontakter mellan myndigheterna. Statskontoret och rådet bör därför gemensamt dryfta i vad mån ändrade arbetsformer för rådet kan vara motiverade för uppnående av bättre utbyte av rådets arbete.

Informationsutbytetts roll vid rationaliseringsutbildning av specialistpersonal och annan personal bör vidare uppmärksammas. Myndigheternas utnyttjande av rationaliseringsutbildningen vid statskontoret och Svenska arbetsgivareföreningens utbildningscentrum ALI-RATI bör enligt promemorian därför om möjligt intensifieras.

De framförda synpunkterna har i allt väsentligt mötts med positivt intresse vid remissbehandlingen.

I skrivelse till regeringen har revisorerna uttalat att de i promemorian framförda synpunkterna i möjligaste mån bör beaktas vid det fortsatta arbetet på här berört område. Revisorerna understryker samtidigt att allt rationaliseringsarbete självfallet bör bedrivas i god överensstämmelse med

de anställdas berättigade krav på arbetstillfredsställelse, god arbetsmiljö och anställningstrygghet.

Skrivelsen är som *bilaga 9* fogad vid denna berättelse.

Samhällsinformation

(granskningspromemoria nr 1/1976)

På grund av det stora och växande informationsutbud som möter medborgarna i dagens samhälle har det blivit allt svårare för samhällets olika organ att nå fram med sin information. Riksdagens revisorer har därför låtit granska samhällsinformationens organisation, innehåll och arbetsformer. Vid den genomförda granskningen har olika typer av samhällsinformation studerats. Huvudvikten har härvid lagts på de offentliga organens allmänt orienterande information.

Genom publicering av författningar och kungörande av beslut av allmän karaktär förutsätts medborgarna få kännedom om de rättsförhållanden som skall gälla. Detta formella sätt att sprida information måste emellertid kompletteras med informationsinsatser som når ut till medborgarna i gemen. Sådana insatser har, såsom framgår av granskningspromemorian, blivit allt vanligare. Samhället har på senare år utvidgat sin information till att omfatta även andra områden än medborgarnas olika rättigheter och skyldigheter. Som exempel härpå kan nämnas hälsoupplysning, konsumentupplysning, upplysning om u-ländernas situation samt upplysning om energifrågor och energipolitik.

Som närmare redovisas i promemorian har för närvarande åtminstone ett 50-tal myndigheter inom den civila statsförvaltningen särskilda informationsenheter. Volymen av det statliga informationsutbudet kan också belysas av det förhållandet, att under åren 1970–1971 närmare 350 olika statliga myndigheter och institutioner eller grupper av sådana gett ut publikationer av något slag. För att samordna de offentliga organens informationsinsatser inrättades år 1971 en särskild nämnd, nämnden för samhällsinformation (NSI).

Vid granskningen har bl. a. frågan om hur individen upplever och kan tillgodogöra sig det stora informationsutbudet berörts. Av de undersökningar och effektmätningar avseende olika informationsåtgärder som redovisas i utredningen synes framgå bl. a., att en mera kvalificerad samhällsinformation har svårare att tränga fram eller väcka ett bredare intresse och att medborgarna främst vill bli informerade angående enkla, konkreta förhållanden som berör deras vardagssituation. Informationen bör vara sammanhållen, översiktlig och tillgänglig när den behövs samt framförd på ett lättförståeligt språk. Dessutom tycks medborgarna föredra olika slag av massmedier och broschyrer som informationskanaler framför studie- och mötesverksamhet.

På grundval av den genomförda granskningen förs i promemorian fram olika förslag i syfte att öka effektiviteten i de offentliga organens informa-

tionsverksamhet. De viktigaste synpunkterna och förslagen sammanfattas i det följande.

Dagens stora och alltmer ökande informationsutbud och mångfalden av olika statliga och kommunala kontaktpunkter kan medföra svårigheter för den enskilde att överblicka informationsutbudet, att finna rätt kontaktpunkt och att finna den information som behövs vid ett visst tillfälle. Den information som lämnas av samhällsorganen glöms också lätt, om den vid informationstillfället inte är av intresse för individen.

Med hänsyn till bl. a. de angivna problemen sätts det i fråga om inte särskilda informations- och servicecentraler borde inrättas i varje kommun. Centralernas uppgift skulle vara att ge allmänheten information och hjälp i enklare angelägenheter och ge anvisning om det statliga eller kommunala fackorgan som kan lämna mera kvalificerad information eller hjälp.

Samtidigt som samhällsinformationens volym ökar stiger kostnaderna såväl för personal som för utrymme i olika medier kraftigt. Genom att informationscentraler inrättas borde det bli möjligt att minska såväl annonseringens omfattning som informationsspillet vid spridningen av trycksaker.

Informationsverksamhet med hjälp av statliga medel bedrivs inte endast av statliga myndigheter och organ. I flera fall har informationsverksamhet delegerats eller i viss utsträckning förts över till olika organisationer. Som exempel härpå nämns u-landsinformation, hälsoupplýsning samt information om alkohol- och narkotikaproblem.

Som framgår av promemorian har därvid, förutom de stora folkrörelserna, ett stort antal enskilda organisationer utnyttjats som informationskanaler. En ökad överflyttning av informationsuppgifter till olika enskilda organisationer kan medföra vissa problem. Sålunda kan arbetet komma att handhas av organisationer som har begränsad sakkunskap på problemområdet i fråga och som, främst av resursskäl, saknar möjlighet att insamla och sammanställa nödvändigt faktaunderlag. En långt driven delegering av informationsverksamheten kan vidare medföra både splittring och dubbelräkning i fråga om den information som går ut.

Mottagarna av informationsutbudet bör kunna ställa krav på att få riktiga faktauppgifter och att kunna skilja mellan faktaredovisning och kommentarer eller argumentering. Det synes därför kunna sättas i fråga om inte regler, liknande de som i dag gäller för press, radio och TV, borde skapas även för den information som distribueras med hjälp av allmänna medel. Angelägenheten härav synes öka i och med att det allmänna i vidgad utsträckning anförtror informationsspridningen i olika frågor till skilda enskilda organisationer. Den aktualiserade frågan om behovet av vissa etiska regler föreslås böra närmare utredas.

Möjligheterna att i ökad utsträckning samordna den samhällsinformation som sköts av eller kan komma att läggas på olika enskilda organisationer bör uppmärksammas. Vid genomförandet av olika statliga informa-

tionskampanjer, i vilka många olika organisationer tar del, bör man pröva att låta en särskilt tillkallad expertgrupp i samråd med organisationerna ställa samman det grundläggande faktamaterialet. Detta material skulle sedan kunna utnyttjas och kompletteras av olika folkrörelser och organisationer för en mer idestyrd information. Över det framtagna faktamaterialet bör även framställas en lättförståelig sammanfattning, som kan göras tillgänglig för alla dem som är intresserade mera av basfakta än av en idémässig värdering av dessa.

NSI har som huvuduppgift att verka för samordning av de offentliga organens informationsinsatser med utgångspunkt i individens samlade informationsbehov. Nämnden skall vidare yttra sig över framställningar om medelsanslag för informationsändamål, insamla och bearbeta erfarenheter på samhällsinformationens område samt lämna statliga myndigheter rekommendationer och råd beträffande annonsering och annan informationsverksamhet.

En effektiv samordning av de statliga myndigheternas och andra offentliga organs informationsverksamhet framstår som en synnerligen väsentlig uppgift. NSI:s samordnande verksamhet synes enligt granskningspromemorian kunna byggas ut ytterligare, varvid även samordningen mellan statliga och kommunala informationsaktiviteter bör beaktas.

Under särskilt anslag ställs medel till NSI:s förfogande för sådana informationsinsatser som inte tagits upp i andra myndigheters ordinarie anslag eller som ej kunnat förutses. Dessa medel föreslås hårdare än hittills böra reserveras för informationsinsatser som rimligtvis inte har kunnat beaktas vid den ordinarie budgetbehandlingen.

På grund av den stora omfattning som de offentliga organens informationsverksamhet fått är en systematiskt bedriven resultatvärdering av verksamheten en förutsättning för att det skall bli möjligt att förbättra och effektivisera informationsarbetet. Av vikt är härvid att NSI har möjlighet att ta initiativ till och samordna resultatvärdering av olika informationsprojekt. En sådan initiativrätt bör komma till uttryck i nämndens instruktion.

Nämndens erfarenheter av resultatvärdering synes även böra utnyttjas av olika privata organisationer som genomför informationsinsatser med väsentligt stöd av statliga medel. Det måste anses vara av allmänt intresse att klarlägga spridningseffekterna av denna typ av information.

För att en större spridning av den kvalificerade samhällsinformation som de statliga utredningarna representerar skall bli möjlig, föreslås att utgivningen av fristående, populärt hållna, sammanfattningar ökas. Det relativt höga pris som betänkandena ofta betingar talar även för ett sådant förfarande.

Granskningspromemorian har på sedvanligt sätt sänts ut på remiss till ett antal myndigheter och organisationer. I ärendet har 22 yttranden avgivits. En mängd olika synsätt och förslag rörande samhällsinformationens uppgifter och ställning i dagens samhälle har därvid redovisats. Promemo-

rians förslag har fått ett positivt gensvar från huvudparten av remissinstanserna.

På grundval av resultaten av den genomförda undersökningen och de vid remissbehandlingen avgivna yttrandena har revisorerna i skrivelse till regeringen föreslagit att flertalet av de i promemorian redovisade synpunkterna och förslagen beaktas vid utformningen av den framtida samhällsinformationens uppgifter och organisation.

Skrivelsen är som *bilaga 10* fogad vid denna berättelse.

Ej avslutade ärenden

Den statliga finansförvaltningens centrala organisation
(granskningspromemoria nr 8/1973)

De finansförvaltande uppgifter inom statsverksamheten som fullgörs i central instans är spridda på ett flertal myndigheter, trots att därmed förenade göromål visar stora inbördes likheter i sakligt hänseende. Mot denna bakgrund har en undersökning i ämnet gjorts inom revisorernas kansli, varvid syftet varit att få utränt om möjligheter till rationaliseringsvinster föreligger genom en koncentration av hithörande administrativa arbete.

Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria, i vilken förslag till en viss organisatorisk omläggning av verksamheten har framförts. Promemorian har remissbehandlats, men ärendet har ännu inte slutligt prövats av revisorerna utom i vad avser frågan om central personaladministration och administrativ utveckling. I detta ärende avläts en skrivelse till regeringen under år 1975. För revisorerna återstår således att ta ställning till frågan om den egentliga finansförvaltningens centrala organisation.

Utbildningsdepartementet

Avslutade ärenden

Administrativa göromål vid universitet och högskolor
(granskningspromemoria nr 5/1975)

Den nuvarande universitetsorganisationen med tillhörande administrativa förfaranden grundar sig på ett av riksdagen år 1964 fattat beslut om organisation och förvaltning av universitet och högskolor. Detta beslut syftade bl. a. till att i möjligaste mån avlasta den vetenskapliga personalen förekommande administrativa göromål. För att nå detta mål byggde man vid de olika läroanstalterna bl. a. upp starka centralförvaltningar.

I förevarande granskningsärende har verkningarna av 1964 års beslut närmare studerats. Undersökningen visar att de mål som satts upp knappast har nåtts. Sålunda upptogs under vårterminen 1974 ca 40 procent av professorernas, universitetslektorernas och assistenternas/amanuensernas

totala arbetstid av administrativa göromål. Till väsentlig del har dessa göromål bestått av arbete vid de egna institutionerna. De administrativa uppdragen att tjänstgöra som prefekt och studierektor har vidare tagit avsevärd tid i anspråk. För vissa universitetslärare har uppdragen varit så krävande att deras egen forskning och undervisning tidvis fått stå tillbaka.

Den redovisade utvecklingen torde i stort sett ha sin grund i de förändringar som genomförts på universitetsområdet under senare år. Som exempel kan nämnas den ändrade sammansättning av professorernas administrativa arbetsuppgifter som inträtt. Sålunda har 1969 års ordning med fastare studiegång vid filosofisk fakultet, forskarutbildningens ökade volym, den stora andelen icke ordinarie personal, lokalproblem och ekonomisk-administrativa frågor medfört att professorerna i allt större utsträckning tvingats ägna sig åt det allmänna institutionsarbetet.

Den nuvarande belastningen i form av administrativa arbetsuppgifter torde inverka menligt på den vetenskapliga personalens möjlighet att fullgöra sina ordinarie undervisnings- och forskningsuppgifter. Åtgärder för att förbättra situationen är enligt promemorian därför erforderliga. Den mest effektiva åtgärden bör, såvitt den genomförda utredningen visar, vara att ompröva 1964 års beslut och genomföra en omfördelning av de administrativa arbetsuppgifterna inom universitetsorganisationen och därvid ge fakulteterna/sektionerna och universitetsinstitutionerna, så långt det är möjligt, ökad självständighet. På fakultets- och institutionsnivåerna bör placeras administrativ personal i den omfattning det är erforderligt. Till denna administrativa personal bör föras över de administrativa arbetsuppgifter som nu vilar på den vetenskapliga personalen, så att den senare i ökad utsträckning kan ägna sig åt de arbetsuppgifter den är utbildad för. Den administrativa personalen bör förberedas för sina nya arbetsuppgifter genom särskild utbildning. Ledningen på de nyssnämnda nivåerna torde som nu böra anförtros företrädare för den vetenskapliga personalen. För dessa uppdrag bör vederbörande ges särskild administrativ utbildning.

Granskningspromemorian har i vanlig ordning varit föremål för remissbehandling. Därvid har de förslag som framlagts i promemorian biträts av de flesta av de hörda remissinstanserna.

Vid sitt ställningstagande till de i granskningspromemorian framlagda förslagen och däröver avgivna yttranden har revisorerna med hänsyn till det planerings- och förberedelsearbete som redan påbörjats inför genomförandet av den nya högskolereformen ej funnit skal att förorda viss lösning av de aktualiserade problemen utan endast beslutat att genom skrivelse till regeringen överlämna promemorian och däröver avgivna remissutlåtanden för beaktande vid det fortsatta planerings- och förberedelsearbetet.

Skrivelsen är som *bilaga 4* fogad vid denna berättelse.

Handelsdepartementet

Avslutade ärenden

Statsmyndigheternas ärendebalanser, patent- och registreringsverket
(granskningspromemoria nr 9/1976)

Med utgångspunkt i de balansförteckningar över ej avslutade ärenden som statliga myndigheter varje år skall ge in till justitiekanslern har en granskning av ärendebalanserna hos patent- och registreringsverket genomförts.

Patent- och registreringsverket är det verk som redovisar de numerärt största balanserna av samtliga verk som revisorerna hittills granskat. Balanserna är särskilt påfallande i fråga om patentärenden och bolagsärenden. Med hänsyn till de särskilda förhållanden som påverkar ärendebalansen och det arbete som verket lägger ner på att bemästra situationen har revisorerna inte funnit skäl att för närvarande vidta särskilda åtgärder i ärendet.

Arbetsmarknadsdepartementet

Avslutade ärenden

Statsmyndigheternas ärendebalanser, invandrarverket
(granskningspromemoria nr 10/1976)

Med utgångspunkt i de balansförteckningar över ej avslutade ärenden som statliga myndigheter varje år skall ge in till justitiekanslern har en granskning av ärendebalanserna hos invandrarverket genomförts.

Därvid har kunnat konstateras att handläggningen av tillstånds- och medborgarskapsärenden — vilka redan vid revisorernas granskning av verket år 1972 ansågs dra alltför långt ut på tiden — ytterligare har utsträckts. Balansen av oavgjorda ärenden har särskilt under den senaste tiden ökat på ett anmärkningsvärt sätt. Den oroande utvecklingen i fråga om handläggningen av dessa för de enskilda och det allmänna betydelsefulla ärenden påkallar uppenbarligen särskild uppmärksamhet.

Nyligen har tillsatts en utredning som med förtur skall överväga möjligheterna att förkorta handläggningstiderna. Enligt under hand inhämtad uppgift avser utredningen att lägga fram förslag härom under första halvåret 1977. Med hänsyn härtill har revisorerna inte funnit skäl att för närvarande vidta särskilda åtgärder i ärendet.

Ej avslutade ärenden

Effekten av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder
(granskningspromemorior nr 7, 8, och 9/1975)

Omskolning och omflyttning, som är några av arbetsmarknadspolitikens viktigaste yttringar, kan inte helt förstås utan att man beskriver och analy-

serar utvecklingen av sysselsättning, arbetslöshet och löner under de senaste fem till tio åren. Därvid är det särskilt betydelsefullt att närmare granska arbetsmarknadsmönstret hos vissa grupper på arbetsmarknaden, såsom kvinnorna, de unga och de äldre. Om de för arbetsmarknadsplanering ansvariga på skilda administrativa nivåer skall kunna bygga sina beslut på realistiska fakta måste den arbetsmarknadspolitiska statistiken vara rationellt utformad.

De i ärendet upprättade granskningspromemoriorna behandlar arbetsmarknadspolitik och löneutjämning åren 1964–1974, arbetsmarknadspolitisk statistik samt arbetsmarknadsutbildningens effekter på inkomstfördelning och resursanvändning. Promemoriorna är remissbehandlade, men ärendet har ännu inte slutligt prövats av revisorerna.

Arbetsmarknadsutbildningens regionala effekter (granskningspromemoria nr 10/1975)

Människors flyttningar mellan olika orter och regioner i landet beror i de allra flesta fall på att en person i familjehushållet byter anställning. Flyttningarna har arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska följder. Dessutom kan en av sysselsättningsskäl betingad flyttning till viss ort ibland strida mot den enskildes önskan om bostadsort.

Att utröna i vilken utsträckning arbetsmarknadsutbildningen på detta sätt är i samklang med skilda intressen har varit undersökningens huvuduppgift.

Undersökningen har utförts i intimt samband med granskningsärendet Effekten av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den i ärendet upprättade granskningspromemorian är remissbehandlad, men ärendet har ännu inte slutligt prövats av revisorerna.

Riksdagen och dess verk

Avslutade ärenden

Revisionen av riksdagsförvaltningen (granskningspromemoria nr 11/1975)

Riksdagens revisorer skall efter varje avslutat räkenskapsår granska riksbankens, riksgäldskontorets och Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds tillstånd, styrelse och förvaltning. Resultatet av granskningen redovisas i särskilda berättelser, vilka ingår i det material som ligger till grund för riksdagens ställningstagande i fråga om ansvarsfrihet för bankofullmäktige, riksgäldsfullmäktige och styrelsen för jubileumsfonden.

Den sålunda för riksdagens räkning årligen genomförda granskningen av riksdagsförvaltningen kompletteras av en inom riksbanken och riksgäldskontoret internt anordnad revision. Inom riksbankens förvaltningsområde svarar en direkt under bankofullmäktige inrättad revisionsavdelning för

den interna revisionen, medan motsvarande uppgift inom övriga delar av riksdagsförvaltningen ankommer på en direkt under riksgäldsfullmäktige lydande revisionsavdelning.

Frågan om hur revisionen av riksdagsförvaltningen lämpligast bör vara ordnad har utretts inom revisorernas kansli.

Över den i ärendet upprättade granskningspromemorian har yttrande avgivits av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelses direktion. På grundval av det sålunda införskaffade underlaget har riksdagens revisorer i skrivelse till riksdagen redovisat sin syn på hur revisionen av riksdagsförvaltningen bör vara anordnad.

Revisorernas skrivelse berör i första hand internrevisionsavdelningarnas arbetsmetoder och internrevisionens organisatoriska uppbyggnad men omfattar dessutom formerna för riksdagens revisorers egen granskning av riksdagsförvaltningen. I sammanhanget har också de inom riksbanken och riksgäldskontoret tillämpade redovisningssystemen uppmärksammats.

Vad revisionsavdelningarnas arbetsmetoder beträffar har revisorerna föreslagit att dessa ges en utformning som i högre grad står i överensstämmelse med modern redovisningsrevision. Verksamheten vid de båda avdelningarna bör sålunda ha formen av systematiskt upplagda undersökningar, vid vilka den löpande redovisningens tillförlitlighet bedöms genom granskning av den interna kontrollen. Till grund för undersökningarna bör, enligt revisorerna, ligga årligen fastställda revisionsplaner med vilkas hjälp granskningen inriktas på de rutiner som bedöms vara av väsentlig betydelse i myndigheternas redovisning och som kan anses innehålla ett större mått av risk eller osäkerhet.

Vid undersökningen har det konstaterats att riksbanken inte i alla avseenden gör åtskillnad mellan revision och intern kontroll. Genom att handha uppgifter som rätteligen borde ombesörjas av andra enheter har riksbankens revisionsavdelning i vissa avseenden kommit att fungera som ett led i bankens interna kontroll. Det mest påtagliga exemplet härpå är ansvaret för bankens sedelförstöring, som åvilar en särskild enhet inom revisionsavdelningen. Revisorerna har inte kunnat dela de argument som bankofullmäktige anfört mot ett i granskningspromemorian framlagt förslag om att revisionsavdelningen borde frigöras från detta ansvar. I motsats till bankofullmäktige anser revisorerna således att sedelförstöringen bör föras över till annan avdelning i banken. Beträffande övriga på revisionsavdelningen ankommande uppgifter av internkontrollnatur har bankofullmäktige vitsordat de i granskningspromemorian påtalade bristerna och uttalat att arbete pågår med att lägga om handläggningsrutinerna i syfte att särskilja revisionsfunktionen från den löpande kontrollen. Enligt revisorernas uppfattning bör detta arbete snarast fullföljas.

Såväl bankofullmäktige som riksgäldsfullmäktige har avstyrkt en i
9 Riksdagen 1976/77. 2 saml. Nr 2

granskningspromemorian förordad sammanslagning av de båda myndigheternas revisionsavdelningar. Ett sådant gemensamt organ skulle i sin revisionsverksamhet inta en likartad ställning gentemot både bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige men i administrativt hänseende vara knutet till riksbanken. Revisorerna har för sin del funnit att rent principiellt mycket talar för en sammanslagning av revisionsavdelningarna. Av praktiska skäl har emellertid revisorerna valt att vänta med ett beslut i denna fråga. Revisorerna har nämligen bedömt det som mer angeläget att omläggningen av internrevisionens arbetsmetoder kan genomföras utan alltför stora yttre omställningar än att en dylik organisationsförändring kommer till stånd.

I granskningspromemorian anges vissa riktlinjer för hur revisorernas egen granskning av riksdagsförvaltningen framdeles bör vara utformad. Revisorerna har anslutit sig till dessa riktlinjer, som innebär att deras granskning huvudsakligen kommer att bestå av en genomgång av det arbete som under året har utförts av revisionsavdelningarna. Om detta arbete visar sig otillräckligt för att ensamt säkerställa redovisningens tillförlitlighet kommer revisorerna att komplettera sin genomgång med erforderlig detaljgranskning. Revisorerna har därjämte för avsikt att varje år företa en fördjupad genomgång av något bokslutskonto, varvid i första hand frågor av större ekonomisk betydelse eller principiell natur kommer att uppmärksammas.

En dylik inriktning av den på revisorerna ankommande granskningen förutsätter ett närmare samarbete mellan revisorerna och de båda revisionsavdelningarna. Mot bakgrunden härav har i granskningspromemorian föreslagits att revisorernas begränsade tillsyn över revisionsavdelningarna skall utvidgas. Enligt förslaget borde revisorernas tillsyn innefatta ansvar för rådgivning och information i frågor som rör internrevisionens uppläggning och inriktning, medverkan vid utformningen av de tidigare nämnda revisionsplanerna, kontroll av revisionschefernas årsrapporter samt yttranderätt vid tillsättandet av ledigförklarad tjänst i lönegrad F 10 eller högre. Revisorerna har anslutit sig till detta förslag utom i vad gäller yttranderätten vid tjänstetillsättningar. På förslag av bankofullmäktige, som ansett att en sådan yttranderätt skulle innebära en formell inskränkning i deras grundlagsenligt givna rådighet över riksbankens förvaltning, har revisorerna på denna punkt i stället förordat att de skall medverka till att särskilda kompetensvillkor ställs upp för de tjänster som är avdelade för riksbankens och riksgäldskontorets interna revision.

I anslutning till föreliggande granskningsärende har revisorerna också tagit upp vissa frågor som berör riksbankens och riksgäldskontorets redovisning. Revisorerna har sålunda uttalat sig för att bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige om några år överväger förutsättningarna för en mer långtgående kostnadsredovisning inom respektive verk. Revisorerna har också understrukit behovet av att periodisering införs i såväl riksbankens som riksgäldskontorets redovisningssystem. Slutligen har revisorerna i

detta sammanhang särskilt framhållit att riksbanken inte bör bokföra vissa tillgångar inom linjen utan i likhet med annan statlig myndighet öppet redovisa samtliga tillgångar på balansräkningen.

Revisorernas skrivelse till riksdagen är som *bilaga 5* fogad vid denna berättelse.

Särskilda berättelser

Berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1975 har avlämnats.

Berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1974/75 har avlämnats.

Berättelse över verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1975 har avlämnats.

Beträffande den närmare innebörden av den sålunda verkställda granskningen och därvid gjorda iakttagelser torde få hänvisas till finansutskottets betänkanden nr 26 och 27 samt utbildningsutskottets betänkande nr 31 år 1976.

RESULTATET AV DE TILL REGERINGEN UNDER ÅR 1975 AVLÅTNA SKRIVELSENA

Av verksamhetsberättelsen för år 1975 framgår att revisorerna under detta år har avlatit nio skrivelser till regeringen med anhållan om vissa åtgärder. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för resultatet av de sålunda gjorda framställningarna.

Central personaladministration och administrativ utveckling

I detta ärende har revisorerna föreslagit en utredning av frågan om den statliga personaladministrationens centrala organisation.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har i en skrivelse från budgetdepartementet uppgetts, att frågan för närvarande övervägs inom departementet.

Bidrag till kommunala undervisningssjukhus

I detta ärende har revisorerna hemställt dels att frågan om grunderna för beräkning av den investeringsersättning som staten lämnar kommunala sjukvårdshuvudmän i vissa fall närmare utreds, dels att den statliga tillsynsorganisationen på området snarast möjligt ses över.

Regeringen har den 9 december 1976 beslutat att revisorernas skrivelse skall överlämnas, såvitt avser beräkning av investeringsersättning, till statens förhandlingsnämnd för den åtgärd som nämnden kan finna erforderlig och, såvitt avser den statliga tillsynsorganisationen inom detta område, till

hälso- och sjukvårdsutredningen att övervägas vid fullgörande av utredningens uppdrag.

Förhindrande av olyckshändelser inom krigsmakten

I detta ärende har revisorerna hemställt att vissa synpunkter som anlagts på frågan om möjligheterna att ytterligare nedbringa antalet olycksfall inom krigsmakten måtte delges vederbörande myndigheter m. fl., att beaktas i det fortlöpande arbetet.

Regeringen har den 4 december 1975 beslutat att överlämna revisorernas skrivelse med bilagor för beaktande till överbefälhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets materielverk och yrkesskadestatistikutredningen.

Vuxenutbildningen

I detta ärende har revisorerna gjort det allmänna uttalandet, att man vid en totalbedömning av vuxenutbildningsreformens utfall inte bör överbetona möjligheten av att skillnaden i utbildningsstandard mellan olika generationer helt utjämnas. Revisorerna har vidare gett uttryck åt den uppfattningen, att ett ökat samarbete mellan de myndigheter, kommuner och organisationer som verkar inom vuxenutbildningen skulle öppna en väg för bättre utnyttjande av anslagna medel och att det därför bör ankomma på skolöverstyrelsen och på vederbörande kommunala myndigheter att verka för att studieförbunden i ökad utsträckning får tillgång till det reguljära skolväsendets lokaler och andra utbildningsresurser. Slutligen har revisorerna föreslagit att skolöverstyrelsen företar en utförlig analys av elevsammansättningen vid statens skolor för vuxna, särskilt i fråga om ålder, hemort och utbildningssyfte, samt utreder i vad mån kommunerna har möjligheter och intresse att erbjuda de speciella utbildningsformer som eventuellt inte redan står till buds.

Enligt beslut i utbildningsdepartementet den 11 december 1975 har ärendet överlämnats till skolöverstyrelsen för handläggning.

Den statliga lokalförsörjningen

I detta ärende har revisorerna föreslagit vissa åtgärder för en effektivisering av den statliga lokalförsörjningen.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har expeditionschefen i budgetdepartementet lämnat följande upplysningar.

Riksdagens revisorer har uttalat att frågan om en förbättrad samordning av den statliga lokalplaneringen bör utredas. Det ankommer på de fastighetsfondförvaltande myndigheterna att själva initiera och skapa lämpliga former för samråd sinsemellan. Någon regeringens åtgärd har därför inte ansetts påkallad. Enligt vad som har inhämtats har åtgärder i linje med vad revisorerna har efterlyst redan vidtagits. Därvid har samrådet utvidgats till att omfatta även affärsverk och icke-statliga organ som försäkringskassorna.

Efter förslag av regeringen (prop. 1975/76: 125) har riksdagen anvisat ytterligare medel till projektering och markförvärv i syfte att öka reserven av byggprojekt — främst för länsförvaltningarna — avsedda att utföras vid tidpunkt som är lämplig med hänsyn till sysselsättningsläget. Utrymmet för investeringar i avsikt att öka andelen statsägda lokaler inom det disponerade lokalbeståndet bestäms slutligt av allmänna budgetpolitiska överväganden.

Vad riksdagens revisorer har uttalat om att lokalkostnader och behovet av lokalförändringar i samband med organisationsförändringar bör uppmärksammas så tidigt som möjligt i beslutsprocessen beaktas inom ramen för arbetet med en reviderad handläggningsordning för statliga lokalförslagsärenden.

Frågor om bl. a. anslagssystem och värdering av verkskapitalet har behandlats även av budgetutredningen och prövas i anslutning till behandlingen av budgetutredningens övriga förslag.

Restaurering av byggnadsminnesmärken

I detta ärende har revisorerna framfört kritiska synpunkter på förfarandet vid restaurering av byggnadsminnesmärken. Utgångspunkten för kritiken har varit vissa vid granskningen av hithörande förhållanden gjorda iakttagelser, avseende dels underlåtenhet hos några myndigheter att föranstalta om föreskriven prövning innan byggnadsarbetena sätts i gång, dels knappheten på för beredskapsarbeten lämpliga objekt och konsekvenserna därav för planering och projektering, dels ock brister i fråga om löpande tillsyn och efterkontroll av arbeten och kostnader.

Genom beslut den 20 maj 1976 har regeringen förordnat, att avskriffter av handlingarna i ärendet skall för övervägande överlämnas till utredningen om formerna för stödåtgärder för vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och till arbetsgruppen för översyn av formerna för handläggning av statliga byggnadsärenden.

Viss utbildning inom kulturområdet

I detta ärende har revisorerna lagt fram förslag om viss effektivisering och rationalisering av utbildningen på kulturområdet.

Revisorernas skrivelse har anmälts i 1975/76 års budgetproposition under anslagspunkten för statens scenskolor. Föredragande statsrådet har därvid förordat att en översyn skall göras av den sceniska utbildningen och att översynen skall omfatta både grundutbildningen och fortbildningen inom det område som scenskolorna nu ansvarar för. Frågan om dimensionering av utbildningen skall också prövas. Riksdagen har beslutat i enlighet med budgetpropositionens förslag.

Regeringen har sedermera beslutat att ge statens kulturråd och dåvarande universitetskanslersämbetet i uppdrag att i samråd göra den avsedda översynen.

Kulturrådet och universitetskanslersämbetet har i gemensam rapport, ingiven i samband med anslagsframställningarna för statens scenskolor för

budgetåret 1977/78, redovisat resultatet av den hittills genomförda delen av översynen.

Sveriges försörjningsberedskap

I detta ärende har revisorerna utvecklat vissa synpunkter på frågan om planläggningen av och det framtida arbetet med den ekonomiska försvarsberedskapen. Revisorerna har bl. a. uttalat

- att det kan sättas i fråga om inte större hänsyn till totalförsvarets krav bör tas vid ställningstaganden i frågor som berör samhällsutvecklingen på det civila området
- att möjligheterna för de inom det ekonomiska försvaret verkande myndigheterna att på ett tidigt stadium påverka samhällsutvecklingen bör förbättras
- att den ständigt pågående utvecklingen inom olika samhällssektorer påverkar förutsättningarna för verksamheten inom det ekonomiska försvaret, vilket kräver oftast omfattande och komplicerade ekonomiskt statistiska utredningar
- att införande av sådan prognosstatistik bör övervägas
- att det är angeläget att en för olika försörjningsområden med hänsyn till totalmålet väl balanserad beredskapsnivå upprättas samt att statsmakterna mera konkret bör ange beredskapskraven för olika varu- och tjänsteområden samt att
- en översyn av behovet av resurser för de myndigheter som tar del av det ekonomiska försvarets planeringsverksamhet bör genomföras.

Uttalandena grundar sig på en i ärendet gjord undersökning, vars resultat på sedvanligt sätt har redovisats i en granskningspromemoria.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har handläggande tjänsteman vid vederbörande organisationsenhet inom handelsdepartementet lämnat följande upplysningar.

Riksdagens revisorer remitterade under år 1975 granskningspromemorian till bl. a. överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Jag har inhämtat att övriga myndigheter inom det ekonomiska försvaret har blivit informerade om granskningspromemorians innehåll.

De av riksdagens revisorer i skrivelsen den 11 december 1975 framförda synpunkterna har således varit väl kända för planerande myndigheter inom det ekonomiska försvaret.

I den programplan för det ekonomiska försvaret som hösten 1976 inlämnades till regeringen återfinns också vissa av de synpunkter som riksdagens revisorer framfört. Bl. a. framhålls vikten av ett balanserat ekonomiskt försvar och att personalförstärkningar bedöms nödvändiga.

Aven i 1974 års försvarsutrednings betänkande "Säkerhetspolitik och totalförsvaret" (SOU 1976: 5) återfinns flertalet av riksdagens revisorers påpekanden. Att så är fallet är naturligt med hänsyn till att experter på överstyrelsen för ekonomiskt försvar m. fl. myndigheter med god kännedom om nämnda granskningspromemoria har deltagit i försvarsutredningens arbete.

I ÖEF-utredningens betänkande "Ny organisation för ÖEF" (H. Ds 1976: 4) framförs bl. a. krav på viss personalförstärkning. Särskilt framhålls behovet av ökade resurser för metodstudier.

Som en del i förberedelserna för 1977 års totalförsvarsbeslut bereds i regeringskansliet bl. a. nämnda utredningar. Det är f. n. omöjligt att säga i vilken utsträckning riksdagens revisorers synpunkter kan komma att beaktas i detta totalförsvarsbeslut. Det är emellertid min uppfattning att revisorernas synpunkter har fått en framträdande plats i de överväganden som hittills skett på det ekonomiska försvarets område.

Avgiftsbeläggning av statliga bilplatser

I detta ärende har revisorerna uttalat kritik mot vissa statliga myndigheter för deras uraktläenhet att efterkomma Kungl. Maj:ts beslut den 6 november 1970 om avgiftsbeläggning av bilparkering vid statliga arbetsplatser. Härtill har revisorerna knutit några förslag till denna frågas ordnande för framtiden.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har expeditionschefen i budgetdepartementet anfört följande.

Riksdagens revisorer har förutsatt att avgiftsbeläggning av statliga parkeringsplatser enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 november 1970 snarast genomförs generellt samt förordat att frågan om att överlåta ansvaret för genomförandet på en statlig myndighet utreds.

Byggnadsstyrelsen har därefter den 5 april 1976 redogjort för den hittillsvarande försöksverksamheten enligt Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut. Styrelsen har samtidigt redovisat förslag om den fortsatta verksamheten. Svenska kommunförbundet har den 3 september 1976 anfört synpunkter gällande riktlinjer för verksamheten. Frågorna övervägs f. n. i regeringens kansli.

Riksdagens revisorers remissyttrande till riksdagens konstitutionsutskott den 11 mars 1976 över motionen 1975/76:928 av herr Fagerlund m. fl. om riksdagens revision av statsförvaltningen

Genom remiss den 3 februari 1976 har riksdagens konstitutionsutskott berett riksdagens revisorer tillfälle att avge yttrande över motionen 1975/76:928 av herr Fagerlund m. fl. Motionen utmynnar i ett förslag om en utredning av den framtida organisationen av riksdagens revision av statsförvaltningen. Som allmänt motiv härför hänvisar motionärerna till önskvärdheten av ett vidgat parlamentariskt engagemang i och inflytande över granskningsarbetet. Enligt motionärerna kan detta mål nås blott genom en omläggning av nu tillämpat förfarande, innebärande en övergång till en inom riksdagsutskotten verkställd revision av statsförvaltningens skilda grenar. Ett utkast till en sådan organisation görs i motionen.

Med anledning av det sålunda framställda yrkandet vill revisorerna inledningsvis erinra om att frågan om riksdagens revision av statsverksamheten senast behandlades av statsmakterna i samband med 1973 års författningsreform. I sitt huvudbetänkande (SOU 1972:15, s. 116) hade grundlagberedningen berört de möjligheter som förelåg för riksdagen att genom de nya fackutskotten följa utfallet av fattade beslut. En granskning av detta slag skulle enligt beredningen kunna präglas av en större kontinuitet än den punktkontroll som utövades av riksdagens revisorer. Då det inte kunde bedömas i vad mån utskottens verksamhet skulle komma att inverka på revisorernas uppgifter och arbete, hade emellertid beredningen beträffande revisorerna inte föreslagit några större materiella ändringar av praktisk betydelse.

I den proposition (1973:90) som låg till grund för riksdagens påföljande år bekräftade beslut sade sig föredragande departementschefen dela den av grundlagberedningen framförda åsikten om riksdagsutskottens möjligheter i nyss berört avseende. I anslutning härtill uttalade departementschefen följande (s. 226).

Jag ser emellertid även ett betydande värde i att en kontroll av den expanderande statliga verksamheten kan utövas av ett i förhållande till statsförvaltningen helt fristående och självständigt organ av den typ som den nuvarande riksdagsrevisionen representerar. Ett sådant särskilt revisionsorgan torde för riksdagens del ha en speciell uppgift att fylla i fråga om information och granskning i ämnen som berör flera förvaltningsgrenar eller

förvaltningen över huvud taget och som inte lämpligen kan behandlas i de separata fackutskotten. Liksom beredningen anser jag att nuvarande bestämmelser om riksdagens revisorer i det väsentliga bör kvarstå oförändrade. — — —

Mot detta uttalande hade riksdagen intet att erinra. De däri angivna principerna för verksamheten, starkt understrukna av konstitutionsutskottet i dess betänkande 1974: 65 (s. 7), har också varit bestämmande för utformningen av revisorernas nya instruktion (SFS 1974: 1036), vilken trädde i kraft den 1 januari 1975. I enlighet härmed uppmärksammar revisorerna numera framför allt förhållanden som har betydelse för hela statsförvaltningen eller eljest är av större intresse. En bestämd karaktärsskillnad mellan riksdagens revisorer och det under regeringen lydande riksrevisionsverket, vars granskning företrädesvis avser en vertikalt inriktad förvaltningsrevision, har därmed åstadkommits.

Revisorerna kan inte finna att motionärerna har anfört några omständigheter som ger riksdagen anledning att ompröva sin endast för något år sedan intagna ståndpunkt i frågan om den parlamentariskt förankrade revisionen av statsförvaltningen. Såsom närmare skall visas i det följande måste tvärtom flera olägenheter anses vara förbundna med den organisation och den inriktning av verksamheten som motionärerna uttalar sig för. Revisorerna kan ej heller dela motionärernas uppfattning, att en fast parlamentarisk ledning av granskningsarbetet inte skulle vara möjlig inom ramen för nuvarande ordning. En sådan möjlighet finns och utnyttjas även, men det är givet att formerna för det personliga engagemanget från de riksdagsvalda ledamöternas sida kan utvecklas och förändras allteftersom ökad erfarenhet vinnas av den djupgående omvandling som statsrevisionen har undergått under senare tid. Det är också mot bakgrunden härav som den av revisorerna i följd tillsatta och av motionärerna omnämnda utredningen har fått i uppdrag att, jämte annat, överväga inom revisionen nu tillämpade utredningsrutiner. Syftet därmed har i direktiven angetts vara att ledamöterna skall tillförsäkras största möjliga insyn i och kontroll av granskningsarbetet.

Den av motionärerna förordade revisionsmodellen innebär en fortlöpande granskning av statsförvaltningens olika sektorer i enlighet med den administrativa indelning som gäller för riksdagens utskottsorganisation. Den parlamentariska revisionen skulle därmed till sin allmänna uppläggning få samma karaktär som riksrevisionsverkets granskning, d. v. s. bedrivas som en vertikalt inriktad förvaltningsrevision. I stället för att som nu komplettera varandra skulle riksdagens revision och regeringens revision komma att direkt konkurrera med varandra, med betydande risker för dubbelarbete och svårbemästrade avvägningsproblem som följd. Detta skulle knappast bli till gagn för granskningens effektivitet eller befordra en rationell hushållning med de resurser som ställs till förfogande för ändamålet. Det är över huvud taget svårt att förstå hur den av motionärerna anbefallda

modellen skulle kunna praktiskt förverkligas med mindre hela den statliga revisionen omgestaltades, en fråga som motionärerna dock ej går in på.

Utgångspunkten för motionärernas förslag är, som nämnts, en önskan om att förtroendemännens medverkan i den revision som har riksdagen till huvudman skall stärkas och breddas. Enligt förslaget skall detta önskemål tillgodoses genom att en revisionsavdelning om förslagsvis fem ledamöter utses inom varje utskott. Revisionsarbetet skall vara fast organiserat med regelbundna sammanträden och bedrivas efter en fastställd granskningsplan. Ledamöterna skall vara fortlöpande engagerade i granskningsarbetet.

Revisorerna skall i det följande återkomma till frågan om den moderna revisionsverksamhetens speciella karaktär och om konsekvenserna härav för de i granskningsarbetet medverkande. Redan här torde emellertid böra slås fast att ett personligt engagemang av det slag som motionärerna ivrar för inte är möjligt med mindre granskningsarbetet blir en huvuduppgift för vederbörande. Även om konstitutions- och lagutskotten med hänsyn till arten av på dem ankommande ärenden ställdes utanför den tänkta organisationen, skulle detta betyda att 70 av riksdagens ledamöter, d. v. s. var femte riksdagsledamot eller i de aktuella fallen var tredje utskottsledamot, skulle ha löpande förvaltningsrevision som sitt egentliga riksdagsarbete. Den tid och det intresse som dessa folkligt valda förtroendemän kunde ägna åt riksdagsarbete av sedvanligt slag, åt annat politiskt arbete, åt kommunalt arbete och åt kontakter med väljarkåren skulle alltså bli mycket begränsade. Det torde i sammanhanget få erinras om att ett icke ringa antal statsmyndigheter redan har utlokaliserats från Stockholm eller inom en nära framtid kommer att utlokaliseras därifrån, varför granskningsarbetet till viss del skulle få förläggas till annan plats än den där riksdagen normalt sammanträder. Enligt revisorernas åsikt är en anordning av detta slag, vilken torde sakna motsvarighet i andra länder med parlamentariskt styrelseskick, föga förenlig med riksdagsuppdragets speciella innebörd och förpliktelser.

Även om motionärerna sålunda ivrar för ett starkt personligt deltagande i granskningsarbetet från förtroendemännens sida, förutsätter de att även anställda tjänstemän skall behöva anlitas för detta arbete. Något konkret förslag till personalorganisation för den nyordnade riksdagsrevisionen läggs inte fram av motionärerna, som stannar vid att antyda några tänkbara lösningar. En försiktig beräkning ger dock till resultat att antalet tjänstemän av olika kategorier knappast kan understiga 70, om det vidsträckt granskningsområde som statsförvaltningen representerar i dag skall täckas. I jämförelse med den personalorganisation som är fastställd för riksdagens revisorer innebär detta en mycket betydande kostnadsstegring utan att likväl en däremot svarande effektivisering av verksamheten kan garanteras.

I detta sammanhang vill revisorerna erinra om följande.

I sitt förut omnämnda betänkande gick grundlagberedningen även in på frågan om förhållandet mellan riksdagens revisorers verksamhet och annat riksdagsarbete. Anledningen härtill var ett förslag av 1970 års revisionsutredning, innebärande att finansutskottet genom hänvändelser till riksdagen skulle kunna påfordra, att revisorerna anlätades för särskilda utredningar. Sin standpunkt härutinnan angav grundlagberedningen sålunda (s. 211).

I fråga om kontakten mellan riksdagens revisorer och det löpande riksdagsarbetet synes någon institutionell åtgärd inte påkallad. Riksdagen kan – på förslag av t. ex. utskott – ge revisorerna särskilda utredningsuppdrag. I praktiken måste dock återhållsamhet iaktas härvidlag. I annat fall skulle revisorernas arbete kunna förtryckas.

Revisorerna finner det för sin del naturligt, att riksdagen som ett led i det löpande arbetet anlitar sina revisorer för undersökningar av sådana frågor som den önskar få särskilt belysta. För den verksamhet som ankommer på revisorerna kan det vidare vara till nytta, att revisorerna får ta del av sådana under utskottens arbete gjorda iakttagelser som kan tjäna som granskingsuppslag i den fortgående förvaltningskontrollen. I nu angiven mening ställer sig revisorerna positiva till den av motionärerna framförda tanken, att statsrevision och utskottsarbete skall knytas närmare varandra, och anser att frågan ytterligare bör prövas i samband med den utredning som revisorerna själva har tillsatt. Revisorerna vill dock samtidigt framhålla, att en breddning av utredningsverksamheten kräver en förstärkning av revisorernas redan nu hårt ansträngda personalresurser.

Frågan om de interna formerna för den under riksdagens huvudmannas ledning bedrivna revisionen tillmäts, såsom redan har berörts, stor betydelse i motionen. Revisorerna anser sig därför böra något närmare gå in på denna fråga, särskilt som motionärerna inte tillräckligt synes ha beaktat omfattningen och karaktären av de krav på insatser som modern revision ställer.

När riksdagens revisorer kom till som institution i samband med 1809 års författningsomdanning baserades verksamheten i allt väsentligt på en granskning av räkenskaper och andra redovisningshandlingar, vilket innebar ett mången gång mycket detaljerat kontrollarbete vari revisorerna personligen tog del. Denna revisionsmetod gick att upprätthålla så länge statsbudgeten var av ringa räckvidd, så länge statsmyndigheterna var fåtaliga, så länge de administrativa formerna var enkla och så länge granskningen var en till tiden begränsad förrättning.

De angivna förutsättningarna förelåg under en relativt lång tidsperiod, och man kan säga att en av de riksdagsvalda förtroendemännen personligen bedrivna granskning av myndigheternas löpande räkenskaper utgjorde den typiska 1800-talsmodellen för statsrevisionen. I samma mån som statsverksamheten växte i omfång och antog alltmer komplicerade former, i samma mån blev det dock allt svårare att lägga enbart olika slags redovis-

ningshandlingar till grund för den förvaltningskontroll som ankom på revisorerna. Bundenheten vid räkenskaperna upphörde också efter hand och därmed revisorernas deltagande i själva granskningsarbetet, har liktydigt med de undersökningar genom vilka underlaget för de revisionella bedömningarna togs fram. Denna process var i sin helhet avslutad vid tiden för andra världskrigets utbrott, d. v. s. för ca 40 år sedan.

Under de senaste decennierna har statsverksamheten ytterligare expanderat, varjämte administrativa styrsystem och redovisningsmetoder av alltmer avancerat slag har tagits i bruk för det praktiska förvaltningsarbetet. Det är därför betydligt besvärligare i dag inte bara att få en överblick över den samlade statsverksamheten utan också att få en inblick i de mångskiftande förvaltningsgrenarna och till dessa knutna myndigheter av olika slag. En på sakliga bedömningar inriktad revision av denna verksamhet, vare sig den har formen av tväradministrativa undersökningar som hos riksdagens revisorer eller tar sikte på förvaltningsrevisionella undersökningar av enskilda myndigheter som hos riksrevisionsverket, kräver ett inträngande och tidsödande granskningsarbete, baserat på gedigna förvaltningskunskaper, detaljkännedom om olika administrativa system, utredningsskicklighet och analytisk förmåga. En sådan granskning kan inte fullgöras som en bisyssla utan har karaktären av ett fortlöpande heltidsarbete.

Det sagda innebär självfallet inte, att enbart professionellt skolade tjänstemän skulle kunna anförtros utredningsarbete av nu avsett slag. På grund av sin erfarenhet av och sin kännedom om det offentliga livet får tvärtom en ledamot av riksdagen anses ha speciella förutsättningar därför. Revisionellt utredningsarbete av nu vedertagen och tillämpad modell fordrar emellertid, såsom tidigare har påpekats, sådana insatser av tid att det svårligen går att förena med de speciella förpliktelser som riksdagsuppdraget medför.

Det sagda innebär ej heller att företrädarna för det direkt parlamentariska inslaget i den under riksdagens huvudmannaskap bedrivna revisionen skulle behöva vara utestängda från det reella inflytandet över det löpande granskningsarbetet blott därför att de inte längre tar personlig del i och inte utan eftersättande av andra viktiga uppgifter kan ta personlig del i detta arbete. Tvärtom står många möjligheter härtill öppna, även om andra lösningar än de som föresvävar motionärerna måste sökas. Problemet är mindre en fråga om vem som rent fysiskt skall göra en viss utredning än en fråga om det sätt på vilket ledningen, kontrollen och redovisningen av utredningsarbetet skall vara ordnade. Revisionsverksamheten har som nämnts undergått stora förändringar under senare tid, och det gäller nu närmast att genom en anpassning till de ändrade förutsättningarna finna ändamålsenliga former för utövandet av de beslutsfunktioner som även i en statsrevision av modernt snitt måste finnas samlade hos de riksdagsvalda förtroendemännen. I anslutning till den tidigare berörda översyn av verksamheten som nu görs på revisorernas initiativ övervägs inom revisio-

nen nya former för ledningen, kontrollen och redovisningen av granskningsarbetet, och revisorerna hyser gott hopp om att det skall bli möjligt att nå fram till lämpligt avvägda lösningar av hithörande spörsmål. I avvaktan på resultatet därav synes frågan om riksdagens revision av statsförvaltningen inte nu böra ytterligare utredas.

Avslutningsvis vill revisorerna framhålla, att även ett personligt engagemang av det slag som revisorerna genom sitt eget utredningsuppdrag strävar efter att få till stånd förutsätter en bestämd insats av tid från de riksdagsvalda förtroendemännens sida. Därav följer att revisionsarbetet inte utan men för verksamheten kan skjutas i bakgrunden för annat riksdagsarbete. Erfarenheten visar dock att en intressekonflikt emellanåt uppstår på grund av att revisorerna i regel också är ordinarie utskottsledamöter. Hur denna fråga lämpligen bör lösas, förtjänar enligt revisorernas mening att närmare övervägas i lämpligt sammanhang.

Med hänvisning till anförda synpunkter och omständigheter får revisorerna avstyrka bifall till det i motionen 1975/76: 928 framställda yrkandet.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 12 februari 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 6/1975 angående effekterna av förvaltningslagen jämte däröver avgivna remissyttranden

Bestämmelserna i förvaltningslagen har kommit till stand främst med tanke på rättssäkerheten. Hänsyn har därvid tagits framför allt till förhållandena i första instans. Vid förarbetena till förvaltningslagen har vikten av korta, enkla och lättöverskådliga bestämmelser framhållits. För att den rätta effekten skall ernas har förvaltningslagen sålunda begränsats till de från rättssäkerhetssynpunkt väsentliga spörsmålen. Säsom föredragande departementschefen har understrukit i propositionen 1971: 30, representerar förvaltningslagen allenast en minimistandard i fråga om handläggningen av förvaltningsärenden. Atskilliga förfarandefrågor lämnas olösta i lagen. Det har emellertid förutsatts att förvaltningslagen – sedan erfarenheter vunnits om tillämpningen av den – senare kan komma att byggas ut med ytterligare regler.

Riksdagens revisorer har funnit det vara av intresse att närmare undersöka förvaltningslagens effekter på förvaltningsförfarandet vid statsmyndigheterna och på myndigheternas administrationskostnader. Revisorerna har därför – sedan förvaltningslagen varit i kraft under en tid av omkring två och ett halvt år – låtit inhämta uppgifter och upplysningar från ett 25-tal statsmyndigheter om verkningarna av förvaltningslagens införande. Resultatet av undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, över vilken justitiekanslern (JK) och riksdagens ombudsmän (JO) yttrat sig.

Granskningspromemorian och avgivna remissyttranden är säsom bilagor (bil. 1–3) fogade vid denna skrivelse.

De från myndigheterna införade uppgifterna har avsett om införandet av förvaltningslagen

påverkat handläggningsrutinerna.

medfört förändringar i handläggningstiderna.

medfört personalförändringar och

medfört ökade eller minskade administrationskostnader.

I fråga om *handläggningsrutinerna* framgår av de inhämtade uppgifterna att många myndigheter redan före tillkomsten av förvaltningslagen har tillämpat de principer som lagen ger uttryck för. Förvaltningslagens införande

de har därför ej i högre grad påverkat handläggningsrutinerna hos dessa myndigheter. Övriga myndigheter redovisar ändringar i handläggningsrutinerna, främst beroende på den i 15 § förvaltningslagen föreskrivna kommunikationsskyldigheten. Även förvaltningslagens 17 §, som föreskriver motiveringsskyldighet, och 18 §, som fastställer underrättelseskyldighet samt skyldighet att meddela besvärshänvisning m. m., har påverkat de administrativa handläggningsrutinerna.

I fråga om *handläggningstiderna* anser endast en myndighet att handläggningstiderna generellt har förkortats. I stort sett oförändrade handläggningstider redovisas av ett tiotal myndigheter. Övriga myndigheter åter anser att handläggningstiderna har förlängts på grund av den i 15 § förvaltningslagen föreskrivna kommunikationsskyldigheten. Förlängningen skattas till 1–4 veckor. Jämväl skyldigheten att motivera beslut (17 § förvaltningslagen) har enligt en myndighet medfört förlängda handläggningstider.

Beträffande frågan om införandet av förvaltningslagen medfört *personalförändringar* har många av de tillfrågade myndigheterna antingen besvarat frågan nekande eller uttalat att förvaltningslagen ej haft någon märkbar inverkan på personalbehovet.

Några myndigheter anmäler viss mindre av förvaltningslagen föranledd personalökning eller behov av personalökning.

Frågan om tillämpningen av förvaltningslagen medfört *ökade eller minskade administrationskostnader* har av många myndigheter besvarats antingen nekande eller, i några fall, med uttalandet att förvaltningslagen inte haft någon märkbar inverkan på kostnaderna. Ett tiotal myndigheter har anmält att ökade administrationskostnader uppkommit men att storleken av dessa kostnadsökningar inte har kunnat beräknas.

Förvaltningslagen syftar, som redan nämnts, främst till att stärka den enskildes rättsskydd inom den offentliga förvaltningen. Myndigheterna är också eniga om att förvaltningslagen får anses som en från såväl myndigheternas som allmänhetens synpunkt värdefull kodifiering av de regler som bör gälla för förvaltningsförfarandet. Sålunda framhåller t. ex. en myndighet att förvaltningslagen skapar stadga åt den administrativa beslutsprocessen i förvaltningen och ger ökad rättssäkerhet och bättre information. Enligt en annan myndighet ger förvaltningslagens bestämmelser uttryck för krav som inte kan undvaras för att ärendena skall kunna handläggas under tillbörligt iakttagande av rättssäkerhetens krav. Nämnas må att socialförsäkringsutskottet i sitt betänkande 1974: 27 har uttalat, att genom förvaltningslagens bestämmelser tillfredställande garantier skapats för att felaktiga beslut skall kunna förhindras eller undanröjas.

Det har självfallet inte kunnat undvikas att införandet av förvaltningslagen medfört merarbete och ökade kostnader för myndigheterna. Såsom en myndighet framhåller uppväger emellertid den ökade rättssäkerhet som förvaltningslagen lett till väl det merarbete som tillämpningen av lagen förorsakat. Då merkostnader som är föranledda av införandet av förvaltnings-

lagen inte särskilt redovisas hos myndigheterna, har kostnaderna i fråga inte ens tillnärmelsevis kunnat uppskattas av revisorerna. Av myndigheternas yttranden framgår emellertid att de ökade administrationskostnaderna torde vara av relativt liten omfattning. Myndigheternas merarbete och merkostnader får därjämte enligt revisorernas mening förutsättas tendera att minska i den mån myndigheterna genom ökad erfarenhet och erhållen vägledning vunnit bättre kännedom om den rätta innebörden av bestämmelserna i förvaltningslagen.

Vissa av de myndigheter från vilka uppgifter inhämtats har i samband härmed avgivit förslag till ändring i förvaltningslagen eller i annan författning. Dessa förslag och revisorernas ställningstaganden till dem redovisas i det följande.

1. När myndighet har att göra med någon som ej behärskar svenska språket eller är allvarligt hörsel- eller talskadad, får myndigheten enligt 9 § förvaltningslagen vid behov anlita tolk. Såsom framgår av förarbetena till förvaltningslagen avses med uttrycket tolk både den som tolkar muntligen från ett språk till ett annat och den som gör en skriftlig översättning av en handling. Bestämmelsen får enligt föredragande departementschefens mening ses som en rekommendation till myndigheterna att anlita tolk när det behövs (prop. 1970: 30, del 2, s. 381). Enligt statens invandrarverk tillämpas emellertid inte 9 § förvaltningslagen i sådan utsträckning som invandrarverket bedömer nödvändig. Detta kan enligt verket möjligen bero på paragrafens formulering. Enligt statens invandrarverk synes 9 § förvaltningslagen böra ändras så, att innebörden blir att tolk *bör* anlitas vid behov i stället för *får* anlitas vid behov. I granskningspromemorian har anförts att rättssäkerhetskravet synes tala för det av statens invandrarverk framförda förslaget om ändring av 9 § förvaltningslagen men att det kan sättas i fråga om inte uttrycket "får myndigheten vid behov anlita tolk" bör utbytas mot "skall myndigheten vid behov anlita tolk". JK har uttalat att han inte har någon erinran mot det i granskningspromemorian framlagda förslaget till lydelse av 9 § förvaltningslagen. Revisorerna instämmer liksom JO i att det borde föreligga en skyldighet för myndighet att vid behov anlita tolk. Såsom JO påpekar i sitt remissyttrande är tillgången på tolkar emellertid för närvarande inte så stor att denna tanke kan realiseras fullt ut i praktiken. Med hänsyn härtill bör enligt revisorernas mening 9 § förvaltningslagen tills vidare ändras i enlighet med statens invandrarverks förslag.

I överensstämmelse med i granskningspromemorian framfört förslag synes det revisorerna lämpligt att en informationsskrift utformas, vilken kortfattat anger förvaltningslagens huvudregler och bl. a. innefattar uppgifter om föreliggande möjligheter att föra talan mot myndighets beslut. Skriften i fråga bör avfattas på de språk som är vanligast förekommande bland invandrarna och tillställas invandrare som är part i förvaltningsärende.

2. Socialstyrelsen föreslår, att i förvaltningslagen intas en särskild bestämmelse om skyldighet för myndighet att – om handläggningstiden av

ett ärende förutses bli lång – förlöpande hålla part underrättad om utvecklingen av ärendet, om anledningen till den utdragna handläggningstiden och om den tidpunkt när beslut i ärendet kan fattas m. m. I granskningspromemorian erinras om att föredragande departementschefen i propositionen 1971:30 (del 2, s. 389) har framhållit att det fick anses höra till myndighets allmänna serviceplikt att underrätta part om att ärendes avgörande med hänsyn till företagen remiss kunde komma att dra ut på tiden samt att det därför knappast krävdes något omnämnande härav i lagtexten. Revisorerna är emellertid liksom JO i remissyttrandet av den uppfattningen att det kan vara av värde att särskilda föreskrifter härom meddelas, varigenom vikten av underrättelse understryks. Föreskrifterna kan – såsom förordas, av JO – tas in i servicecirkuläret eller eventuellt i allmänna verksamstadgan.

3. 1 12 § första stycket förvaltningslagen har fastställts den ordning som redan förut ansetts gälla som huvudregel i fråga om besvärshandlings ingivande, nämligen att besvärshandlingen skall tillställas besvärsmyndigheten. Med hänsyn till att värnpliktsverket och värnpliktsnämnden ofta har att avgöra ärenden om anstånd med värnpliktstjänstgöring i nära anslutning till inryckningsdagen – alltså vid en tidpunkt då varje dag varmed handläggningstiden kan förkortas är viktig – framhåller värnpliktsverket att det skulle vara värdefullt om besvärshandlingen i ärenden om anstånd fick tillställas beslutsmyndigheten (värnpliktsverket), som efter komplettering av besvärshandlingen hade att översända den till besvärsmyndigheten (värnpliktsnämnden).

Enligt granskningspromemorian synes skäl tala för värnpliktsverkets ifrågavarande förslag, som förutsätter ändring i 29 § andra stycket värnpliktslagen. JK har i sitt remissyttrande inte framfört någon erinran mot förslaget. JO framhåller i remissyttrandet att avsteg från den i 12 § förvaltningslagen stadgade ordningen för anförande av besvär bör göras endast om starka skäl talar härför. Den föreslagna ändringen beträffande besvärnsordningen i anståndsärenden – detsamma torde böra gälla ärenden om befrielse från värnpliktstjänstgöring – synes JO ägnad att genomsnittligt sett förkorta handläggningstiden. I de verkligt brådska fallen skulle man kanske, framhåller JO, vinna mer tid på att behålla den nuvarande ordningen, särskilt som värnpliktsverket 1976 omlokaliseras till Karlstad. Det synes nämligen inte uteslutet att värnpliktsnämnden samma dag som besvären inkommit kan per telefon e. d. inhämta erforderliga upplysningar för att omedelbart få i gång beredningen av ärendet. Möjligen bör ändringen inte genomföras förrän bilden i detta hänseende förtydligats något. Ett annat förhållande som enligt JO kan tala mot att den föreslagna ändringen nu genomförs är det förslag till modifierad organisation av värnpliktsverket, som verket ingivit till regeringen den 29 september 1975 och som kan medföra ändringar i berörda och andra bestämmelser i värnpliktslagen. JO framhåller vidare att en ändring av besvärnsordningen på föreslaget sätt bör

föranleda införande i värnpliktslagen av en bestämmelse motsvarande den i 20 kap. 13 § andra stycket lagen (1962: 381) om allmän försäkring samt att det administrativt bör föreskrivas att besvärshandling m. m. skyndsamt skall insändas till värnpliktsnämnden.

Jämväl revisorerna är av den uppfattningen att den föreslagna ändringen av besvärsordningen i ärenden om befrielse från värnpliktstjänstgöring enligt 5 § första stycket och om anstånd med tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941: 967) är lägnad att genomsnittligt sett förkorta handläggningstiden. En omläggning av besvärsordningen på förslaget sätt förutsätter som nämnts ändring i 29 § andra stycket värnpliktslagen. Enligt revisorernas mening bör ställning i denna fråga tas i samband med prövningen av de övriga ändringar i värnpliktslagen som kan föranledas av den pågående omorganisationen av värnpliktsverket.

Enligt 18 § förvaltningslagen skall part underrättas om vad han har att iakta vid talan mot beslut som uppenbarligen går honom emot. I granskningspromemorian uttalas, att det är av vikt att myndighet, då den underrättar part om vad han har att iakta vid talan mot beslut, klart anger på vad sätt parten har att föra denna talan, t. ex. genom besvär hos kammarrätten i Stockholm eller genom att talan förs med tillämpning av bestämmelserna i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister. Benämningen besvärshänvisning bör enligt granskningspromemorian förbehållas de fall då beslutet kan överklagas genom besvär. Revisorerna liksom JO i remissyttrandet instämmer i dessa uttalanden.

Det synes revisorerna lämpligt att, såsom förordas i granskningspromemorian, de centrala förvaltningsmyndigheterna, var och en för sitt verksamhetsområde, utarbetar tillämpningsanvisningar till förvaltningslagen. Om central förvaltningsmyndighet har sig regionala eller lokala myndigheter underställda, bör anvisningarna – inte minst för att en så vitt möjligt likformig tillämpning skall ernås – omfatta förvaltningslagens tillämpning även vid de underställda enheterna.

JO och JK har för närvarande, reellt sett, ställningen som självständiga tolkningsinstanser. De uttalanden som JO och JK gör i ärenden om förvaltningslagens tillämpning måste därför tillmätas särskild betydelse. I JO:s årliga ämbetsberättelser har emellertid dessa ärenden hittills redovisats endast i den mån de har bedömts vara av mera allmänt intresse.

Revisorerna vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen i samband med sitt under hösten 1975 fattade beslut om JO-ämbetets organisation och verksamhet har behandlat frågan, i vad mån särskilda åtgärder erfordrades för att JO:s uttalanden skulle få ett större informationsvärde. Till grund för riksdagens beslut låg ett av riksdagens JO-utredning avgivet betänkande, vari en viss uppdelning av ämbetsberättelsen hade föreslagits, så att de viktigare besluten kunde offentliggöras snabbare och minst tre gånger om året. Ombudsmännen borde dock endast en gång om året tillstålla riksdagen en redogörelse för sin verksamhet. Konstitutionsutskottet ansåg för

sin del att det borde överlämnas åt ombudsmännen att själva avgöra, huruvida det vore lämpligt att uppgifter om viktigare JO-beslut lämnades flera gånger om året.

I sitt remissyttrande över den i förevarande ärende upprättade granskningspromemorian har JO uttalat att det, om en uppdelning av ämbetsberättelsen genomförs, synes bli möjligt att publicera viktigare JO-avgöranden, bl. a. om tillämpningen av förvaltningslagen, inte bara snabbare än för närvarande utan också i något större utsträckning. Det blir nämligen då inte lika nödvändigt som nu att begränsa urvalet av utrymmesskäl. Revisorerna är av den uppfattningen, att en sådan uppdelning skulle få stor betydelse i informativt hänseende.

I granskningspromemorian uttalas att det bör övervägas om inte kortfattade referat av JO:s uttalanden i ärenden om tillämpningen av förvaltningslagen fortlöpande bör tas in i publikationen "Departementsnytt" (numera "Från Riksdag & Departement") för att tjäna till vägledning för myndigheterna. JK tillstyrker i sitt remissyttrande detta förslag med tillägg att även JK:s uttalanden bör kunna publiceras på angivet sätt. Inte heller JO har någon invändning mot att, vid sidan av publiceringen i ämbetsberättelserna, kortfattade referat fortlöpande tas in i tidskriften "Från Riksdag & Departement" eller i annan tidskrift, även om detta förutsätter en noggrann bevakning av alla aktuella beslut inom JO-expeditionen, vilket tar tid. JO framhåller dock, att det inte rimligen kan komma i fråga att alla JO:s beslut som på ett eller annat sätt har anknytning till förvaltningslagen återges. En sådan redovisning skulle kräva mycket utrymme och knappast fylla någon praktisk funktion. Även revisorerna finner det vara rationellt att kortfattade referat av JK:s och JO:s uttalanden i ärenden om tillämpningen av förvaltningslagen fortlöpande tas in i publikationen "Från Riksdag & Departement" eller i annan publikation. Härvid bör den av JO antydda begränsningen iakttagas.

Flera av de myndigheter från vilka uppgifter inhämtats har framhållit att antalet besvärärenden ökat kraftigt efter förvaltningslagens införande. Även hos regeringen har förmärkts en avsevärd ökning av antalet besvärärenden. Denna ökning kan framdeles tänkas medföra behov av regler som begränsar möjligheterna att gå till högsta instans i ärenden av mindre vikt. I detta hänseende kan erinras om bestämmelserna om prövningstillstånd i 54 kap. 9–10 §§ rättegångsbalken och i 35–36 §§ förvaltningsprocesslagen. Nu antydd begränsning av möjligheten att anföra besvär skulle enligt revisorernas mening väl stämma överens med rådande decentraliseringssträvanden inom förvaltningen.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 12 februari 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 8/1974 angående statsmyndigheternas omkostnader jämte däröver avgivna remissyttranden

Omkostnaderna inom den civila statliga förvaltningsverksamheten, såsom kostnaderna för resor, lokaler, städning, inventarier, databehandling m. m., har ökat starkt under senare år. Av riksrevisionsverkets (RRV:s) finansstatistiska redogörelser för utfallet av statens budget framgår att omkostnaderna på driftbudgeten för det civila området, försvarsområdet alltså ej medräknat, i runda tal stigit från 760 milj. kronor under budgetåret 1963/64 till 2 750 milj. kronor för budgetåret 1972/73 eller med i runt tal 2 000 milj. kronor. Relativt sett är ökningen ca 260 procent. De allmänna omkostnaderna i statsverksamheten har stigit jämförelsevis mer än andra slag av statsutgifter. Sålunda har utgifterna för löner och pensioner stigit med ca 140 procent, utgifterna för underhåll och reparationer med ca 110 procent och utgifterna för investeringar med ca 80 procent.

Riksdagens revisorer har låtit undersöka anledningen till denna ökning av omkostnaderna, eftersom det inte gått att få fram uppgifter därom ur RRV:s finansstatistik. Samtidigt har möjligheterna att vidta besparingsåtgärder inom området undersökts.

Resultatet av undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, benämnd Statsmyndigheternas omkostnader (nr 8/1974). Promemorian har i vanlig ordning remissbehandlats.

Promemorian, förteckning över avgivna remissvar, kopior av remissvaren och en i ärendet inom revisorernas kansli upprättad tilläggspromemoria biläggs (bil. 1–3).

Den genomförda granskningen, avseende omkostnadsökningen inom den civila statsförvaltningen under budgetåren 1963/64–1972/73, har visat att den totala omkostnadsökningen fördelar sig mycket olika på olika kostnadsslag och ändamål. Ser man enbart till utgiftssidan kan den redovisade omkostnadsökningen hänföras till prisökningar med ett belopp av 750 milj. kronor (38 procent) och till volymökningar med ca 1 250 milj. kronor (62 procent). Till en del motsvaras prisökningarna av en viss ökning av redovisade överskott på driftbudgetens inkomstsida. Andra utgiftsökningar motsvaras delvis av ökade inkomster i form av avgifter uppburna i statens verksamhet. Den redovisade ökningen av omkostnaderna på driftbudge-

tens utgiftssida (ca 2 000 milj. kronor i löpande priser) motsvaras av ökade inkomster om sammanlagt ca 470 milj. kronor. Nettoökningen stannar vid ca 1 500 milj. kronor eller 220 procent, räknad på nettoomkostnaderna för budgetåret 1963/64.

Granskningen har visat att den nämnda bruttoökningen av omkostnaderna främst hänför sig till följande kostnadsslag, nämligen hyror (529 milj. kronor), inventarier (265), reseersättningar (190), tjänsteförsändelser (154), städning (90) och automatisk databehandling (90). Sammanlagt omfattar dessa poster ca 65 procent av omkostnadsökningen. Telefonkostnader och vissa andra smärre poster har tillsammans ökat med sammanlagt ca 200 milj. kronor, vilket motsvarar 10 procent av omkostnadsökningen. Omkring 500 milj. kronor eller 25 procent av omkostnadsökningen hänför sig till en restpost, omfattande kostnadsslag som inte är specificerade och utgifter som inte kan fördelas.

Grupperas omkostnadsökningen efter huvudändamål faller den största andelen på ändamålet utbildning (430 milj. kronor), varpå följer rätts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. (422), allmän förvaltning (390), näringslivets främjande (222) samt socialvård och socialförsäkring (170). Sammantagna bidrar dessa ändamålsgrupper med drygt 80 procent till omkostnadsökningen, allt mätt i löpande priser.

Möjligheterna att följa utvecklingen av olika kostnadsslag, såväl totalt som när det gäller olika ändamålsgrupper, är mycket små, då härför erforderliga uppgifter saknas i RRV:s statistik. Ett undantag utgör hyresposten, som räknat brutto har ökat med ca 530 milj. kronor eller med 355 procent under perioden. Den har dock undergått stora förändringar till följd av ändrade normer för hyressättningen genom övergång till ett system med marknadshyror, vilket försvårat meningsfulla jämförelser. Hyrespostens andel av omkostnadsökningen i löpande priser för hela perioden 1963/64–1972/73 skiftar för de olika ändamålsgrupperna och utgör för utbildningsområdet ca 45 procent, för rätts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. 34 procent, för allmän förvaltning 27 procent och för övriga ändamålsgrupper med hyresutgifter i genomsnitt 13 procent.

Analyseras utvecklingen av omkostnaderna med utgångspunkt i RRV:s sammanställning av omkostnader för civila ändamål på driftbudgetens utgiftssida, visar det sig att omkostnaderna, exklusive hyror, volymmässigt ökat med ca 1 050 milj. kronor. Av denna ökning faller den största delen, ca 85 procent, på ett fåtal ändamålsgrupper, såsom rätts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. samt allmän förvaltning (vardera ca 22 procent), utbildning (18), socialvård och socialförsäkring samt näringslivets främjande (vardera ca 12 procent). Denna utveckling synes kunna hänföras till de förändringar av organisatorisk art som genomförts i form av rätts- och polisväsendets förstatligande, utbyggandet av verksamheter inom den allmänna förvaltningen, främst av länsstyrelserna, utbyggandet av den högre utbildningen och forskningen, ökningen av arbetsmarknadsåtgärderna och vidtagna åtgärder till stöd för näringslivet.

Vissa ändamålsgrupper och myndigheter har haft en snabbare tillväxt än andra. Detta kommer bl. a. till synes i en större relativ omkostnadsökning i fasta priser. Sålunda har t. ex. omkostnaderna, räknade i fasta priser (texkl. hyror), för rätts- och polisväsendet, kriminalvård m. m. ökat med ca 240 procent, för allmän förvaltning med ca 160 procent, för utbildning med ca 150 procent samt för socialvård och socialförsäkring med ca 115 procent.

För enskilda kostnadslag har den relativa volymökningen på motsvarande sätt varierat. Enligt de uppgifter som räknats fram för hela den civila statsförvaltningen har ökningen varit störst när det gäller automatisk databehandling (900 procent), varpå följer reseersättningar (150) och inventarier (130). Utgiftsposten ofördelat och övrigt har ökat med drygt 100 procent.

Som redan nämnts har det huvudsakliga syftet med den genomförda undersökningen varit, att revisorerna därigenom skulle få anledningen till den fortlöpande ökningen av omkostnaderna klarlagd. På grund av brister i tillgängligt uppgiftsmaterial har dock undersökningen måst begränsas till en översiktlig analys av omkostnadernas omfattning och utveckling. Någon nämnvärd fördjupning av granskningen, exempelvis beträffande enskilda myndigheters eller myndighetsområdets omkostnader, har inte kunnat göras. Det har också visat sig svårt att bedöma huruvida omkostnadsökningarna stått i rimlig proportion till utbyggnaden och den ökade omfattningen av statsverksamheten. Än mindre har grund funnits för konkreta förslag till besparingsåtgärder. Rent generellt kan dock sägas att huvuddelen av redovisade omkostnadsökningar hänför sig till utbyggnad av statlig verksamhet, omstruktureringar i produktionsprocesser av olika slag, hyreshöjningar, lönekostnadsökningar och andra prisökningar som slagit igenom i omkostnadsposterna samt förändringar av bokföringsrutiner.

Vid remissbehandlingen av granskningspromemorian har några av de hörda myndigheterna framhållit att man genom att begränsa undersökningen till omkostnader för konsumtion bortsett från utbytbarheten mellan resursslag och från den inverkan som olika prisstegringstakt haft på valet av resursslag. Man borde ha försökt ställa de ökade totala kostnaderna mot bl. a. de effekter som resursinsatserna gett upphov till. Det har dock noterats att en sådan bedömning för närvarande inte ter sig meningsfull eller ens möjlig när det gäller hela statsförvaltningen utan synes kunna göras endast på myndighetsnivå.

Hos revisorerna utförda stickprovsundersökningar av olika myndigheters anslagsframställningar visar emellertid, liksom RRV:s förvaltningsrevisionella undersökningar, att myndigheterna endast i mycket ringa mån redovisar resultaten av sin verksamhet i kvantitativa termer. Detta bekräftas också av RRV:s sammanfattande slutrapport om försöksverksamheten med programbudgetering. Revisorerna vill därför understryka vikten av att de särskilda statsmyndigheterna intensifierar sitt arbete med att få fram

tillförlitliga kvantitativa bedömningar av sin verksamhet. Uppnådda resultat bör årligen redovisas för riksdagen i budgetpropositionen.

Med ledning av sådana bedömningar kan åtgärder vidtas både för effektivisering av och för besparingar inom statsförvaltningen. Men även andra möjligheter till besparingar inom myndigheterna bör tas till vara. Att utrymme härför finns bestyrks bl. a. av de initiativ som tagits inom televerkets centralförvaltning. En undersökning som där genomförts under medverkan av personalen i särskilda referensgrupper har lett till att arbetsuppgifter omfördelats eller slopats, varigenom kostnadssänkande rationaliseringar och förenklingar av administrativa rutiner kunnat nås.

Som exempel på möjliga besparingsåtgärder hänvisas i granskningspromemorian till det energisparande som universitetskanslersämbetet redovisat i sina anslagsframställningar för budgetåret 1975/76. Sålunda skall energiförbrukningen inom universitetsväsendet genom sparåtgärder ha minskat med i genomsnitt 30–40 procent under energikrisen utan att verksamheten eller användbarheten av lokalerna påverkats i nämnvärd grad. Genom inreglering av värme- och ventilationsanläggningarna och därmed eliminering av övertemperatur i lokalerna ävensom genom anpassning av belysningen till faktiska behov beräknas energibesparingar om 10–20 procent kunna göras. Ytterligare besparingar anses möjliga genom att lokaltemperaturen i allmänhet inte hålls högre än 20–21 grader. De extra personalinsatser som sådana åtgärder medför beräknas väl betala sig.

Besparingar torde även kunna nås när det gäller andra lokalkostnader, omfattningen av resor i tjänsten, kopiering och reproduktion, städning, tillvaratagande av pappersavfall etc.

Det synes angeläget att varje myndighet med relativt täta tidsintervaller ställer samman uppgifter om medelsförbrukningen och följer utvecklingen för de omkostnadsslag som myndigheten kan påverka. Med sådana uppgifter som underlag bör personalen vid myndigheten ges inflytande över omkostnadsutvecklingen i syfte att uppnå besparingar. Förslagsverksamhet på detta område bör särskilt uppmuntras och uppnådda resultat premieras.

I samband med den förevarande omkostnadsundersökningen har vissa konkreta frågor, avseende lokalbehovet på universitetsområdet och tillämpligt bedömningsunderlag vid beslut i ADB-frågor, aktualiserats. Även frågor av mer principiell art, avseende redovisningen av den statliga verksamheten, har uppmärksammats.

När det gäller lokalbehovet på universitetsområdet har det vid granskningen noterats att universitetens lokalutrymmen under budgetåren 1966/67–1972/73 ökat i större grad än antalet studerande och antalet lärare. Att lokaltätheten ökat i betydande utsträckning visar också det förhållandet att nära hälften av omkostnadsökningen inom universitetsväsendet under perioden 1963/64–1972/73 hänförs till kostnadsslaget hyror.

Med hänsyn till denna utveckling och till den nedåtgående trenden i antalet närvarande studerande vid universitet och högskolor har det i gransk-

ningspromemorian satts i fråga om inte utnyttjandet av universitetens och högskolornas lokaler, både gemensamma utrymmen och lärarutrymmen, borde undersökas och om inte, för den händelse ett oförsvärligt lågt utnyttjande av lokalerna konstateras, särskilda åtgärder för bättre utnyttjande borde vidtas. Lediga lokaler skulle t. ex. kunna tas i anspråk för undervisning på lägre stadier eller hyras ut för andra ändamål.

Förslaget har rönt blandad kritik vid remissbehandlingen. I bifogad tilläggspromemoria ges en närmare redogörelse för remissmyndigheternas synpunkter. Vidare lämnas kommentarer till vad som anförts vid remissbehandlingen.

Revisorerna vill erinra om att stora förändringar har inträffat på förevarande område sedan år 1963, vilket gäller såväl undervisningens volym och struktur som de studerandes förhållanden. Angivna omständigheter synes revisorerna väl motivera en undersökning av det sätt på vilket universitetens och högskolornas lokaler utnyttjas. En sådan undersökning skulle även utgöra ett naturligt led i en värdering av den satsning på den högre utbildningen som gjorts enligt statsmakternas beslut, främst åren 1963 och 1965. Byggnadsstyrelsen har också i sin publikation Lokalförsörjningsstudier 75 antytt behov av bättre planeringsunderlag.

En redovisning av det faktiska lokalutnyttjandet ter sig dessutom naturlig inför den nu förestående högskolereformen; bl. a. skulle redovisningen kunna utgöra planeringsunderlag för detaljutformningen av investeringsprogrammen.

Enligt revisorernas mening bör därför den i granskningspromemorian föreslagna utredningen av lokalsituationen inom universitetsområdet komma till stånd. Det kan övervägas om den inte lämpligen bör genomföras i samband med pågående utredning av den nuvarande organisationen för universitetens och högskolornas förseende med lokaler och utrustning (LUP-organisationen).

Riksdagens revisorer har tidigare vid flera tillfällen påtalat bristerna i de kalkyler som läggs till grund för beslut om övergång till system med automatisk databehandling (ADB). I samband med förevarande undersökning har starkt stegrade kostnader för ADB-verksamheten inom statsförvaltningen kunnat konstateras. Sålunda har det visat sig att dessa kostnader är den omkostnadspost som under tidsperioden 1963/64–1972/73 ökat mest, relativt sett, nämligen med 900 procent. Vid remissbehandlingen av granskningspromemorian har framkommit att såväl statskontoret som RRV arbetar med att klarlägga lönsamheten vid och effektiviteten i den statliga ADB-verksamheten. Revisorerna noterar detta arbete och avvaktar resultatet därav.

I de kalkyler som läggs till grund för beslut i ADB-frågor görs bl. a. jämförelser mellan kostnaderna för manuella rutiner och kostnaderna för motsvarande ADB-system. Vid dessa lönsamhetsberäkningar får grunderna för beräkningen av personalkostnaderna, särskilt vad den manuella

handläggningen beträffar, stor betydelse för utfallet av kalkylen. Enligt lämnade direktiv för upprättande av sådana kalkyler skall arbetsgivarens sociala kostnader, det s. k. lönekostnadspålägget (LKP), ingå i personalkostnaden. Även för bedömningen av de statliga personalkostnaderna i andra avseenden, såsom vid jämförelser med icke statliga rörelsegränar, har beräkningen av dessa kostnader betydelse. Lönekostnadspålägget skall enligt statsmakternas beslut behandlas som en utgift hos myndigheterna och vara ett steg mot en rättvisande redovisning av personalkostnaderna hos samtliga statsmyndigheter.

Den nu tillämpade metoden för framräkning av lönekostnadspålägget synes leda till att kostnaden för produktionsfaktorn arbete blir alltför stor i förhållande till kostnaderna för andra produktionsfaktorer. En överslagskalkyl som gjorts i samband med förevarande undersökning har sålunda gett till resultat, att statsverkets sociala kostnader budgetåret 1972/73 för den då aktiva personalen inom statsförvaltningen, de affärsdrivande verken dock undantagna men den statsunderstödda verksamheten medräknad, skulle motivera ett avsevärt lägre lönekostnadspålägg än det som debiterats (i procent av den totala lönesumman). Lönekostnadspålägget har sedermera höjts vid olika tillfällen men också reducerats för vissa myndigheter och anslag.

I granskningspromemorian har satts i fråga om man vid beräkning av personalkostnader skall belasta personalkontot i statsförvaltningen med större kostnader än de som en tillämpning av programbudgeteringens principer motiverar. En översyn av reglerna för beräkningen av lönekostnadspålägget föreslås därför.

Vid promemorians remissbehandling har statistiska centralbyrån (SCB), RRV och universitetskanslersämbetet (UKÄ) yttrat sig i denna fråga. SCB och RRV uppger sig inte dela den framförda uppfattningen om att lönekostnadspålägget för statliga tjänstemän är för högt beräknat. SCB anser att den privata sektorns omkostnader för sociala avgifter väl motsvarar lönekostnadspålägget på den statliga sidan. UKÄ instämmer däremot i den i granskningspromemorian framförda meningen att löneposten för nu tjänstgörande personal i statsförvaltningen inte bör belastas med ett större lönekostnadspålägg än det som svarar mot de faktiska kostnaderna för denna personal.

De vid remissbehandlingen framförda synpunkterna behandlas närmare i den förenämnda tilläggspromemorian. Där pekas vidare på den i kalkylen förefintliga skillnaden mellan avsättningarna för de framtida kompletteringspensionerna (10,8 procent) och avsättningarna för socialförsäkringsavgifterna till ATP (9,3 procent). Den sistnämnda avsättningen är som synes lägre än den förstnämnda, trots att de framtida utgifterna för kompletteringspensionerna torde böra vara avsevärt lägre än utgifterna för ATP-pensionen.

I den utredning som jämte annat föregick det nya systemet för beräkning

av statens pensions- och socialförsäkringskostnader (bilaga I i RRV:s och statens personalpensionsverks skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 december 1967) angavs att det nya systemet inte borde tillämpas under längre tid än två till tre år och att det borde omprövas, förutom rutinmässigt efter den angivna tiden, i anslutning till mera avsevärda ändringar i de förutsättningar som inverkade på beräkningarna. Särskilt ansågs det finnas anledning att revidera beräkningarna i händelse av en mera märkbar förändring av pensionsaldern för ett större antal anställda eller då ett bättre personalstatistiskt underlag förelåg. En sådan grund för översyn föreligger nu, när den allmänna pensionsaldern sänks till 65 år fr. o. m. den 1 juli 1976.

Enligt revisorernas mening bör med hänsyn till anförda omständigheter sättet för beräkning av lönekostnadspålägget ses över. Härvid bör de synpunkter som framförts i granskningspromemorian, i tilläggspromemorian och i remissyttrandena övervägas.

I granskningspromemorian tas vidare upp vissa frågor av mera teknisk natur rörande redovisningen av statens inkomster och utgifter, såsom redovisningen av utgifterna på olika kostnadslag, brutto- och nettoredovisning samt en finansstatistisk kostnadsredovisning av den statliga verksamheten som komplement till nuvarande redovisning av budgetutfallet. Frågorna behandlas närmare i den förenämnda tilläggspromemorian.

Därvid föreslagna åtgärder skulle enligt promemorian leda till att information snabbare kunde erhållas om olika kostnadselement i den statliga verksamheten, såsom kostnaderna för löner, traktamenten, resor, personalutbildning, städning, energiförbrukning, forskning och utvecklingsarbete etc., utan att särskilda kostnadskrävande statistiska specialundersökningar behövde genomföras. Föreslagna ändringar i redovisningen skulle också ge ett nödvändigt underlag för planering och genomförande av olika slag av besparingsåtgärder.

Enligt revisorernas mening bör här aktualiserade synpunkter på redovisningen tas upp till övervägande, främst i samband med pågående arbete på den budgetreform som revisorerna förutsätter komma att genomföras inom de närmaste åren.

Revisorerna föreslår att i denna skrivelse avhandlade besparings- och rationaliseringsåtgärder inom statsförvaltningen genom regeringens försorg görs till föremål för vidare utredning.

Bilaga 4

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 11 mars 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 5/1975 angående administrativa göromål vid universitet och högskolor jämte däröver avgivna remissyttranden

Under sin löhände granskning av statsverksamheten har riksdagens revisorer bl. a. noterat att den vetenskapligt utbildade personalen vid universitet och högskolor i alltför hög grad synes tas i anspråk för administrativa göromål till förfång för undervisning och forskning. Revisorerna har därför låtit granska den för utbildning och forskning anställda personalens medverkan i det administrativa arbetet vid dessa läroanstalter.

Resultatet av undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, benämnd Administrativa göromål vid universitet och högskolor (nr 5/1975). Promemorian har i vanlig ordning remissbehandlats. Promemorian, förteckning över avgivna remissvar och kopior av remissvaren biläggs (bil. 1—14).

Den nuvarande universitetsorganisationen med tillhörande administrativa förfaranden grundar sig på ett av riksdagen år 1964 fattat beslut om organisation och förvaltning av universitet och högskolor. Detta beslut syftade bl. a. till att i möjligaste mån avlasta den vetenskapliga personalen förekommande administrativa göromål. För att nå uppsatta mål byggde man vid de olika läroanstalterna bl. a. upp starka centralförvaltningar.

Vid den nu genomförda undersökningen har verkningarna av 1964 års beslut studerats. Undersökningen visar att de mål som satts upp knappast har nåtts. Sålunda upptogs under den period som granskats ca 40 procent av professorernas, universitetslektorernas och assistenternas/amanuensernas totala arbetstid av administrativa göromål. Till väsentlig del har dessa göromål bestått av arbete vid de egna institutionerna. De administrativa uppdragen att tjänstgöra som prefekt och studierektor har vidare tagit avsevärd tid i anspråk. För vissa universitetslärare har uppdragen varit så krävande att deras egen forskning och undervisning tidvis fått stå tillbaka.

Den redovisade utvecklingen har i stort sett sin grund i de förändringar som genomförts på universitetsområdet under senare år. Som exempel kan nämnas den ändrade sammansättning av professorernas administrativa arbetsuppgifter som inträtt. Sålunda har 1969 års ordning med fastare studiegång vid filosofisk fakultet, forskarutbildningens ökade volym, den stora andelen icke ordinarie personal, lokalproblem och ekonomiadministrativa

frågor medfört att professorerna i allt större utsträckning tvingats ägna sig åt det allmänna institutionsarbetet.

Den nuvarande belastningen i form av administrativa arbetsuppgifter torde inverka menligt på den vetenskapliga personalens möjlighet att fullgöra sina ordinarie undervisnings- och forskningsuppgifter. Åtgärder för att förbättra situationen synes därför erforderliga. Den mest effektiva åtgärden torde, såvitt den genomförda utredningen visar, vara att ompröva 1964 års beslut och genomföra en omfördelning av de administrativa arbetsuppgifterna inom universitetsorganisationen och därvid ge fakulteterna/sektionerna och universitetsinstitutionerna, så långt det är möjligt, ökad självständighet. På fakultets- och institutionsnivåerna bör placeras administrativ personal i den omfattning det är erforderligt. Till denna administrativa personal bör föras över de administrativa arbetsuppgifter som nu vilar på den vetenskapliga personalen, så att den senare i ökad utsträckning kan ägna sig åt de arbetsuppgifter den är utbildad för. Den administrativa personalen bör förberedas för sina nya arbetsuppgifter genom särskild utbildning. Ledningen på de nyssnämnda nivåerna torde som nu böra anförtros företrädare för den vetenskapliga personalen. Nu angiven lösning har i princip bitratts av övervägande flertalet av de hörda remissmyndigheterna.

Främst på grundval av 1968 års utbildningsutrednings (U 68:s) arbete beslutade riksdagen förra året om en i vissa avseenden långt gående reformering av universitetsutbildningen. Den nya ordningen medför också krav på nya administrativa rutiner och en omfördelning av administrativa arbetsuppgifter från högre till lägre instanser inom universitet och högskolor. I utbildningsutskottets betänkande (1975: 17) framhålls bl. a. det angelägna i att de kommande styrelserna för högskoleenheterna kan delegera beslutanderätten inom enheterna på ett ändamålsenligt sätt och att de lokala utbildningsmyndigheterna i största möjliga utsträckning får frihet att själva bestämma om arbetsformer m. m.

I anslutning till riksdagens beslut har regeringen tillkallat särskilda sakkunniga – fördelade på en central och sex regionala organisationskommittéer – för det fortsatta planerings- och förberedelsearbetet inför den nya högskolans praktiska genomförande. Bl. a. har den centrala kommittén ålagts att utarbeta förslag till grundläggande bestämmelser om högskolans institutionella organisation. De regionala organisationskommittéernas uppgift blir därvid bl. a. att utarbeta förslag till lokal och regional tillämpning av centralt meddelade bestämmelser, såsom utformningen av olika rektorsämbeten och huvuddragen i lokal förvaltningsorganisation för högskoleenheter. Vidare har kommittéerna i uppdrag att utarbeta förslag till en ny redovisningsorganisation för enheterna.

Riksdagen har också beslutat om nya riktlinjer för planering och resursfördelning samt för antagning och anmälan av studerande inom högskolan.

Vidare har regeringen genom särskilt beslut uppdragit åt vederbörande

myndigheter — var och en inom sitt ansvarsområde — att verka för en reformering av högskoleutbildningen enligt de riktlinjer som angetts i riksdagens beslut.

Det planerings- och förberedelsearbete som redan påbörjats inför genomförandet av högskolereformen kommer sålunda att omfatta även sådana frågor som tagits upp vid den nu genomförda granskningen. Med hänsyn härtill finner revisorerna ej anledning att närmare förorda viss lösning av aktualiserade problem. Vad som framkommit vid granskningen och vad som framförts vid remissbehandlingen av granskningspromemorian är dock uppenbarligen av värde för det fortsatta arbetet på högskolereformen. Resultatet av granskningen och däröver avgivna remissutlåtanden överlämnas därför till regeringen för beaktande. Revisorerna fäster vikt vid att det fortsatta utredningsarbetet bedrivs under särskilt iakttagande av att den vetenskapliga personalen inte bör belastas med mera administrativt arbete än som är lämpligt med hänsyn till dess ställning i organisationen och kravet på att den ges möjlighet att genomföra sina vetenskapliga uppgifter på ett tillfredsställande sätt.

Riksdagens revisorers skrivelse till riksdagen den 11 mars 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 11/1975 angående revisionen av riksdagsförvaltningen jämte däröver avgivna remissyttranden

Det aligger riksdagens revisorer att för varje avslutat räkenskapsår verkställa extern revision av riksbankens, riksgäldskontorets och Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds tillstånd, styrelse och förvaltning och att i särskilda berättelser delge riksdagen resultatet av granskningen. Berättelserna ingår i det material som ligger till grund för finansutskottets och utbildningsutskottets årligen återkommande förslag i fråga om ansvarsfrihet för bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige respektive styrelsen för jubileumsfonden.

Granskningen av riksbankens och riksgäldskontorets verksamhet utförs numera i stor utsträckning med anlitande av utomstående expertis. Alltsedan riksdagen år 1967 antagit nya riktlinjer för revisionen av riksdagsförvaltningen, har revisorerna i överensstämmelse med riksdagens då gjorda uttalande uppdragit åt auktoriserade revisorn Bruno Svensson i Bohlins Revisionsbyrå AB att som expert på externrevisionens område biträda vid granskningen. Ett väsentligt stöd för denne och riksdagens revisorer är därvid den kontroll som riksbanken och riksgäldskontoret själva utövar framför allt genom de direkt under bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige lydande internrevisionsavdelningarna. Om inte själva granskningen skall bli onödigt omfattande måste nämligen externrevisionen bygga på ett samspel med internrevisionen. Uppläggningsen av riksdagens revisorers egen granskning är således i hög grad beroende av omfattningen och inriktningen av det arbete som de båda internrevisionsorganen lägger ned på att säkerställa redovisningens tillförlitlighet. Den vid riksbankens huvudkontor inrättade revisionsavdelningen svarar för den interna revisionen inom riksbankens förvaltningsområde, medan internrevisionen inom övriga delar av riksdagsförvaltningen verkställs av riksgäldskontorets revisionsavdelning.

Vid granskningen av riksbankens och riksgäldskontorets verksamhet har konstaterats att revisionsavdelningarnas arbete inte i alla avseenden motsvarar de krav som bör kunna ställas på en väl fungerande internrevision. Mot bakgrunden härav har revisorerna funnit det vara av värde att låta undersöka om den interna revisionen inom riksdagsförvaltningen är upplagd på ett ändamålsenligt sätt. Resultatet av undersökningen har redo-

visats i en den 24 oktober 1975 dagtecknad granskningspromemoria (nr 11/1975), över vilken yttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelsens direktion. Promemorian och remissyttrandena finns tillgängliga på revisorernas kansli.

De förslag som har lagts fram i granskningspromemorian berör i första hand internrevisionsavdelningarnas arbetsmetoder och internrevisionens organisatoriska uppbyggnad men omfattar dessutom formerna för riksdagens revisorers egen granskning av riksdagsförvaltningen samt tillämpade redovisningssystem inom riksbanken och riksgäldskontoret.

Revisorerna vill i detta sammanhang också erinra om att bankofullmäktige i oktober 1974 lät tillkalla två utredningsgrupper, av vilka den ena haft i uppdrag att utreda revisionsarbetet inom riksbanken, medan den andra skulle utarbeta förslag till bl. a. ny kontoplan för banken. Utredningsgrupperna, vilka till viss del samarbetat med den arbetsgrupp inom revisorernas kansli som svarat för den nu redovisade undersökningen, har i en gemensam skrivelse till bankofullmäktige den 28 november 1975 slutredovisat sina uppdrag.

I granskningspromemorian anges vissa riktlinjer som har ansetts böra ligga till grund för verksamheten vid de båda revisionsavdelningarna. Revisorerna vill instämma i de synpunkter som därvid har anlagts på frågan om internrevisionens uppläggning och inriktning och som innebär att avdelningarnas tämligen detaljerade verifikationskontroll bör ersättas av en i enlighet med moderna revisionsprinciper bedriven redovisningsrevision. Förslaget har i denna del vunnit anslutning av såväl bankofullmäktige som riksgäldsfullmäktige. Revisorerna konstaterar också att åtgärder redan har vidtagits inom de båda myndigheterna för att få till stånd en dylik omläggning av revisionsverksamheten. Riksgäldskontorets revisionsavdelning har under innevarande verksamhetsår i viss omfattning börjat bedriva granskning på åsyftat sätt, och inom riksbanken väntas fullmäktige inom kort fastställa ett förslag till ny instruktion för riksbankens revisionsavdelning, enligt vilket bankens interna revision kommer att ges en inriktning som svarar mot ovanstående krav.

Eftersom goda förutsättningar sålunda föreligger för att revisionsavdelningarnas granskning inom en snar framtid skall få en ändamålsenlig uppläggning, vill revisorerna som sin åsikt endast uttala följande om de nämnda avdelningarnas arbetsuppgifter och om det sätt på vilket dessa uppgifter bör fullgöras.

I första hand skall riksbankens och riksgäldskontorets revisionsavdelningar inom sina respektive ansvarsområden utöva en säkerhetssyftande redovisningsrevision. Denna bör ha formen av systematiskt upplagda undersökningar, vid vilka den löpande redovisningens tillförlitlighet bedöms genom granskning av den interna kontrollen. På grund av de mycket stora värden som riksgäldskontoret och framför allt riksbanken har att förvalta

får inventeringar ses som ett viktigt led i dessa undersökningar. Omfattningen och inriktningen av den på revisionsavdelningarna ankommande bokslutsgranskningen bör avgöras med ledning av den löpande redovisningens tillförlitlighet, sådan denna bedöms med utgångspunkt i internkontrollgranskningen. I den mån redovisningsrevisionen därmed inte åsidosätts, bör revisionsavdelningarna i viss utsträckning kunna ägna sig även åt förvaltningsrevisionella undersökningar.

För att granskningen skall kunna inriktas på de rutiner som bedöms vara av väsentlig betydelse i myndigheternas redovisning och som kan anses innehålla ett större mått av risk eller osäkerhet, erfordras en planering av revisionsavdelningarnas verksamhet. En dylik planering bör innefatta dels en översiktlig flerårsplan, dels en mer detaljerad revisionsplan i vilken revisionsavdelningarnas tillgängliga resurser fördelas på olika verksamhetsgrenar under efterföljande år. Revisionsplanen bör kompletteras med en hemlig inventeringsplan.

Ansvar för planeringen bör åvila chefen för respektive revisionsavdelning. Med hänsyn till den betydelse som avdelningarnas arbete har för revisorernas egen granskning bör förslagen till dylika planer upprättas i samråd med riksdagens revisorer. Av samma anledning bör revisionsavdelningarnas chefer vid verksamhetsårets slut tillstålla revisorerna redogörelser för hur planerna med de däri ingående inventeringarna genomförts. Redogörelserna bör innehålla även ett särskilt uttalande om bokslutet och torde kunna ersätta de nuvarande rapporter som revisionscheferna författningens enligt skall avge till revisorerna. I det förut omnämnda förslaget till instruktion för riksbankens revisionsavdelning har intagits ett stadgande om att revisionsavdelningen, efter samråd med riksdagens revisorer, årligen skall upprätta förslag till revisionsplan. Eftersom något motsvarande samrådsförfarande inte finns föreskrivet i riksgäldskontorets tjänstgöringsordning bör riksgäldsfullmäktige låta vidta ändring härvidlag.

Förslagen till revisionsplaner bör fastställas av respektive fullmäktige, som också bör äga rätt att vidta de ändringar däri som de finner påkallade. Även riksdagens förvaltningskontor, de mindre riksdagsverken och Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond får emellertid anses ha ett visst ansvar för revisionen av den egna verksamheten och bör på grund därav ges tillfälle att anföra synpunkter på de framlagda förslagen innan de fastställs.

Revisionsplanen för riksbankens revisionsavdelning bör upprättas efter samråd med universitetskanslersämbetets revisionskontor. Såsom revisorerna tidigare har framhållit i en år 1974 avgiven skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av granskningspromemoria nr 1/1974 angående formerna för kontroll av vissa forskningsmedels användning, torde nämligen revisionen av jubileumsfonden böra vara förenad med en granskning vid universitet och högskolor av användningen av de beviljade anslagen.

Förslaget om riksdagens revisorers medverkan vid planeringen innebär att revisorernas för närvarande mycket begränsade tillsyn över revisions-

avdelningarna utvidgas. I granskningspromemorian har ytterligare förslag med denna inriktning förts fram. Sålunda förordas att revisorerna dels skall bistå revisionsavdelningarna med råd och information i frågor som rör internrevisionens uppläggning och inriktning, dels, i likhet med vad som gäller för riksrevisionsverket beträffande de under regeringen lydande revisionskontoren, skall lämna förord vid tillsättandet av tjänst i lönegrad F 10 eller högre.

Bankofullmäktige har i sitt yttrande ställt sig avvisande till det sistnämnda förslaget, som fullmäktige funnit innebära en formell inskränkning i deras grundlagsenligt givna rådighet över riksbankens förvaltning. Fullmäktige har i stället föreslagit att riksbankens administration i samråd med riksdagens revisorer skall fastställa speciella kompetensregler för revisions-tjänsterna. Revisorerna kan för sin del inte finna att den föreslagna yttranderätten skulle innebära någon inskränkning i fullmäktiges beslutanderätt. På grund av det nära samband som föreligger mellan den externa och den interna revisionen anser revisorerna att det vore värdefullt om deras inflytande på revisionsavdelningarnas verksamhet utvidgades på sätt som nu nämnts. Med hänsyn till bankofullmäktiges avvisande hållning är revisorerna emellertid inte beredda att för egen del föra fram det i promemorian väckta förslaget utan vill i stället ansluta sig till fullmäktiges alternativa lösning. Riksdagens revisorer bör således medverka till att särskilda kompetensvillkor ställs upp för de tjänster som är avdelade för riksbankens och riksgäldskontorets interna revision. I övrigt bör revisorernas tillsyn över revisionsavdelningarna innefatta medverkan vid upprättandet av förslag till revisionsplaner, kontroll av revisionschefernas årsrapporter samt biträde med råd och information i avdelningarnas löpande verksamhet.

Revisorerna vill framhålla betydelsen av att internrevisionsorganen genomför sin uppgift förutsättningslöst och inte i något avseende är delaktiga i de beslut eller den verksamhet de är satta att övervaka. I granskningspromemorian anges vissa förhållanden som innebär att denna grundsats inte genomgående tillämpas vid riksbankens revisionsavdelning. Så t. ex. svarar riksbankens revision för verksamhet som rätteligen borde ombesörjas av annan enhet. Bankofullmäktige har vitsordat de i promemorian påtalade bristerna och uttalat att arbete pågår med att lägga om nuvarande handläggningsrutiner i syfte att särskilja revisionsfunktionen från den löpande kontrollen. Detta arbete bör enligt revisorernas mening snarast fullföljas. Likaså synes det revisorerna lämpligt att de av personalen vid revisionsavdelningarna upprätthållna tjänsterna ges en fast placering vid respektive avdelning. I första hand gäller detta riksbankens revisionsavdelning, vid vilken endast ett fåtal tjänster har en fast anknytning till avdelningen. Genom en sådan åtgärd skulle revisionsorganens särställning bättre markeras, vilket i sin tur skulle motverka att revisionens personal utnyttjades även i respektive myndigheters ordinarie verksamhet.

En sammanblandning av administrativa och revisionella uppgifter före-

ligger slutligen också i fråga om den organisatoriska uppbyggnaden av riksbankens revisionsavdelning. Denna består dels av ett revisionskontor, på vilket den egentliga granskningen utförs, dels av ett i Tumba beläget sedelförstöringskontor, vars uppgift är att kontrollräkna och förbränna makulerade sedlar som levererats från avdelningskontoren och huvudkontorets sedelräkningsexpedition. Revisorerna anser att såväl kontrollräkningen som förbränningen av sedlar utgör ett led i riksbankens löpande verksamhet och därför inte bör ankomma på revisionsorganet. De av bankofullmäktige anförda argumenten för ett bibehållande av nuvarande organisation kan revisorerna inte dela. I motsats till fullmäktige anser revisorerna således att sedelförstöringskontoret snarast möjligt bör föras över till annan avdelning i banken. Om det, såsom bankofullmäktige lätt antyda i sitt yttrande, därvid skulle uppstå svårighet med att finna en lämplig lösning på grund av att de avdelningar i vilka kontoret kan tankas ingå redan nu är alltför stora, bör man överväga att låta sedelförstöringen bilda en fristående enhet direkt underställd exempelvis direktionen. Ett dylikt alternativ är enligt revisorernas uppfattning i vart fall att föredra framför den nuvarande organisationen. Tilläggas må att det självfallet bör ankomma på internrevisionen att granska sedelförstöringskontoret lika väl som andra administrativa enheter inom riksbanken.

Den för revisorernas räkning verkställda undersökningen har också innefattat en prövning av ändamålsenligheten med den nuvarande uppdelningen av riksdagsförvalningens interna revision på två från varandra helt åtskilda avdelningar. I granskningspromemorian förordas att principbeslut skall fattas om att riksgäldskontorets och riksbankens revisionsavdelningar förs samman till ett gemensamt organ, som i sin revisionsverksamhet intar en likartad ställning gentemot både bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige men som i administrativt hänseende är knutet till riksbanken. Förslaget har avstyrkts av såväl bankofullmäktige som riksgäldsfullmäktige. Som stöd härför åberopar de senare bl. a. behovet av att även fortsättningsvis ha tillgång till ett eget revisionsorgan.

Revisorerna vill för sin del framhålla att rent principiellt mycket talar för ett samgående mellan de båda myndigheternas revisionsavdelningar. Det får dock i sammanhanget bedömas som mer angeläget att den tidigare förespråkade omläggningen av internrevisionens arbetsmetoder kan genomföras utan alltför stora yttre omställningar än att en dylik förändring av organisationen kommer till stånd. För att uppnå en mjukare övergång och ge berörd personal tillfälle att omsätta den nya revisionstekniken i praktiskt arbete bör man därför vänta med ett beslut i denna fråga. Revisorerna förutsätter emellertid att avdelningarnas chefer i avvaktan härpå lägger sig vinn om att ta del av varandras erfarenheter och att man likaså överväger förutsättningarna för ett begränsat personalutbyte mellan avdelningarna, så att onödigt dubblering av specialistfunktioner undviks.

Efter hand som granskningen vid riksbankens och riksgäldskontorets re-

visionsavdelningar läggs om till moderna revisionsmetoder torde revisorernas egen granskning av riksdagsförvaltningen kunna ges en delvis ny inriktning. Efter en sådan omläggning skulle granskningen huvudsakligen komma att bestå av en genomgång av det arbete som under året har utförts av revisionsavdelningarna. Visar sig detta arbete otillräckligt för att ensamt säkerställa redovisningens tillförlitlighet, bör den av revisorerna anlitade experten komplettera sin genomgång med erforderlig detaljgranskning. Revisorerna har därjämte för avsikt att varje år låta företa en fördjupad genomgång av något bokslutskonto, varvid i första hand frågor av större ekonomisk betydelse eller principiell natur kommer att uppmärksammas.

Med hänsyn till den betydelse som utformningen av redovisningssystemet har för revisionens möjligheter att företa rationella undersökningar har revisorerna funnit det naturligt att vid behandlingen av detta ärende också något beröra vissa frågor som hänger samman med riksbankens och riksgäldskontorets redovisning.

Såsom revisorerna tidigare förordat bör internrevisionsorganen vid sin granskning undersöka och bedöma tillförlitligheten av den interna kontrollen i myndigheternas handläggningsrutiner. En tillfredsställande intern kontroll bör enligt Föreningen Auktoriserade Revisorer innefatta definierade ansvars- och befogenhetsområden, en fastställd arbetsordning, en lämplig ansvars- och arbetsfördelning och en till organisationen anpassad systematisk redovisning. Inom riksbanken har dessa frågor uppmärksamats av de förut nämnda revisions- och kontoplansgrupperna, vilka upprättat förslag till ett nytt redovisningssystem för banken. De däri ingående delförslagen synes ha utformats med beaktande av ovanstående krav och torde kunna ses som en förstärkning av bankens nuvarande internkontroll. Förutom klart angivna föreskrifter om vilka tjänstemän som äger rätt att förfoga över riksbankens medel omfattar förslaget sålunda bl. a. ny kontoplan med åtföljande föreskrifter och anvisningar.

Förslaget till riksbankens nya kontoplan bygger på den statliga normalkontoplanen. Kontoplanen medger att bankens utgifter redovisas även på kostnadsställen, d. v. s. på olika enheter eller chefsavsnitt i riksbankens organisation. Däremot har man vid den inom banken företagna översynen inte tagit till vara de ytterligare möjligheter till en utbyggd kostnadsredovisning som normalkontoplanen erbjuder.

Detta förhållande har påtalats i granskningspromemorian. Med anledning därav har bankofullmäktige framhållit att de i princip inte har något att invända mot att man, när praktiska erfarenheter har vunnits av det föreslagna systemet, överväger en fortsatt utredning av riksbankens redovisningssystem. Både med hänsyn till personalen och för arbetets effektivitet är det emellertid, enligt fullmäktige, angeläget att den nu avslutade utredningsperioden får efterträdas av en inte alltför kort tids verksamhet i de nya arbetsformerna. Revisorerna ansluter sig till bankofullmäktiges upp-

fattning och finner det motiverat att erfarenheterna av det nya redovisningssystemet får bilda utgångspunkt för överväganden om en fortsatt utredning. Det synes lämpligt att bankofullmäktige, efter förslagsvis tre till fem års praktisk tillämpning av det nya systemet, tar initiativ till en undersökning, vars resultat får ligga till grund för dylika överväganden.

I anslutning till granskningen av riksbankens verksamhet år 1974 understök den av revisorerna anlitade experten önskvärdheten av en fullständigare periodisering av bankens inkomster och utgifter. För närvarande periodiserar banken endast räntor på tillgångar och skulder i utlandet. Medan således de vid bokslutstillfället upplupna räntorna beräknas för utländska fordringar och skulder, företas inte någon motsvarande omräkning för övriga inkomster och utgifter i bankens verksamhet. Kontoplansgruppen, som haft i särskilt uppdrag att överväga lämpligheten av en mer omfattande periodisering i bankens redovisning, har med bifall av bankofullmäktige uttalat att något sådant behov för närvarande inte föreligger. Frågan om en mer långtgående periodisering kan dock komma att aktualiseras vid en utbyggnad av redovisningssystemet.

Revisorerna har förståelse för bankofullmäktiges uppfattning att det för bankens egen verksamhet för närvarande inte föreligger något behov som direkt skulle påkalla mer långtgående periodiseringar. För revisorernas och övriga utomstående intressenters del innebär emellertid de härvidlag tillämpade principerna att bankens bokslut blir onödigt svårbedömbart och att möjligheterna till bokslutsanalyser försvåras. Revisorerna vill därför understryka angelägenheten av att bankofullmäktige, i avvaktan på att denna fråga får en slutgiltig lösning, utnyttjar den av kontoplansgruppen framhållna möjligheten att i noter eller på annat lämpligt sätt ange om principerna för redovisningen av olika poster ändrats i förhållande till föregående år.

Enligt revisorernas uppfattning föreligger ett behov av att införa periodisering även i riksgäldskontorets redovisning. Statsskulden och de däremot svarande räntekostnaderna har under senare år ökat mycket kraftigt i omfattning. I och med att riksgäldskontoret i sin redovisning upptar endast utbetalda räntor vältras en inte obetydlig del av räntekostnaderna över till efterföljande år. För att en riktig bild av de verkliga kostnaderna för statsskulden skall erhållas finner revisorerna det lämpligt att riksgäldskontoret i särskild redovisning beaktar även upplupna räntor som inte förfallit till betalning.

I överensstämmelse med 26 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank redovisassedan lång tid tillbaka inte vissa av bankens tillgångar på balansräkningen utan bokförs inom linjen. Bl. a. gäller detta bankens fastigheter och vissa av banken innehavda aktier. Förfaringssnas uppfattning snarast möjligt omprövas. Det finns inte någon anledning att riksbanken skall redovisa sina tillgångar på annat sätt än vad som gäller för annan statlig myndighet. Denna fråga bör vid en översyn av riksbankens redovisningssystem uppmärksammas i första hand.

Revisorerna vill föreslå att man, i likhet med vad riksbanken tidigare har företagit för egen del, för vissa andra riksdagsorgan låter undersöka förutsättningarna för och behovet av en mera långtgående redovisning. Hela riksdagsförvaltningen utom riksbanken betjänas i redovisningshänseende av riksgäldskontoret, som i princip fungerar som central kameralmyndighet för dessa organ. Kontoret verkställer således utbetalning och svarar för redovisningen av anslagen under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

En myndighets behov av ekonomisk information för planering, styrning och kontroll av den egna verksamheten är beroende av verksamhetens omfattning, inriktning och organisation. Till följd härav torde de mindre riksdagsverken, som vart och ett har en tämligen enkel organisation och enhetlig verksamhet, inte ha något omedelbart behov av en utbyggd redovisning för att i erforderlig utsträckning kunna planera verksamheten. Med hänsyn såväl härtill som till de mindre verkens ringa ekonomiska betydelse finner revisorerna det lämpligt att ett ökat kostnadsmedvetande och därmed krav på en förbättrad redovisning efter hand får växa fram inom dessa myndigheter själva.

Vad riksgäldskontoret beträffat har dess fullmäktige starkt satt i fråga värdet av en i granskningspromemorian föreslagen översyn av kontorets redovisningssystem. Enligt fullmäktige finns det för planering och styrning av kontorets verksamhet för närvarande knappast något praktiskt behov som skulle motivera nämnda merkostnader för en utvidgning av kontoplanen. Även riksdagens förvaltningsstyrelsens direktion har för egen del funnit riksgäldskontorets nuvarande redovisningssystem tillfyllest. Förvaltningskontoret har dock ansett det nödvändigt att som ett led i den interna kontrollen komplettera riksgäldskontorets månatliga rapporter om anslagsförbrukningen med en mer aktuell, internt förd s. k. dispositionsbokföring.

Revisorerna vill rekommendera riksgäldsfullmäktige att tillsammans med förvaltningsstyrelsens direktion överväga dessa frågor vidare och därvid uppmärksamma de fördelar som står att vinna vid en övergång till kostnadsredovisning i form av t. ex. förbättrad bevakning av kostnader, säkrare underlag för beslut i ekonomiska frågor, ökade möjligheter till efterkal-kylering och bättre överblick över olika verksamhetsgrenars kostnader. Revisorerna vill också peka på de möjligheter till dispositionsbokföring som mer avancerade redovisningssystem erbjuder. Såsom riksgäldsfullmäktige framhållit synes det emellertid vara av visst värde att man kan utnyttja riksbankens erfarenheter av det nya redovisningssystemet, innan man låter utreda motsvarande fråga i riksgäldskontoret. Under förutsättning av att riksgäldskontoret fortlöpande och aktivt tar del av dessa erfarenheter har revisorerna således inte något att erinra mot att riksgäldsfullmäktige avvaktar resultatet av den undersökning som bankofullmäktige i enlighet med det ovan sagda bör ta initiativ till om några år.

Genom denna skrivelse har revisorerna velat fästa riksdagens uppmärksamhet på vissa erforderliga förändringar av revisionen av riksdagsförvaltningen. I syfte att ge denna revision en mer ändamålsenlig utformning förordar revisorerna sålunda att den på revisionsavdelningarna i riksgäldskontoret och riksbanken ankommande granskningen får en ny uppläggning och inriktning och att revisorernas tillsyn över de båda avdelningarna utvidgas till att omfatta även rådgivning i revisionsfrågor och medverkan vid såväl utformningen av förslag till revisionsplaner som upprättandet av särskilda kompetensvillkor för de tjänster som avdelats för internrevisionen. För att tillförsäkra revisionsavdelningarna en i alla avseenden oberoende ställning i förhållande till den verksamhet de skall kontrollera föreslår revisorerna dels att det i riksbankens revisionsavdelning ingående sedelförstö-ringskontoret snarast möjligt förs över till annan avdelning i banken, dels att de tjänster som upprätthålls av personalen vid revisionsavdelningarna ges en fast placering vid respektive avdelning. Revisorerna föreslår slutligen att förutsättningarna för en mer långtgående kostnadsredovisning i riksbankens och riksgäldskontorets redovisning övervägs om några år och att bankofullmäktige därvid särskilt beaktar de av revisorerna gjorda påpekandena beträffande inom linjen förda tillgångar.

Riksdagens revisorer hemställer att riksdagen i ett uttalande som sin mening delger fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret vad revisorerna sålunda anfört.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 23 september 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 3/1976 angående utbildning av högre befäl inom försvarsmakten jämte däröver avgivna remissyttranden

Utbildningen av befäl inom försvarsmakten är omfattande och bedrivs vid flera skolenheter. Dessutom förekommer en omfattande befälsutbildning vid de särskilda förbanden. Under löpande verksamhetsår är på grund härav ett betydande antal högre befäl engagerat i befälsutbildningen som elever, lärare och administratörer vid skolor och kurser. De befäl som i olika roller medverkar i befälsutbildningen kan då självfallet inte medverka i den löpande värnpliktsutbildningen.

Med hänsyn till de ökande kraven på den personal som utbildar värnpliktiga, till de inom befälsorganisationen uppkomna vakanserna och till det stora antal befäl som under löpande värnpliktsutbildning är kommanderade till vidareutbildning eller arbetar med sådan utbildning har riksdagens revisorer beslutat att låta granska utbildningen av högre befäl inom försvarsmakten.

Resultatet av den företagna granskningen har redovisats i en granskningspromemoria, benämnd Utbildning av högre befäl inom försvarsmakten (nr 3/1976) och remissbehandlad i vanlig ordning. Promemorian, förteckning över remissinstanser och kopior av avgivna remissyttranden biläggs.

Underlag för den nu genomförda granskningen har bl. a. samlats in i samband med besök vid militära skolor och staber, genom intervjuer med officerare i olika befattningar och med olika utbildningsbakgrund samt genom sammanställning av uppgifter i utredningar, propositioner och andra handlingar rörande den militära utbildningen. I den mån vid besök eller genom intervjuer insamlat material har använts i granskningspromemorian har textavsnittet underställtts vederbörande uppgiftslämnare för kontroll. De i flera remissyttranden framförda erinringarna mot vissa sakuppgifter i promemorian får ses mot bakgrunden av den metod för materialinsamling som använts.

Hösten 1973 fastställde riksdagen på grundval av förslag i propositionen 1973: 128 angående principer för en framtida befälsordning inom det militära försvaret de principiella riktlinjerna för en framtida befälsordning. Som huvudprincip skall sålunda gälla att befälsordningen liksom hitintills skall

bygga på de krav som vår krigs- och fredsorganisation ställer. Yrkesbefälet skall föras samman till en enda grupp, vars medlemmar skall ha till uppgift att samtidigt vara chefer, fackmän och utbildare inom såväl krigs- som fredsorganisationen. Befälet skall vidare delas in i kompetensgrupper svarande mot krigs- och fredsorganisationens faktiska behov.

I propositionen betonas dessutom bl. a. att rådande samhällsförhållanden i ökad grad måste påverka utformningen av befälssystemet i fråga om rekrytering, utbildning, arbetsmiljö m. m. Den nya officerskåren skall vidare i ökad omfattning rekryteras från de värnpliktsutbildade, och det förutsätts att alla efter förmåga skall ha möjlighet att avancera även till de högsta befattningarna i befälshierarkin.

Den nu genomförda granskningen har visat att grundutbildning och kompletterande utbildning avser en relativt stor del av det fast anställda högre befälets aktiva tjänstetid. Den visar också att under löpande verksamhetsår många av det fast anställda befälet engageras i egen eller andras befälsutbildning till förfång för den löpande värnpliktsutbildningen. Den för närvarande rådande befälsbristen inom försvaret komplicerar ytterligare frågan om tillgången på fast anställt befäl för värnpliktsutbildningen.

Omfattningen av det fast anställda högre befälets utbildning synes inte kunna minskas. Gjorda jämförelser med utländska förhållanden och även den inom det svenska försvaret rådande uppfattningen, att anspråken på befälet både vid krigs- och fredstjänstgöring ständigt växer, pekar snarare mot krav på vidgad befälsutbildning i framtiden.

Organisationen för den nuvarande utbildningen av högre befäl = grundutbildning med kompletterande vidareutbildning = uppvisar vid närmare studium en relativt komplicerad bild. Uppenbarligen torde det inom den nuvarande organisationens ram finnas utrymme för rationaliseringar av utbildningsformerna, även om berörda myndigheter löpande följer utvecklingen. Som tidigare har nämnts fastställde emellertid riksdagen år 1973 allmänna principer för en ny befälsordning. Med dessa principer som utgångspunkt arbetar för närvarande inom försvarsdepartementet en arbetsgrupp, benämnd befälsordningsgrupp (BOG), med förslag till en reform av den nuvarande befälsordningen. De förslag till ny befälsordning som BOG kommer att lägga fram torde till stor del ändra förutsättningarna för och uppläggningsen av försvarets befälsutbildning. Det synes därför inte meningsfullt att i dag närmare i detalj penetrera den nuvarande befälsutbildningen.

Den genomförda granskningen ger dock anledning att föra fram vissa mer generella synpunkter och förslag rörande bl. a. utbildningen av högre befäl inom försvarsmakten. I den upprättade granskningspromemorian föreslås sålunda, såvitt gäller befälsutbildningen, att denna i ett första skede ges ökad inriktning på befälets förmåga att vara utbildare vid fredsförband och att såväl den kursverksamhet som kompletterar befälets grundutbildning som principerna för den särskilda befälsutbildningen vid de olika

förbanden ses över. När det gäller organisationen av de militära skolorna torde enligt promemorian vissa rationaliseringsvinster kunna nås, om en samordning av de olika befälskategoriernas utbildning genomförs.

I granskningspromemorian tas vidare upp frågan om möjligheten att fylla nu rådande och i framtiden uppkommande vakanser bland kompani- och plutonsofficerarna genom att ett system med för viss tid kontraktsanställt befäl införs. Sålunda skulle nytexaminerade reservofficerare beredas möjlighet att för viss tid, högst tre år, få anställning som utbildare vid fredsförband. I promemorian föreslås också att studier rörande den enskilda människans roll i det framtida försvaret påbörjas. Sålunda framhålls att sådana studier — i likhet med vad som gäller om studier av den tekniska utvecklingen samt om systemplaner, perspektivplaner m. m. — bör utgöra en del av underlaget för de långsiktiga besluten på försvarsområdet.

De i promemorian anförda synpunkterna och förslagen har fått ett växlande mottagande vid remissbehandlingen. Remissmyndigheterna har dock genomgående påpekat att frågan om utbildningen av högre befäl och om skolorganisationen för denna utbildning i princip bör övervägas i samband med det pågående arbetet med ny befälsordning. Förslaget om införande av ett system med kontraktsanställt befäl för att fylla vissa vakanser är flertalet instanser negativt inställda till. Dock påpekas av en instans värdet av att få frågan utredd i belysning av den nya befälsordningen.

Vad de studier som gäller den enskilda människans roll i det framtida försvaret beträffar, har vid remissbehandlingen framhållits att viss forskning av nämnt slag för närvarande pågår. Sålunda genomförs bl. a. inom försvarets forskningsanstalt ett forskningsprogram, kallat Människa — miljö, som berör detta problemkomplex.

Forskningsanstalten framhåller för sin del att man innevarande budgetår har låtit revidera sin programplan och att det nyssnämnda forskningsprogrammet har tillmätts ökad betydelse vid fastställande av den nya långsiktiga inriktning av försvarsforskningen som denna revision utmynnat i. Anstalten påpekar också i sitt yttrande att den kritik som förts fram i promemorian beträffande den ringa satsningen på framtidsinriktad beteendevetenskaplig forskning inom anstalten och inom försvaret i övrigt hitintills har varit berättigad.

Enligt revisorernas mening synes utbildningen av högre militärt befäl och skolorganisationen för denna utbildning böra ses över i samband med det pågående arbetet med en ny befälsordning. Vid utformningen av innehållet i den utbildning och den skolorganisation för utbildningen som den nya befälsordningen fordrar bör de i granskningspromemorian aktualiserade synpunkterna och förslagen beaktas. När det gäller frågan om samordning av olika slag av utbildningsgångar vill revisorerna fästa uppmärksamheten på ett uttalande i ämnet som försvarsutskottet har gjort innevarande år i anslutning till en motion angående översyn av skilda befälskategoriers ställning inom försvaret (FöU 1975/76: 38, s. 23–25). Enligt utskottets me-

ning bör arbetet med en ny befälsordning grundas på en helhetssyn angående behovet av befäl av olika slag. En sådan helhetssyn skall gå ut från faktorer som försvarseffekt, försvarsekonomi och vårt värnpliktsförsvars speciella förutsättningar. Befälsbehoven måste enligt utskottet självfallet bedömas med hänsyn till freds- och krigsförhållanden. Vid ställningstaganden till en ny befälsordning och olika kompetensgruppers arbetsuppgifter bör vidare enligt utskottet samordningsmöjligheterna – särskilt i fråga om utbildning – prövas nog. Revisorerna delar utskottets uppfattning såvitt gäller samordningen på utbildningsområdet.

Förslaget om genomförande av ett system med kontraktsanställning av reservofficerare för motverkande av bristen på fast anställt befäl bör enligt revisorernas mening övervägas. Det torde i och för sig kunna prövas utan att ställning har tagits till den nya befälsordningen. Med hänsyn till det pågående arbetet med den nya befälsordningen synes dock frågan lämpligast böra tas upp i samband med detta arbete. Vidare bör förslaget om fördjupade studier angående den enskilda människans roll i det framtida försvaret tas upp till prövning och frågan ges högre prioritet än den hitintills haft.

Underåberopande av ovan gjorda uttalanden om utbildning av det högre befälet vid försvarsmakten, fyllande av befälsvakanser genom korttidsanställning av reservofficerare och framtidsstudier avseende den enskilda människans roll i det framtida försvaret får revisorerna hemställa att i sammanhanget förordade åtgärder vidtas. Såväl i granskningspromemorian som i remissyttrandena framförda synpunkter och förslag synes därvid böra beaktas.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 23 september 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 13/1975 angående viss på socialstyrelsen ankommande tillsynsverksamhet m. m. jämte däröver avgivna remissyttranden

Socialstyrelsen är bl. a. central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör hälso- och sjukvården, nykterhetsvården och åtgärder rörande omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. I denna egenskap har styrelsen bl. a. att utöva tillsyn över förhållandena på nämnda områden. Tillsynen utövas genom kontrollverksamhet i form av inspektioner, meddelande av föreskrifter och anvisningar samt fastställande av blanketter för underställda myndigheters rapportering. För skilda ändamål på verksamhetsområdet utgår statsbidrag.

Riksdagens revisorer har låtit granska hur socialstyrelsen fullgör sin tillsynsverksamhet i nu berört hänseende. I samband därmed har styrelsens befattning med viss statsbidragsgivning undersökts, varvid främst handläggningen av de från ekonomisk och administrativ synpunkt mera betydelsefulla ärendena har beaktats. Även användningen av olika blanketter för rapportering har studerats.

Granskningen har i första hand inriktats på styrelsens inspektionsverksamhet inom nämnda vårdområden samt de statistiska uppgifter och den information i övrigt i form av årsberättelser och andra rapporter som olika huvudmän åläggs lämna styrelsen. Särskild uppmärksamhet har ägnats frågor kring kungörelsen (1970: 641) om begränsning av myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar och råd.

Resultatet av granskningen har sammanfattats i en den 3 november 1975 dagtecknad granskningspromemoria (nr 13/1975), benämnd Viss på socialstyrelsen ankommande tillsynsverksamhet m. m. Promemorian har i vanlig ordning remissbehandlats. Promemorian, förteckning över avgivna remissvar och kopior av remissvaren är bilagda denna skrivelse.

När det gäller socialstyrelsens tillsynsverksamhet kan konstateras att någon samlad definition av vad begreppet tillsyn innefattar inte finns. Ordet tillsyn leder i första hand tanken till kontroll, och det primära målet och syftet med socialstyrelsens kontroll torde vara att styrelsen skall tillse att den enskilde vårdtagaren får vård och behandling av godtagbar standard samt att gällande bestämmelser blir följda, bl. a. i fråga om vårdtagarnas säkerhet mot fel och misstag i samband med behandling samt i fråga om

deras rättigheter och deras rättssäkerhet. Inspektionerna innebär inte bara kontroll utan möjliggör också utbyte av information och erfarenheter, varjämte den ger styrelsens företrädare tillfälle att framföra synpunkter på och främja styrelsens allmänna strävanden.

Vid sidan av kontrollen kan en annan huvudlinje anges, nämligen den att tillsynsmyndigheten skall handla på ett sätt som främjar både tillkomsten av yttre resurser och kvalitativ utveckling av bedriven verksamhet. I kort-het kan tillsynsfunktionens innebörd och syfte sägas vara kontroll, ledning och utveckling.

I den vid granskningen upprättade promemorian har vissa allmänna synpunkter i fråga om rationalisering av inspektionsverksamheten förts fram. Sålunda förordas att en inom socialstyrelsen pågående översyn av verkets tillsynsverksamhet får fortsätta. Särskild vikt anses därvid böra läggas vid vissa praktiska frågor, såsom frågor om distribution av rapporter och om samordningen av styrelsens verksamhet och den verksamhet som de inspekterande organen på länsplanet bedriver. Vidare bör enligt promemorian mera rationella arbetsformer för inspektionsverksamheten och en effektivare redovisning av dennas resultat eftersträvas. Sålunda bör bl. a. möjligheten att konstruera ett för flera slag av inrättningar gemensamt rapportformulär övervägas.

Både socialstyrelsen och riksrevisionsverket (RRV) ansluter sig till den nu angivna synen på tillsynsverksamhetens innebörd och syfte och på behovet av rationalisering.

Revisorerna instämmer i vad som har anförts i granskningspromemorian. Det torde för styrelsens centrala ställning och funktion inom hälso- och sjukvården vara nödvändigt att styrelsen själv kan utöva en från olika synpunkter tillräcklig kontroll och ledning av verksamheten och verka för en utveckling i enlighet med statsmakernas och styrelsens intentioner. Å andra sidan måste tillsynsverksamheten självfallet alltid bedrivas på sådant sätt att störningar i det för hela verksamheten nödvändiga goda samarbetet med huvudmännen undviks.

I fråga om tillsynen över långtidssjukvården, på vilket område personalresurserna inom styrelsen liksom på flera andra områden är mycket begränsade, föreslås i promemorian att en inspektionstjänst överförs från byrån för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda till byrån för långtidsvård. Det är enligt revisorernas åsikt oroande att styrelsen inte har kapacitet att själv i rimlig omfattning genom inspektioner och besök hålla sig underrättad om läget på ett så hårt belastat område som långtidssjukvården med dess ofta helt hjälplösa klientel. Det framförda förslaget har dock avvisats av socialstyrelsen och andra remissorgan. Med hänsyn till den kraftiga begränsning av inspektionsverksamheten på omsorgsområdet som har inträffat under åren 1975 och 1976 kan det dock sättas i fråga om den av styrelsen anförda motiveringen för ställningstagandet är bärande. En omprövning synes påkallad. Om emellertid förslaget alltjämt inte anses kunna ge-

nomföras bör andra åtgärder vidtas för att tillgodose långtidssjukvårdens behov av tillsyn från centralt håll.

Vid granskningen har även den information i form av årsberättelser och annan rapportering som infordras från olika huvudmän berörts. Denna insamling av information kan ses som ett led i tillsynsverksamheten samtidigt som stora delar av informationen bildar underlag för socialstyrelsens statistikpublikation *Allmän hälso- och sjukvård*. Vid granskningen har särskilt uppmärksamats frågor som hänger samman med inhämtandet av informationen, bl. a. frågan om i vad mån åtgärderna för olika huvudmän medför arbete och kostnader och därför måste begränsas. Åtskilliga synpunkter och förslag på förbättringar och ändringar har kommit fram under granskningen. Dessa synpunkter och förslag har under hand vidarebefordrats till vederbörande tjänstemän inom socialstyrelsen för att vara tillgängliga vid den översyn av den statistiska uppgiftslämnningen som för närvarande pågår inom styrelsen.

Vid granskningen har även handläggningen av vissa statsbidragsärenden inom socialstyrelsen tagits upp. I granskningspromemorian har därvid synpunkter, syftande till förenklingar av handläggningen i olika avseenden, förts fram. Dessa synpunkter har i väsentliga delar vunnit beaktande från socialstyrelsens sida.

Revisorerna noterar det arbete som inom socialstyrelsen utförs för att förenkla formerna för inhämtande av information av olika slag och formerna för handläggningen av statsbidragsärenden.

För närvarande finns det inte några särskilda föreskrifter som reglerar de hänsynstaganden av ekonomisk art som socialstyrelsen vid utövatet av sin tillsynsverksamhet har att beakta. Denna lucka fylls emellertid ut av de för hela statsförvaltningen gällande föreskrifterna av sådan art som återfinns i kungörelsen (1970: 641) om begränsning av myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar och råd. I granskningspromemorian har förts fram vissa under utredningen aktualiserade synpunkter och förslag till ändringar av kungörelsens bestämmelser.

Enligt kungörelsen får myndighet inte utan att underställa regeringen ärendet ge ändrade eller nya föreskrifter, anvisningar eller råd som kan påverka gällande standard eller tillämpade normer eller som i väsentlig grad kan leda till direkta eller indirekta kostnadsökningar. Bestämmelsen gäller ej om regeringen förordnat annat för särskilt fall eller på särskild framställning meddelat undantag för visst verksamhetsområde. RRV har ålagts att inom ramen för sin förvaltningsrevision särskilt följa myndigheternas anvisningsverksamhet och därvid bedöma de kostnadsmässiga konsekvenserna av denna verksamhet.

Tillämpningen av kungörelsen, vilken enligt sin lydelse inte är tillämplig på anvisningar som ges enligt bemyndigande i lag, har berörts i 1975 års pe-titaanvisningar genom en erinran om att de statliga myndigheternas "normgivande verksamhet och rekommendationer" skall ägnas skärpt

uppmärksamhet enligt den överenskommelse som i februari månad 1975 träffades mellan regeringen och kommunförbunden om det s. k. kommunala skattestoppet. I petitaanvisningarna kompletteras och förtydligas vidare bestämmelserna i kungörelsen i vissa avseenden. Salunda bör anvisningar alltid underställas regeringens prövning om någon av anvisningarna berörd part finner att en kostnadsökning är att anse som så betydande att en regeringsprövning bör göras. När anvisningsverksamheten bedrivs på grundval av särskilt stadgande i lag skall, så långt det är möjligt, intentionerna i kungörelsen beaktas genom att de kostnadshöjande effekterna av anvisningarna begränsas så mycket som möjligt. Även sådan information som ges i form av riktlinjer och rekommendationer är att betrakta som råd i kungörelsens mening. Vidare sägs i petitaanvisningarna att berörda parter bör höras innan en åtgärd vidtas.

Ytterligare föreskrifter om tillämpningen av den nu avhandlade kungörelsen har lämnats av RRV i skrivelse den 27 februari 1976 till vissa statliga myndigheter. Skrivelsen avser, jämte annat, frågan om det underlag som enligt ämbetsverket fordras dels för att anvisningsutfärdande myndighet själv skall kunna bedöma om ett anvisningsärende skall underställas regeringen, dels för att verket skall kunna bedöma kostnaderna för åtgärden.

Vid den nu genomförda granskningen har kungörelsens bestämmelser närmare behandlats med utgångspunkt i en till revisorerna gjord anmälan mot socialstyrelsen att styrelsen inte skulle ha beaktat kungörelsen vid fastställelse av nya journalformulär för modra- och barnavård m. m.

I detta och ytterligare ett i granskningspromemorian redovisat fall har socialstyrelsen inte gjort någon beräkning av de eventuella kostnadsstegringar som kunde bli följden av beslutade anvisningar utan endast nöjt sig med att göra en allmän bedömning av de ekonomiska konsekvenserna, vilket fått till följd att anvisningarna inte bedömts behöva underställas regeringen.

I granskningspromemorian har föreslagits att även anvisningar som utfärdas med stöd av i lag givet bemyndigande bör kunna underställas regeringens prövning, att — så snart en anvisning kan väntas medföra kostnadsökningar — ärendet bör kompletteras med åtminstone en grov kalkyl över väntade kostnadsökningar och att det i kungörelsen eller på annat sätt bör ges en allmän föreskrift om att myndighet i möjligaste mån skall beakta de ekonomiska konsekvenserna av sina ställningstaganden även när det gäller enskilda ärenden som faller inom ramen för tillsynsverksamheten.

De i granskningspromemorian framförda synpunkterna tillstyrks i princip av hörda remissinstanser. Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande berört tillämpningen av kungörelsen när det gäller omsorgsväsendet och därvid bl. a. anfört att styrelsen under de senaste åren mera systematiskt samrått med de olika huvudmännen för att så långt det är möjligt motverka eventuella meningsskiljaktigheter.

Av RRV:s remissyttrande framgår bl. a. att kungörelsen sällan har lett

till provning från regeringens sida av utfärdade anvisningar och att även de i 1975 års petitaanvisningar gjorda påpekandena om kungörelsen inte har haft någon mera påtaglig effekt. I sin förut berörda cirkulärskrivelse uttalar verket att efterlevnaden av kungörelsen är mindre tillfredsställande och erinrar myndigheterna ånyo om deras skyldigheter såväl enligt kungörelsen som enligt 1975 års petitaanvisningar. RRV pekar också på att en överföring i den särskilda kungörelsens form av relevanta delar av de nuvarande petitaanvisningarna eventuellt skulle öka myndigheternas uppmärksamhet på vad de har att iaktta när de utfärdar sina föreskrifter.

RRV nämner också i sitt remissvar att man visserligen funnit att berörda parter ofta hörs i samband med utarbetandet av anvisningar men att dessa parter inte alltid är medvetna om sin möjlighet att begära regeringens prövning. RRV har vidare — med hänvisning till de varierande författningsmässiga förutsättningarna för beaktande av ekonomiska synpunkter — satt i fråga lampligheten av att, såsom har föreslagits i granskningspromemorian, ett generellt stadgande om skyldighet för myndigheterna att beakta intentionerna i kungörelsen även vid avgörandet av enskilda ärenden införts.

Landstingsförbundet delar den av utredningsmannen framförda synpunkten att socialstyrelsen bör iaktta all möjlig hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna i varje enskilt fastställelse- eller godkännandeärende. Kungörelsen bör enligt förbundet vara vägledande för styrelsens handlande såväl i dessa frågor som i andra sammanhang, även om den ej kan anses direkt tillämplig vid beslut i visst ärende.

Såsom exempel på ett handlande som kan vara i strid med kungörelsen har landstingsförbundet vid sitt remissyttrande fogat socialstyrelsens skrivelse till samtliga omsorgsstyrelser den 24 november 1975 med direktiv om kosthållet vid omsorgsväsendets inrättningar. I yttrandet framhålls att skrivelsen inte har varit föremål för samråd med förbundet. Enligt vad som inhämtats under utredningen har inte heller samråd hållits med landstingen: beslutet har lika litet föregåtts av någon utredning om eller bedömning av eventuella kostnadsökningar. Direktiven i skrivelsen berör såväl kostens beskaffenhet som antalet huvud- och mellanmål och de klockslag mellan vilka målen bör serveras.

De nu nämnda fallen då socialstyrelsen utfärdat anvisningar utan att närmare klargöra de ekonomiska konsekvenserna av åtgärderna respektive underlåtit att samråda med landstingsförbundet svarar enligt revisorernas mening väl mot den allmänna bild av brister i uppfyllandet av kungörelsens intentioner som RRV pekat på i sitt remissvar.

Utöver av RRV i remissvaret redovisade omständigheter som kan medverka till den bristande efterlevnaden av kungörelsen — bl. a. olika missförstånd och felbedömningar av kostnadskonsekvenser — bör beaktas att berörda myndigheter genom sina instruktioner eller andra direktiv har gjorts ansvariga för ledning och utveckling inom respektive förvaltningsområden eller för att viss funktion blir tillgodosedd. Ett av de viktigaste in-

strumenten härvidlag är att myndigheterna ger ut anvisningar i olika former. Anvisningsverksamheten blir ett uttryck för den utfärdande myndighetens ambitionsnivå. En omprövning av sådan anvisning av regeringen kan innebära risk för prutning av den ambitionsnivå myndigheten vill nå. Därtill kommer att en sådan prövning alltid är förenad med tidsförlust och oftast kräver ett inte obetydligt merarbete innan ärendet kan presenteras i ett skick som anses vara nödvändigt vid regeringsprövning.

Det är mot den nu redovisade bakgrunden förstäeligt om möjligheterna att tolka kungörelsen så, att den befins inte tillämplig i det aktuella fallet, ter sig lockande. Möjlighet till en sådan tolkning öppnas bl. a. genom bestämmelsen om att det för prövning från regeringens sida fordras att anvisningen skall kunna i väsentlig grad leda till kostnadsökningar. Vad som framstår som en väsentlig kostnadsökning blir beroende av med vilka andra redan utgående eller väntade kostnader ökningen anses böra jämföras, vem som skall bära kostnaderna etc. Den nu avsedda formuleringen kan med andra ord inrymma en rad formellt försvarbara tolkningar rörande kravet på kostnadsökningar och därmed kravet på tillämpning av kungörelsen. Vid en översyn av kungörelsen bör särskild uppmärksamhet ägnas denna för kungörelsens tillämpning och effektivitet väsentliga punkt.

Med hänsyn till de hittills gjorda erfarenheterna synes en fortlöpande kontroll av all sådan statlig anvisningsverksamhet som kan medföra kostnader för kommunal eller enskild part böra övervägas. Detta synes, utan nämnvärd ökning av myndigheternas arbetsbörda, kunna uppnås genom en föreskrift om att slutlig version av nu avsedd anvisning skall registreras hos RRV eller annan lämplig central myndighet. Förutom den slutliga lydelsen av anvisningen bör underlaget för bedömning av de ekonomiska konsekvenser som anvisningen kan medföra ävensom utförd utredning i frågan huruvida ärendet bör underställas regeringens prövning finnas tillgängliga hos registrerande myndighet. En sådan registrering, som enligt av RRV gjord beräkning under tiden den 1 januari 1971—den 30 juni 1973 skulle ha omfattat ca 450 anvisningar, bör ses inte enbart som en kontroll-åtgärd utan också som en åtgärd som ger möjlighet till överblick över den statliga anvisningsverksamheten.

En tillämpning av kungörelsen förutsätter kännedom om 1975 års petitionanvisningar och RRV:s förut berörda cirkulärskrivelse den 27 februari 1975. Varken anvisningarna eller cirkulärskrivelsen kan emellertid förutsättas vara kända utanför de statliga myndigheternas krets. Då ifrågasättande bestämmelser också måste vara kända för och kunna åberopas av kommunala myndigheter och enskilda parter är det angeläget att — såsom har antytts i RRV:s remissyttrande — alla i sammanhanget relevanta föreskrifter införs i själva kungörelsen.

Vad kungörelsens krav på väsentlig kostnadsökning som förutsättning för anvisningars prövning av regeringen beträffar, synes det vara mest lämpligt att kostnadskriteriet får helt utgå och att frågan huruvida ett an-

visningsärende skall prövas av regeringen görs beroende av om den anvisningsutfärdande myndigheten eller av ärendet berörd part begär sådan prövning. Det synes kunna förutsättas att regeringens prövning kommer att begäras, i varje fall av den anvisningsutfärdande myndigheten, när anvisningar kan förutses medföra kostnadsstegringar som kan nödvändiggöra särskilda finansiella åtgärder, t. ex. nya avgifter eller avgifts- eller hyreshöjningar.

Kravet på redovisning av underlag för bedömning av anvisningars ekonomiska konsekvenser kan i vissa fall vara svårt eller omöjligt att tillmötesgå. Befrielse från detta krav bör därför kunna medges i de fall då myndigheten och RRV är ense därom.

Den skärpta uppmärksamhet över anvisningsverksamheten som har ställts i utsikt vid den tidigare nämnda överenskommelsen mellan regeringen och kommunförbunden synes även förutsätta att åtgärder vidtas som säkerställer regeringens kontroll av de statliga myndigheternas anvisningsverksamhet.

Enligt revisorernas mening bör kungörelsen snarast bli föremål för översyn, varvid följande synpunkter bör beaktas.

De statliga myndigheternas anvisningsverksamhet bör alltid bedrivas så, att kostnadshöjande effekter i möjligaste mån begränsas. Vidare bör samråd i erforderlig omfattning alltid hållas med av anvisningarna berörda parter. Sådant samråd och andra kontakter parterna emellan ävensom därvid framkomna skiljaktiga meningar bör redovisas. Myndighet som utfärdar anvisning bör vidare kunna redovisa en bedömning av anvisningarnas effekt i kostnadshänseende samt ange myndighetens ställningstagande till frågan huruvida anvisningen bör underställas regeringens prövning.

Under återopande av ovan anförda omständigheter och i anslutning därtill gjorda uttalanden får revisorerna hemställa, att i förevarande skrivelse förordade åtgärder beträffande socialstyrelsens tillsynsverksamhet vidtas genom regeringens försorg och att i samband därmed en översyn av kungörelsen 1970: 641 om begränsning av myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar och råd kommer till stånd. Revisorerna emotser underrättelse om de beslut som kommer att fattas i ärendet.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 12 oktober 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 6/1976 angående det svenska katastrofbiståndet till Bangladesh jämte däröver avgivna remissyttranden

Det inom ramen för svensk u-hjälp lämnade katastrofbiståndet har under 1970-talets första hälft kommit att inta en alltmer framskjuten ställning i biståndspolitiken. Katastrofbistånd innefattar kortsiktiga, humanitära insatser i länder som har drabbats av naturkatastrofer, krig eller jämförbara konflikter. Det kan emellertid också användas för att finansiera åtgärder, avsedda att förebygga katastrofer, liksom i situationer då oförutsedda händelser hotar försörjningen och utvecklingen i länder med vilka Sverige bedriver utvecklingssamarbete. I gällande statsbudget har 314 milj. kronor, eller en tiondel av det totala utvecklingsbiståndet, satts av för katastrofändamål.

År 1974 erhöll Sverige en osedvanligt riklig skörd som gav ett veteöverskott på i runt tal 1,1 milj. ton. Samtidigt rådde svår livsmedelsbrist i flera u-länder. Under hösten aktualiserades från olika håll frågan huruvida överskottet inte borde användas för att bistå länder som hade drabbats av svält. I riksdagen gjordes skilda framställningar om ökade insatser för de svältande. Den 12 december 1974 uttalade riksdagen som sin mening att 100 milj. kronor – av medel som tidigare hade anvisats för katastrofändamål – skulle utnyttjas för skyndsamma hjälpåtgärder.

Mot bakgrunden härav kom under budgetåret 1974/75 framför allt katastrofbiståndet men även vissa andra biståndsformer att inriktas på veteleveranser till svältdrabbade länder. Totalt skänktes 307 000 ton vete till ett tiotal länder, däribland Bangladesh, som på sensommaren 1974 hade drabbats av omfattande översvämningar.

Sammanlagt 60 000 ton av det svenska vetebiståndet sändes i fyra etapper till Bangladesh. Mycket snart framkom uppgifter om att denna hjälp inte kommit landets mest nödlidande till godo. Med anledning därav, och med hänsyn till att det även framgent kan finnas skäl att räkna med ett fortsatt stort behov av livsmedelshjälp i vissa katastrofhotade områden, har riksdagens revisorer beslutat att låta undersöka omständigheterna kring denna katastrofinsats.

Resultatet av undersökningen har redovisats i en inom revisorernas kansli upprättad granskningspromemoria (nr 6/1976), över vilken yttran-

den avgivits av utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete, styrelsen för internationell utveckling (SIDA), Svenska röda korset, Lutherska världsförbundets svenska sektion och Frikyrkan hjälper. Promemorian och remissyttrandena finns fogade vid denna skrivelse som bilagor (bil. 1–6).

Oversvämningarna i Bangladesh förorsakade omfattande skador på växande grödor. Till följd av att landet kort dessförinnan hade hamnat i en betalningsbalanskris saknade det möjlighet att på egen hand kompensera skördebortfallet genom ökade uppköp i utlandet. En massiv hjälpinsats från andra länder bidrog emellertid till att Bangladesh under budgetåret 1974/75 kunde importera 2,3 milj. ton spannmål. Hjälpen nådde dock inte fram tillräckligt snabbt för att förhindra betydande svält. Mellan 20 000 och 30 000 personer beräknas under hösten 1974 ha dött av undernäring.

Av en i granskningspromemorian lämnad redogörelse för den offentliga spannmålsdistributionens upphyggnad i Bangladesh framgår att endast tio procent av den statligt distribuerade spannmålen kom att användas för rena nödhjälpsinsatser. Återstoden fördelades huvudsakligen enligt ett sedan flera år tillämpat rationeringssystem, som omfattar 10–12 miljoner av Bangladeshs 80 miljoner invånare och som har till uppgift att trygga tillförseln av livsmedel till den ej självförsörjande delen av befolkningen. Härigenom kom i första hand storstadsområden, statstjänstemän, statliga institutioner och industriarbetare att förses med prisnedsatta livsmedel.

Svälten i Bangladesh torde ha försvärats av att den statliga livsmedelsdistributionen gav utrymme för oegentligheter och var illa anpassad för att möta en landsomfattande hungersnöd. Vid denna tid förekom även en utbredd smuggling och hamstring av livsmedel.

Vid granskningen har det inte gått att få någon närmare klarhet i hur det svenska vetebiståndet utnyttjades i Bangladesh. Det svenska biståndet erhöll inte någon särbehandling och har därför inte kunnat urskiljas från andra länders spannmålsleveranser. Hjälpens, som hade formen av en gåva, var inte heller förbunden med krav på insyn i och kontroll av mottagarlandets distribution.

Undersökningen av denna fristående biståndsinsats i Bangladesh har givit anledning till vissa synpunkter på katastrofbiståndets generella uppläggning. Sålunda har det i granskningspromemorian strukits under att de mycket invecklade sociala och tekniska problem som ofta är förknippade med den lokala distributionen av större hjälpsatser ytterst kan lösas endast av mottagarlandet självt. Ett givarlands uppgift anses därvid i första hand böra vara att på olika sätt stödja de åtgärder som mottagarlandets regering vidtar för att få till stånd en bättre fördelning av hjälpinsatserna. Revisorerna delar detta synsätt och vill, liksom samtliga remissinstanser, framhålla önskvärdheten av att Sverige – jämsides med en fortsatt satsning på kortsiktig, humanitär hjälp i akuta nödsituationer – i ökad utsträckning beaktar de möjligheter som kan finnas att bistå katastrofhotade

länder med förebyggande insatser. Dylika insatser bör enligt revisorernas mening kunna avse expertmedverkan vid utarbetandet av katastrofberedskapsplaner i u-landerna. Bidrag bör emellertid också kunna utgå till olika projekt som syftar till att på andra sätt förstärka beredskapen för att begränsa de materiella och personella skadorna vid katastrofer. Likaså bör sådana organisationer som inriktar sin verksamhet på katastrof-förebyggande åtgärder kunna erhålla stöd.

Vid hjäl hinsatser i katastrofdrabbade länder är det i regel av stor vikt att hjälpen snabbt når de nödlidande. Som framgår av granskningspromemorian kan det vara förknippat med betydande svårigheter att per båt snabbt leverera större hjälpsändningar från Sverige till avlägsna länder. Därtill kommer att mottagarlandets egna distributionsmöjligheter ofta kan vara otillräckliga. I granskningspromemorian har därför föreslagits att även de av FN-organ och olika humanitära frivilligorganisationer uppbyggda distributionskanalerna skall utnyttjas för den lokala distributionen av katastrofbistånd som lämnas direkt till mottagarlandets regering.

Enligt revisorernas uppfattning, som stöds av de avgivna remissvaren, torde de humanitära organisationer som genom sin verksamhet i ett katastrofdrabbat land redan besitter lokalkännedom i regel ha goda förutsättningar att snabbt få i gång hjälpsverksamhet. Revisorerna är givetvis medvetna om att de organisationer det här är fråga om inte har kapacitet att distribuera annat än relativt begränsade kvantiteter. Denna distribution synes dock kunna utgöra ett lämpligt komplement till andra kanaler för att snabbt få ut biståndet till de mest behövande. Revisorerna förutsätter emellertid att verksamheten bedrivs i nära samråd med mottagarlandets myndigheter. För att utan dröjsmål få i gång hjälpsverksamheten i ett katastrofdrabbat land bör man enligt revisorernas mening även beakta de möjligheter som kan finnas att köpa varor i närheten av katastrofområdet. En sådan valmöjlighet torde dock ej ha förelegat när man på hösten 1974 beslutade att utnyttja det svenska veteöverskottet för biståndsinsatser.

Den verkställda undersökningen har även visat på nödvändigheten av att de erfarenheter som kan göras i samband med större hjälpkationer mera systematiskt tas till vara. I granskningspromemorian förordas att dylika resultatvärderingar skall anföras av en fristående internationell organisation, såsom UNDRP eller annat lämpligt FN-organ. SIDA delar uppfattningen att större katastrofaktioner bör följas av multilateralt genomförda undersökningar av insatsernas resultat. Styrelsen framhåller att den påbörjat ett arbete med att utveckla metoderna för resultatvärdering och att utomstående expertis därvid kommer att anlitas för mera grundliga undersökningar av några katastrofinsatser. Utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete vill för sin del ej generellt tillstyrka förslaget att ett internationellt organ i stället för SIDA skall utföra resultatvärderingen.

Enligt revisorernas uppfattning, som har vunnit stöd hos remissinstan-

serna. Är resultatvärdering en mycket viktig del av Sveriges biståndsverksamhet. Resultatvärderingen utgör nämligen ett medel varigenom både mottagarländer och givarländer erhåller erfarenheter som kan komma framtida insatser till godo. Dessa erfarenheter är emellertid även av intresse för den svenska allmänheten, som härigenom har möjlighet att få en uppfattning om de svåra problem som förmedling av katastrofbistånd kan möta.

Revisorerna anser att SIDA efter varje större svensk katastrofinsats bör ta initiativ till resultatvärdering. Bedöms kvaliteten på dylika undersökningar kunna höjas genom att uppdraget anförtros åt en fristående internationell institution eller genom att utländsk expertis anlitas, bör dessa möjligheter utnyttjas.

Av respekt för mottagarländernas nationella oberoende ställer Sverige i princip inte upp villkor för hur katastrofbistånd skall utnyttjas. Sådana villkor torde i allmänhet inte heller vara erforderliga och skulle, om förbehållen är av alltför långtgående och detaljerad natur, även kunna inskränka på mottagarländernas möjligheter att snabbt sätta in hjälpen där behoven är som störst. Syftet med katastrofbiståndet skulle därigenom motverkas. Det måste också förutsättas att ett mottagarlands regering har en bättre överblick över hjälpbehoven än vad man har i Sverige. Därtill kommer att det skulle stöta på svåra problem att rent praktiskt kontrollera villkorens efterlevnad, eftersom det svenska biståndet i allmänhet inte kan urskiljas från andra länders insatser.

På grund av de erfarenheter som vunnits bl. a. av denna undersökning har det i granskningspromemorian dock satts i fråga om dylik hjälp alltid skall lämnas helt villkorslöst. Endast remissvaret från utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete synes uttrycka visst tvivel på denna punkt. Betänkligheten gäller emellertid närmast sådant importstöd som lämnas inom ramen för långsiktigt utvecklingssamarbete och inte den typ av katastrofhjälp som utgick till Bangladesh.

Mot bakgrunden av vad som ovan framhållits anser revisorerna att det inte kan föreligga några hinder för att Sverige — i situationer då det på goda grunder kan befaras att begärd hjälp endast i begränsad utsträckning kommer att nå de mest nödlidande — markerar gåvans ändamål och i överenskommen med mottagarlandets regering klart deklarerar att hjälpen är ämnad för dessa grupper.

Enligt granskningspromemorian torde den kraftigt ökade satsningen på katastrofhjälp under 1970-talets första hälft påkalla en översyn av katastrofbiståndets olika organisatoriska aspekter. Hithörande problem har även tagits upp av riksdagen (UU 1975/76: 14, rskr 1975/76: 349), som uttalat önskemål om en översyn av katastrofhjälpens beredning m. m. Resultatet av denna översyn bör enligt samma uttalande redovisas i samband med kommande års förslag om utvecklingssamarbete. Revisorerna har också erfarit att biståndspolitiska utredningen kommer att beröra frågan om kata-

strolbiståndets organisation i sitt väntade betänkande. Med hänsyn till att frågan sålunda redan är föremål för prövning i skilda instanser, finner revisorerna inte anledning att närmare gå in på detta spörsmål. Revisorerna vill därför i detta sammanhang endast ta upp frågan om den s. k. katastrofgruppens sammansättning. I denna ingår för närvarande företrädare för utrikesdepartementet, SIDA och Röda korset. Utrikesdepartementets u-avdelning har betonat den viktiga uppgift som katastrofgruppen fyller för att man genom samråd i smidiga former snabbt skall få fram underlag för beslut om katastrofinsatser. Det vidgade ansvar, som enligt revisorernas tidigare redovisade uppfattning bör ges åt humanitära organisationer vid den lokala distributionen av katastrofbistånd, synes motivera att även företrädare för andra frivillig-organisationer än Röda korset kallas till gruppens sammanträden.

Riksdagens revisorer förordar att de sålunda anförda synpunkterna vinner beaktande vid planläggningen av det fortsatta katastrofbiståndet.

*Bilaga 9***Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 12 oktober 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 2/1976 angående de särskilda rationaliseringsorganen inom statsförvaltningen jämte däröver avgivna remissyttranden**

Vid sidan av de centrala organen för rationaliseringsverksamhet inom statsförvaltningen, statskontoret och försvarets rationaliseringsinstitut, finns en rad särskilda rationaliseringsorgan, administrativt knutna till olika fackmyndigheter. De sistnämnda rationaliseringsorganen svarar främst för rationaliseringsarbetet inom de egna myndigheternas förvaltningsområden.

I avsaknad av sammanfattande uppgifter om den verksamhet nämnda särskilda rationaliseringsorgan bedriver har riksdagens revisorer låtit granska verksamheten vid ett urval av dessa rationaliseringsorgan. Förutom rationaliseringsorganens organisation och arbetssätt har undersökts på vad sätt och i vilken omfattning de genom rationaliseringsarbetet vunna erfarenheterna kommer till praktisk nytta.

Den sålunda genomförda granskningen har redovisats i en den 23 februari 1976 dagtecknad granskningspromemoria, nr 2/1976, med titeln De särskilda rationaliseringsorganen inom statsförvaltningen. Yttranden över granskningsresultatet har därefter inhämtats från ett 20-tal myndigheter och organisationer.

Revisorerna får härmed för information överlämna den sålunda uphrättade granskningspromemorian, förteckning över remissmyndigheterna och kopior av avgivna remissyttranden. Samtidigt härmed vill revisorerna framföra följande synpunkter på här ifrågavarande rationaliseringsverksamhet.

Den nu genomförda undersökningen har gett vid handen att verksamheten vid de särskilda rationaliseringsorganen kan anses bedrivas med relativt sett gott resultat. Några mera väsentliga anmärkningar torde sålunda inte kunna riktas mot rationaliseringsarbetet och rationaliseringsorganens organisation. De stickprovsvis insatta studierna av enskilda rationaliseringsobjekt ävensom de besök som gjorts vid ett stort antal regionala och lokala myndigheter har vidare visat att de genom rationaliseringsarbetet vunna erfarenheterna förs ut till olika arbetsenheter och tillämpas i det dagliga arbetet och att tillvaratagandet av vunna erfarenheter sålunda är tillfredsställande. Dock kan enligt promemorian rationaliseringsarbetet gö-

ras mera effektivt i skilda hänseenden. I promemorian noteras att hos vissa myndigheter driftverksamheten inte studeras i resursekonomiserande syfte i samma utsträckning som är fallet hos andra myndigheter med liknande verksamhet. Som exempel på myndigheter hos vilka ökade insatser för rationalisering av driftverksamheten torde vara befogade nämns i promemorian kriminalvårdsverket, statens järnvägar, sjöfartsverket och luftfartsverket. Betecknande för dessa myndigheter har också varit att de haft knapp tillgång på personal för berörda speciella rationaliseringsuppgifter.

I granskningspromemorian har framförts vissa synpunkter och förslag syftande till förbättringar av rationaliseringsverksamheten. Dessa synpunkter och förslag får dock inte, framhålls det i promemorian, betraktas som anvisningar till detaljlösningar av belysta problem utan mera som försök att fästa uppmärksamheten på förhållanden som kan bidra till vidareutveckling och uppslag till förbättringar. Eftersom de granskade myndigheterna varit relativt stora, kan vidare de slutsatser beträffande organisation, samordning och ledning m. m. som dragits av deras verksamheter inte anses helt representativa för rationaliseringsarbetet vid mindre myndigheter vid vilka andra förhållanden kan råda.

I promemorian föreslås bl. a. att de analyser av den administrativa rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen som statskontoret hitintills arbetat fram utsträcks till att omfatta även återstående delar av statsförvaltningen och att motsvarande analysarbete påbörjas beträffande den tekniska rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen.

Vidare bör de av statskontoret samlade erfarenheterna angående lämplig omfattning av antalet med rationalisering sysselsatta vid olika myndigheter bedömas och resultatet ställas till myndigheternas förfogande. Härigenom skulle de stora affärsverkens och vissa ämbetsverks värdefulla erfarenheter, bl. a. i frågor om rationaliseringsresursernas dimensionering, kunna nyttiggöras av övriga myndigheter inom statsförvaltningen.

De åtgärder som statskontoret löpande vidtagit beträffande utbyte av informationer rörande den administrativa rationaliseringsverksamheten har enligt promemorian visat sig värdefulla. Denna verksamhet föreslås därför bli utvidgad på lämpligt sätt och få omfatta även den tekniska rationaliseringssektorn. Kommunikationsverkens rationaliseringsråd erbjuder vidare en betydelsefull möjlighet att skapa kontakter mellan myndigheterna. Statskontoret och rådet bör därför gemensamt dryfta i vad mån ändrade arbetsformer för rådet kan vara motiverade för uppnående av bättre utbyte av rådets arbete.

Informationsutbytets roll vid rationaliseringsutbildning av specialistpersonal och annan personal bör vidare uppmärksammas. Myndigheternas utnyttjande av rationaliseringsutbildningen vid statskontoret och Svenska arbetsgivareföreningens utbildningscentrum ALI-RATI bör enligt promemorian därför om möjligt intensifieras.

De framförda synpunkterna har i allt väsentligt mötts med positivt in-

tresse vid remissbehandlingen. Sålunda noterar statskontoret bl. a. att verket, som tidigare prioriterat teknik- och metodfrågorna i rationaliseringsarbetet, enligt sina planer för budgetåren 1976/77 och 1977/78 nu avser att även ta itu med organisations- och dimensioneringsfrågor. I samband härmed kommer verket att överväga om – och i så fall på vilket sätt – frågor rörande den tekniska rationaliseringen mera speciellt bör tas upp.

Enligt revisorernas mening bör de i promemorian framförda synpunkterna i möjligaste mån beaktas vid det fortsatta arbetet på här berörda område. Revisorerna vill dock samtidigt understryka att allt rationaliseringsarbete självfallet bör bedrivas i god överensstämmelse med de anställdas berättigade krav på arbetstillfredsställelse, god arbetsmiljö och anställningstrygghet. Vid anställande av konsulter för rationaliseringsuppdrag bör vidare, såsom TCO:s statstjänstemannasektion framhållit, valet göras med omsorg.

Kopia av denna skrivelse, granskningspromemorian och kopior av inkomna remissyttranden kommer att för kännedom delges i ärendet berörda myndigheter för att bereda dem möjlighet att vidta de åtgärder som de kan anse påkallade.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 25 november 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 1/1976 angående samhällsinformation jämte däröver avgivna remissyttranden

Det svenska samhället har under de senaste årtiondena undergått en snabb utveckling och karakteriseras i dag av en allt större komplexitet och föränderlighet. Denna utveckling har medfört ett behov från samhällsorganens sida att, vid sidan av den information som ges i olika massmedier, genom egna informationsåtgärder upplysa om förhållanden av intresse på det egna förvaltningsområdet.

På grund av det stora informationsutbud som präglar det nutida samhället har det emellertid blivit allt svårare att få informationen att tränga igenom, då medborgarna möts av sakupplysningar, anvisningar och säljbudskap från en mängd håll.

Mot den nu redovisade bakgrunden har riksdagens revisorer låtit granska den allmänna samhällsinformationens organisation, innehåll och arbetsformer under särskilt beaktande av verksamhetens resultat. Därvid har olika typer av samhällsinformation studerats med huvudvikten lagd på de offentliga organens allmänt orienterande information.

Resultatet av granskningen har sammanfattats i en den 30 januari 1976 dagtecknad granskningspromemoria med titeln Samhällsinformation (nr 1/1976). Promemorian har i vanlig ordning remissbehandlats. Promemorian, förteckning över avgivna remissvar och kopior av remissvaren är bilagda denna skrivelse.

Samhällsinformationen anses allmänt böra göra medborgarna medvetna om sina rättigheter och skyldigheter och öka deras möjligheter att hävda sina idéer och intressen i den demokratiska processen och därmed också deras möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. Samhällsinformationen skall i princip vara differentierad med hänsyn till medborgarnas förutsättningar att tillgodogöra sig den. Vidare får inte någon bli diskriminerad i informationshänseende.

Genom den bestämda ordning i vilken författningar publiceras och beslut av allmän karaktär kungörs förutsätts medborgarna få kännedom om de rättsförhållanden som skall gälla. Detta formella sätt att sprida information i samhällsfrågor måste emellertid kompletteras med informationsinsatser som på ett mera påtagligt sätt når ut till medborgarna i gemen. Dylika insatser har också, såsom framgår av granskningspromemorian, blivit

alltmer vanliga. Samhällets informationsinsatser har emellertid på senare år utvidgats till att omfatta även andra områden än medborgarnas olika rättigheter och skyldigheter. Som exempel härpå kan nämnas olika slag av hälsoupplysningar, konsumentupplysning, upplysning om u-ländernas situation samt upplysning om energifrågor och energipolitik.

Som närmare redovisas i promemorian har för närvarande åtminstone ett 50-tal myndigheter inom den civila statsförvaltningen särskilda informationsenheter. Volymen av det statliga informationsutbudet belyses också av det förhållandet att under åren 1970–1971 närmare 350 olika statliga myndigheter och institutioner eller grupper av sådana gett ut publikationer av något slag. Informationsverksamhet med hjälp av statliga medel bedrivs emellertid inte endast av statliga myndigheter och organ. I flera fall har informationsverksamhet i viss utsträckning förts över till olika enskilda organisationer och sammanslutningar.

Vid den genomförda granskningen har bl. a. frågan hur individen upplever och kan tillgodogöra sig det stora informationsutbudet berörts. Av företagna undersökningar och effektmätningar avseende verkan av olika informationsåtgärder synes sålunda framgå bl. a. att en mera kvalificerad samhällsinformation har svårt att tränga fram eller väcka ett bredare intresse, att medborgarna har svårt att lagra erhållen information och att de främst vill bli informerade om konkreta förhållanden som berör deras vardagssituation. Informationen bör också vara sammanhållen och översiktlig och vara tillgänglig när den behövs samt framförd på ett språk som är lättförståeligt. Dessutom tycks medborgarna föredra att erhålla informationen via olika slag av massmedier och broschyrer framför att få den via studie- och mötesverksamhet.

På grundval av de resultat som kommit fram vid den genomförda utredningen har i granskningspromemorian aktualiserats olika förslag syftande till att öka effektiviteten i den med allmänna medel bedrivna informationsverksamheten. Sålunda förs fram vissa förslag av mera övergripande och principiell natur rörande medborgarnas möjligheter att tillgodogöra sig den alltmer växande samhällsinformationen samt synpunkter på det arbete som nämnden för samhällsinformation (NSI) bedriver.

Det har vid granskningen visat sig att medborgarna har vissa svårigheter att få en överblick över gällande lagar och andra bestämmelser. I syfte att förbättra medborgarnas möjligheter att finna behövlig information förordas därför i promemorian att en lokal informationscentral inrättas i varje kommun. Denna centrals huvuduppgift skulle bl. a. vara att förse medborgarna med efterfrågat informationsmaterial och anvisa dem den myndighet eller det organ som kan ge mera fullständiga upplysningar och hjälp. Vidare har det satts i fråga om inte behovet av vissa handlings- och publiceringsetiska regler för den samhällsinformation som till väsentlig del bekostas med allmänna medel och för vars spridning enskilda organisationer tas till hjälp bör klarläggas. I den mån enskilda organisationer engageras i in-

formationsspridningen bör enligt promemorian även större effektivitet kunna nås om viss samordning i informationsarbetet genomförs.

Grundtanken i förslaget om inrättande av informationscentraler är att invånarna i varje kommun skall kunna vända sig till ett bestämt ställe där de kan få önskad upplysning och vägledning. Denna tanke har av flertalet remissorgan tagits emot positivt. Såväl Landstingsförbundet som Svenska kommunförbundet understryker att samhället måste söka nya vägar för att nå ut med sin information till alla medborgargrupper.

Landsorganisationen i Sverige och Försäkringskasseförbundet framhåller att försäkringskassorna med sina ca 600 kontaktpunkter redan i viss utsträckning fungerar som lokala informationscentraler. Konsumentombudsmannen fäster i sitt yttrande uppmärksamheten på att verksamheten vid det föreslagna organet måste samordnas med de informationsorgan som är under uppbyggnad på det konsumentpolitiska området. Andra remissorgan åter pekar på den lokala försöksverksamhet med olika informationscentraler som pågår på olika håll.

Revisorerna finner för sin del att det är av stor vikt att medborgarnas möjligheter att få överblick över tillgänglig information underlättas och att medborgarna på ett enkelt sätt får de upplysningar de önskar när de bäst anser sig behöva dem. Av denna anledning bör enligt revisorernas mening formerna för tillhandahållande av information på det lokala planet utredas. Utgångspunkten därvid bör vara den enskilde medborgarens informationsbehov inom olika samhällssektorer och de erfarenheter som vunnits av de olika typer av informationsorgan som nu finns. En viktig uppgift för utredningen bör vara att klarlägga informationsansvarets fördelning mellan olika offentliga organ. Möjligheterna att samordna redan arbetande informationsorgan med det nya organet bör självfallet beaktas.

Väl fungerande informationscentraler skulle kunna lösa många av de informationsproblem som berörts i granskningspromemorian. Vidare skulle möjligheter för anordnande av en samordnad statlig och kommunal information kunna skapas. Inrättas informationscentraler, torde de olika myndigheternas kostnader för spridande av allmän information i form av annonsering, utgivning av broschyrer och andra trycksaker också kunna minskas.

Det finns i detta sammanhang anledning att något utförligare beröra det remissvar som riksrevisionsverket (RRV) avgett i ärendet. RRV anser sig sålunda inte kunna ta ställning till förevarande förslag, då det inte är tillräckligt genomarbetat och då erforderliga kostnadsberäkningar saknas. Den revision som revisorerna bedriver går emellertid ut på att för riksdagens räkning följa statsverksamheten och fästa uppmärksamheten på de brister i den statliga och statsunderstödda verksamheten som kan uppdagas. Det är ej revisorernas uppgift att vid sin förvaltningsrevision presentera i detalj utredda eller kostnadsberäknade förslag av den typ som ankommer på ett rationaliseringsorgan att utarbета. Sådana arbetsuppgifter vilar

främst på regeringens rationaliseringsorgan. Det må noteras att det i revisions- och rationaliseringsutredningens betänkande Samverkan mellan centrala organ för förvaltningsrevision och rationaliseringsverksamhet (Ds Fi 1976: 3) t. ex. slås fast att RRV, såsom hittills varit fallet, vid brett upplagda undersökningar inte bör gå längre än till att beskriva problem och problemområden.

Att RRV mot denna bakgrund ej funnit anledning framföra mer allmänna synpunkter på förslaget synes revisorerna vara otillfredsställande och ej stå i överensstämmelse med bestämmelserna i lagen (1974: 585) om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m.

Samhället har i ökad omfattning tagit olika enskilda organisationer och sammanslutningar till hjälp för att via dem kunna nå ut till alla medborgare med olika typer av information. Denna information har även omfattat frågor som ännu ej slutligt avgjorts, och informationsåtgärderna har därvid även blivit en form för inhämtande av olika medborgargrupperns ståndpunkter och meningar. Mot bakgrunden av att ett flertal enskilda organisationer av olika typer och med olika resurser kan komma att delta i en med statliga medel bekostad informationsverksamhet har i promemorian satts i fråga om inte en större samordning av denna informationsverksamhet bör komma till stånd av rent konsumentintresse. Vidare har i promemorian fråga rests om det inte finns behov av att tillskapa någon form av regler för hur informationsåtgärder av detta slag bör genomföras. Sådana regler skulle främst tillförsäkra mottagarna av informationen möjlighet att skilja mellan vad som är grundläggande fakta och idéburen debatt i anslutning till dessa fakta.

Förevarande förslag bygger på tanken att de stora folkrörelseorganisationerna i ökad utsträckning skall kunna utnyttjas som informationsförmedlare. Förslaget kan sägas innebära att samhället betalar organisationerna för att de medverkar vid spridning av faktainformation. Denna faktainformation kan organisationerna sedan fritt diskutera och kommentera utifrån de idémässiga värderingar som de företräder.

Förslaget om ökad samplanering har mötts av kritik från olika håll. Statskontoret anser sålunda för sin del att förslaget är ägnat att försvåra partiernas och folkrörelsernas medverkan i den demokratiska processen.

Revisorerna delar inte denna uppfattning. Som framgår av den nu lämnade redogörelsen är förslaget närmast avsett att skapa ökade möjligheter för seriösa organisationer att medverka i den idégenererande demokratiska processen. Förslaget står för övrigt i samklang med de synpunkter på information som förts fram såväl i betänkandet Kommunal demokrati (SOU 1975: 41) som i propositionen 1975/76:187 om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. I den nämnda utredningen framhålls sålunda att kommunernas och landstingens informationsverksamhet i första hand bör vara faktainriktad och att informationsverksamheten i ökad utsträckning bör inriktas på att ge service och underlätta partiernas och de övriga folkrörel-

sernas verksamhet, t. ex. genom att tillställa dem det basmaterial som de önskar ha för sin verksamhet.

Enligt revisorernas mening kan det i vissa fall vara lämpligt med en sådan ökad samordning mellan det allmänna och de enskilda organen vid informationsåtgärder som ombesörjs av enskilda organisationer och sammanslutningar. Samordningen kan t. ex. bestå i att en expertgrupp tillkallas för att sammanställa ett grundläggande faktamaterial som bas för informationsverksamheten. Denna form av samordning som i viss utsträckning tillämpades vid informationskampanjen Energi 75 ansågs ha väckt förtroende hos mottagarna av informationen. En samordning av skisserad karaktär torde inte kunna leda till en likriktad opinionsbildning, vilket vissa remissinstanser uttalat farhågor för. Samordningssträvandena får givetvis ej drivas så långt att de leder till de av statskontoret påtalade negativa effekterna.

Det framförda förslaget om tillskapandet av vissa allmänna handlingsregler för de enskilda organisationer och sammanslutningar som anförtros informationsuppgifter med stöd av allmänna medel har till syfte att ge ett effektivare utbyte av de resurser som staten satsar på denna information. I några remissyttranden framhålls exempelvis att risk finns att sådana regler kan leda till en statlig styrning av informationen som gränsar till censur. Vissa myndigheter, såsom SIDA, socialstyrelsen och riksskatteverket, som har omfattande erfarenhet av olika typer av informationsverksamhet, biträder dock oreserverat tanken på en utredning om behovet av vissa s. k. etiska handlingsregler. Kommunförbundet uttalar sig för behovet av sådana regler för all med allmänna medel bekostad samhällsinformation, och Publicistklubben anser förslaget intressant i ett läge där gränsen mellan sakinformation och plädering kan förefalla flytande även i officiella sammanhang.

De i samhällsinformationen engagerade informatörerna ställer ofta krav på en långtgående yttrandefrihet. Mottagarna av informationsutbudet, d. v. s. allmänheten, bör då också kunna ställa krav på att få korrekta basfakta och möjligheter att kunna skilja mellan faktaredovisning och utgivarens kommentarer eller argumentering. Det synes därför enligt revisorernas mening kunna sättas i fråga om inte sådana regler som i dag gäller för press, radio och TV:s verksamhet bör skapas även för den information som väsentligen distribueras med hjälp av allmänna medel. Tillskapandet av föreslagna regler medför självfallet många svåra avvägningsfrågor. Kravet på informationens klarhet, tillförlitlighet och större effektivitet talar dock för att frågan görs till föremål för utredning. Det finns i detta sammanhang även anledning att peka på att de nya bestämmelserna om marknadsföring innehåller skärpta krav på saklig information från näringsidkare.

I samband med granskningen har även tagits upp vissa frågor som mer direkt berör nämnden för samhällsinformations (NSI:s) verksamhet och

den av statliga myndigheter bedrivna informationsverksamheten. Sålunda aktualiseras i granskningspromemorian NSI:s samordnande verksamhet och sätts i fråga om den inte bör byggas ut ytterligare. Möjligheterna att samordna statliga och kommunala informationsaktiviteter anses härvid även böra beaktas. Vidare förordas ökade insatser i arbetet med utvärdering av den med statliga medel finansierade informationsverksamheten och att all informationsteknisk konsultverksamhet på det statliga området koncentreras till NSI.

När det gäller den samordnande verksamheten på informationsområdet betonar alla remissorgan som yttrat sig i frågan önskvärdheten av ökad samordning av informationsutbudet. I frågan om vem som skall ha det närmaste ansvaret för samordningen råder däremot något delade meningar. Kommunförbundet och Landstingsförbundet anser sålunda att NSI är en av parterna i detta sammanhang och att nämnden därför inte bör överta ansvaret för den kommunala delen. Skolöverstyrelsen hyser vissa tvivel om det lämpliga och möjliga i en ökad samordning via NSI, som i sådant fall måste skaffa sig expertis som behärskar myndigheternas ansvarsområden och informationsbehovet inom dessa.

Enligt sin instruktion (SFS 1971:509) är NSI:s huvuduppgift att verka för samordning av de offentliga organens informationsinsatser med utgångspunkt i individens samlade informationsbehov. Enligt revisorernas mening är det av största vikt att informationsaktiviteter inom samma eller närliggande samhällsområden når medborgarna i samordnad och lättillgänglig form. Som framgått av vad som redovisats i granskningspromemorian synes medborgarna emellertid hittills i många fall ha haft vissa svårigheter att tillgodogöra sig de offentliga organens stora informationsutbud. Av denna anledning är det angeläget att NSI:s samordningsfunktion vidareutvecklas. Nämndens verksamhet i detta avseende har hittills främst varit av mera kortsiktig och praktisk karaktär. Vid sidan av sina kortsiktiga samordningsinsatser bör nämnden därför i ökad utsträckning ta upp långsiktiga frågor, såsom på vilken miniminivå informationen bör ligga inom olika sektorer och på vilket sätt denna information skall distribueras till medborgarna. Viktiga förhandlingsparter är i dessa sammanhang Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

För att medborgarna skall kunna ges en samlad information inom främst det sociala området förordas i granskningspromemorian att socialkatalogen byggs ut så att den ger information även om den kommunala och landstingskommunala service som tillhandahålls. En dylik samordning har på försök genomförts i Malmöhus län och i Östergötlands län. Om detta försök slår väl ut synes det lämpligt att utöka försöksverksamheten. Av vikt är härvid att, såsom Kommunförbundet påpekat, finna en sådan avvägning av informationsinnehållet att överskådligheten och lättillgängligheten ej går förlorade.

I NSI:s anslagsframställning för budgetåret 1976/77 framhålls att hittills

dokumenterade erfarenheter av genomförda informationsåtgärder är begränsade. Revisorerna vill, i likhet med de remissinstanser som yttrat sig i frågan om informationens effekter, framhålla att en systematiskt bedriven resultatvärdering av olika större informationsaktiviteter är en av förutsättningarna för att samhällsinformationen skall kunna förbättras. Revisorerna vill därför väcka frågan om inte NSI bör ges ett mera klart formulerat uppdrag att ta initiativ till undersökningar av resultaten av olika myndigheters informationsinsatser, en befogenhet som också klart bör uttryckas i nämndens instruktion. Vid sådana undersökningar bör enligt revisorerna kostnadssidan beläggas mera ingående än vad som hittills varit fallet. NSI:s arbete med resultatvärdering bör även kunna utsträckas till att avse rådgivning i hithörande frågor till enskilda organisationer som genomför informationsaktiviteter med väsentligt statligt stöd. Att närmare klarlagga spridningseffekterna av detta slag av information måste vara av stort allmänt intresse.

Alla resultatvärderingar rörande större och principiellt viktiga projekt bör finnas dokumenterade och tillgängliga hos NSI. Ett sådant erfarenhetsmaterial bör enligt revisorernas mening vara av värde för alla myndigheter och enskilda organisationer som ägnar sig åt spridning av samhällsinformation. All informationsteknisk konsultverksamhet av betydelse inom den statliga sektorn kommer härigenom på ett naturligt sätt att koncentreras till nämnden.

Under ett särskilt anslag i statsbudgeten, benämnt Viss informationsverksamhet, ställs medel till NSI:s förfogande för sådana informationsinsatser som inte bestrids med andra myndigheters anslag eller som inte kunnat förutses då anslagen för viss verksamhet behandlades. Fördelning av medel från detta speciella informationsanslag har berett NSI vissa svårigheter. Då de i den ordinarie budgetprocessen beviljade medlen för informationsåtgärder endast i undantagsfall redovisas som särskilda poster i regleringsbrevet, har NSI vid beredning av frågor om särskilda informationsanslag inte kunnat kontrollera om myndigheten i fråga vid den ordinarie budgetbehandlingen erhållit medel eller fått avslag på anhållan. Som en lösning på hithörande problem föreslås i granskningspromemorian att man, då medel beviljas för större informationsaktiviteter, i ökad utsträckning redovisar medlen under särskild post i regleringsbrevet. Såväl statskontoret som riksrevisionsverket ställer sig dock avvisande till förslaget, då ett sådant förfarande anses medföra en ej önskvärd detaljstyrning av myndigheternas val av medel för sin verksamhet.

Revisorerna kan inte dela denna uppfattning. Oavsett huruvida i framtiden medlen specificeras eller inte i regleringsbrevet, bör dock en mera restriktiv bedömning från NSI:s sida av anslagsframställningar av här ifrågasatt slag vara ägnad att minska problemet. Anslaget bör därvid i högre utsträckning än hittills reserveras för oförutsedda informationsbehov. Detta bör enligt revisorernas uppfattning också kunna medverka till en mera

langsiktig planering av myndigheternas informationsinsatser. Härvid kommer anslagen till informationsåtgärder i ökad utsträckning att tas upp vid den ordinarie budgetbehandlingen, ett förfarande som också ligger i linje med den uppfattning som vederbörande departementschef framförde i propositionen nr 56 år 1971 angående förbättrad samhällsinformation.

NSI har enligt sin instruktion ett mycket stort arbetsfält. Som framhållits tidigare synes nämndens verksamhet inom områdena samordning, rådgivning och utvärdering av samhällsinformation böra byggas ut. Vid NSI bedrivs för närvarande ett utrednings- och utvecklingsarbete under vilket bl. a. nämndens olika funktioner och dess organisatoriska och administrativa utveckling skall behandlas. När utvecklingsprogrammets olika studier slutförts, synes nämnden mot bakgrunden av en målanalys närmare böra precisera de personella resurser som erfordras för att uppställda mål skall nås och förelägga regeringen förslag i ämnet för prövning. De för en rationellt bedriven samhällsinformation erforderliga personalresurserna inom vissa andra delar av förvaltningen, t. ex. för länsstyrelserna, kan i samband därmed även böra undersökas.

I granskningspromemorian har slutligen föreslagits dels att NSI bör undersöka möjligheterna att ge ökad spridning åt den nya tidning som utges av riksdagen med titeln *Från Riksdag & Departement*, dels att resultaten av offentliga utredningar av allmänt intresse ges ut i separata sammanfattningar på lättillgängligt språk. Härigenom skulle allmänheten få lättare att ta del av den mer kvalificerade samhällsinformationen. Revisorerna, liksom de remissorgan som yttrat sig i dessa frågor, anser att ett genomförande av förslagen kan medverka till en ökad spridning och ökad kunskap i olika samhällsfrågor, som diskuteras eller i vilka åtgärder beslutats. Som skäl för ett ökat utgivande av separata sammanfattningar av betänkanden talar även de höga priser som dessa i original ofta betingar.

Revisorerna förordar att vad nu anförts vinner beaktande vid utformningen av den framtida samhällsinformationen. De övriga synpunkter som anförts i den på revisorernas uppdrag utarbetade granskningspromemorian torde därvid även böra tas upp till bedömning. Revisorerna emotser under rättelse om de åtgärder som kommer att vidtas i ärendet.

Riksdagens revisorers skrivelse till regeringen den 9 december 1976 med anledning av granskningspromemoria nr 4/1976 angående tandvårdsreformen jämte däröver avgivna remissyttranden

De årliga kostnaderna för den fr. o. m. år 1974 genomförda tandvårdsreformen är betydande och beräknas för budgetåret 1976/77 överstiga en miljard kronor. Den radikala reducering av den enskildes kostnad för tandvård, som reformen inneburit, har haft en så kraftig ökning av efterfrågan på tandvård till följd, att landets tandvårdsresurser blivit hårt ansträngda. Reformen har medfört ett omfattande administrativt bestyr såväl för tandläkarna och deras biträdande personal som för de allmänna försäkringskassorna och riksförsäkringsverket samt, i viss mån, även för socialstyrelsen.

Riksdagens revisorer har därför låtit undersöka reformens verkningar i olika hänseenden med särskilt beaktande av de administrativa problemen. Resultatet av granskningen har sammanfattats i en den 20 april 1976 dagtecknad granskningspromemoria (nr 4/1976) med titeln Tandvårdsreformen. Promemorian har i vanlig ordning remissbehandlats. Promemorian, förteckning över avgivna remissvar och kopior av remissvaren är bilagda denna skrivelse.

Den sålunda genomförda granskningen har visat att det administrativa arbete som är förenat med tandvårdsreformen är betungande både för tandläkarna och för försäkringskassorna. Beträffande de privatpraktiserande tandläkarna kan i viss mån sättas i fråga om inte det av reformen föranledda administrativa merarbetet inkräktar på deras möjlighet att ägna sig åt patientvård. Även inom folktandvården har administrativt merarbete uppkommit ehuru inte i samma grad som inom privattandvården. Delvis har merarbetet sin grund i utformningen av tandvårdstaxans regler.

Med hänsyn till den hårda belastning som landets tandvårdsresurser för närvarande är utsatta för synes det angeläget att varje möjlighet att begränsa i första hand det administrativa arbete som åvilar tandläkarna och deras medhjälpare blir utnyttjad. I den i ärendet upprättade granskningspromemorian har vissa förslag i sådant syfte lagts fram.

För att viss förenkling och begränsning av det administrativa bestyret skall uppnås, förordas sålunda att tandvårdstaxan ändras dels i vad avser bestämmelserna om beräkning av behandlingskostnaderna och kostnadernas fördelning mellan patienten (patientavgift) och den allmänna försäkringen (tandvårdsersättning), dels i vad avser storleken av den behand-

lingskostnad som inte får överskridas utan att den behandlande tandläkarens behandlingsförslag har prövats hos försäkringskassan (förhandsprövning).

Behovet av en översyn av gällande anvisningar för försäkringskassornas förtroendetandläkare tas vidare upp i promemorian. Syftet med en sådan översyn skulle vara att om möjligt få de nämnda tandläkarnas verksamhet något mer inriktad på den ekonomiska aspekten vid granskningen av förhandsprövningsärendena. Slutligen framhålls att möjligheterna att begränsa infordran av uppgifter till grund för riks-försäkringsverkets tandvårdsstatistik bör övervägas.

Förslaget om ändrad beräkning och fördelning av behandlingskostnaden innebär att tandvårdsersättningen för vissa proteser och för kostnader överstigande 1 000 kronor skulle sänkas till normal nivå, d. v. s. från nuvarande 75 till 50 procent. Därvid uppkommande försämring för de enskilda patienterna skulle i princip kompenseras genom att i behandlingskostnaden ingående arvode till tandtekniker helt betalades av försäkringen och inte som nu beaktades vid beräkning av patientavgiften. Därmed skulle uppnås att alla tandläkarens åtgärder, med undantag av profylaktiska åtgärder, resulterade i patientavgifter som utgick med samma procentuella andel – i promemorian angiven till 50 procent – av tandläkarens arvode oavsett arvodets storlek.

De ekonomiska konsekvenserna för såväl den allmänna försäkringen som för patienterna av de nu berörda förslagen har – med ledning av beräkningar baserade på ett vid granskningen tillgängligt, starkt begränsat statistiskt material – bedömts som godtagbara mot bakgrunden av de administrativa och vårdpolitiska fördelar som skulle uppnås. Enligt beräkningarna skulle för år 1974, med då gällande taxa, den allmänna försäkringens kostnader för tandvårdsersättning totalt ha ökat med ca 20 milj. kronor och patienternas totala kostnader därmed ha minskat med samma belopp. De av förslaget föranledda förändringarna av patientavgiften innebär i det alldeles övervägande antalet fall en minskning. Men ökningsar kan också bli följden. De har emellertid bedömts vara så begränsade i förhållande till hela patientavgiften att de kan betecknas som marginella.

Förslaget skulle möjliggöra en genomgripande förenkling av det nuvarande för privatvården fastställda formuläret till tandvårdsräkning och i motsvarande grad underlätta och begränsa arbetet med både upprättande och kontroll av alla de 3 å 4 miljoner tandvårdsräkningar som de privatpraktiserande tandläkarna varje år översänder till försäkringskassorna. Den från administrativ synpunkt särskilt betungande s. k. 1 000-kronorsgränsen, d. v. s. den gräns då tandvårdsersättningen ökar från 50 till 75 procent av kostnaderna och patientavgiften undergår motsvarande minskning, skulle vidare kunna tas bort. Om denna gräns försvinner, uppnås – utöver de i fråga om alla tandvårdsräkningar uppkommande administrativa fördelarna – möjlighet att få till stånd en i dagens läge angelägen lättnad i

vårdtrycket genom att större behandlingar med kostnad över 1 000 kronor kan uppdelas på flera behandlingsperioder efter odontologisk angelägenhet utan ekonomisk förlust för patienterna. Dessa kräver för närvarande ofta att all behandling skall göras på en gång för att de skall kunna tillgodogöra sig den högre tandvårdsersättningen.

Om förslaget att helt överföra tandteknikerns arvode till försäkringen genomförs, kan också tandvårdstaxan i fråga om tandläkarens åtgärder förenklas så, att däri anges endast den del av tandläkarens arvode som skall utgöra patientavgift.

Med hänvisning till de administrativa och vårdpolitiska fördelar som förslaget skulle medföra förordas i promemorian att förslaget till ändrad beräkning och fördelning av behandlingskostnaden tas under övervägande och görs till föremål för ytterligare utredning.

I promemorian har förordats att den kostnadsgräns vid vilken behandlande tandläkare måste begära förhandsprövning höjs från nuvarande 2 000 till 3 000 eller alternativt 4 000 kronor. Om den sålunda förutsatta gränsen hade gällt under år 1975, skulle uppskattningsvis antalet förhandsprövningar detta år ha minskat med ca 18 000 alternativt ca 32 000. Enligt vad som har uppgetts under granskningsarbetet kan ett förhandsprövningsärende beräknas kräva ca en timme för den behandlande tandläkaren, var till kommer den tid som förtroendetandläkaren behöver för att handlägga ärendet hos försäkringskassan.

Vid remissbehandlingen har, om man undantar riks-försäkringsverket och Landsorganisationen i Sverige, remissinstanserna varit klart eller övervägande positivt inställda till de förordade ändringarna av reglerna för beräkning och fördelning av behandlingskostnaden och höjning av kostnadsgränsen för förhandsprövning. De uppkommande administrativa fördelarna för både försäkringskassorna och tandläkarna betecknas i flera yttranden som angelägna. Tämigen genomgående framhålls dock – liksom i promemorian – att ytterligare utredningar av de ekonomiska konsekvenserna främst för patienterna erfordras innan slutlig ställning kan tas till förslaget. Däremot är yttrandena i de flesta fall negativa till den förordade översynen av gällande anvisningar för förtroendetandläkarna.

Socialstyrelsen framhåller sålunda att de i promemorian framförda förslagen om ändring av ersättningsbestämmelserna kräver ytterligare utredning, avseende såväl de ekonomiska konsekvenserna för försäkringen och för patienterna som de vårdstyrande effekterna. Styrelsen betecknar dock förslagets syfte att frigöra vårdresurser från administrativa arbetsuppgifter och att försöka lätta på vårdtrycket som angeläget. Enligt styrelsens mening bör konsekvenserna för patienterna tillmätas avgörande betydelse. De nu berörda förslagen i promemorian bör enligt styrelsen närmare granskas i anslutning till den utredning om tandvårdstaxans ersättningssystem som pågår inom riks-försäkringsverket.

Om förslaget till höjning av förhandsprövningsgränsen anför styrelsen

att syftet med förhandsprövningarna att främja kvalitetsförbättrande planering av de större tandbehandlingarna i väsentliga avseenden har uppnåtts, varför förutsättningar att höja den nyssnämnda gränsen nu föreligger. Härigenom skulle förtroendetandläkarna kunna frigöras för bättre odontologisk penetrering av stora behandlingsfall. Styrelsen anser slutligen att skäl inte föreligger för särskild översyn av anvisningarna till förtroendetandläkarna beträffande förhandsprövningarna.

Riksförsäkringsverket konstaterar att de i promemorian framförda förslagen i huvudsak berör förhållanden som är under utredning eller som verket planerar att utreda inom den närmaste framtiden. Verket anser därför att förslagen i promemorian i vart fall inte för närvarande bör föranleda några ytterligare åtgärder från riksdagens revisorers sida.

Om de olika förslagen har verket i huvudsak följande uppfattning.

Förslaget om ändring av beräkning och fördelning av tandvårdskostnaden bör avisas. Bestämmelsen om tillämpning av den högre ersättningsnivån för kostnad överstigande 1000 kronor hade tillkommit som ett högkostnadsskydd för särskilt vårdbehövande patienter. Förslaget innebär att detta skydd försämras för patienter vilkas behandling kräver tandtekniska arbeten av mindre omfattning. Med ledning av uppgifter i promemorian konstaterar verket att endast ca 13 procent av tandvårdsräkningarna år 1974 upptog behandlingskostnad överstigande 1000 kronor. Promemorieförslaget skulle alltså enligt verket innebära att man för att "uppnå administrativa förenklingar som berör ett mindre antal tandvårdsräkningar skulle försämra det materiella innehållet i försäkringen för en del patienter med särskilt höga kostnader". Det finns vidare enligt verket goda möjligheter att vid en översyn av de administrativa rutinerna, sedan frågan om ett nytt ersättningssystem har avgjorts, åstadkomma förenklingar som påverkar samtliga ersättningsärenden. I avvaktan på ett sådant beslut anser verket att det inte föreligger skäl att börja en ny utredning enligt förslaget i granskningspromemorian.

Vad riksförsäkringsverket har anfört om verkningarna av förslaget till ändrad beräkning och fördelning av behandlingskostnaden bygger på missuppfattningen att förslaget skulle medföra förenklingar enbart i de fall då 1000-kronorsgränsen överskrids. Av promemorian framgår emellertid att förenklingarna enligt förslaget, vilket bl. a. har illustrerats med utkast till ett förenklat formulär till tandvårdsräkning för privattandvården, berör *allt* sådana räkningar. I avsnitt 9.3.1 i promemorian anförs sålunda som en administrativ konsekvens följande: "Upprättande och kontroll av tandvårdsräkningarna (minst 3 milj. om året) förenklas och underlättas väsentligt".

I sitt yttrande säger sig riksförsäkringsverket ha för avsikt att studera frågan om en höjning av förhandsprövningsgränsen och att, om skäl till ändring anses föreligga, lägga fram förslag härom före den 1 januari 1977 i enlighet med vad verket tidigare har meddelat socialdepartementet.

Vad den i promemorian berörda frågan om översyn av anvisningarna för förtroendetandläkarnas verksamhet beträffar, påpekar riks försäkringsverket att förtroendetandläkarnas uppgift i huvudsak är att biträda försäkringskassorna med odontologiska bedömningar, medan den försäkringsmässigt-ekonomiska prövningen handhas av kassornas tjänstemän. Verket uttalar att det inte ämnar göra någon ändring härvidlag men nämner att anvisningarna ses över successivt. Storleken av urvalet av patienter om vilka uppgifter inflyter till verkets patientstatistik kommer vidare att prövas i samband med översyn av verkets hela produktion av tandvårdsstatistik.

Försäkringskassförbundet, som hört de allmänna försäkringskassorna, har överlämnat yttranden från 17 kassor. Förbundet finner att det av yttrandena klart framgår att förslagen i promemorian skulle medföra klara förbättringar från administrativ synpunkt för både kassorna och tandläkarna men att konsekvenserna för de försäkrade inte har utretts tillräckligt. Av kassornas yttranden framgår att det administrativa arbetet uppfattas som betungande och i behov av förenkling.

Enligt Landstingsförbundet bör de i promemorian framlagda förslagen ses som en del av det arbete med tandvårdsförsäkringens och den tandtekniska verksamhetens utformning som nu pågår på skilda håll under medverkan av bl. a. förbundet. Förslagen bör prövas i samband därmed, anser förbundet.

Sveriges tandläkarförbund förordar att det i granskningspromemorian framförda förslaget till vissa ändringar i tandvårdsförsäkringens konstruktion görs till föremål för noggranna överväganden vid den översyn av de administrativa rutinerna som snarast bör komma till genomförande oavsett ersättningssystemets framtida utformning.

Sveriges tandteknikers riksförbund har ingen erinran mot förslaget om ändrad beräkning och fördelning av tandvårdskostnaden. Då patientavgiften inte skall påverkas av tandteknikernas arvode, kommer förslaget att medföra mindre dröjsmål med betalningen av tandteknikernas fakturor och därmed bidra till att lätta deras likviditetssituation. Förbundet stöder en höjning av förhandsprövningsgränsen till 4000 kronor.

Svenska tandsköterskeförbundet biträder förslagen att ersättningsgrunderna ändras och att förhandsprövningsgränsen höjs till 3000 kronor. Tiden för administrativt arbete skulle därigenom minska avsevärt. Förbundet finner att det är synnerligen angeläget med en förenklad administrativ procedur, vilket skulle leda till ökad tid för ren tandvård.

Landsorganisationen i Sverige (LO) erinrar om sitt remissyttrande över förslaget till tandvårdsförsäkring, i vilket LO framhöll att försäkringen först och främst borde ge låginkomsttagarna ekonomiska möjligheter till erforderlig tandvård. Denna princip hade också präglat reformen och fått bestämma mycket av den administrativa handläggningen. Samma princip måste gälla också i fortsättningen. LO motsätter sig så drastiska steg att hela rabatteringsystemet förändras i grunden, innan frågan ingående kun-

nat analyseras beträffande konsekvenserna för patienterna och effekterna på värdefterfrågan. Ett generellt slopande av den 75-procentiga nedsättningen av kostnaden för patienten mot att tandteknikerarvudet helt betalas av försäkringen innefattar alltför många oklara punkter för att kunna accepteras med utgångspunkt i den nu gjorda administrativa granskningen. LO avstyrker med angiven motivering de i granskningspromemorian framförda förslagen om ändringar av patientavgiften.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) tillstyrker förslagen om slopande av 1000-kronorsgränsen och höjning av förhandsprövningsgränsen. Riksförsäkringsverkets statistikinsamling bör enligt förbundet begränsas med hänsyn till de hårt ansträngda tandvårdsresurserna.

Centralorganisationen SACO/SR hänvisar för sin del till tandläkarförbundets yttrande.

Beträffande den i riksförsäkringsverkets yttrande berörda, redan vid statsmakernas beslut om tandvårdsreformens genomförande aktualiserade frågan om övergång till ett nytt ersättningssystem föreligger numera en den 30 juni 1976 dagtecknad utredning i ämnet.

Utredningen, som är bifogad remissyttrandet, har gjorts av en av ämbetsverket tillsatt arbetsgrupp, kallad EST-gruppen, med förträdare även för socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Tandläkarförbundet. Gruppen har dock inte haft att behandla frågan om gällande regel för höjd tandvårdsersättning vid kostnad överstigande 1 000 kronor och ej heller frågan om ändring av förhandsprövningsgränsen.

Arbetsgruppen har begränsat sig till allmänna och principiella synpunkter på följande tre alternativa ersättningssystem utan att förorda något av dem.

Ett prestationsersättningssystem som skiljer sig från nuvarande system endast genom att patientavgiften tas ut genom en betydligt mindre detaljerad taxa (grupptaxa). Gruppen diskuterar även möjligheten till ökad tidsdebitering i nuvarande system.

Ett system som bygger på ren tidsersättning.

Ett system där ersättningen för olika åtgärder utgår efter en kombination av tid och prestation där patientavgiften kan tas ut efter tid, prestation eller en kombination av tid och prestation.

Yttrande över EST-gruppens utredning har av riksförsäkringsverket inhämtats från i huvudsak de instanser som yttrat sig över förevarande granskningspromemoria. Ett praktiskt taget genomgående drag i dessa yttranden är att gruppens utredning underkänns som underlag för beslut om ett nytt ersättningssystem. Av flera försäkringskassors yttranden framgår att vad som hos försäkringskassorna bedöms vara i behov av ändring inte är ersättningssystemet utan det administrativa arbete som tandvårdsreformen medfört både för kassorna och för tandläkarna. Flera kassor åberopar i sina yttranden de förslag i ämnet som lagts fram i förevarande granskningspromemoria.

Revisorerna delar inte riks försäkringsverkets principiella standpunkt att frågan om utformningen av de administrativa rutinerna inom tandvårdsförsäkringen bör anstå tills beslut om ett nytt ersättningssystem har fattats.

I ärendet framgår att ersättningssystemets utformning har blivit bestämmande för omfattningen av det administrativa bestyret, vilket för närvarande har antagit proportioner som inte var förutsedda när reformen beslöts. Det synes därför nödvändigt att en eventuell övergång till ett nytt ersättningssystem föregås av en detaljerad och väl genomarbetad plan för de erforderliga administrativa rutinerna i alla led.

Då det av allt att döma inte är klart om ett nytt ersättningssystem över huvud taget kommer att införas på basis av det inom riks försäkringsverket pågående utredningsarbetet och då det i varje fall kommer att dröja innan beslut kan fattas i frågan, kan revisorerna inte heller dela ämbetsverkets åsikt att det inte finns skäl att påbörja en utredning om ändring av ersättningsreglerna enligt de riktlinjer som dragits upp i granskningspromemorian. I åtskilliga remissvar betonas angelägenheten av att en sådan utredning görs och att förslaget behandlas i samband med utredningen om ett nytt ersättningssystem. Revisorerna vill för egen del stryka under att promemoriaförslaget visserligen har måst baseras på ett underlag som är otillräckligt för en helt säker bedömning av dess ekonomiska och vårdmässiga konsekvenser men att man efter ytterligare utredningar sannolikt kommer att finna dessa konsekvenser vara rimliga och godtagbara. Därvid måste självfallet inte obetydlig vikt fästas vid de betydande administrativa fördelar som synes ligga inom räckhåll. Frågan om ändrad beräkning och fördelning av tandvårdskostnaden och därmed sammanhängande möjligheter till administrativa förenklingar synes enligt sakens natur bli aktuell, oavsett vilka ändringar som kan komma att vidtas i det nuvarande ersättningssystemets principiella uppbyggnad.

Med hänvisning till det anförda finner revisorerna det angeläget att det i promemorian framlagda förslaget om ändrade ersättningsregler snart görs till föremål för den närmare utredning som kan vara erforderlig för en allsidig bedömning av förslagets sociala, vårdpolitiska och ekonomiska konsekvenser. I det senare avseendet bör den absoluta och relativa storleken av inträdande förändringar i patientavgifterna särskilt belysas. Vidare bör självfallet patienternas möjligheter till erforderlig tandvård inte i något avseende försämrats.

En höjning av förhandsprövningsgränsen har förordats i granskningspromemorian och nästan enhälligt tillstyrkts av remissinstanserna. Bl. a. har socialstyrelsen funnit en höjning möjlig. Revisorerna utgår från att riks försäkringsverkets överväganden i frågan kommer att leda till en väsentlig höjning av den nämnda gränsen med tanke på behovet av att i dagens läge i möjligaste mån frigöra tandläkarna och deras hjälpkrafter för direkt patientvård.

Med anledning av att riks försäkringsverket avvisar förslaget om en

översyn av verkets anvisningar till förtroendetandläkarna vill revisorerna till sist endast framhålla, att försäkringskassornas administrativa tjänstemän givetvis inte utan förtroendetandläkarnas medverkan kan hävda att kassans ersättningsskyldighet skall begränsas till ett billigare behandlingsalternativ än det som har föreslagits av den behandlande tandläkaren.

Revisorerna hemställer att regeringen låter verkställa en översyn av reglerna för tandvårdsförsäkringen med beaktande av vad som har föreslagits ovan. Revisorerna emotser underrättelse om de åtgärder som kommer att vidtas i ärendet.

Vid ärendets behandling har följande reservation mot revisorernas beslut avgetts.

Reservation

av herrar Palm och Hjorth, fru Sundström och fru Normark samt herrar Lindström och Johnsson.

I promemorian aktualiseras vissa åtgärder för att åstadkomma förändringar av tandvårdsförsäkringens administration. Från reservanternas sida ser vi de förslag som framlagts i promemorian som en rent teknisk fråga och vill med skärpa understryka att förändringar av tandvårdsförsäkringen inte får ge anledning till en försämring av patienternas och främst låginkomsttagarnas situation. Redan innan promemorian slutbehandlats av de valda revisorerna har den dessutom förts in i debatten (riksdagen den 10 november) på ett sätt och med sådana uttolkningar som ger anledning till allvarliga farhågor. Vi vill bl. a. av dessa skäl starkt understryka vad som anförs i LO:s remissyttrande. Vi vill även erinra om att i skrivningen till regeringen anges att det material på vilket promemorieförslaget har måst baseras är "otillräckligt för en helt säker bedömning av dess ekonomiska och vårdmässiga konsekvenser", vilket motiverar ytterligare utredningar.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi

att granskningspromemorian jämte remissyttrandena tillställs regeringen med förslag att de överlämnas till riksförsäkringsverket för beaktande i det utrednings- och uppföljningsarbete som inom ramen för tandvårdsdelegationens arbete pågår beträffande tandvårdsförsäkringen.

Sakregister till granskningsärendena år 1976

<i>Administrativa göromål vid universitet och högskolor</i>	76: 125
<i>Arbetsmarknadspolitik</i>	
Statistik	76: 127
Sysselsättning	76: 127
<i>Arbetsmarknadsutbildning</i>	76: 127, 128
<i>Bangladesh. katastrofbistånd till</i>	76: 104
<i>Befälsutbildning</i>	76: 106
<i>Civilförsvaret</i>	
Materielupphandling	76: 109
<i>Dödsbodeläggda skogsbrnksegendomar</i>	76: 104
<i>Exekutionsväsen</i>	
Indrivning av parkeringsbot	76: 102
<i>Finansförvaltningens centrala organisation</i>	76: 125
<i>Folkskyddsmask</i>	76: 109
<i>Försvärsväsen</i>	
Befälsutbildning	76: 106
Civilförsvärsstyrelsens materielupphandling	76: 109
<i>Förvaltningslagens effekter</i>	76: 100
<i>Glesbygdsfrågor</i>	76: 115
<i>Hälsö- och sjukvård</i>	
Socialstyrelsens tillsynsverksamhet	76: 110
<i>Högskolornas administrativa göromål</i>	76: 125
<i>Indrivning av parkeringsbot</i>	76: 102
<i>Information</i>	
Samhällsinformation	76: 122
<i>Internationellt bistånd</i>	
Katastrofbistånd till Bangladesh	76: 104
<i>Invandrarverkets ärendebalans</i>	76: 127
<i>Kammarrätternas ärendebalanser</i>	76: 103
<i>Katastrofbistånd till Bangladesh</i>	76: 104
<i>Luftfartsverkets ärendebalans</i>	76: 116
<i>Löneutjämning och arbetsmarknadspolitik</i>	76: 127
<i>Omkostnader för statsmyndigheterna</i>	76: 117
<i>Parkeringsbot, indrivning av</i>	76: 102
<i>Patent- och registreringsverkets ärendebalans</i>	76: 127

<i>Rationaliseringsorgan inom statsförvaltningen</i>	76: 120
<i>Regionala effekter av arbetsmarknadsutbildningen</i>	76: 128
<i>Revision av riksdagsförvaltningen</i>	76: 128
<i>Samhällsinformation</i>	76: 122
<i>Service i glesbygd</i>	76: 115
<i>Skogsbruksrationalisering</i>	76: 104
<i>Socialstyrelsens tillsynsverksamhet</i>	76: 110
<i>Statistik över arbetsmarknadspolitiska åtgärder</i>	76: 127
<i>Statsförvaltningens rationaliseringsorgan</i>	76: 120
<i>Statsmyndigheter</i>	
Finansförvaltningens centrala organisation	76: 125
Omkostnader	76: 117
Ärendebalanser	76: 103, 116, 127
<i>Sysselsättning och arbetslöshet</i>	76: 127
<i>Tandvårdsreformen</i>	76: 112
<i>Skattor</i>	
Tandvårdsreformen	76: 112
<i>Tillsynsverksamhet hos socialstyrelsen</i>	76: 110
<i>Universitetens administrativa göromål</i>	76: 125
<i>Upphandling hos civilförsvarsstyrelsen</i>	76: 109
<i>Utbildning</i>	
Arbetsmarknadsutbildning	76: 127, 128
Befälsutbildning	76: 106
<i>Vetebistånd till Bangladesh</i>	76: 104
<i>Ärendebalanser vid statsmyndigheter</i>	76: 103, 116, 127

